Ivan Merz

Dr Ivan Merz

JOSIP VRBANEK D. I.

VITEZ KRISTOV

DR. IVAN MERZ

JOSIP VRBANEK D. I.

VITEZ KRISTOV

Dr. IVAN MERZ

IZDALO

VELIKO KRIŽARSKO BRATSTVO I
VELIKO KRIŽARSKO SESTRINSTVO

Z A G R E B 1 9 4 3.

TISAK NARODNE TISKARE U ZAGREBU

OČITOVANJE

Prema odredbama Pape Urbana VIII. očitujemo, da izjavama i događajima u ovoj knjizi navedenima dajemo samo onu vriednost, što im Crkva daje.

IMPRIMI POTEST

Zagreb, die 1. augusti 1943.

O. Karlo Grim D. I.
provincial

Ordinariatus Archidiecesis Zagrebiensis

No. 7178—43.

NIHIL OBSTAT

O. Ante Alfirević D. I.
cenzor

IMPRIMATUR

Datum Zagrebiae, die 18. augusti 1943.

† Alojzije
nadbiskup

Tiskanje i razpačavanje dopušteno odlukom Državnog izvještajnog i promičbenog ureda od 28. kolovoza 1943. broj 7008.

NAKLADA VELIKOG KRIŽARSKOG BRATSTVA
I VELIKOG KRIŽARSKOG SESTRINSTVA
ZAGREB, PALMOTIĆEVA 3

SADRŽAJ

LJUBAV NA DJELU

VITEZ SRDCA ISUSOVA

PREDGOVOR

»Križari« me zamoliše još god. 1938., i ponovno 1942., da im sustavno prikažem njihovog uzornika Dr. Ivana Merza, kako bi ga mogli sliediti u vježbama kršćanskoga života i savršenosti. Prvi put me zadržala teža bolest, a ovaj puta je bolest samo nešto zategnula. Glavni je uzrok otezanja u okolnosti, što je veliko štovanje blagoga pokojnika i mnoga uslišenja, koja se pripisuju njegovu zagovoru, potaklo misao, da se crkvene vlasti zamole za proces njegovog proglašenja blaženim. Ne traže se dakle sada samo pobudne crtice iz njegova života, nego dokazalima i svjedočanstvima obrazloženo junačtvo njegovih kreposti.

Prema crkvenom pravu, (C. 1757. § 3. n. 2. te 2027 § 2. n. 1) ne mogu kao njegov izpovjednik svjedočiti o stvarima, što sam ih doznao u izpoviedi; mogu ipak govoriti o njegovim nakanama i radu, u koliko mi je to izvan izpovjedne prigode bilo od njega bilo od drugih poznato.

Pošao sam za to u Banju Luku i u Zagreb k njegovim znancima, druge sam opet prijatelje pismeno zamolio, a isto tako i protivnike za njihove uspomene i mišljenje. Svi se nisu odazvali, no iz sabrane građe izbija dosta sigurna i jasna slika savršenog kršćanskog muža, koji je dapače i u junačkom stupnju vršio sve kreposti. Da pružim što podpuniji sustav njegovih nazora i duhovnog života, pročitao sam gotovo sve, što je on sam po raznim časopisima pisao[1] i što se o njemu pisalo,[2] pa nastojim svagdje njegovim mislima i riečima govoriti, te onda iznieti svoj vlastiti sud o tim nazorima

i djelima prema izpravnoj nauci katoličkog ćudoređa. Za to i nisam iz književno dotjeranog životopisa Dr. Dragutina Kniewalda prepisao niti jedne izreke. Ali zato i stil izlazi nešto tvrd. No kako se Ivan za volju veće kreposti odrekao književnih prednosti, tako će i čitatelj tu tvrdoću rado pregorjeti, te pažljivim čitanjem prodrieti do sladke sadržine vječne Istine i Dobrote u tvrdoj lupini.

Navode sam Dnevnika i drugih vrela, o čijoj se iskrenosti i točnosti ne može sumnjati, izporedio s izvornikom, te ih prema njemu i pišem. No, zbog sada propisanog pravopisa i zbog jedinstvenog odgoja u njemu, služim se ovim i u tim navodima. Tuđe pak rieči zamienio sam hrvatskim, koje, ako i koji puta ne kažu sve, ipak će manje naobraženima više koristiti nego one u izvorniku. A za tom duhovnom korišću se i ide.

Za temelj razporedbi uzeo sam »Istinu, Pravdu i Ljubav«, kojima je sv. Otac Pijo XI. češće jezgrovito označivao uvjete osobnog i međunarodnog mira i napredka. Čini to i današnji naš Sv. Otac Pijo XII. Ivanu su to bile najveće vrjednote, pa će im izprositi od Gospodina blagoslovni utjecaj.

U poglavlju o Ivanovu obnoviteljskom javnom radu morao sam se, zbog postojeće crkvene zabrane prepirka o Katoličkoj Akciji, ograničiti samo na graditeljski rad Ivanov bez protivnih sjena, pri čemu dakako ne odskače tako svietlo njegove veličine. Misaoni će čitatelj ipak znati procieniti te 5-godišnje i naporne usluge sv. Crkvi izkazane, kako cieni i tehnika djelo inžinira, koji je tiekom 25 godina izmienio ruševni temelj štrazburške katedrale, stavljajući komad po komad novi betonski temelj, i tako spasio cielu umjetninu, a da se sam taj ogromni posao zapravo i ne vidi.

Uzornik, kao što je Ivan, svagda nam je dobro došao, a ima mnogo razloga, da hrvatska mladost baš sada u njega upre oči, kad su joj nevoljama vremena tako težko ugroženi ideali. Zatrovala ju je sumnjičavost i suho računanje; pretjerano naglašivanje osobnih prava

na štetu zajednice; razplinula se u polovičnosti i mekoputnosti. Proti tome novi čovjek teži za stalnim mišljenjem i za bitnošću stvari; u svemu, pa i u odgoju i vjeri, novi čovjek mrzi pretvaranje i nestvarnost, a cieni jednostavnost i puninu života; traži djelo ne praznu rieč; neograničeno je predan u službi svoje životne vrjednote; rado preuzima odgovornost i ne pazi na obzir ljudski; voli raditi, pa makar i s pogrješkama. Novi čovjek teži za zajednicom, narodnom i vjerskom; cieni obće dobro nad osobnim, prema tome i ugled nad svojim vlastitim sudom.

Sve te ideale novog čovjeka nalazimo u Ivanu, samo dakako izdignute u vrhunaravni, milostni red, koji im i jedini zajamčuje ostvarenje. Baš zato, jer je to Ivanu uspjelo ostvariti, pokazat će on i prava sredstva hrvatskoj mladosti, da ih i ona postigne

Kako će ta naravna i milostna sredstva upotriebiti, spomenuto je uz dotične vježbe i kreposti Ivanove, pa može životopis poslužiti i kao priručnik duhovnog života.

Dnevnik i spisi Ivanovi nisu svakomu pristupačni, a kakva su vremena, mogu i propasti. Da to ne bude na uštrb slave Božje i časti dragog pokojnika, izjavljujem kao svjedok, koji je Ivana najbolje poznavao, da se sve slabosti, što ih o sebi spominje, mogu protumačiti bez njegovog osobno težkog grieha. On govori, kako govore velike duše, kandidati svetosti, a ne kao skučenjaci i računari s pustim ljudskim vrjednotama i obzirima.

Životopis od Dr. Kniewalda u ničemu ne pobijam nego nadopunjujem i objašnjujem, kao što se i ovaj mora onim nadopuniti, naročito u pogledu širine Ivanove naobrazbe i težine organizacijske borbe. Treći životopis može još bolje izcrpsti Ivanovo književno blago, te osvietliti njegovu umjetničku nadarenost. Četvrti će tek iza crkvenih procesa i družtvenih previranja moći iznieti sve poviestno zbivanje. Svu ljepotu i veličinu Ivanove duše vidjet ćemo tek, kada u Gospodinu ugledamo, kako je svojom stvarnošću odrazio njegovu vječnu zamisao.

Merz je bio radnik, ratnik, patnik i u svem trojem Božji poklonik, jer je molitvom svemu našao pravu svrhu, snagu i mjesto. Kao pravi vitez Kristov svojim je nadčovječnim naporima u kobno doba tako pomogao Hrvatskom narodu obraniti svoje vječne svetinje i uljudbene vrjednote, te je izpisao list dostojan najljepših stranica njegove poviesti. Zahvalni naraštaj već ide njegovim putem. To čini se, i namjerava Providnost; zato moli Gospodina Boga on, a to želi i

U Sarajevu, 10. svibnja 1943.

Josip Vrbanek D. I.

DIETE BOŽJE

»Kako li je sladka ljubav roditeljska!
Ljubav je snažnija od mržnje i straha.«
Dnevnik, 19. VII. 1914.

MILJENIK DOMA

Već je više velikih Hrvata poteklo iz obitelji, koje su druge narodnosti i nisu baš dugo boravile u našoj domovini. Tako veliki biskupi Bauer, Lang, Stadler, Štrosmajer, a i toliki drugi. Jest to neka nagrada Božja za one žrtve, što ih te obitelji prinose ostavljajući svoju grudu, da po volji Božjoj žive i množe se drugdje. Ovakovi su neobični ljudi dokazi i širitelji onog vrhunaravnog bratstva, koje bi po volji Božjoj trebalo vladati među narodima. No ta pojava očituje također, da i Hrvati imadu ne samo liepu i plodnu domovinu, već i plemenita svojstva i uljudbu, kojima oni privuku doseljene, te se ovi snađu kao na domu i srastu se s njima kao rođena braća. To se zbilo i s našim Dr. Ivanom Merzom.

Rodio se Ivan 16. XII. 1896. u Banjoj Luci od otca Mavre, rodom Niemca iz Češke i majke Terezije. Otac, častnik, bio je glavar željezničke stanice u Banja Luci, pa se Ivan tako od djetinjstva kretao u otmjenijem družtvu. Ovo doduše nije bilo prožeto vjerskim duhom, ali je pokazivalo puno naravne plemenitosti: starije se poštivalo, služba se savjestno vršila, s podložnicima se postupalo pravedno, s patnikom se sučustvovalo, a mnogo se puta i prinosile žrtve. Ove se kreposti odrazile i na malome Ivanu. — Kako je majka pri njegovu porodu oboljela, i on ostao jedinac, pazili ga i tetošili, sve mu je moglo biti. Njegove ćudi to ipak nije izkvarilo, jer se u uzgoju nije zaboravilo na strah Božji, a i ljubav se Božja

kratkom jutarnjom i večernjom molitvicom u srdce usadila. Kad mu je jednom majka doniela kavu u krevet, a ova bila prevruća, stao se Ivan nešto mrgoditi. Otac ga upozori, kako mora biti zahvalan Bogu, što je opet ugledao Božji dan, a ne mrgoditi se. Ivo je to tako dobro zapamtio te nije nikada više prigovarao. — Primjer roditeljske dobrote prema sirotinji razvijao je u njemu družbovni osjećaj i ljubav prema bližnjemu. Nekom zgodom bilo mnogo odličnih gostiju za stolom, na kome je Ivan ugledao nekoliko torti. Za čas ga nestane, a domalo se opet vrati sa četom malih drugova, koje je pozvao na kolače. Gosti se radostno nasmijali, a mališi su sebi domala podielili torte.[3]

Dobrom uzgoju pomogle su i častne Sestre Klanjateljice Predragocjene Krvi, kojima je mali Ivan, po običaju boljih obitelji, polazio u zabavište, a i neke početke u glazbi kod njih sticao. Prvu sv. Pričest primio je Ivan 22. travnja 1906., a spomen-sliku na to držao je do konca života nad svojim pisaćim stolom. Sv. Potvrdu podielio mu je sliedeće godine na Duhove biskup Fra Marković, a uzeo je na potvrdi ime Viktor, po kumu.

Svoje je roditelje Ivan od malena ljubio, štovao i slušao.

»Išli smo na šetnju — pripoviedala je Ivanova majka S. Rafaeli — idemo ulicom, no Ivan se, nakon moga malog ukora, povrieđen iztrgne iz ruke i potrči napried. Ipak se obazire ne ću li ga zvati natrag. Ja to kao da i ne vidim. Na uglu ulice najednom se zaustavi, razširi obje ručice i čeka. Dolazim i upitam ga, što je, a on će: »Evo idu krave, i ja čekam, da te obranim, ako bi htjele navaliti na te.«[4]

Pišući kasnije svoj Dnevnik, zabilježio je u praznicima 1914. svoje osjećaje: »Poljubim se s mamom i tatom. Kako li je sladka ljubav roditeljska! Ljubav je snažnija od mržnje i straha... Dobio sam 100 kruna od tate, a tajno 10 kruna od mame. Poslala mi je, da mi što bolje ide. Dobra mama! Tako dobar ne ću nikad moći biti.« Pa ipak je Ivan bio dobar sin. Uzpoređujući svoju ljubav prema drugovima i roditeljima, veli ponešto na đački na-

čin: »Ja roditelje milijun puta više volim nego drugove.« Kad se bolje razvio u kršćanskom životu te opazio koji manjak katoličkog shvaćanja na starijima, znao bi gdjegod opomenuti, ali je počitanje tako zadržao, te je otac ponosno gledao, kako je Ivanu njegov ugled prvi na svietu. Kad bi gdjekad zakasnio doći na vrieme k stolu, čedno bi se izpričao. Tako je jednom, kad mu je bilo deset godina odletio na dvokolici, a da roditeljima nije ništa rekao. U vrieme objeda i još dulje velikom su ga tjeskobom izčekivali i već mislili policijom ga tražiti. Kad eto on se sav znojan pojavi mašući već izdaleka majci, koja ga s prozora izgledala. »Ja znam, da me ne ćeš kazniti, jer se veseliš, da sam ovdje živ i zdrav!«, klikne on, čim je pred nju stupio, te se izpriča, jer nije imao kod sebe sata. Razoružana nije ga majka kaznila, prem je to s otcem bila prije odlučila. I u drugim bi zgodama, kad ga je htjela udariti, uhvatio njezine ruke i smješeći se rekao: »Sada ću dobiti mjesto batina — poljubac!« Kod njega takav odgoj nije promašio. Dobrota rađala je dobrotom.

Pred drugovima bi se na sveučilištu znao našaliti i sa slabom vjerom majčinom, ali ju je uviek vrlo cienio zbog naravne njezine plemenitosti, bistrine, naobrazbe, odlučnosti i brižljivosti za dom. To cienjenje je temelj iskrene ljubavi. Podsjetio bi je kadkada na petak i svetak i druge vjerske vježbe, a nju to ne bi vrieđalo. Kasnije ćemo još vidjeti, kako je spasonosno djelovao na roditelje, da savršenije s Crkvom žive. Međutim čujmo već sada ganutljivi izljev otčeva srdca, iz jednog pisma 12. X. 1938.: »Bili smo doduše još za života Ivanova sviestni, kako nam je liepi dar Stvoritelj u tom djetetu dao. No tek iza smrti sinula nam je njegova duhovna veličina, i mi na koljenima zahvaljivasmo Gospodinu Bogu za toliku milost, što nam je nevriednima u tom djetetu izkazao. Sva čežnja naša išla je od onda za tim, da se uživimo u njegovo vrhunaravno shvaćanje, pa ako ga i ne možemo dostići, da mu se barem donekle u nebeskom domu približimo.«

Jest, svako je diete ponajprije Božje, a onda roditeljsko, povjereno im da ga odgoje za nebesku domovinu.

POUČLJIV ĐAK I MIO DRUG

Iza pučke škole polazio je Ivan od g. 1906. do 1914. realku. Učio je lahko i rado, a u vladanju bio čedan i fin. Gospođica Danica Latas, kojoj je u nižoj realci dolazio na satove posebne pouke i vježbe u francuzkom jeziku, sjeća se još i danas Ivanove čednosti, nadarenosti i marljivosti. Samo joj je bio za svoju dob preozbiljan. Dok je njegove drugove vidjevala toliko puta na ulici u veseloj igri, njega nikada. Cienili su ga profesori i drugovi, pa ga na pr. odabrali da francuzki pozdravi odličnog gosta iz Pariza, profesora Blondela, kad je taj posjetio zavod. Ivan je vrlo rano i oštro razlikovao zlo od dobra i baš s toga gledišta prosuđivao je profesore i drugove, a najviše sama sebe. U školi mu se više toga nije sviđalo, napose u predavanju i vladanju nekih slobodarskih profesora. Držao je, da ga počitanje veže, te im se javno ne uzprotivi; ali je pred drugovima znao pokazati svoje negodovanje. Još deset godina kasnije tužio se je: »Utuvili su mi u glavu toliko laži, da ih se možda još ni sada nisam otresao.« Tuga bi ga zahvatila kad je gledao, kako stariji jedno uče, a drugo čine, pa je i to jedan od uzroka, da mu je manjkalo pobožnosti; da je dapače prestao polaziti sastanke Marijine kongregacije,[5] kojoj je bio pristupio.

»Slušao sam, šta su djeca radila i što još rade u nižoj realci. Rade užasne stvari. Roditelji čine zločin, ako djecu od sebe u takve škole daju, gdje učitelj samo predaje i kad iz razreda izađe, zaboravi da je još učitelj. To je upravo strašno.« 22. XII. 1914. Nije čudo da je i Ivan u sedmoj realci slavio geslo francuzke revolucije: »sloboda, bratstvo, jednakost!« Kraj svega toga Ivan nije izgubio onog temeljnog dobrog razpoloženja poučljivosti, što resi plemenitu mladež, željnu znanja i oplemenjenja. U njega nije nikad bilo one nastrane umišljenosti kao da može sam sve steći ili da mu je naravna dobrota dosta za život, kako to često bogatiji i darovitiji misle.

Vjerska je načela Ivan i u to vrieme ne samo cienio nego i branio. Tako se nešto mlađi drug, gosp. Božo

Jović, još i danas živo sjeća, kako se Ivan jednom naslonjen na zid kraj vratiju risaone neobičnim mirom branio od nasrtaja dvaju slobodarskih drugova, koji mu predbacivali, da ne razumije napredak vremena... »Ja stojim na principima!« govorio je Ivan. Ova načelna sigurnost i staložena borbenost Ivanova tako se usjekla u dušu našemu Boži, te ga prati kroz čitav život. Nitko ga nije mogao tako uvjeriti o vrhunaravnoj koristi redovničkog zvanja njegove braće za narod, kako Ivan. »Velik je naš Ivan — veli on danas — jer je svojim primjerom od nas slabih stvorio ljude. Kad se njega sjetim, tako mi je, kao da sam skupa s njime u nekom oblaku, koji me nosi više. Ne bi mi bilo težko pasti pred njime na koljena i pokloniti mu se.«

Ivan je volio drugove i družtvo, no ne da ih izrabi samo za svoju zabavu, ili da se iztakne među njima, već je i svoj dio prinosio skupnoj radosti i njihovu napredku u školi i izvan nje. »Gledat ću, da nas nekoliko, koji dobro znademo, dadnemo riječ, da ćemo drugima izraditi — zadaću za izpit zrelosti — prije nego li sebi... No jesam li pravo učinio? Tišti me. Kao kolega dužan sam da podpomognem, ali jesam li ja dužan, da toliku lienost podupirem?« 5. III. 1914. Ivanovo dakle drugarstvo nije pusto, naravno, već ga nadzire savjest, koja mu ne da mira i on odmah odlučuje, da će se izpovjediti. Slično se događalo, kada je išao s drugovima na koju đačku pustolovinu, na pr. pjevati podoknice. Iza takovih zgoda piše: »I ja sam za pustolovine, nisam kukavica, ali poštenje ide preko svega...« 5. III. 1914. »U ponedjeljak je bila u školi svađa poradi vjere. K. je plitko na nju navalio. I ja sam se razpalio...« 21. V. 1914. »Bože, što sam vidio! Gad i gnjusoba! Jadnici, sami ste si krivi... Kolege, do kojih sam više držao... Tako mora biti, kad ste životinje. Uviek govoriti o idealima, a valjati se u blatu...« 13. VI. 1914. »Bože, kako je gadan onaj, koji tuđe uvjerenje ne zna cieniti... Kad smo se vraćali, mislio sam, da će pjevati, a nisu... Kad su katolici sami, to smo svi rekli, ide sve liepo. Inače, osim iznimaka, postaje gadno.« 16. VI. 1914.

Za sada Ivan svoje neugodne dojmove puno ne izkazuje već se više tihom nevoljkošću povlači postrance. Tako je sačuvao u jednu ruku svoj ugled, a u drugu bratsku ljubav u tihoj sućuti s nedotjeranima. »Drugovi su također Ivana voljeli radi njegova dobrog odgoja, radi njegova milog bića i uslužnosti, a osim toga bio je najmlađi među njima« — veli Dr. Maraković. Kod pismenih njemačkih i francuzkih radnja za izpit zrelosti doista je Ivan pomagao desetorici drugova. Iza izpita težkim se srdcem razstali, no s mnogima je ostao u saobraćaju, a svima u miloj uspomeni.

TRZAJI MLADOSTI

Kao svaki mladić, doživljavao je i Ivan duševno previranje. Čezne da doživi onu ljepotu i dobrotu, o kojoj čuje i uči. I kad joj se približi, ona mu ili izmakne ili se u njoj razočara, a plemenito mu srdce ostaje prazno. Tako je i Ivan mislio naći sreću u idealnoj ljubavi djevojke, kako se to u romanima opisuje. U šestnaestoj godini upoznao je u obiteljskom saobraćaju darovito i liepo djevojče, kćerku šumarskog savjetnika. S njome se često sastajao, skupa bi čitali i razgovarali o književnosti i poviesti. Ivan ju je vrlo cienio i baš zato štovao i zavolio, a nagonska bi uzbuđenja sviestno svladavao, stideći se sam sebe, ako bi mu se požuda prema njoj pojavila. Bila je to đačka ljubav, koja čezne više za ljepotom i prijateljtvom. »Volila me je, jer je znala, da u njoj ne nalazim samo žensku nego i čovjeka i nazivala me je prijateljem. Ova ljubav se smije nazvati idealnom ...« — misli Ivan. 9. III. 1914.

No ta sirota djevojka nije bila baš tako idealna, kako je Ivan mislio. Bila je protestantske vjere, a i u toj slabo poučena. Puna života i snage, a nemajući pojma o pravoj svrsi života; željna ugodnosti, a ne misleći da je ta samo odšteta za ženidbene žrtve, pala je u šake jednom odličnom »obožavatelju« nekatoliku, koji ju je zavaravao i napustio. Razočarana tolikim nepoštenjem očajala je i otrovala se u Travniku g. 1913. Viest o toj nesreći saob-

ćila je Ivanu njegova majka, i to ga je do u dno duše potreslo. »Kada sam saznao za njezinu smrt, nastao je prielom u mojoj duši, ne odjednom nego vremenom... Želim iz dna duše da je tamo — na drugom svietu — vidim. To što za nju osjećam, ne mogu ja da kažem, nego suze moje, koje teku. Moja mladost je, kako mi se čini, s njom u grob legla. Svi se mogu smijati iz dna srdca, ja ne mogu. Gledam djevojke, sviđaju mi se, ali pomislim li na nju, sve drugo izčezne. Jedinu utjehu nalazim u umjetnosti, koju silno volim, i u prirodi.« 16. III. 1914.

»Zanešen divnim skladom u prirodi mislim na prvu ljubav. Koliki pad iz Vječnosti u prolaznost. No što je na tome bilo zlo i prolazno, nestalo je; ono uzvišeno i plemenito dalje živi... Duša se njezina otresla prolaznosti i otišla je. Kamo? U vječnost! Ali, Bože, groza me hvata, kada pomislim, da si je život sama uzela. Život je borba za Istinom, a ona kukavno odustaje od te borbe. Diete je dvadesetoga vieka, laganih nazora. Da je sada živa, možda bi bilo sve drugčije, ili možda ne. Možda bih i ja još bio diete dvadesetoga vieka. Tko zna? Svevišnji najbolje uređuje... Nije znala zašto živi. Nije možda ni znala da ima vječnost, i da sve divote svieta, sva priroda, dovode do spoznaje, da je to od neizmjernog Duha, od Ideala čovječanstva, od Istine, Dobrote i Ljepote. Prošlo je, a proći ću i ja, a i sve ovo, ali mi ćemo svi biti. Možda je — strah me hvata kad pomislim, — da je Vječnost izgubila. Bože, predobri Bože, saslušaj molitvu slabašnog crvića, koji se straši da Te pogleda, kome vrag srdce otruje, daj Bože Vječni, daj joj vječnost. Oprosti i meni sve zlo i pokaži mi put pravde. Vratimo se k ljudima. Život je borba za Istinom i promotrimo ga.« 4. VII. 1914.

»Prielom«, što ga Ivan spominje jest ne samo ozbiljnije gledanje na »ljubav«, nego i uobće na život. Priznaje da je Bog gospodar života, pa mu je čovjek i odgovoran za svoje čine. A on je eto izvrgavao sebe i djevojku grješnoj pogibli; sudjelovao je dakle makar i nesviestno u kvarenju i nesreći njemu tako mile duše. Ono što je Ivan u njoj najviše cienio, djevičanstvo njezino, vidio je sada

tako okrutno od drugoga pogaženo. To mu još poveća i sućut s nesretnicom i grižnju savjesti. Da se namjerio na dobrog izpovjednika, kako je čeznuo, bio bi mu ovaj pomogao da odkrije tajnu i uputio ga, da nije odgovoran za ono, što nije nikako predvidio, niti kanio. Kako pak o kreposti čistoće uobće nije bio dosta ni poučen, pa mu ni savjest nije prije čina one nježnosti spočitavala kao grieh, to se može uzdati, da nije barem težko sagriešio. Ivan se u ostalom kajao koliko je bio kriv, a pomisao na ljubljenu djevojku poslije ga je neprestano poticala, da tjelesnim trapljenjem zadovolji za nju i za sebe, a svoj nagon da podpuno zatomi. To je dakako išlo težko i tok raztreznjenja trajao je više godina. Podpuno se smirio tek vanrednim utjecajem Marijinim u Lurdu i zavjetom vječne čistoće, kako ćemo to kasnije vidjeti. Sada mu je bilo još izdržati i druge posljedice duševnog poloma.

Njezina nesreća, njegov gubitak te tolika pakost zavodnika, sve je to izazvalo u Ivanu težku potištenost, koju nije doduše toliko pokazivao, ali je to bolnije u sebi proživljavao. Izbijala su mu pitanja o smislu ljubavi i života, o pravdi i kreposti, o samoj istini i vjeri. Toliki prigovori protivnika vjere dobivali su u njegovoj duši snagu i dnevni su mu gosti. Svi mu se ti pojmovi pojavili na duševnom obzorju u strahovitoj životnoj zbilji, na kakvu još nije bio navikao. Ivan se našao u zamagljenoj šikari, u kojoj mu se opet ukaza ruka nebeskoga Otca, šaljući svojem djetetu provodiča.

UČITELJ I VOĐA

U petoj realci dobio je Ivan za profesora hrvatskog jezika Dr. Ljubu Marakovića, jednog od najodličnijih pobornika tadanjeg katoličkog gibanja među mladeži. U sedmom razredu predavao mu je isti i njemački, a u osmom još i uvod u filozofiju. Baš najpovoljnije prilike, da plemenito utječe na mladež. Dr. Maraković je te prilike punom mjerom i izkoristio šireći duševno obzorje poletnim narodnim i družtvovnim mislima, razplamćujući srdca na požrtvovnost za obće dobro, privikavajući, napose pri

ocjenjivanju književnih djela, na sustavan rad te upućujući na sredstva i načine osobne izgradnje značaja, kao na primjer pisanje dnevnika. Ne samo velikom spremom znanja i postupka nego i životom katoličkog značajnika, koji je podržavao čestom sv. Pričesti, tako ih je sve osvojio, da su realku zbog njega cienili, a katolici ga upravo ljubili i sretni bili, kad im je u družtvu držao koje predavanje.

Još u sedmom razredu zamolio je Ivan Dr. Marakovića za koji njemački književni časopis. Kad mu je on dao katolički »Gral« i »Književni Pregled«, ubrzo mu Ivan povrati »Gral« kao »suviše katolički«, moleći ga samo za onaj bezbojni. Razumljivo je, ljubav protestanskoj djevojci učinila je bila svoje, kad je i zbog nje bio počeo polaziti i na protestanske propoviedi. Sada nakon njezine smrti, u onoj duševnoj potištenosti, rado prihvaća »Gral« i preko druga Milanovića (7. IV. 1914.) i izravno od Dr. Marakovića. Ovo štivo i razgovori, koje je s time u vezi s profesorom vodio, udarilo je Ivanu smjer života. »Gral« donosio je radove Kola njemačkih književnika Eicherta, Kralicka, Hladkya, Muckermanna i dr., koji se okupljali u »Gralbundu«, a u svom se stvaranju držali strogo katoličkih smjernica, pa bili zato i pohvaljeni od Pija X. posebnim pismom. Odatle uzima Ivan svoju mladenačku lozinku: »Živjeti Istini, Dobroti i Ljepoti«, koju »Gral« već od prvog broja g. 1906. postojano ističe, a sveti Otac je svojim ugledom kao smjernicu umjetničkog stvaranja potvrđuje. Iz krasnih članaka i slika u »Gralu« osvježuje i dobiva Ivan svoje životne ideale: Euharistiju, Mariju i Crkvu. Živa vjera u ova otajstva, što je u Dnevniku već u osmom razredu toliko puta izrazuje, odjek je, dapače i samim izrazima, onog dubokog uvjerenja katoličkih književnika, koji ova otajstva prikazuju kao činjenice i sile, kao stvarne životne vriednosti. Neka je Ivan o tim vjerskim istinama prije i stoput čuo, na njega su tek sada pravo djelovale, jer ih čuje iz usta i pera tako glasovitih književnika. Tà, srednjoškolcu je književnik najveći ugled. »Gral« sam čitao. Broj je tako liep i sve ću još jednom pročitati, jer unutra ima toliko

novog i liepog, da misli moram da proživim« — veli na pr. 8. XII. 1914. Dakako da je Dr. Maraković na čestim šetnjama s Ivanom o svim pitanjima razpravljao, prilike mu javnog života i uljudbe, domaće i strane, tumačio u katoličkom svietlu i tako ga dušom priveo katoličkom pokretu. Davao mu je domaće i strano štivo, razvijao umjetnički ukus, upozoravao na pogibli, a što je najviše: dao mu je u sebi primjer, da se uistinu može plemenito kršćanski živjeti. To uvjerenje stiče brzo i Ivan, pa se u njegovim zapiscima odmah opaža povišena samosviest i otmjeniji izražaj mladića, koji sazrieva ne samo za odlično družtvo nego i za više životne zadaće. »Čitam »Gral« i sve se uživljavam i uzdižem. Katolicizam čim više upoznajem tim više vidim, da je neizcrpljiviji. Već želim da primim Tielo Njegovo:[6] svrha i zadnji uzrok čovječanstva. Kolika je ljubav njegova kad On, Neizmjernost, koga ne možemo da shvatimo, On koji ravna svemirom i svakom travkom, i koji zna i gleda na prepiranja ljudskog sićušnog roda, daje nama malenima i nizkim Sebe na blagovanje. Malo ih znade otajstvo ljubavi, ćute glad i vječnu žeđu Večere, ali njezin božanski smisao ostaje sjetilima zagonetka...« (Novalis) 26. IV. 1914.

Tako Ivan proživljava mladenački sukob i dvojbe. Kao kroz oblake mu sievnu nova Ljubav: Isus u Euharistiji, Isus u Crkvi, jedno i drugo po Mariji. Ovi mu ideali pomažu suzbiti napasti i daju mu vedrinu života. »Kod kupanja — u Opatiji 22. VII. 1914. — nagon jako na me djeluje. Vidim da je zao, gadan, da bi svu moju ideologiju — životno naziranje — mogao da baci u blato i svejedno se uviek pojavi. Kad pozovem u pomoć Djevicu, pomogne mi mnogo, ali opet se javi.«

»Napasti navale užasno, no molitva me drži. U svetinji nad svetinjama (Rabindranat Tagora) — u srdcu mom je nepokolebiva Vjera. Sumnje ima. Vječiti je boj. Znam da nisam savršen, ali griesi me bodu, a ne znam koji su. U času kad zlo učinim, vidim da je zlo, ali kasnije opet zaboravim i isto učinim. Da je ovdje kakav naobražen izpovjednik, da mu se saobćim, da me on razumije i da me upozori. Gledat ću da odem na izpovied prije

polazka i da primim T i e l o, za okrepu u budućem životu.« 30. VIII. 1914.

Mnogo će još proći, dok će ovi ideali postati Ivanova jedina ljubav, no velika je zasluga profesora Marakovića, da je svog učenika ovako usmjerio. On ga posebnom pažnjom prati i dalje, dopisuje s njime i upozorava na dobre knjige. Tako na »Umjetnost molitve«,[7] koja je Ivanu dala dublje misli o saobraćaju s Bogom i o duhovnom životu. Dr. Maraković ga u duševnim patnjama vojne akademije tješi i bodri te s podpunim povjerenjem gleda u njegovu budućnost: »Vidim da život ozbiljno shvaćate, a to sam i od prije znao i veselio se Vašem razvoju. Znam da se ne ću prevariti.«

Ivan tu ljubav i povjerenje uzvraća visokim štovanjem i privrženošću; traži savjeta i često piše, makar i ne dobiva odmah odgovora; srdačno je zahvalan, te čini protuusluge nabavljanjem knjiga, obaviestima i raznim posredovanjima. Zadržaje ipak samostalnost prosuđivanja i prema svom odličnom uzoru, kako to baš njemu već ni punu godinu dana iza izpita zrelosti piše: »Došao sam do toga, da ništa ne primam bez misli«. Profesor Maraković bio je time ipak zadovoljan, sviestan sebi, da je postigao u Ivanu svrhu odgoja, kad se gojenac plemenito služi svojom slobodom.

ZVANJE

Sav blagotvorni utjecaj profesora-vođe na Ivana sažeo se u jedno, kad mu je on u srdcu ostavio klicu svoga zvanja. Koji su Ivana gledali, kako spretno popravlja dvokolicu ili pravi nacrte, rekli bi: bit će dobar inžinir; koji bi ga vidjeli jašiti i odrešito nastupati, rekli bi: rođen častnik; koji bi slušali, kako prosuđuje pisce i filozofe, rekli bi: izvrstan profesor; a i kateheta je već u pučkoj školi rekao majci: Ivica će biti svećenik. Svestrano nadaren i razvijen, imao je Ivan široki izbor. No srdce je njega vuklo za onim, što mu se najviše svidjelo u mladosti: profesor, prijatelj mladeži. To je i doista najviše odgovaralo njegovim sposobno-

stima: velikoj duševnoj nadarenosti, jakoj radinosti, fino iztančanom ukusu te ljubavi za umjetnost i mladež. Trebao je doduše u tu svrhu još položiti izpit iz latinskoga, koga nije u realci učio. No to će on već lako svladati. Samo da ga sigurnije pripuste na sveučilište, nastojao je da položi izpit zrelosti s odlikom; a to mu je i uspjelo 11. VII. 1914. Prema tomu je bio njegov ideal: »Hoću da živim za svoju milu struku, pa makar bio vječni siromah, a ne gnjaviti se mašinalnim radom, zasluživati novaca i kao velepoštovani skučenjak dizati nos, držati se pametnim, ozbiljnim i uzvišenim, kad to nisam... »Živila umjetnost!« Tako osjeća Ivan za vrieme izpita zrelosti 17. VI. 1914.

No roditeljskom ukusu više je odgovarao vojnički stalež po otcu, a nadali su se, da bi se liepim svojim sposobnostima i visoko uzdigao u glavnom stožeru. K tome su oni računali i sa slabim njegovim vidom, jer je već od pučke škole dvostruko vidjevao; svako oko donosilo mu svoju sliku, a nisu se obje skladale u jednu. Zato su mu i branili mnogo čitanje, pa je često već u krevetu, kad su roditelji zaspali, ponovno zapalio svietlo i kriomice čitao ili Dnevnik pisao. To mu je dakako dvostruko škodilo, pa ga je majka koji puta jako korila. Išla je s njime k liečnicima u Zagreb i u Beč, no bez pravog poboljšanja. Čitajući mnogo, mislili su roditelji, izgubit će na sveučilištu još i ono vida, što ga ima. Kao častnik pak ne treba toliko čitati. K tome je buknuo rat, pa bi i on morao skoro u boj, a polazkom više častničke škole to bi se barem zateglo, dok rat svrši. Sve u jednu: roditelji odluče, da ga pošalju u vojnu akademiju u Bečko Novo Mjesto.

Ivanu je to bila velika žrtva. Poslušao je ipak, da ne ožalosti roditelje. I tako odputuje onamo 12. rujna 1914. Odmah sjajno položi prijamni izpit i bude primljen među pitomce. Na razstanku je otca tako tužno pogledao, da se on tog pogleda još iza njegove smrti s bolju sjećao. U vojnoj akademiji bio je Ivan na velikoj kušnji. Učiti, vježbati se i red držati nije mu bilo po sebi težko. Težki su mu bili grubi i nećudoredni dru-

govi, koji su mu vrieđali vjeru i poštenje; težko mu je bilo, što će sav život morati provesti u poslu, za koji nije imao volje. Bolnu svoju dušu povjeravao je najprije svom Dnevniku, a onda pismom i roditeljima. Eto samo nekih dojmova:

»Pošto sam stupio u vojnu akademiju, znači, da moram postati dobar vojnik. No sa mnom je to sasvim drugačije. Volju za vojničtvo nisam nikad imao, ali da olakšam roditeljima život, stupio sam ovamo. S ovim sam postupkom izabrao dvie dužnosti, koje ću bezuvjetno činiti. Moje daljnje književno i umjetničko izobražavanje, te vršenje vojne dužnosti... Ovdje nisu pravi vojnici. Ideal nije njima nikakova nedostiživa stvar, nego život za cara. Da car radi krivo, oni bi bili njegovo oružje. Njima ideal nije Bog. Uobće, oni preziru vjeru, i to je naravna stvar, jer je ne poznaju... Već sam mnogo pisao, i neke su karte izpunjene mržnjom na ovo. Vjera moja, misao na ono liepo, uobće vjerski život, izgleda da slabi. To je zato, što nemam družtva. Hoću da se s višim stvarima zabavljam. Izpovied, koju bih toliko želio, kao ni Pričest ne mogu ovdje primiti. Sam ovdašnji svećenik je nedubok... Dugo nisam pisao. Nikako se nisam nadao, da može biti ovakovih ljudi... Zgrozio sam se i plakao... Iza ove gnjusne okolice bilo mi je ugodno i toplo, kad sam sa K. pohodio grob Zrinskog i Frankopana... Slava vam, pošteni Hrvati, i kameno će srdce procviliti kad vidi, kako dobri ljudi stradaju... Mama ima danas imendan. Dobra mama i dobri tata! Vole me, a volim i ja njih, i iskreno sam im svoj položaj opisao. Ne spominju, da će me odavle izvaditi. Ja ću uteći...«

»Evo me u zatvoru. Baš me neki kapetan izružio, što sam mu rekao, da je dozvoljeno ovdje jezike učiti. Brane mi čitati, no svejedno opet sam ih nasamario, jer u hlačama imam knjižicu »Umjetnost moljenja« i čokolade. Tim se baviti nije mnogo dva dana. M o l i t i s e i s j e d i n i t i s e s B o g o m, t o j e d j e l o č i t a v o g ž i v o t a...« Ivan je bio u kućnom zatvoru, jer je nehotice zakasnio sa izleta u Beč... »Svejedno, tr-

pit ću malo, i neka predpostavljeni na mene navaljuju, ostat ću u duši svejedno veseo. Jedino se raztužim i težko mi bude, kad nešto zlo učinim. Bože moj, da se tako što ne dogodi!...

A šta mi radi moja mila Hrvatska? Narod Hrvatske, te Bosne, još je nepokvaren. Dobri i pošteni ljudi . Ali gradovi su Hrvatske i Bosne pokvareni... Pokvarenost će iz gradova ući u sela, i zbogom Hrvatska! Ne! U crven-bieli-plavi, ako upletemo gorući križ, koji će sve zlo uništiti, onda će Hrvatska svoju ulogu u svjetskoj poviesti izvršiti. Daj Bože! Svjetska poviest ne uči, da zdvojno gledamo, i ako vidimo samo jedan vjerski borbeni poticaj: Borba za pravednost i istinu, borba za i protiv Boga, borba zlog i dobrog počela... Kako je tielo biedno! Iza ova četiri zida se nisam ni makao, i toliko sam toga doživio! Duh je krilima slobode lepršao do neizmjernosti... Danas je Bezgrješno Začeće. Ujutro sam bio u crkvi. Opet je bila propovied za katolike, a ne za ljude, koji ne vjeruju. Naravno, da se propovjedniku rugaju...«

»Bože, Bože! Nek mi se rugaju, neka rade sa mnom što hoće, sâm sam kriv; samo daj Bože, da se drugovi promiene i neka budu, ko što su rieči, a ne djela moja. Majko moja, dobra, najveća, molim Te, napuni dušu moju liepim osjećajima, plemenitim mislima, i uviek mi označi pravi put, ako mi ga i bude težko sliediti!... Dnevnik završujem i molim Svevišnjega, koji je odredio put suncu i zviezdama, smjer svakoj stabljici i zadaću svakom mravu, da i meni pokaže put čistoći, velikoj umjetnosti, svemu najvišemu i vječnomu!« 21. prosinca 1914.

Božićne praznike proveo je Ivan u Banjoj Luci, gdje mu je živom rieči uspjelo uvjeriti roditelje, da nije za častnika. Oni to uvidješe pa mu uslišaše molbu i pustiše ga na sveučilište u Beč. Ipak se morade majci za volju upisati ne na filozofiju nego na pravo. Time dakako pitanje Ivanovog zvanja još nije bilo konačno riešeno, a to zato, jer ga nije pred Gospodinom Bogom

promislio, a nije bio još ni čas došao, da mu On odkrije svoju zamisao i nametne svoj križ. Tek ga je usmjerio putem, kojim će se za to usposobiti. Žrtvu, koju je Ivan pridonio slušajući roditelje, gdje strogo govoreći ne bi bio morao, nagradio je Gospodin velikim milostima u borbama, što su ga čekale. A upravo tim borbama usposobio se za svoje pravo zvanje.

zatim — 17. III. 1915. — zavjetuje se dva mjeseca ne jesti kolača, da bi mu se zagovorom sv. Ante oči ojačale. — 25. V. 1915. opet moli, da bi mogao čitati i raditi koliko mu srdce teži. »Mnogo, jako mnogo toga imam, šta trebam saznati. Modernih učenih je neprijatelja sa sviju strana, a treba se proti njima boriti dubokim sredstvima. Bože, svoje ću oči upotrebljavati samo za gledanje liepoga i za uzvišene svrhe, pomozi mi zato, molim Te!«

Ivan nije odmah čudom ozdravio, bio je ipak uslišan, jer se u »Hrvatskoj« sretno namjerio i na takove, koji su radost shvaćali ne samo kao užitak, nego prije svega kao sredstvo samoodgoja, kojim čovjek podvostručuje radnu sposobnost, a usposobljuje se i za uspješan družtveni rad. O tomu je O. Miroslav Vanino držao predavanje, pa je Ivan s njime i drugom dvojicom Isusovaca, Ivanom i Matom Filipovićem polazio na izlete u okolicu i inače se njihovim saobraćajem duševno okoristio. »Svaki je cvjetić izvor radosti!« rekao je u predavanju O. Vanino. Sjajna je to misao.« bilježi Ivan 9. V. 1915. Moramo uviek biti veseli; jedino veselje stvara oduševljenje, a ovo velika djela i sliepu poslušnost. Krasna, prekrasna je bečka priroda...« M. Filipović sviđao se Ivanu svojim vedrim i stvarnim shvaćanjem javnih prilika i vjerskih potreba u domovini. Fra Kazimir Ivić osobito ga razveselio darovavši mu za imendan križ, s kojim su bili spojeni oprosti. 24. VI. 1915. I to mu je bilo, uz druga R. Placha, najmilije družtvo za ovog boravka u Beču. Ivan će od sada sređenije raditi, pa će mu vid izdržati.

Prva je sloboda za mladića velika pogibelj. Mnogi je sveučilištarac »brucoš« to ponosniji, što prije postane sličan starijima u slobodnom vladanju i govoru. Ta napast nije ni Ivana minula, kada se našao među bečkim hrvatskim sveučilištarcima. Izpala je i njemu u šali koja neoprezna rieč. Nije mu ni svaka kretnja bila najskladnija; izpala mu i koja nezgodna o djevojkama; latinski mu se nije dalo učiti; kazalište mu je milo boravište, a i Prater ga je vidio sa nekim

dosta slobodnim drugovima. Ljudi pak sude: »S kim si, onakav si!« Stigli glasovi i do Banje Luke, pa se ondje u brijačnici čulo: »Merz se pohasio; da ga samo vidiš, drugi ti je to dečko!« A kada je tek stigao na praznike onamo, uzvrtilo se oko njega zvano i nezvano. On pak mio, kakav je bio, svakom da ugodi, svakom da milu reče. Ljudi opet što će drugo nego kimnuti glavom... Ni slutili nisu, kako se Ivan pri svemu tome nadzirao, borio i izpravljao. Bio je bolji nego njegov glas. Pogriešio je prilagođivajući se ma i samo izvana lakoumnom družtvu, te saobćivajući svoju duševnu borbu drugovima, koji su ga krivo shvatili. Bio je preiskren.

U sebi Ivan nije promienio ni životnog smjera niti težnje za usavršenjem. Tako iza razgovora s drugovima »o sumnjama i nutarnjim borbama« bilježi 25. V. 1915.: »Jučer me je cieli dan mučila grozna strast; sve me je tjeralo da letim i da se proti nje borim. Ideale mi moje ona kalja i u blato vuče... Čistoću duševnu kadkada tako reći sramoti. Navečer sam uviek pun tako sjajnih misli tako plemenitih namjera; ćutim upravo nešto nadzemaljsko; osjećam da ono postoji. Kad se pojavi bieli dan, zaboravljene su liepe odluke; sva okolina, sve vidljivo na se vuče pozornost, tako da se čovjek vlada nagonski — većinom dosta zlo.«

27. V. 1915. »Latinski sam malo radio: Oči, jadne moje oči! Vidim da se moje gledanje svieta opet produbljuje; živinske nagone sam jako potisnuo, tako da sam ih i zaboravio. Ideal žene se opet jasnije razvija.« — 9. VI. 1915. »Danas sam se dao posvema ošišati. Velik je to događaj u mome životu.«

19. VI. 1915. Srazmjerno sam opet malo radio. Pa i ne mogu sam latinski učiti, kad mi nitko ništa ne pokazuje. Gledat ću da sutra odem profesoru Jurenki i da ga pitam, što misli. Rado bih znao dobro latinski... Eto što me pomeće i zašto nisam zadovoljan. Sav moj književni rad je zaostao; ne čitam, nemam temu, koju da proučavam. Čovjek mora imati nešto više, zašto će

se držati, čemu će svoje nastojanje posvetiti, što će ga oduševiti. Ja bih tako rado radio za naš pokret na književnom polju... Silna je u meni želja da stvaram. Učenje mi je već dosadilo, nego bih želio da svoj duševni život pretvorim u pjesmu.«

»3. VII. 1915. »Došao sam do zaključka, da čovjek najprije sebi mora stvoriti temeljnu i opet temeljnu naobrazbu, dok se baci na svoj omiljeni predmet. Istom će ga onda svestrano i duboko shvaćati.« Makar se Ivan mučio ipak je položio izpit iz latinskoga u Sarajevu 21. X. 1915. s dobrim uspjehom. On dakle ozbiljno nastoji biti podpun u onom što biti mora: i u nauci i u kreposti, da tako postigne stvarnu istinu, ona da prožme cielo njegovo biće. Neće da bude glumac ni u životu ni u zvanju; odvratni su mu, koji su patvorina kreposti ili ruglo svoga staleža. Kako je bio od dobro stojećih roditelja, nikad skučen ni u biedi, već slobodno uzgajan, očuvao se mnogih napasti, u koje upadaju siromašni ili neki odgajani u zavodima, kad se pretvaraju i hoće da više vriede nego što uistinu jesu. Ivan je otvoren mladić. »Hvala Bogu — bilježi on 26. IV. 1915. iza jednog izpitivanja — ulovio me profesor (da nisam znao sve godine o Voltaireu); dobro je, što me ulovio. Poviest u istinu ne znam. Od sada ću godine učiti. To jača pamćenje».

Kako u sebi, tako se veseli istini i kod drugih, a osuđuje svako pretvaranje. »Nije liepo, veli 7. VI. 1915. za jednoga znanca — da je došao do uplivnoga mjesta time, što nikad nikome ne protuslovi«. Sviđa mu se prirodna dobrota vojnika Hrvata u Bečkom Novom Mjestu. »Da sam ostao kod pukovnije — veli taj — bio bih kaplar, a ja ne ću da drugima zapoviedam, ja volim slušati«. Kad mu je isti vojnik ponudio žemičku i šunku,a Ivan to odklonio bilježi: »Kako su to dobri ljudi, sve bi dali onome, koji nema. Dvadeseti viek treba se u te ljude ugledati. Vratimo se prirodi! Od seljaka očekujemo preporod družtva«. Ovakova prirodna otvorenost očarala ga i u Grazu, kad je 29. III. 1916. ugledao u najživljoj ulici, kako dva vojnika kleče pred za-

tvorenom crkvom i mole se. »Koja duševna veličina priprostih ljudi! Još imade onog dubokog vjerskog zanosa srednjega vieka, one kršćanske mistike svetaca. I ti vojnici ne misleći na ostali nevjerni sviet, koji trza ramenima i s prezirom na ustima to gleda, kleknu na živahnom mjestu pred crkvom i mole se u prisutnosti Euharistije. Bože, Bože, čuj vapaj slaboga čovjeka i daj mi onu silnu, bezobzirnu vjeru tih priprostih ljudi«.

Tko bi rekao da će u duši, koja tako želi imati ravnu liniju ipak biti toliko podvojenosti i sukoba! Rođeni Niemac pomalo postaje Hrvatom; želi biti profesor, a mora biti pravnik; čezne za čitanjem kao životnim poslom, a gotovo je sliep; razum, savjest, ugledi i doživljavanja svjedoče mu za Boga i Crkvu, a štivo i družtvo pobuđuje mu neprestano sumnju; želi biti vjeran prvoj svojoj ljubavi, a čuvstvenost ga zanosi da se gotovo zaljubi u druge; čezne za novim družtvom, a drugovi mladosti zadržavaju ga u starim bolovima; narav mu se opire ubijanju, a domovina i dužnost ga zovu u rat! Ipak će Božja mudrost i moć Ivana izvesti na čistac i stvoriti od njega jedinstveni granitni značaj, ostvariti u njemu Istinu, za kojom čezne.

BORBA ZA VJERU I ČISTOĆU

Premda je Ivan namjerno izbjegavao pokvareno družtvo, te sve životne pojave promatrao u vidu vječnosti, nije ipak izbjegao dvostrukom sukobu i borbi, koja zahvaća osobito naobražena mladića, kad stvara sebi životni nazor. To je borba za vjeru i čistoću, kad ga nagon stavlja pred pitanje: hoće li biti samo »pametna životinja«, ili će u sebi razviti »razumnog čovjeka«. Ivan je očuvao čovječje dostojanstvo sadržano u podpunoj spolnoj čistoći, ali je borbu sa bujnom svojom i umjetnički nastrojenom prirodom morao još dugo voditi. No gdje je borba, tu je i zasluga.

Beč, 17. V. 1915. »Život mi je veliki upitnik. Od dana se do dana gubi moja djetinja vjera. Ono prijašnje

razlikovanje između dobra i zla nedostaje mi više. Pitam se, da li je ono, što sam prije držao dobrim, uistinu dobro. Šta je to »uistinu dobro, postoji li dobro? Svi ovi nazori o svietu, nisu li samo predrasude? I uviek tako živim i pitam se. Samo ono, što pred sobom vidim, uviđam da postoji. Evo, što vidim: Šećem se u večer po parku i gledam, gdje je na svakoj klupi po jedan par. Uistinu ovaj prirodni zakon postoji, zakon ljubavi, u smislu sjetilnog nagnuća muža k ženi. Na ove parove ne gledam više s prijašnjim okom. Negda sam držao, da je to strast, da je to slabost, nekarakternost ljudska, koja se podaje sjetilnom užitku. Ovako na taj temeljni prirodni zakon više ne mogu gledati i ako znam, da sam se u časovima, kad sam promatrao taj život iz bliza — (akademiji!) — gnjusio toga gada i blata. Za opravdanje ovoga načela moram se pitati: postoji li Bog ili ne postoji? Onda: što razumijem pod imenom: Bog? Činjenica je, da on postoji, da ga osjećam oko sebe, u sebi, tu, ovdje, ondje, svagdje.[9] Njegove melodije drže i napunjaju sav svemir. Svaki čovjek ćuti duh nečega većega i vječnijega... Dakle Bog postoji. Šta je taj Bog, kakav je? Možemo li se njemu moliti? Je li osoban? Na ta nam pitanja odgovara naša nutrina u pojedinim jednostavnim slučajevima. Uvriedim li moje roditelje, žao mi je. To je dokaz, da osjećaj počinjene nepravde nije predrasuda, nego da pravda u nama postoji. Pravda je jedno načelo, koje je u nama i sva se nutrina u nama uzrujava, ako radimo proti ovome načelu. I Onaj, koga mi oko sebe osjećamo, do kojeg razum dolazi, da je vječan, komu duša nehotice teži, taj će biti jamačno sama Pravednost. Time dolazimo do osobnog Boga. On postoji, i ja tvrdo vjerujem i u najjačim časovima kušnje i sumnje, da je On jedini, vječni veliki Bog. Kad on postoji, već sliedi da naš život ima svrhu.

Onda treba još pomisliti na nešto, na što ljudi ne misle i šta bi ih moglo lahko dovesti do prave spoznaje — da ćemo umrieti. Nekoga silno volimo, a taj umre. Nikad, nikad ga više ne ćemo vidjeti. Pa mi sami puni smo

Dvogodišnji Ivan s roditeljima

Ivanova soba u Starčevićevom Domu u Zagrebu

Ivan pred rovom

Ivan kao vođa vojničke skijaške čete na Alpama

misli, sumnja, težnja, mnienja, cio duševni svemir, naše »Ja« je sredina, oko koje se sve okreće, koja dojmove prima i vrsta, sve mi to doživljujemo, kadkad se mučimo i patimo i sad najednom — umremo. Zašto bi sve ovo? Zašto tolike misli i težnja, kad je sve badava, kad propada u ništa, kad duša nije zaseban elemenat, koji je poput duha u »Diable boiteux« u bocu zatvoren? Ne, to ne može biti — kada je u prirodi sve tako sjajno udešeno, mora biti i vječnost našega života u smislu pravednosti. Jest i uistinu ja to vjerujem, premda i u času, kad ovo djetinjom vjerom osjećam. kad se gnjušam od zla i kad se topim u molitvi, ostaje u dnu duše opet ona sumnja, onaj veliki upitnik zadnjeg Adama: Zašto? Šta? I opet, uza svu sumnju, vjerujem!

No nije dosta samo vjerovati. Naša vjera mora biti pravilo, mora biti putokaz života, da ne radimo proti načelu pravednosti i vječnosti. Religije daju sisteme. I ja kažem: Aut catholicus, aut nihil. — Ili katolik ili ništa! U ovome pogledu nije u meni nikada ni najblaža sumnja postojala. Znam i osjećam, da je katolicizam jedina prava vjera. O drugima nisam nikada ni mislio, da bi bile bolje od katoličke. Eto, ja sam u duši katolik, ali onaj pračovjek u meni, onaj Faust, koji ne zna za odgoj ni predrasude, vuče me u težnju dolje i pravi od mene da sumnjam u sve.

No dosta o tome. Trebalo bi svoj život kritikovati. Time, što je moja čista vjera u katoličanstvo oslabila, opalo je svako pravo oduševljenje, svaki oštri sud o svemu, što se događa. Sve, što promatram, gledam, i ne znam, je li dobro, je li zlo. Ljubi se sviet i grli — pa neka se ljube i grle. Pa eto mi je jedan dao pljusku (sjeća se događaja u vojnoj akademiji). Pa svejedno je, neka i drugi dadne. Pa toliko je svieta siromašno, toliko se ljudi kolje — neka je sve to, samo neka se moje kože ne tiče. Uistinu, ako mi razum i kaže, da to nije dobro, ali ja sam to uslied nutarnjih sumnji uistinu doživio. I sada je krajnje vrieme, da sve ovo opet stresem i da pomislim, da je Neko poradi

Istine umro za me na križu. I trgnem se tada i vidim, da sve to djevojke u parku, ti muževi i liepe forme, samo su gadna strast, da to nisu ljudi s težnjama i bolima, nego da su jednostavne živine, koje se od ostalih ne razlikuju. I ja ne smijem tako što opravdavati, jer znam, da je ovaj zakon nagnuća muža prema ženi samo poradi naše duše ovdje — jer naša je duša »Mi« — duša, koja se usavršava i diže. Ova škodljiva strana ljepote — samo je za to ovdje, da stvara od nas ljude. I gledat ću da se probijem, da na ženu ne gledam kao na liepo tielo; k njoj me njezina vanjština ne smije vući. Odhrvati ću joj se i u njoj ću tražiti samo ono, što je vječno.

I zbilja, sad opet osjećam da vjerujem, i da vjerujem katolički. Ne Venera, nego Majka Božja, to je za nas jedini pravi put. I promatrajući život znat ću, što je plemenito, a što nije, što je moralno, a što nije. Ovako sam proveo čuvstveno razlučivanje. A da sam se držao svete rečenice: »Po plodovima se zna, kakvo je drvo« došao bih načinom razuma, znanosti, umjetnosti, a pogotovo poviesti do zaključka, da jedna stanovita istina postoji, da se ona kroz cielu poviest vuče i da su sve težnje i bludnje ljudske upravo lutanje oko katolicizma, koji treba proživjeti i osjetiti. I uza sve to, što vjerujem, čovjek sam, i sumnja na dnu duše ostaje i ona me jača, jer je uzrok duševnoj borbi i probijanju, koje kao čovjek proživljujem.«

Sumnja, o kojoj Ivan govori, jest samo ona nejasnoća, što je čovjek ima u duševnim stvarima dok je živ, jer bi ih želio tako zorno gledati kao i tjelesne. K tome za premnoge znanstvene i vjerske istine nemamo podpune očitosti; one su sigurne, ali još ostaje koji razložčić, koji zamračuje umu podpunu jasnoću, pa čovjek treba da voljom svojom učini kraj nemirnom i nerazboritom kolebanju duha. To je »certitudo libera« — slobodna izvjesnost. Sitne duše lome na njoj krila svog idealizma i padaju najprije u sumnju, a onda u bezvjerstvo. Jaki Merzov duh uztraje u traženju Isti-

ne i podvrgava se ugledu Crkve, dok se i sam znanstveno podpuno ne izgradi.

Evo njegovog duševnog snalaženja za tada. 28. II. 1916. »Prije odlazka u vojsku još ću koju riečcu napisati. Time naime završujem svoj Dnevnik, kojim htjedoh odgajati svoju nutrašnjost i stvoriti od svoje duše remek-djelo. Osjećam da sam još silno daleko od cilja, da sam još pravo diete, koje ne zna što je život; ta tajna neodređene borbe, one borbe, koja traži sebi kruh i one koja čim je to postigla postaje još groznijom, jer čovjek razmišljajući dođe u sukob s predrasudama vjekova, s nesuglasicama u svojoj naravi i sa samim zlim duhom, koji se svemu svetome podrugljivo smije, koji zabacuje svako pjesničtvo, svako čuvstvo i sve razara. Bio sam jučer na Pričesti i tako sam veseo i zadovoljan, da se čini mi se ne ću nikada žalostiti, pa makar mi i teško bilo. Žalost truje srdce, uvlači u nj onaj duh očaja, da čovjek sebi uviek nameće pitanje, čemu živim i zašto sam začet. Pogubne ove misli moraju iz glave, čovjek mora uvidjeti svoju slabost, koja mu kaže, da sve ne spada u njegovu glavu. Zadaća života nije očajavati, nego tražiti saglasnost u svemu i veseliti se nad veličajnošću uređenja. Ovo mora biti načelo: Sve je najbolje. Pa snašla nas kakva nesreća, bieda, mislimo na to, pa ma i ne razumjeli »zašto«! Čovjek je ovdje samo putnik, njegovo pravo određenje nije ovdje, na toj zemlji, nego je on izabran za nešto više. Uistinu, kad se čovjek zavuče u samoću, u tamu, sve, sav sviet, svi drugovi, svi prijatelji, i sva mu se čarobna priroda čini snom. Osjeća tada čovjek, da je ona nestvarna, a da je misao prava stvarnost, da je duhovni sviet, noći i molitve, stvarniji od svega, što vidljivo postoji. Treba samo za tim životom, za ovom stvarnošću težiti. Jest, još sam slab, uživam u Euharistiji i u tom duševnom životu, ali vidim da je to ništa, da treba još dublje i dalje u taj veliki sviet zaroniti. Sada upravo razumijem velikog papu Pija X. što je izrazio želju za čestim, pače svakidašnjim blagovanjem Gospodina. Tim se može istom dublje zaći u taj sviet, približiti se Gospodinu i

s njim se razgovarati. Znam, da će još mnogo duševnih trzavica doći. Možda ću i težko pasti, ali se opet uzdam, da ću ostati na pravom putu. Time završujem svoj **Dnevnik** i pun radosti pjevam: Radujmo se!«

Ovo veledušje najbolje volje Ivanove nagrađuje Gospodin sve jačim prosvjetljenjima. Proučavanjem i molitvom dovija se do dubokog razumievanja vjerskih otajstva, a srdce i cielu ljubav svoju posvećuje Gospodinu po Bezgrješnoj 8. XII. 1915. zavjetom čistoće do ženitbe.

NA DUBINE

Težkoća Ivanova s očinjim vidom bila je slika njegovih puno većih duševnih težkoća. Nije on došao na sveučilište kao toliki, da samo prođe naučnu građu, položi izpite i dođe do kruha. Nije došao dapače ni samo zato, da steče što veće znanje i potom što častnije mjesto. Ivan teži »svemu najvišemu«, on hoće samu Istinu. Od 4. VII. 1914. češće iztiče: »Život je borba za Istinu«. I to njemu nije pusta krilatica već stvarna potreba i sadržaj punih deset godina mladoga mu života. Od izpita zrelosti 1914. do svršetka osobnih nauka kršćanske filozofije i bogoslovije god. 1924. u Zagrebu, nastoji Ivan sustavno spoznati Istinu. Ne goni ga na to puka znatiželja nego sviestna čežnja za širokom i temeljitom izobrazbom, te za dubokim poimanjem života. »Sav naš rad mora da je faustovsko usavršivanje, težnja za spoznajom«, dovikuje sebi i drugovima.

Pri tome Ivan stručno znanje više podrazumieva kao zvaničnu dužnost i tek riedko ga spominje, premda ga savjestno stiče i redom polaže manje i veće izpite. Povrh toga traži Istinu u znanju, koje će mu dušu izpuniti i smiriti, oplemeniti ga i biti mu pravilom života. Nije zadovoljan da znade pravila i poviest filozofiranja, niti prima na lako mišljenja ma i velikih uglednika; on traži zadnje uzroke i posljedice svega i ne miruje, dok sebi vlastitim razmišljanjem ne stvori nazor o svietu, koji počiva na samoj Istini, na neizmjernom i

vječnom Umu i Volji, na Bogu Stvoritelju. »Život promatram i pitam se uviek za uzrok svega što pokreće«. Beč, 12. VI. 1915.

Tako na primjer već prvih dana svog boravka u Beču 27. I. 1915. promatra najprije bučni život Kerntnerice, jedne od najprometnijih ulica, i s negodovanjem se okreće od njezinih nećudorednih pojava, zalazi u tišinu bašče pa gleda zvjezdano nebo.

»Gore, gledim, kano da sam izgubio dno pod nogama; osjećam da se zemlja okreće, da je treptanje samo posljedica okretanja. Osjetim se sam na kugli i zemlja i ja jezdimo i okrećemo se kroz svemir. A uz to se i mjesec vrti i zviežđe Medvjeda juri zviždajući u svojem smjeru. Sve je veliko kretanje, svaka zviezda ima svoj put, jedna projezdi pokraj druge i ne će u nju da udari. Zemlja dalje jezdi, okreće se. Odakle li ti svietovi, odakle ta bezkonačnost, ta pravilna kretanja, ta ljepota? Osjećam srebrne niti, Duha, koji to drži, koji nije ništa drugo nego svila puna glasbe srebrnih silno visokih melodija. Vidim niti toga Duha na sjajnom mjesecu, na zviezdama, na srebrnoj rosi, koja je pala na tla. Sav svemir i svu dušu zaprema taj Duh. I obuzme me želja, da sav prah otresem i da se dignem do nogu njegovih i da sagnute glave i poklopljenih očiju prisluškujem melodijama harfe njegove, koja poput groma jekne i kojoj se valoviti opet glas pretvori u tihu melodiju ... »Izvanredno izdanje«! netko me probudi. Prenem se. Što? — Zar sav sviet ne diže oči svoje, srdce svoje u Vječnost? »Veliki uspjesi u Bukovini!« — Bože, što je to — ne, zaboravili su te, crvi se tuku, grizu i ubijaju, šta, jesu li zabludili — kod tako divnog neba, je li to moguće?! ... Brzo iziđem iz parka i opet se pomiešam nekim blagim čuvstvom među svjetinu«.

Doživljavajući svemirsku veličinu i ljepotu posve razumno zaključuje, da postoji i zadnji umni uzrok svega toga: Neizmjerni Duh. Nevina mu se duša odmah klanja. Kako on, tako bi mu se trebali svi klanjati i slušati ga. A zašto to ne čine? Zašto se ne okupljaju svi u jed-

noj obitelji Katoličke Crkve, kada to Neizmjerni želi? Odmah mu se nameće pitanje slobode ljudske i zašto je Svemogući ne skreće samo na dobro? A što je zapravo dobro? Zašto se ono ne procjenjuje po čuvstvu, po koristi čovjekovoj? Zašto se baš ljepota čovječja tako ružno zlorabi? Ove i još druge težkoće pridružuju se k prijašnjima, što ih još nije bio pravo proživio.

Nisu to sve odmah grješne sumnje, jer ih Ivan činom vjere suzbija. A i iztražujući istinu slobodno je staviti pitanje o nečemu, što čovjek vjeruje, da se znanstveno utvrdi. No da ga nije pratila osobita Providnost, i Ivan bi bio lako klonuo, to više što mu je traženje Istine otežčavala manjkava predizobrazba, kriva filozofija i mladenačka strast. U realci nije se Ivan uvještio u abstrakciji, analogiji ni simbolizmu, a duša mu eto čezne upravo za svietom ideja, koje se znanstveno stiču baš ovim načinima poimanja. Profesori mu na sveučilištu ne pružaju izpravnog pogleda na život i sviet, jer ga kao protivnici metafizike ni sami nemaju. Glavni su mu bili Wilhelm Jeruzalem, (1854.—1917.), poznati pragmatist, te F. J. Becke.[10] r. 1862., (u Beču 1905.—1917., poslije u Leipzigu), dobar znalac francuzke književnosti, ali oba bez vida vječnosti. Na strast pak tuži se Ivan kadkada upravo očajno, kako ga muči i hoće da zasliepi. U isti dakle čas boriti mu se za vjeru i čistoću, što se redovito događa svima. Ne čudimo se dakle u sliedećim Ivanovim razmišljanjima nejasnoći ni skokovima ni kantovskom zamjenjivanju svieta stvari sa svietom misli. Ivan pravo misli i zaključuje, samo se u vrevi misli netočno izražava; k tome piše uvečer, kad mu mašta živahnije radi.

Iz Dnevnika se razabire, kako je Ivanu trebalo jasnoće temeljnih pojmova: iz Logike o analogiji i nazivima; iz Kritike o sigurnosti suda i spoznaji vrhunaravnih stvari; iz Ontologije o substanciji i kategorijama; iz Psihologije o zamjeničnom utjecaju duše i tiela te o ulozi čuvstava; iz Etike o bitnosti ćudoređa; iz Teodiceje način spoznaje Boga; iz Kozmologije —

nauke o prirodi — što je kakvoća, kolikoća i prostornost, da bi što bolje razumio otajstvo Euharistije. Sve se to stiče u kršćanskoj filozofiji, kako su ga upozorivali prijatelji Isusovci. No Ivan još sada ne dospieva na to zbog druge nauke i zbog slabosti očiju. Zato i to jače tjelesno i duševno pati. Liepo mu ipak za sada pomogao nešto stariji prijatelj Nikola Bilogrivić, koji je kao sarajevski bogoslov sva ta pitanja u glavnom proučavao. »Božićne praznike sam proveo s Bilogrivićem. Mnogo govorimo o bogoslovskim stvarima.« 27. XII. 1915. I evo kako je prijateljski razgovor djelovao i kakovim je duševnim razpoloženjem Ivan tražio Istinu i zavriedio da je upozna.

Banja Luka, 23. I. 1916. »Htio bih biti ponizan, silno ponizan. Svu onu prirođenu oholost uništiti i ponizno težiti za Istinom, samo zbog te same Istine, a nikako ne misleći na ljude, šta su oni uradili, šta su oni pročitali i biti u tom pogledu savremen. Duboku temeljnu naobrazbu tražim, a ne množinu pročitanih knjiga. Svejedno sam nezadovoljan i žalostan. Znam, da ne bi smjelo ovako da bude. Bio sam pače na Pričesti danas; ono nekoliko časova u crkvi bijah sav sretan i još više, kad mogoh bar donekle zaroniti u ovo otajstvo. No brzo iza toga nasta čuvstvo nezadovoljstva, možda je to za to, jer proživljujem neku čudnu borbu, kojoj ni sam još nisam sviestan. Od onog oduševljenja i samosviesti, koja je bila u meni, polako odustajem i približujem se silnim naporom kršćanskom poimanju i uviđam, da u mnogom imam krivo, dapače, da još nemam temeljnih filozofskih pojmova.« ... »Bilogrivić me je u mnogo tome upozorio i kad se s njime prepirem već unaprijed uviđam, da imade pravo, jer on misli zaključcima, koje su vjekovi promozgali. U mnogočemu uviđam da imam krivo. Ako čovjek hoće sve da uvede u veličajni logički katolički sustav... Crkva je u tome stroga. Ima pravo, jer se višoj jedinici moraju stanice pokoravati... U životu sam dušom i tielom katolik... ali u srdcu, ne u razumu, i nehotice sumnjam. Ta toliko su najrazličnijih misli lju-

di iznieli,[11] kao Nietzsche, Arcibašev, ako i znadem da je Krist Istina. No kao Kranjčević osjećam, kao da je cielo čovječanstvo došlo u mali mozak na sielo. Divim se ljudima, koji su o svojim načelima uvjereni, ali opet se samome sebi djetinjast činim, ako i ja u razgovoru iznosim kao neku nutarnju činjenicu, kao da sam bez svake sumnje nepokolebivo, kao kakav polubog, uvjeren o snazi toga i da bih sve ostalo mogao jednom rieči oboriti i uništiti. Najbolje je šutiti, jer bi čovjek mogao sablazniti duše, koje tvrdo vjeruju. Bog bio s njima. Sebe još ne poznam. Znam, da bih mogao filozofskim kakvim umovanjem doći do nećudorednih zaključaka ili nauka za život; ali nikada ne bih sam bio nećudoredan; dapače bih prezirao i gadio se od nećudorednih ljudi.«

To je značajan stav čovjeka, koji iskreno traži Gospodina Boga. Posve protivno onoj upornosti, koja traži da joj se božanstvo »čovječji« — osjetno javi. Kao da sjetilnost predstavlja čovječnost, a ne umnost. Ova »demokratizacija Božanstva« uništava premnoge, a liek joj je samo u istinitoj poniznosti i poniznoj istini.

Do te je sada Ivanu pomogao pravi prijatelj »Nina« — kako ga je milo nazivao — savjetom i štivom. Poklonio mu je klasično djelo dogmatike: Scheeben »Mysterien des Christentums« (Kršćanska otajstva). Čitajući to djelo osjetio je Ivan sa tolikim umnicima, kako je čovjek po sebi malen, a kolikom ga ljubavlju Otac nebeski ipak k sebi diže i pobožanstvenuje. »S nijednim bogoslovom nisam mogao tako liepo o vjeri razgovarati — veli Dr. Bilogrivić — kako već tada s Ivanom.«

ISTINA NA DJELU

Gospodin je poslao Ivana na bojne poljane, da mu kroz težke ratne napore omrzne sve prolazno, a volja ojača te se divskom snagom razvije do savršenog muža po njegovu Srdcu. Kraj sve slabosti očiju bude opet uzet u vojsku i nastupi u veljači 1916. u Lebringu kraj Graza. Iza osam tjedana bi odpremljen u Slovensku Bi-

stricu i dalje u Mürzuschlag, gdje je polazio častnički tečaj i zatim položio izpit u Grazu. Za vrieme dopusta, što ga je dobio zbog pomanjkanja hrane u vojsci, posjetio je majku u Banjoj Luci i otca u Pečuhu, a u studenom je na skijaškom tečaju u Seewisenu. Usposobljen za vođu po bregovima boravio je kod Bozena u visini od 2100 m.,gdje je sa skupinom momaka vodio čete prema Arsieru i natrag čuvajući ih u gudurama od lavina. U travnju 1918. svršio je »plinski tečaj« u Beču i vršio zatim kao poručnik težku izvidničku službu kod Asiaga. Kad je snieg okopnio, pa više nije trebalo skijaša, imenovan bi poštanskim ađutantom. Tako je sudjelovao u cieloj talijanskoj ofenzivi, a i gledao zastoj i predznake razpada vojske. Pred sam svršetak rata dobio je dopust zbog oboljenja na crievima, čime je ukratko bio izgubio 12 kg.

Za vrieme prevrata stavio se je Ivan na razpolaganje narodnom vieću u Banjoj Luci, a ono ga poslalo u rudnik Maslovare, da smiri pobunu radnika. Kao vojnički zapovjednik toga ugljenokopa uzpostavio je redoviti rad, udovoljivši opravdanim zahtjevima radnika. Iz vojnih skladišta dopremio im obuće i hranu, pa ga svi zavoljeli i u znak odanosti poslali mu božićno drvce. Proboravivši tamo oko sedam tjedana zamoli dopuštenje, da nastavi nauke u Beču. Narodno vieće mu to dopusti, i tako on završi svoju vojničku i ratnu službu.

U okrutnoj ratnoj zbilji naprežu se sve sile ljudske do vrhunca, snaga volje stvara čudesa. I Ivanova je volja stvarala, no ne toliko vanjska djela na zator neprijatelju, koliko u sebi za svoju izgradnju. Njegov dnevnik svjedoči, kako je sve promatrao s duhovnog gledišta, pa mu je ćudoredna vrjednota čina i događaja glavna. »Spopada me pomisao, da li sam se ja zaista trebao zakleti, da ću se boriti proti onima, koje gospoda u uredima odrede. Pa uviek sam bio protiv rata; sve bih ljude najradije izgrlio i pomirio ih između sebe; a sada da ih ubijam! Pa uzmimo slučaj, borimo se proti tirana, opet se nameće pitanje: jesmo li mi ovdje postavljeni za sudije? Odgovor: »Ne«. No protiv toga se nameću činje-

nice: čudesa svete Djevice Orleanske ili ratovi Ljudevita Svetoga, što je jasan dokaz, da je Providnost dopustila, da se materialno borimo protiv ugnjetavaoca duše...« »Ne ću da velim, da ja služim zloj stvari; naslućujem dapače veliku misiju ovome ratu, no ova mi nije jasna« Graz, 18. i 23. III. 1916. Jasno je ipak Ivanu bilo, da dok vrši svoju dužnost ne čini zlo, a pri tom vršenju dužnosti vježbao se u raznim krepostima: pravednom postupku prema podređenima i neprijatelju, otčinskoj skrbi, za povjerene, živoj vjeri i predanju Providnosti, a osobito u kroćenju tjelesnih prohtjeva. »Kada sam držao da sam najosamljeniji — idući pokraj momaka — čuo sam gdje jedan čita narodne pjesme. Uzmem knjigu i stanem čitati, malo se razgovorim s njima, i momci bijahu kao nekom tajnom silom oduševljeni. Pripisujem to samo djelovanju Milosti. Čovjek može čitati i tumačiti koliko hoće, ali kada on nije čovjek kako treba, to su neplodne rieči. Našem naraštaju ne dostaje snažna volja.« 10. VI. 1918. Razočaran nad nekim Bošnjacima, koje je željno očekivao, bilježi 15. IV. 1917. »Razžalošćen sam bio, jer, Bože, tamo gdje Tebe nije, tamo ni veselja nema. Snage, snage, snage!! Koga bih se bojao, kad smo putnici ovdje, a za nas je dika probijati se kroz život i gomilati blaga za onaj veliki život. Snage i opet snage te molim!«

Gospodin ga je prosvjetljivao, kako će svestranim odricanjem volja zagospodovati tielom i on pročišćenim životom njemu služiti. Treba prezirati tielo, sviet i bogatstvo. »Bože pomozi! Daj mi da postanem bezuvjetni gospodar tiela. Bolje je umrieti nego biti mekušac, igra strasti. Svibanjska Kraljica neka mi oprosti, što na nju tako riedko mislim. Bože, Bože — više tvog otajstvenog svieta!« 28. V. 1918. Promatrajući kako častnici pliene osvojena talijanska mjesta i šalju darove svojima kući, odlučuje Ivan i moli Gospodina: »Bože, uspije li prodor, sačuvaj me od svake lakomosti! Udieli mi Tvoju milost, zdravlje roditeljima i meni, pa ne će biti bogatijih ljudi na svietu.« »Kad se naši mo-

rali povlačiti, veli Ivan, svagdje je šaka naših vojnika nadjačala talijansku nadmoć; a sada nadmoć Austrije ne može svladati lošu talijansku vojsku. Ta polakomili su se za blagom talijanske nizine. Grieh je povod najvećim katastrofama čovječanstva. Smisao života je otajstvo Križa. Moram dakle biti zadovoljan sa svojim stanjem«. O sebi priznaje: »Osjećam, kako se dosta lako lišavam novca i drugih stvari.« 21. V. 1916. Stidi se kad gleda, kako pušači prosjače cigarete, kako ih strastveno hvataju ujutro.« Još se nisu pravo probudili, već im je cigareta u ustima.« Proždrljivost i sladokusnost mu se gadi,pa da joj i sam ne bi robovao, Ivan se i previše odriče jela i pila. »Život je težak, odričem se, ali ne ide lako. Nastojim da se odučim zajutarka i popodnevnog jela. Spavam već nekoliko dana na zemlji i kušat ću da ranije nego obično ustajem, (barem oko 6 sati), pa da se mogu više sam s Bogom pozabaviti. Odviše govorim, suviše sam u družtvu, slab sam u patnji. Kada naša pukovnija ode gore u položaj, javit ću se drage volje, da odem s njima i da se malo priviknem na očekivanje smrti. Gospode pomozi!« 27. I. 1918. Kad je jednom proti toj odluci pio crnu kavu, prepostio je cieli treći dan za pokoru 10. VI. 1918., te radostan dodaje: »Pomogla milost Božja«.

Za vrieme provale fronte na Soči bio je jednom silno žedan. Kao vjerni trezvenjak, vina nije htio piti, a vode nije bilo. Kad je našao neku lokvicu kraj puta, razgrne prašnu površinu s vode i rekavši: »Bože, čuvaj svoga protualkoholistu!« posrkne nešto one vode.

U svladavanju straha vježbao se je i kasnije neprestano. Tako u pogibeljnim mjestima rudnika Maslovare, pa bilježi 27. XI. 1918.: »Ovdje je zgodna prilika da praktički vježbam vjeru, da idem u mrak na strašiva mjesta; Bože, Bože, pobiedi u meni taj nedostojni kukavičluk«.

Silnu ovu težnju za usavršivanjem podržavao je i pomagao Ivanu ostvariti Isus iz Hostije. Pričešćao se kad je samo mogao. Na Monte Rasta, visoko u Alpama, pi-

še 9. IX. 1917.: »Nastadoše težke prilike. Ovdje valja počesto ići na patrolu. Euharistije nema, kao da Janje više nije u središtu vasione, kao da ga uobće nema. Bože, tješitelju, dođi da moju prirodu prožmeš atomima vječnosti, pa da tako sličniji Tebi razumijem tiek bivovanja. Za rum se brinu moderne države, a sveta Euharistija je sporedna stvar!«

Rat je tolike izkvario; Merza je oplemenio, jer se vazda sjećao svuda prisutnoga Gospodina Boga. K Njemu ga dizale prirodne ljepote i bojne strahote. »Dok su oko njega padale šrapnele — pripoviedao mi dr. C. — on je mirno čitao »Nasljeduj Krista«. To je zaista pravi Božji čovjek; dodao je. Postigao je u velikoj mjeri, što je želio: Tielo je podložio duhu, a duh Bogu; razpoložio se da bude iskreno plemenit čovjek, istinit kršćanin. Od srca mu je išlo kad je 23. VIII. 1918. pisao otcu: »Zahvalan sam Bogu, što sam sudjelovao u ratu, jer me je rat naučio mnogome, što ne bih nikada inače spoznao. Želim živo, da opet postanem slobodan i da udesim svoj život prema ovome, što sam spoznao da je pravo.«

KROZ SMRT U ŽIVOT

Ovako bi se mogao nasloviti cieli Ivanov život. Stavljamo taj naslov ipak ovdje, jer je na bojnoj liniji ta pogibelj najočitija i za Ivana najosjećajnija. Tu se naučio iskreno i podpuno svladavati tjelesne požude, tu je razumskim zaključivanjem najočitije spoznao nad sobom Providnost, koja je njega čuvala; dok su toliki u njegovoj neposrednoj blizini izginuli. U Lurdu je kasnije osjećajno još jače »doživio Boga«, no onome je temelj vrhunaravna Gospina objava i djelovanje. Dok ovdje samo zdrav razum, dakako milošću pomognut, radi; radi pomognut svom živahnošću mašte, tako te se puna čovječja spoznajna moć nalazi na vrhuncu. I plemenit čovjek na svom vrhuncu snage pada na koljena pred svojim »opipljivim« Stvoriteljem i Sudcem. Pa ne samo da ga prizna, nego i da ga sliedi, jer mu sila zakona Božjega veže i goni svaku mišicu. Vjerujući našao

je Boga. Ovo je doživljavanje Boga u Ivana upravo čovječanski tipično, kada u naponu snage izkusi potrebu vrhunaravne pomoći, potrebu milosti. A jer znade, da ta dolazi po molitvi i sakramentima, to se nagonski hvata njih. Nikad mu toga dvoga dosta: molitve i Euhristije. No i sama čežnja za molitvom već je molitva; sama čežnja za Euharistijom već je duhovna Pričest. Tako: svladavanjem strasti, molitvom i Euharistijom Ivan prelazi »iz smrti sjetilnog života u viši produhovljeni život.«

Više od dvie godine gledao je Ivan na bojnom polju smrti u oči, premda sam nije upotrebljavao ubojitog oružja. Neprestanom mišlju na vječnost ukopavao je svoje nagone i strasti u grob, pa je iza rata uzkrsnuo na novi život. To nam govore i ovi, makar kratki, izvadci iz njegovog ratnog Dnevnika.

Graz, 18. III. 1916.

»Valja misliti i na svoju dušu. Toliko je vježbe, da čovjek ne dospije pozabaviti se ma kakovim duševnim radom. Od sutra ću bar nešto pokušati, da štogod pročitam i da nastavim izgradnju svoje duše; da se opet nastojim prenieti u onaj liepi sviet noći. Upravo to mi je sada još najpotrebnije. Velika je vjerojatnost, da ću i ja na frontu. Iskreno govoreći, ja se smrti ne bojim; ta tamo gore je ono pravo carstvo. Samo se još nisam pomirio s tom mišlju, da ću ja zaista onamo i nisam sebi sviestan, da ja vodim krepostan život. Ta odkad sam u vojski, izgubio sam vezu s Onim, te sam i prestao o sebi razmišljati, što bih mogao na sebi popraviti, i nisam na čistu, da li sam ja zaista u službi dobre stvari t. j. kao vojnik. Često sam sebi želio bol i muku. I kada me je češće spopala, pitao sam, da li služi cilju . . .«

Graz, 23. III. 1916.

»Sada, kako sam se malo duševno snašao: započele su opet duševne borbe. Morat ću skoro u Wildon. Sam sa sobom nezadovoljan vidim, da sam za ovo kratko vrieme vojske silno duševno pao. Jamačno to čini novi ži-

vot, u kojem se nisam mogao pravo snaći. Neznatne primjere bih naveo. Gladan sam vječno i da ne jedem neprestano, triput se dnevno najedem. I čudno je: tu je hrana s orasima, dvopek i ovakve stvari za razmaženu djecu. I uviek osjećam, da je to nekakva slabost volje; podati se ovom sjetilnom užitku. Čovjek ne bi trebao uobće misliti na jelo, nego jesti ono, što mu se donese. Tako sam doma radio, no ovdje sam još u dvoumici: malo je hrane, a nije hraniva. Organizam mi je kao otrovan, osjećam uviek potrebu, da uz običnu hranu nešto sladka pojedem. To je moguće jedna navika, kao pušenje, morfium i slično. Gledati ću vremenom toga se odučiti. »Biti ćeš suđen po onomu, što činiš, a ne po onomu, što znadeš« — čini mi se, reče Kempenac. Moguće ovako prozaična stvar ne spada u Dnevnik, no u mome sadašnjem životu igra ulogu. Ne radi se meni sada više o teoretskom kršćanstvu, već sam postao članom družtva i moram postajati praktičnim katolikom. A taj se, čini mi se, najbolje očituje u ovim svakidašnjim sitnicama. No najgora je stvar svakako vojnička. Krist je uistinu rekao: »Dajte Bogu, što je Božje, a caru carevo...« Ja se ipak ovdje nisam snašao. Računam s činjenicama: ubiti čovjeka. Kada to pomislim, ne mogu sebe prepoznati. Ta ja sam bar uviek snivao o bratstvu i ljubavi. F. mi reče, da katolička moralka zahtieva poslušnost caru, da je naime ćudoredna dužnost izvršavati vojne dužnosti. Meni je to veliko pitanje. Kada bi to uviek bilo u poviesti, ne bi se moguće ciela poviest pomakla. Ta tko je države stvarao i rušio nego neposlušnost.[12] Kada gospodar nešto zlo zapovjedi, držim, da to sluga ne smije izvršiti. Time ne ću reći, da ja služim zloj stvari; naslućujem pače veliku svrhu ovome ratu, no ova mi nije sasvim jasna. A uz to velim, da se rat mogao izbjeći.«

Graz, 27. III. 1916.

»Eto, kod prosuđivanja ljudi gledam na osebine značaja kao svi oko mene, ne razmišljajući o svrsi čovjeka, o pitanju uobće, što je čovjek, kako je vezana nje-

gova duša uz tielo... Drugim riečima ne umijem zaroniti u dubinu. Suviše sam sebičan; vezan uz svoje tielo. Ljude prosuđujem, kako sa mnom postupaju i nisu mi osobito dragi, ako me muče. Trebam se izdignuti nad vlastite boli i razmišljati čemu ove vode i da li taj, koji zadaje boli, plemenito radi (vodnik). Silno sam slab čovjek. Kao da su me povezale »sitne niti«. Malo sam stupio u život i već sam se iznevjerio svojim načelima. Ta na jelo dosta mislim i možda se i često prejedem. Onda nisam najtočniji u svemu; površan sam. No što je najveća muka, ne nađoh ni jednom priliku prisustvovati sv. Misi. Nesmisao. Trebao sam žrtvovati, i prilika bi se našla. Upravo sada trebam duševne snage; trebam crpiti iz nepresahnjivog vrela Ljubavi, iz one svesilne moći Euharistije, koja napunja dušu razsvjetom, koja je svjetlija od dana, koja se pretvara u duševno zadovoljstvo, koje miruje u osjećanju nečeg nepoznatog neizmjernog. Silno, svesilno bih htio opet tome Vrelu. Bože, pomozi mi!«

Slovenska Bistrica, 6. IV. 1916.

»Pravo se također ne mogu ni ovdje sabrati. Oko mene se brblja i uče vojničke stvari. Duševno je moje razpoloženje gore nego li u Grazu. Kadkada me spopadne bies — pravedni bies— na ljudsku glupost i razrušio bih sve. Ulovio bih zemlju za jedan kraj i hitio je u prazninu nek jezdi i neka se razprsne. Doduše, kadkada osjećam nekakovu zadovoljštinu, upravo sreću, što nepravedno trpim; ta sličniji sam Kristu. Doduše, koja razlika! Jedino u ovoj duševnoj boli mogu sebi približno predstaviti Krista razpetoga: Radi ničega, bez ikakovih interesa dati svoj život, dati se razpeti nepravedno za čovječanstvo. Bože — Kriste!«

Slovenska Bistrica, 19. VII. 1916.

»Tišina niema... Tako sam i ja sada miran. Sve bih se dugo i dugo molio; s bolju u duši, samo da mi Onaj gore iz srdca izčupa sve, što me veže s vremenitošću,

sav onaj ružni ja, koji uviek na sebe misli. Oh, siromašni su ljudi, koji ne mogu biti osamljeni. U vrtlogu se života priliepi ono blato, te čovjek neopazice počne živiti u tom vremenitom. Težko je biti bogat; tu je dužnost dati i drugima. Ne samo to, nego mi se moramo veseliti, kad nekome nešto dajemo, pa makar onaj bio i bezobrazan... »Svima se moraš podložiti!« A onda: ja dadnem, a u dubini je još onaj sebični ja, koji žali, koji se ljuti na onoga, što je iskao itd. Zaista grozno. Ciela duševna zgrada se ruši, pada i praši... Da, život je više nego li umjetnost i književnost: on je za nas ljude jedina veličina, izvor svega.

Kako sam sretan, kad uzmognem izplivati iz tih svagdašnjih brižica, pa uživati u mislima na ono divotno uređenje vasione i čovjeka. Tu zemlja kao da visi u zraku, idući u udaljenosti od onih gordih svjetova; sve živi i vrije. Pa onda tu oni sitni ljudi, što rade (sada žanju i snopove vežu), a uz to se skakavci po poljima natječu. Sve se miče, širi, vrije — svuda je život; a ja u ovoj ljetnoj prirodi, punoj plodova, kao kakav stari skučenjak ljutim se na one, koji zatraže koju krunu ili obiestno galame.

Oh Bože, Bože, izčupaj sve to iz mene, pa stvori od mene čovjeka, a ne žabu, koja uviek gmiže u ovome blatu. Kad pomislim, da je ovaj život samo sjena, jedna stvarna privremenost, a ništa više, to se sebi najviše čudim. Kada navečer legnem, pa se zadubim u ono sivo, tamno, tada mi se učini, da uobće ništa u meni nema, pa sve više i više u ono ronim i svakuda tražim. I ništa ne mogu naći. Sve je neodređeno, a sam ne znam, bez ikakove misli je tu ona silna želja za Kruhom, za onom malom Hostijom. Ništa ne znam tada, sav razum spava, a moja bi usta, pa sva ona nutarnjost bi htjela Hostiju, da se s njom spoji. A zaista ne mogu osjetiti svu veličinu toga.

Skoro će meni izpit, pa uviek vidim, kako sam daleko od savršenosti. Uviek nastojim biti gospodarom prilika oko mene; želim upoznavati ljude i gledati njihove čine, kao da se mene to ne tiče, a kadkada se u me ušu-

Legat Sv. Otca Preuzv. J. R. Marcone i hrvatski Metropolita Dr A. Stepinac dolaze na proslavu 15-godišnjice smrti Ivanove u Hrv. Drž. kazalište

Merčeva Križarska mladež slavi Papin dan

Množtvo na Ivanovom grobu

Ivan na odru u orlovskoj odori

lja neki mali strah, strah pred izpitom. Koja li slabost, kad pomislim, kolika su pokoljenja umrla, a da se za njih ne zna, a mene prođe jeza. Blato, gadno blato visi još na meni. Trebati ću još dugo posla dok ga operem. Ta zaista sam takav kad pomislim, da će i smrt doći i ovo tielo iztrunuti, a ono što ćutim nesviestno, ono tamno duševno, koje jedva osjećam, postati ogromno, veliko, puno svietla i vidika, te zapremati cieli prostor«.

Mürzzuschlag, 15. VIII. 1916.

»Bol, bol, bol. Ili sam bolestan ili je to opet nedostatak družtva, da se ne mogu od srdca nasmijati. Bio bih sav sretan, kad bih mogao poput malena djeteta plakati, ili biti veseo i oduševljen za kakve mladenačke ideale. Uviek me muči pitanje života; zgadi mi se gledajući u ovaj, a uza sve napore želim da vječno uživam u vjeri, pa ne ide. Rano sam ustao, otišao na Pričest i nastojao sam se zadubsti u to Otajstvo. Pa mi se čini, da sam dosta duboko zaronio u sama sebe i u onaj sviet. Ne, nisam vidio sve, no kano da sam osjetio kao u nekoj magli one zakone, ono nešto,koje pokreće sve, pa iza toga Gospu s Djetetom, a uz to Ono još veće, koje sve skupa, što sam osjetio, ujedinjuje u H o s t i j i. To su samo časovi i ono uvjerenje, da bi mogao u kakvome samostanu naći podpuno zadovoljstvo, nije se obistinilo. Nemir me iza toga neprestano tjera; jednostavno osjećam, da bi moralo nešto biti, što bi me zadovoljilo. Uviđam svoju slabost, svoju ovisnost. Č u d i m s e, k a k o s a m n e k a d a m o g a o b i t i o d u š e v l j e n z a u m j e t n o s t i s l i č n o. Kao da je to bilo samo zavaravanje samoga sebe. Ž i v o t j e v i š e o d s v e g a, a ja života ne znam i ne nalazim sreće u životu.«

Sl. Bistrica, 30. VI. 1916.

Najbolja je knjiga za život: »Nasljeduj Krista«. — »Popusti svakomu, tko se ne slaže s tvojim shvaćanjem, radi mira svoga i njihovoga. Znaj, da je to velika mudrost: ne držati ništa do svoje mudrosti. Gdje je

spremna poslušnost, tamo je i radostna savjest. Gdje je poniznost, tamo je mudrost. Gdje je mir i sloga, tamo je Bog i sva dobra.«

Seewiesen, 17. XII. 1916.

Sebi i svima stavljam u pamet: proživljavajmo dubok i velik život i svakog trenutka budimo sviesni, da mi zaista obstojimo i da se ne suprotivimo ovome skladu, koji vlada u svemiru. Ovo tjelesno zapravo nije život; život je ono tamno nevidljivo, puno dubine i dalekih vidika, što se u odabranim časovima još više proširuje, da osjetimo onaj drugi veliki sviet, one nevidljive sile, koje djeluju i pokreću sve ovo. I upravo da što bolje mognemo zaroniti u taj neizmjerni svemir, te uz to mnogo mirnije promatrati vanjski život, što nas okružuje, moramo ubiti u sebi svaku strast i težiti kreposnom životu. Tko je barem malo pokušao da ide tom cilju, vidjet će sviet oko sebe u sasvim drugačijem svietlu, osjetit će bolje one tajne niti grieha, koje se izprepliću oko današnjeg družtva, pa se s njim igraju kao mačka s mišem. I što je život više prožet kreposnim vježbama, to nas oni tajni glasovi sve jače upućuju u otajstvo obstanka... Navečer dolaze duboke i bogobojazne misli, a sa svietlom dana se onaj tajanstveni život gubi i čovjek skoro izgubi vezu sa svrhom života i provodi sjetilno životarenje, namjesto da je sebi svakog časa sviestan svoje ovisnosti sa skladom svemira.«

Zingarella, 18. V. 1917.

Naši su topovi gadno gruvali. Sva se baraka tresla, kad onaj od 15 cm zagrmi. Čovjek se na sve privikne. Pucali topovi ili ne pucali, idem svojim putem kao da nije ništa bilo. Misli, da smo »došljaci«, ne ponavljaju se tako često. Bol i patnja hiljada iznakaženih mrtvih i izpaćenih ljudi, pere sa čovjeka ovo prolazno i velikom mu snagom upravo nameće smisao života. Ono malo boli, što pretrpih, onaj prvi strah pred puščanim tanetima i šrapnelama, (na putu k brigadi), govorile su

mi uviek Gospodareve rieči: »Što ste bojažljivi? Zar još nemate vjere?« Mark. 4, 40. Pa čemu se bojati? Ta On gore već znade, što će sa mnom biti, On me neizmjerno voli, pa znade je li bolje za me da poginem ili da dalje živim. Pa čemu se bojati, kad On moje puteve određuje? Valja živiti i Njega vječno hvaliti i ne brinuti se za smrtnu opasnost. Šta je život? Neki dan je jedan ležao kod groblja, izvrnuo se i leži kao klada. Kao da ni živio nije. Zar je onda svrha života, uživati, popustiti strasti? Čudna li smisla, kad smrću sve to nestaje. Zašto je u meni tolika težnja za usavršenjem samoga sebe, za zbliženjem s Onim najvećim, zašto neka nadnaravna sila uviek govori: posti, ne jedi previše, »budi nadčovjek«.

Monte Rasta, 5. X. 1917.

Kada će doći vrieme, da se ne će morati jesti, kada se ne će morati boriti za najmanje dobro djelo? Oj Adame, nisi mislio šta radiš! U našim tjelesima je zakon, koji je sasvim drugačiji od onoga, što je u našoj duši. Priroda je pokvarena i naša duša zapada u ovu tamu. Kad ćemo biti sami sebi sviesni, kada će duša sama sebe razumjeti, oćutjeti stvarno savez s Bogom? Odricanje i Euharistija su putevi, koji nas vode onamo. Post i Pričest, dvie oprečnosti: post, koji zadaje muku i lišava nas užitka, a Pričest, koja nam daje neizmjeran užitak i naše tielo pretvara u božansko tielo.

Čudni su putevi čovjeka. Tko znade da li ću ostati živ? Otići ćemo na Korušku, odakle će započeti navala. Bog vodi sudbinu naroda; On znade, što je za me najbolje; bit ću zadovoljan sa svime i primit ću zahvalno sve, što mi On dosudi. Ako se raztuže moji roditelji, proći će i ta bol; ta nije suzna dolina naša domovina. Razmišljam kako su sretni ljudi u samostanu, koji se uviek mogu baviti molitvom i dobrim djelima; gdje čovjek ne vrši svoje volje, nego onako radi, kako drugi odrede. Odricanje svoga »ja« i utopljenje jedne duše u Boga, tako da ona sama na se zaboravi... Samo me nemojte siliti da ubijam ljude, ljudi bezdušnici!«

Banja Luka, 5. VIII. 1919.

»U pustoši književnosti 17. vieka, među grubim ili rafiniranim formalnostima, među bezdušnim ili bombastičnim dramatičarima, među idilsko blaženim debeljakovićima (P. Gerhard) izdiže se veličajna pojava Isusovca Friedricha de Spe, koji se u djelu Cautio criminalis bori protiv spaljivanja vještica, pjeva oduševljeno i blistavo o zaručništvu duše i umire od priljepčive bolesti, njegujući ranjene vojnike. Čovjeka obuzme o d u š e v l j e n j e z a n a š u s v e t u v j e r u, koja u očajnim vremenima rađa nadljude: Sv. Ignacija, Sv. Franju Ksaverskog i dr. — Uzdam se u Boga, da će se i sada naći takvi ljudi u nas, upravo sada, gdje se Crkva zadrmala i prieti pogibelj, da će se kod nas srušiti. Pokret protiv celibata, protiv crkvene discipline, akcija framazunskih »reformatora«, da se buntovnici-svećenici podpomognu, sve su predznaci kulturnog boja u našoj domovini. M o l i t i v a l j a d r a g o g a B o g a, d a n a m d a d e v e l i k i h l j u d i!«

NOVO DOBA

Za svoje profesorsko zvanje stao se Ivan jače pripravljati, kad je god. 1916. otčevim dopuštenjem napustio pravo, a upisao se samo na filozofski fakultet bečkoga sveučilišta. Uz samu filozofiju proučavao je jezike njemački i francuzki i njihovu književnost. S fronte se češće navraćao u Beč, da koliko mogne upiše i posjećuje predavanja i tako pospješi svršetak. To mu je u toliko uspjelo, da je poslije rata još slušao samo četiri poljeća u Beču, a dovršio onda u Parizu. U siečnju 1919. dolazi u Beč sa grupom hrvatskih akademičara i nastani se najprije u svećeničkom zavodu Augustineumu, gdje je bio ravnatelj sadanji nadbiskup Istranin Dr. Ujčić, a poslije kod starih znanaca. Za hranu je bilo vrlo težko, pa je Ivan imao i odviše prigode, da provodi svoj vječiti post. Spavao je i ovdje na podu ili na krevetu bez posteljine, a radio je od ranog jutra do u kasnu noć. On priznaje, da već na predavanjima vrlo mnogo nauči, što je liepa pohvala profesora, ali i znak njegove oštre paž-

nje. Na nauke ide ovim shvaćanjem: »Nauka ne smije da bude sama sebi svrhom, ona mora da uza svu ljepotu, koju ona sama po sebi krije, pridonese nešto kraljevstvu Božjem na zemlji. Mislim za to, da uza svu ljubav k svojoj struci, mora svaki čovjek socialno da živi u životu i podpomaže one, koji trpe. Mislim kao đak raditi u družtvu sv. Vinka i u »Hrvatskoj«. Onda valja nastojati, da samo dva puta jedem, tako sam tjelesno slobodan. Iz načela ne jesti u ostalo vrieme, makar netko i ponudio. Na svladavanje tiela ne smijem zaboraviti. Tvrdi ležaj, rano ustajati, kadkada strogo postiti, tako te uviek mogu raditi svojim tielom, što je meni volja... Boga zaboraviti nikada! T e ž i t i   n e p r e s t a n o   z a   u j e d i n j e n j e m   s   n j i m e. Svaki dan ponajbolje u zoru — upotriebiti jedan sat za razmišljanje, molitvu, i to po mogućnosti u blizini Euharistije ili kod sv. Mise. Taj sat mora da bude izvor dana, u tome satu valja čovjek da zaboravi na cieli sviet, da izgubi sve brige svieta, svu trzavicu života, da bude miran kao diete u kolievci. U tom se satu moraju da stvore planovi za budući dan, tu se razmišlja o svojim pogrješkama i moli Milost, da se svlada vlastita slabost«. 5. II. 1918.

Dosljedan tim odlukama surađuje Ivan živo na obnovi družtva »Hrvatske«, gdje drži načelna predavanja oduševljavajući drugove za duhovni život. »Bol je stvorila i stvara nova pokoljenja... Tko hoće shvatiti barem donekle smisao života i razumjeti kulturu, mora trpiti tjelesno i duševno. Teoretici, što sjede u toploj, razsvietljenoj sobi, za obilatim objedom, imajući sve što im godi tielu, ne će nikada upoznati smisao života. Vjera sa svim svojim obredima i dogmama ostat će takovim ljudima uviek tajna... No neka zađu u stvarni život! Volim ljude današnjega pokoljenja, one što su trpili i shvatili ozbiljnost života. Ti su praktički riešili faustovski problem, smisao života... Ćudoredna strana života postaje stvarna; umjetnička su pitanja u pozadini, jer se radi o životu i smrti, o požrtvovnosti, o samozataji i junačtvu... Ovim se velikim dobrom moramo i mi okoristiti; valja se pobrinuti da odgojimo velike ljude: Oslo-

bađati duh od vremenitosti i nezasliepljenim pogledom promatrati razvijanje života, imao bi da bude cilj novih ljudi. Borba za savršenošću, krepostno vježbanje, mora da je naš svagdanji kruh ...« To su prve misli Ivanovog predavanja i ujedno prvo, što je on dao u štampu. »Zora Luč« 1918.—1919., strana 210.

Ivanove su rieči imale ploda. Mlađi mu drug, Dr. Vlašić veli, da je Ivan već u Beču svojim odlučnim katoličkim načelima, svetim životom i ljubeznom susretljivošću mnogima duhovno koristio. Povjeravali bi mu svoje duševne borbe, a on bi ih znao do u dno duše prozreti, dati im riešenje i poticaj za ćudorednu borbu. Pri tom je bio vrlo blag i pravi anđeo tješitelj. Kad bi se družtvo slučajno što slobodnije razgovaralo smjesta bi prestala svaka nečedna rieč, tek što bi se Ivan ondje pojavio. O praznicima je u Banjoj Luci dovodio naobražene k trapistima na duhovne vježbe. Za omladinu pak osnovao je družtvo, gdje su čitali, svirali tambure i slušali predavanja. Svi su članovi iz toga družtva kasnije ostali dobri katolici. »O, ako ima svetca, to je onda Merz!« završava Dr Vlašić i još primjećuje, da i sada čuva njegove željezne bučice kao svetu relikviju.

Da se što više usavrši u katoličkim načelima i njihovoj družtvenoj primjeni, Ivan je mnogo čitao i redovito polazio predavanja družtva »Logos«, što ga je baš iza rata osnovao Isusovac o. Streicher, da naobraženima rješava vjerske težkoće, te na sastanke Leonovog družtva i Pučkog Saveza. Zalazio bi i na skupštine radnika katolika, socialista i komunista, pa što bi tamo čuo i doživio razpravljao bi s drugovima na večernjim šetnjama na Kahlenbergu. U istu je svrhu posjetio i glasoviti isusovački zavod s gimnazijom u Kalksburgu.

Značajka je Ivanovog duhovnog života sada, da molitvom i Pričešću traži p o v j e r l j i v o s t s B o g o m. Više nastoji sustavno razmatrati, većom pripravom i zahvalom se gotovo svaki dan pričeščivati, a često je i posluživao kod sv. Mise u Augustineumu. U jednom i drugom mu opet pomaže Marijina kongregacija sveučilištaraca, koju vode isusovci: o. Kronseder, Overmans i

drugi. Snažna apologetska i ascetska njihova predavanja produbljuju mu vjersko znanje i jačaju sviest pripadnosti obćoj Crkvi. Odatle Ivanu sve jače zanimanje za omladinske pokrete u drugih naroda, pa se veseli što će tom sviešću obćeg katoličkog gibanja moći jačati i naš domaći omladinski pokret. Tako je onda mogao dobro spremljen održati na Orlovskom sletu u Mariboru g. 1920. ono krasno predavanje o »Katoličkom međunarodnom omladinskom savezu. Tom se mišlju odsada neprestano zanosi, jer ga jače k Bogu diže.

Drugo jako sredstvo, koje mu nieti ljubav sv. Crkvi, jest liturgija, koju sada počinje razumievati i pratiti uz divna predavanja glasovitog iztraživača naroda O. Schmidta. Evo samo jednog takvog dojma sa predavanja O. Kronsedera 8. VI. 1920. o »Vjeri i osobnosti«. »Niemci me uobće udivljuju. Predavanje je bilo nakrcano zanimivom znanstvenom građom. Nijedna rieč nije bila suvišna a svaka istinita. Posljednje me se je osobito dojmilo: govorio je o prilikama kod razkolnih crkava, monasima, Atosu, i ako nije nikada gore bio, sve se je na dlaku slagalo s onim, što sami iz iskustva znamo. Neki genij veličine nas je poklopio slušajući ga. Kada uzporedimo dubok život i temeljito znanje mnogih katolika u Beču, to osjećamo, kako smo mi sićušni sa našim piskaranjem po raznim listićima; kada promatramo naše unutarnje borbe i naš vjerski život, pa uzporedimo sa životom u domovini, čini nam se da smo velikani, a kada opet uzporedimo s nutarnjim životom O. Schmidta, Kronsedera, to istom osjetimo našu površnost, pokvarenost, trulež. Bože — pomozi mi, da se izkopam iz površnosti i laži.« I ovim osjećajem iskrene poniznosti i žarke ljubavi za Istinom svršava Ivan svoj naučni život u Beču, te se vraća u Zagreb, kamo se i roditelji sebe iz Banje Luke.

VISOKI FRANCUZKI VIDICI

Najviši europski vrhunac je ipak u Francuzkoj. Visina njezine uljudbe nije toliko u tehnici koliko na širokom polju duha. I za struku romanistike trebalo se

Ivanu uzpeti na parižki vrhunac. To mu je uspjelo, kad mu je posredovanjem O. Vanina kod Msgr. Baudrillarta predstavnika francuzkog katoličkog sveučilišta i kasnijeg kardinala, obećana štipendija. Početkom listopada 1920. odputova on sa drugovima Gj. Gračaninom i J. Ščetincem preko Venecije i Milana u Pariz. Dr. Gračanin je u svojim »Uspomenama« opisao neke svoje dojmove s toga puta i kasnija opažanja o Ivanu. Iz njih i od drugih svjedoka, a najviše iz dotjeranosti samoga Ivana razabire se, da je on u Parizu svoje duhovno planinarstvo visoko razvio. Morali su se doduše sva trojica žestoko boriti za »provijant« kako će proživjeti, jer su im neki »naši« ljudi, kao Hrvatima katolicima nastojali spriečiti nauke. No plemeniti zaštitnici ne dadoše se smesti, pa oni ostadoše, samo što su za to teže prolazili.

Kao da gleda na četiri strane svieta, Ivan je i ovdje tražio na četiri strane Istinu. Na slavnoj S o r b o n i i n a k a t o l i č k o m s v e u č i l i š t u slušao je predavanje o novijoj njemačkoj i francuzkoj književnosti, te o latinskoj i grčkoj starini. Saznavao je velike ideje prošlosti i sadašnjosti, te ocjenjivao njihovu životnu vriednost. Obilnu su korist od toga imali kasnije njegovi učenici, kad im je zanimljivim pojedinostima zaslađivao suho učenje jezika. Mnogo je i svašta morao pročitati za svoje izvrstno uspjele stručne izpite. U čemu se pak njegova duša naslađivala, pokazala je slobodno odabrana doktorska radnja o uplivu liturgije na francuzku književnost zadnjih sto godina. Za nju je sada sabrao građu, a s Mg. Archenom D. I. ju je konačno u Travniku 1922. izgladio. Nauku o bogoslužju, što je u tu svrhu morao još popuniti, potražio je u klasičnim djelima Dom Guerangera i liturgijskim časopisima. A da sve bolje shvati, polazio je i na sjajno bogoslužje u Notre Dame i na ono tajanstveno u samostanima, gdje se pjeva duhovna služba. I to je bio Ivanov prvi vidik: kroz zvanično proučavanje dopirao je u d u b i n u I s t i n e, k o j a j e u B o g u i čovječjem odnosu prema njemu, a vidljivi je tomu izraz bogoslužje.

Drugi su mu vidik otvarali branitelji i širitelji Istine, katolička družtva, kojima Francuzka obiluje kao nijedna druga zemlja. Svaki išto znatniji pregalac kao da mora nešto osnovati. Liepe i velike zamisli koje njima bujno izviru, pa još »francuzkom duhovitošću« osvietljene, dakako da nalaze odziva, a u velikom se i uljuđenom narodu nađe uviek dosta požrtvovnih srdaca, koja će ih oživotvoriti i uzdržati. Ivan je osim književnih družtava ili siela posvetio pažnju osobito onima, koja rade za katolički život i obnovu. Preko visokih njegovih zaštitnika otvorio mu se pristup u najodličnije krugove. Tako se upoznao sa književnikom Bernovilleom, urednikom časopisa »Lettres« i Gheonom, prvakom istoimenog književnog kruga, koji je radio kao i »Gral«. Dr. Gračanin veli: »Ivan je nevjerojatno brzo prodro u najjače intelektualne krugove Pariza, on se je brzo upoznao s čitavim nizom književnika i drugih umnih radnika. On je u kratko vrieme proučio velik broj francuzkih katoličkih organizacija... U jednom bi danu znao posjetiti po deset i više takovih ličnosti »Uspomene« str. 5. »Sami smo bili članovi francuzkog akademskog družtva »Conférence Olivaint«, kojemu je bio duhovnikom jedan Isusovac; te družtva sv. Vinka za pomaganje siromaha... Duhovne vježbe smo jednom skupa obavili u Isusovačkom Domu u Clamartu kod Pariza 4.—8. VII. 1921. Da se Merza pravo ocieni već tada, treba naglasiti: prvo strahovitu radinost i drugo jaki nutarnji život (sati razmatranja, često na koljenima!) Od ovoga posljednjega proizašla je i sva njegova neobična ozbiljnost, kojom je pristupao problemima«. List 12. VII. 1942.

Proučio je također organizaciju francuzke katoličke mladeži i veselio se slobodi, kojom oni zastupaju svoje nazore u pitanjima javnog života. U Tuluzi je pribivao »Socialnom Tjednu« prvih stručnjaka i vrlo se njime okoristio. Proučio je sustav Poljodjelske škole, što je ondje vode Isusovci, gdje se zajedno izobrazuju kršćanski inžiniri i radnici, da bi kasnije provodili kr-

šćansku družbovnu obnovu. Slušao je i Castelnau-a i druge katoličke prvake. Kako god se svima njima u mnogom divio, zadržao je ipak svoj sud gledom na preoštro naglašeno francuzko rodoljublje, pa je i ondje dao poticaj za međunarodni katolički savez, koji je već u Mariboru preporučivao.

Iz srdca mu je išlo, kad je zapisao 24. IV 1921.: »Srdce Isusovo, blagoslovi franko-njemačku ljubav!« Nekatolički duh Sillona i krivo rodoljublje Action Française je odmah primjetio i pobijao, a najviše se oduševio za omladinsku granu Katoličke Akcije, te za Euharistične Križare Apostolstva Molitve, koje naziva »velebnim djelom uzgoja«. Upravo pod dojmom ovih borba i organizacija shvatio je Ivan obćeniti značaj katolicizma na djelu i sam se zadahnuo papinskim duhom, koga je poslije još razvio proučavanjem enciklika. Gledajući k tome misijsku požrtvovnost francuzkih katolika i njihovu »Vezu prijatelja u tuđini«, Ivanu se proširio vidik na sveobći značaj Crkve. Upoznao je, kako jedino po Crkvi mogu svi ljudi biti braća kao djeca jednoga Otca, jer je gledao na svoje oči i uzaludne napore baš tada osnovane »Lige naroda«. Francuzki su katolici iza žalostnih izkustava i težkih šteta s narodnom »Galikanskom crkvom« i nakon progona Crkve po njihovim masonskim vladama, danas najodaniji sinovi Svetog Otca Pape. Oni svake nedjelje ganutljivo pjevajući mole za Sv. Otca, oni mu podastiru osnove oko svoga rada, pokoravaju se pa i težkim njegovim presudama, oni ga daruju duhovnim i tvarnim blagom. Papini se čini oglašuju, njegove poslanice proučavaju, njegove želje uvažavaju, baš kao dobra djeca najboljeg otca. Merz je to čitao, slušao, gledao; vidio je radostne duše i blagoslovni utjecaj te punine katoličkog života,što od toga struji francuzkim katoličkim družtvom. Njegovo načelo mladosti: Ugled treba slušati! — Pa drugo: Biti podpuni katolik — dobilo je izrazitiji oblik: Treba da podpuno slušam Sv. Otca Papu! U Francuzkoj je Ivan postao sviestni sin Svete Stolice — »Papin čovjek«.

Treći mu se vidik otvorio u posebnom i obiteljskom životu francuzkih katolika, koji je promatrao već i u svojoj stanodavki gospođi Michaut, pa u raznim posjetima počevši od siromašne obitelji, koju je svake nedjelje posjećivao, do grofova De Montbel, kod kojih je god. 1924. više dana u Argentu na odmoru proveo.

Neka naravna milina, žar i snaga struji u saobraćaju s ovim dušama. Finoćom pokrivaju svoja dobra djela, koja izviru iz velike samozatajne ljubavi. Tek duljim poznanstvom zađeš u njihovo shvaćanje. Ti pravi francuzki katolici stavljaju u svoj mjesečni proračun obvezatnu svoticu za misije i sirotinju, baš tako kako i za stanarinu i dućan, a svakako prije nego li za slikokaz ili koncerat. Njihovo srdce jače kuca na spomen Lurda i Paraya, nego za Elizejsku palaču. Kod njih se po sebi razumieva, da treba plaćati povrh državnog poreza i svoj crkveni porez za slobodnu školu,gdje će sirotica katolička učiteljica sačuvati pokoljenje Djevice Orleanske i Male Terezije. Ovi će cieli tjedan oskudnije jesti, ali običajno gostoprimstvo ne će umanjiti. Sa smieškom prelaze preko osobnih povreda, a niti crta porugljivosti im se na licu ne pojavi, kada stranac načini kakvu nespretnost, kao da i ne opaze. Svoju će bol i potrebu u sebi zatomiti, Bogu prikazati, s njom u srdcu bližnjega susretati, a tek u skrajnjoj nevolji oprezno pomoć zamoliti. Svoju dužnost brže i podpunije izvršuju sveđer misleći, kako bi još dospjeli i drugome u čemu pomoći. Tuđu pogrješku i ne opažaju ili je barem prikrivaju i izpričavaju, a nikako je ne daju osjetiti, osim kada po odgojnoj dužnosti moraju. Opažaju i male potrebe tuđe i neopaženo pomažu, pa to smatraju samo po sebi razumljivim, tako te ni sami sebi o takvim uslugama više ne govore, a kamo li drugomu.

To spada na finoću kruga, u kom je Ivan proveo dvie godine kao dobar učenik u nauku. Ti mali i veliki svetci »svojom vriednošću nadoknađuju i brišu loše dojmove, što ih na stranca čine ljudi s ulice« t. j. razvikane francuzke javnosti. 28. VIII. 1924. A istom francuzko svećenstvo! »Kako su biedno odjeveni! Kako li se na nji-

hovim licima vidi siromaštvo i tegoban život. Nisu li među njima neki, koji idu svojim vlastitim župljanima u nadnicu za poljske poslove, da zarade koricu hljeba! I eto ove, po vanjštini biedne, jadne, neliepe pojave, ti svećenici Božji, pjevaju u euharistijskoj procesiji u Lurdu zanosno i oduševljeno, puni uzhićenja i ljubavi...« 21. VIII. 1924. I na Montmatre-u u čast Presv. Srdcu, u Lisieu-u u čast sv. Tereziji, u Bretanji u čast sv. Ani..., a svagdje i svuda svom vječnom Kralju »Nek vlada Bog...!« Nisu doduše svi ni tako siromašni, a ni tako pobožni, ali u većini je francuzki kler doista vjeran tumač Isusov i posrednik k Njemu. Jer taj i takav katolički krug crpe svoju snagu od euharističnog Isusa. A za to treba sate i sate prosjediti u izpovjedaonici i svaki čas sa radošću otvoriti Svetohranište. I oni to čine. A plod je taj, da je usred Sodome i Gomore ovaj katolički krug još činio onaj broj, zbog koga je Gospodin štedio čitav narod. Svaki ovako izgrađeni »revnitelj« ili »revniteljica«, bilo Apostolstva Molitve bilo drugih družtava, utječu na svoju obitelj, na svoje drugove, na javne činbenike te sprečavaju mnogo zla, a stvaraju mnogo dobra. Poštivajući slobodu, samo svojom dobrotom tumače ovakovi vječnu Dobrotu, a preko nje dovode i do Istine. Tuluza 27.—30. VII. 1921.

To je vidio Merz, da se sviestnom vjerom i sustavnim radom može plivati protiv struji; da je suradnja laika i svećenika u Katoličkoj Akciji nuždna i moguća; da je u strahovitom sukobu još moguća pobjeda Istine. Ali: stvarnim, sitnim radom, zalazeći životom u život.

Četvrti se vidik Ivanu otvorio u Lurdu. U Parizu je naime od tolikog čitanja i druge napete pažnje opet gotovo osliepio, i samo s velikom boli još mogao nešto čitati i pisati. I izpite mora odgoditi za jesen. Pouzdanje u Marijinu pomoć dovelo ga početkom kolovoza 1921. preko Bordeauxa i Tuluze u Lurd. Svoje je dojmove saobćavao tisućama širom Hrvatske u svojim predavanjima o Lurdu i još posebnim knjižicama o čudesima, što ih je svojim, makar slabim očima, gledao, ali za to tim oštrijim ušima izjave sretnih ozdravljenika slušao. Na

čudotvornom vrelu prao je i on oči svoje i bilo mu je toliko bolje, da je mogao nastaviti nauke. Mila Majka znala je, da je po Providnosti za Ivana zaslužnije »trpjeti i raditi«, pa nije trpljenja s Božjeg programa skinula, nego je Ivanu pomogla, da ga savršeno izvodi. Napeti sve sile u bolnome životu u čast Onomu, koji je sam za tebe postao Muž bola, to je junačtvo. Za njega treba i junačka vjera i pouzdanje i ljubav. I tu, je Ona Ivanu nadahnula.

Prijatelju Dr. Maroševiću, koji je slično patio, ovako Ivan na utjehu to saobćuje: »U Lurdu te najprije obuzme osjećaj, da je tamo »Ona«, Majka Božja, koja je veća, moćnija i ljepša od svih onih pirenejskih gorostasa, koji Lurd okružuju. Ona tamo na zaseban način stoluje i držim, da svi koji su tamo, ma i ne vjerovali, moraju imati isti osjećaj, da Ona tamo jest. Ti se onda u Lurdu nalaziš pokraj Nje: Ona tamo izdiže glavu iznad Pireneja i drži u naručju Boga. To je stvaran osjećaj, koga se ne možeš otresti, a tisuće vjernika, (noću svaki s upaljenom svioćom u ruci) idu zavojima uz brežuljak i pjevaju bez prestanka: »Zdravo, zdravo Marijo! Svaka svieća koja trepti to je jedna duša, koja će danas sutra k Njoj. Oh, hoće li što prije doći taj čas, tako čovjek u Lurdu osjeća, jer zaista tamo ima neki »pred-okus« neba! Po danu stotine bolestnika leži po nosilima, sviet razkriljenih ruku glasno moli, a Isus u Presvetom Sakramentu ide od bolestnika do bolestnika, naginje se svakomu posebice i blagosivlje ga. Međutim jedan svećenik glasno moli: »Gospode, mi ti se klanjamo!« itd. Kadkada netko povikne: »Ozdravio sam!«... U tim te prilikama često obuzme strah... Da, u Lurdu sam naučio, što je krunica i ona mi je odsele dragi i najbolji prijatelj. Molio sam je i prije, dakako, u duhu vjere... Ali Lurd je mojoj razumnoj vjeri pridodao i osjećajnu silu...»

Dakle sad vjeruje cieli čovjek, uzpostavlja sklad osjećaja i razuma. Ozdravilo je diete Božje, koje odsada,

makar tielom još popolievalo, može lako vršiti u svemu volju Otca. Postigao je cilj odgoja — krepost. Postigao ja to na najvišem vidiku — u Lurdu, jer je Lurd vrata, kroz koja se Kraljica neba svietu pojavila i kroz koja se Bog Gospodin objavljuje čudesima svoje mudrosti, moći i dobrote. Za to je Lurd Božje sveučilište. To je ono pravo i najveće sveučilište, na kom je Ivan svršio svih pet fakulteta. U Lurdu je proučio bogosloviju, Boga i odnos čovjeka prema njemu, veličajnu liturgiju i cielo bogoštovlje. Proučio je pravo, jer može biti od sada svestrano pravedan. Filozofiju, jer je našao zadnje uzroke dobra i zla: Bezgriešna ih očituje: milost i gubitak milosti — grieh; a jedno i drugo spaja ili razstavlja slobodna dobra volja svakoga, kao što je u prostodušne Bernardice. Prošao je medicinu, jer je pomognut na živcima, a sređen i ustaljen na duši. Tisuće bolestnika dolaze onamo svake godine. Koji desetak ih ozdravi podpuno, stotinjak biva olakšan. Tisuće neozdravljenih vraćaju se, no ipak tako smireno i odano, te njihovi liečnici to zovu najvećim lurdskim čudom. I tehniku je dapače učio, jer ga Lurd uči sagraditi divan most, koji spaja ovaj sviet sa vječnošću, po komu se spustila i Kraljica neba. Ona je pokazala na dvie spojne grede: na Milosrđe Božje i Pokoru ljudsku, a oboje je izpreplela Krunicom. Svaki čovjek dobre volje može preko toga u nebo. Zola dakako, i koji ga sliede, ne. Pobijajući Ivan u svojoj obširnoj razpravi Zolin »Lurd« pokazao je, da su mu sada razjašnjene sve dvojbe, s kojima se borio prije šest godina. Kao poučljivi učenik u »Nasljeduj Krista« prošao je temeljitim proučavanjem i otvorenim okom najveća učilišta i spoznao je Istinu. Istina ga je postepeno oslobađala, pa je u krutoj borbi sa strastima postao muž pravedan. Kao takav našao je i svoju ljubav: Boga Gospodina, te mu poklonio čisto srdce za uviek. Ozbiljnom dakle naukom i samopriegornim odgojem postao je Ivan muž po Srdcu Božjem. Našao je to sve u Isusu, vječnoj Mudrosti, koji sam reče: »Ja sam Put, Istina i Život«. Ivan 14, 6. Filozofski si je Ivan još trebao riešiti neka pitanja, pa će

to i učiniti posebnim tečajem filozofije. Za svoju osobu držao se one zlatne: »Credo ut inteligam«. Kako ga učila 18. glava 4. knjige »Nasljeduj Krista«. »Bog stupa s priprostim ljudima, odkriva se poniznima i daje razum malašnima; otvara smisao čistim dušama, a sakriva milost radoznalima i oholima. Čovječji je razum slab i može se prevariti, a prava se vjera ne može varati. Svaki razum i prirodno iztraživanje treba da ide za vjerom, a ne smije je pretjecati ni kršiti«.

Tome je potrebno veledušje, kojim čovjek postaje to veći, što većim priznaje Boga nad sobom. Sićušno kritičarstvo i bolestna sumnjičavost stišću um i srdce, te se čovjek izgubio u sotonskoj varci: »Bit ćete kao bogovi«. Srećom se opet dignuo po Bezgrješnoj i poniznoj »Službenici Gospodnjoj«, koja i u Lurdu »podiže ponizne«.

To je veledušje Ivan u Parizu zasvjedočio svojim životom. Boljeg svjedoka ne trebamo od njegove stanodavke. Kad je Dr. Drago Čepulić, Ivanov parižki drug, sabirao podatke o Ivanu, poslala mu je gđica Michaut sliedeće pismo:

»Gospodine profesore! Nemojte misliti, da se, uzprkos moje šutnje, ne zanimam za stvar našega dragoga gospodina Dr. Ivana Merza. I ja sam vrlo sretna, što skupljate sve uspomene, koje se s njegovom osobom vežu, jer u Parizu u očima sviju, koji su ga poznavali, on je provodio život svetca. Raznovrstna trapljenja, postovi, svi njegovi čini bijahu učinjeni na slavu Božju. On je podizao svojim primjerom nas, koji smo ga poznavali dvie godine, gdje je živio gotovo neprestano, jer je radio i blagovao s nama u obiteljskom krugu. I ako se sjećate, gospodine profesore, kako ga je moja majka grdila za svakoga obroka, da ga prisili jesti. Svako jutro pribivao je Misi i pričešćivao se, bilo u crkvi Benediktinki, kamo je išao vrlo često, blo kod Lazarista. Ostali dio dana bijaše posvećen radu; a odmora imao je malo i to krutog odmora, jer kraj dobra i meka kreveta, on bi legao spavati na tle. Mi jadni grješnici nismo

mogli razumjeti sva njegova trapljenja, dok je prema drugima bio tako dobar, tako blag. Siromasi i radnici bijahu najveća njegova briga. Pripadaše udruženju sv. Vinka Paulskoga, te se starao za neku oskudnu obitelj, kojoj je često išao u posjete i davao joj od svoje malene štipendije. Na velike blagdane otišao bi u jutro do tih svojih znanaca, da onda s njima pribiva kod sv. Mise i Pričesti. Držim, da ga i tamo sigurno štuju. U naucima je dobro napredovao, a to je posve i zaslužio, no nigda se time nije hvalio. Morali smo to saznati od drugih studenata. Moja sirota majka bijaše s toga zadovoljna i tako ponosna na nj, te kad je donio kući svoju diplomu, složenu na četvero, bojala se, da je ne bi oštetio, te ga izgrdila, što je onako složio diplomu. Ona mu reče: »Kad bi Vaša majka vidjela, što ste iz nje načinili, ne bi bila zadovoljna, jer za Vaše roditelje bit će to uspomena na Vaš mučan rad u Parizu«. A naš dragi gosp. Ivan odvrati: »O, gospođo, ovaj papir nema nikakove vriednosti u očima dragoga Boga.« Spominjem vam ovu crtu, g. profesore, između toliko ostalih, da vam predočim njegovu čednost i njegovu ljubav prema Bogu. U ovo nekoliko pojedinosti vidjet ćete, da njega u Parizu i Zagrebu jednako oplakuju svi oni, koji su ga poznavali, ali koji se nadaju, da će još iz neba, gdje se on sada sigurno nalazi, posredovati za njih kod Boga i izprositi im raznih milosti za dušu i za tielo, jer ako je bio tvrd za se, nije to bio za svoju braću. Izvolite primiti, g. profesore, izraz moga visokog poštovanja

J. Michaut.

PRAVEDAN MUŽ

»Bože, pokaži mi put pravde!«
4. VII. 1914.

»IDEAL MI JE PRAVEDNOST!«

Ivan je bio u 26. godini kada se u kolovozu 1922. vratio iz Pariza. Naoko mladić, no u sebi već staloženi muž. Muž zrelošću suda, opreznošću govora i čvrstoćom rada. Izgradio se vječnim načelima, nutarnjim samopriegorom i prokušanim izkustvom, jer je već osam godina pomnim prosuđivanjem pratio sebe i životne prilike u svietlu Kristove nauke.

Sada stupa u javnost, da razvije muževnu snagu u plodnom radu prema životnom cilju: proslavi Stvoritelja, koristi bližnjemu i usavrši sebe. U duhovnom je životu bio došao do povjerljivog i trajnog sjedinjenja s Bogom, pa mu je bilo lako u svemu vršiti samo što Bog hoće. Pravac plemenite svoje volje usmjerio je uporedo s pravcem Božje volje i voz života njegova sigurno se kretao k cilju kao vlak po tračnicama. Bilo mu se doduše uzpinjati strmim putem, ali je stroj njegove volje bio izgrađen od najvrstnijih inžinira i najčvršće građe, a tjerala ga je nebeska elektrika milosti i ljubavi. Odnose javnog života sređuje Božja volja krepošću p r a v e d n o s t i, kojom čovjek priznaje i daje svakomu njegovo: Bogu osobno i javno bogoštovlje, Božjim namjestnicima počitanje i poslušnost, zajednici trostruku pravednost i družtvene kreposti, sebi sigurnost i napredak savjestnim vršenjem staležkih dužnosti.

Ivan je od mladosti imao vrlo razvijen osjećaj za pravednost. Već na prvim stranicama svoga Dnevnika — 27. III. 1914. — zabilježio je: »Ideal mi je pravednost,

i možda ću pasti kao žrtva ovoga.« Osuđuje naime nepravedni postupak s Hrvatima i odlučuje se zauzimati se za njih, pa makar morao sam za to i trpjeti. Razmišljanje o pravednosti učvrstilo mu je jednoć vjeru (17. V. 1915.). »No nije dosta samo vjerovati — zabilježio je on tada — naša vjera mora biti sustav, mora biti putokaz života, da ne radimo proti načelu pravednosti i vječnosti«. Toga se Ivan cieli svoj život vjerno držao. Pogledajmo taj sustav pravednosti u njegovu životu to brižnije, što je svestrana pravednost druga među temeljnim krepostima i kao obćenita značajka čovjeka tako važna, da i svete jednostavno zovemo pravednicima. Zove ih tako kao osobitom pohvalom i sam Gospodin Bog, kao na pr. sv. Josipa.

BOGU BOŽJE!

Strogu pravednost mogu ljudi vršiti samo među sobom dajući jedan drugom do podpune jednakosti i mjere što koga ide. Bogu Gospodinu mogu puninom uvjerenja priznati njegovo absolutno stvoriteljsko pravo na čovjeka; no činom to mogu tek ograničenom jakošću i obsegom izraziti. Tu svoju posvemašnju ovisnost priznavaju vjerom, izrazuju bogoštovljem. Jedno je i drugo s čovječje strane ograničene vriednosti; ali kršćanin, s Isusom združen po milosti, može ipak dostojno kao diete slaviti Boga kao svoga Otca.

Ivan je to činio puninom svoga bogobojaznog i bogoljubnog srdca. I njemu je bio »Strah Božji početak mudrosti« Crkv. 1, 16., a ljubav Božja »punina zakona«. Rimlj. 13. 10. Odatle, iz dubokog počitanja je i njegovo bogoštovlje; iz želje omiliti Bogu njegova pobožnost. On je zaista bio u svemu »po Bogu«, stalan u vršenju volje Božje, jer to je prava pobožnost. Svaki zapisak Dnevnika, svako pismo i sastavak pokazuje kako sve — i svemir i dušu — svodi na Boga; sve — radost i žalost — prima od Boga; sve — misli, rad i patnje — Bogu upravlja. Svaki svoj čin popraćuje bogoštovnim znakom križa, uzdaha i poklona; cieli mu je život bogoštovlje,

jer je u neprestanom saobraćaju s Bogom. Kasnije ćemo čuti o njegovoj povjerljivoj i milostnoj vezi s Bogom po vjeri, ufanju i ljubavi, u razmatranju i doživljavanju Božanstva, kroz primanje sakramenata i prožimanje života, vjerom i zakonom Božjim. Ovdje uočimo samo, kako je zadnjih 10 godina života vršio bogoštovne dužnosti.

Molio je oko 4 sata na dan. Uz obične molitve dobrog kršćanina, među kojima je i krunica, razmatrao je, izpitivao savjest, pribivao sv. Misi i pričestio se te pohodio Presveto barem dva puta, obavio sat klanjanja, češće u tjednu i Križni put po podne u 2 sata, sve to redovito u svetištu Srdca Isusova. Kojim je pak vanjskim počitanjem sve to vršio, svjedoče najbolje toliki, kojima je učvrstio vjeru ili ih dapače obratio i k pobožnosti priveo već time, što su ga onako pobožna promatrali. A ipak u tom izražaju i držanju nije bilo ništa usiljeno ili neprirodno, već skladni izraz nutarnjeg počitanja.

Nedjelju i svetkovine svetkovao je zaista liturgijski s roditeljima i siromasima, koje je posjećivao. Pa i kad je po družbovnom poslu putovao, uza sav napor njemu je nedjelja bila dan Gospodnji. Kad mu se samo pružila prilika dvorio je svećeniku kod oltara, a u javnim obhodima učestvovao je pobudnom čednošću i sabranošću kad god mu se pružila prilika.

Hodočašćima rado se priključivao na pr. na Bistricu, Trsat i drugamo; te i sam uz vrlo veliki napor organizirao kao na pr. ona u Rim. A propise hodočašća do u tančine bi držao, da postigne oproste.

Božanska je imena s počitanjem izgovarao. Ime Božje, pa i u slikovitim izrazima, uviek piše velikim početnim slovom. Tako već kao realac: 21. V. 1914. »Čovječji Ideal«. 4. VII. 1914. »Sve je od Ideala čovječanstva: Istine, Dobrote i Ljepote«. »Strah me hvata kad mislim, da je Vječnost izgubila«. I tako kasnije uviek dosljedno. Manje doličnog izgovaranja te đačkih uzrečica i zaklinjanja kao i spominjanja đavla još se na sveučilištu odučio. Prisegu je vanredno ozbiljno uzimao, pa je to i bio glavni razlog, zašto je nije htio položiti u jednom

katoličkom družtvu, iz koga su ga zbog te uzkrate izključili. Zavjete je vršio što je točnije mogao, a čini se da nije bio do god. 1920. u tom dosta poučen.

Gospodina Boga časti, tko časti Svete, jer su prijatelji njegovi, umjetnine njegove, širitelji Kraljevstva njegova. Ivan je osobito štovao: sv. Mihovila Arkanđela, kao zaštitnika Crkve, sv. Anđele Čuvare, svoga i onih ljudi za koje je radio. »Anđeli vas pratili!« rekao bi milo na razstanku onima, koji bi išli pohađati ili osnivati družtva.

Uz svoga krstnog imenjaka sv. Ivana Krstitelja, te od sv. Potvrde sv. Viktora, štovao je osobito sv. Josipa, sv. apostole Petra i Pavla i Ivana Evanđelistu, te sv. Martina biskupa i sv. Franju Asiškoga. Kao osobito zaslužnim svetcima za Crkvu preporučivao se sv. Katarini Sienskoj, sv. Margareti Mariji Alacoque, sv. Ivani od Arka, i obim sv. Terezijama, Velikoj i Maloj. Od ove posljednje preuzeo je i štovanje sv. Lica Gospodnjega, čije boli su ga tješile i jačale u vlastitim bolima lica.

Sve je to dio obće pravednosti, davanje božjega Bogu. I Ivan je zaista već ovim veledušno Bogu božje dao. Kasnije ćemo još vidjeti, kako je djelima od obilja srdca i liturgijskim pokretom i apostolatom i junačkim krepostima dao Gospodinu čast u Crkvi njegovoj, u bližnjemu i u sebi. A sada da vidimo, kako je dao »caru carevo«. Prvi su namjestnici Božji roditelji.

»TO JE BIO SIN!«

Tako je mogao s ponosom uzkliknuti Ivanov otac, kad se sjećao njegova vladanja i svega, što mu je učinio za života. Nevoljkost je otčevu pobudio Ivan jedino junačtvom svoga odricanja, kad ga je našao da na podu spava gunjcem zamotan, a s tvrdom knjigom pod glavom. Majci je zadao jedinu žalost boreći se za svoje zvanje i životno Božje poslanje.

Ivan se uza sve majčino protivljenje usposobio za profesora. To će mu zvanje osigurati čedan kruh i dati mu prilike, da i drugima dieli tjelesni i duševni kruh. Gdje bi to mogao s većom korišću nego uzgajajući svećenički

podmladak? Baš kad se Ivan iz Pariza vratio, trebala je nadbiskupska gimnazija u Zagrebu profesora francuzkog i njemačkog jezika. Ivan zatraži ovo mjesto i odmah ga dobije.

Tome se silno protivila — kako prije tako i sada — Ivanova majka. »Pa kakova ga budućnost čeka? — znala bi ona reći u najužem krugu. — Tako sposoban, pa da ostane samo srednjoškolski profesor! I to još bez mirovine. A mogao bi biti brzo i sveučilištni profesor. I meni bi laglje bilo, da se oženi, pa da nešto u svietu vriedi. Ovako se umiešao samo među mladež i taj mali sviet. Život troši u zrak... Te pobožnosti — to trapljenje!... Sve je to pretjerano i bez smisla. Čovjek treba da se na zemlji užije života...« Ovo slobodnjačko shvaćanje majčino, a djelomično i otčevo, bila je Ivanovu srdcu najteža rana. Za rata, a još više iz Pariza nastojao je — inače vrlo plemenite roditelje svoje — privesti pobožnom životu. Pisao im je o lurdskim čudesima, koja potvrđuju istinitost katoličke vjere; poticao ih na molitvu i primanje sv. sakramenata. »Najsretniji dan bio bi za mene, kad bi mi majka i otac postali dobri kršćani, kad bi naša porodica postala katoličkom porodicom; jer porodica je na zemlji najsvetija stvar. Molitvom će se dati mnogo toga učiniti. Kod otca djeluju dokazi, pa treba samo da se uvjeri, kako je odgojen u predrasudama. A kod majke će moći djelovati ljubav k meni.« 4. VIII. 1918.

Kako je odlučio, tako je i radio. Vođen milošću, priobćuje mu otac, kako osjeća težnju, da izađe iz sebe i uzkog kruga osobnih briga, a Ivan ga opet upućuje i bodri: »Postoji jedan Bog, koji neprestano djeluje na ljudske duše. U svakoj je ljudskoj duši težnja za nečim velikim... Svaki teži, da postane u neku ruku Bogom. Ti ne ćeš, dragi otče, naći ni jednog filozofskog sustava, koji bi ovu misao tako iztaknuo i tako divno izgradio, kao što to čini kršćanstvo, koje tvrdi, da je težnja i zadaća svakog čovjeka, da postane djetetom Božjim. Ova Tvoja težnja, Tvoje nastojanje i Tvoje nezadovoljstvo, to je nesviestna težnja za Bogom.« Otac se zaista opet

iza više godina pričestio prigodom srebrnog pira i javio to Ivanu u Pariz. Ivan mu radostan među ostalim odgovara: »Ja sam tvrdo osvjedočen, da događaji koji su okruživali Tvoj srebrni pir, nisu bili puki slučaj, već su bili spremljeni od Providnosti, koja neizmjerno ljubi svoje stvorenje. Tvoje je pismo tako snažno, da bi moglo naći mjesta u novijim izdanjima izpoviedi suvremenih obraćenika, kao dokaz za istinitost kršćanstva. To što si Ti doživio, proživjeli su svi obraćenici od sv. Augustina do Bensona i Brunetièrea. Nadam se, da će ona ljubav, koja nas veže, sada postati još dubljom i većom i da ćemo nakon borbe, koju imamo, biti u ovom životu i u vječnosti združeni u Bogu ...«

Sad su obojica nastojali, da i majka postane revnom katolikinjom. Iz ljubavi k Ivanu počela je ona moliti krunicu, a Majka joj Božja pomogla i dalje. Težka bolest upale zglobova privezala ju je od god. 1924. uz krevet, pa joj je baš uztrajnost dragoga sina u pregaranju bila utjeha i dovela je do srdačne pobožnosti. Barem u prve petke primala je sv. Pričest, najprije za Ivanovo zdravlje i blagoslovan rad, a po njegovoj smrti u naknadu za griehe naobraženoga svieta. Uviek je nosila o vratu zlatnu škapularsku medaljicu, koju joj je Ivan poklonio.

»Svoje je roditelje, veli gđica M. Majetić, Ivan ljubio posebnom nježnošću. O bolesti svoje majke govorio je s mnogo boli i osjećaja, i kad smo je posjećivali, bio nam je zahvalan, jer je sam bio previše obterećen poslom, što zvaničnim što organizacijskim, te joj nije mogao posvetiti toliko vremena, koliko je on to želio. Zato mu je bilo drago, kad smo mi to učinili«.

Privedavši tako roditelje kršćanskom shvaćanju života, izvršio je Ivan svoju najveću dužnost prema njima, svojim prvim i najvećim dobročiniteljima iza Gospodina Boga. Jako čuvstvo djetinje zahvalnosti, privrženosti i pieteta uzdiglo se do muževne kreposti, koja je držala zlatnu sredinu. Kad je god. 1923. opazio, da mu obzir prema roditeljima smeta u zvaničnom radu, sporazumio se s njima tako, te mu sasvim prepustiše veliku sobu

stana, da u njoj nesmetano moli, radi i s posjetnicima razgovara. S roditeljima bi pak razgovarao kod obroka i još u stalan sat. Ugledajući se u Božanskog Spasitelja, bio je Ivan i u saobraćaju s roditeljima ozbiljan, no u srdcu mu nije nikad prestala prema njima nježna ljubav. Znao je, da će im baš time najviše koristiti, što će ih svojim počitanjem prema duhovnim vriednostima više dignuti u vrhunaravno shvaćanje, te ih za svu vječnost učiniti sretnima. To se i zbilo. Majka je doduše neko vrieme iza Ivanove smrti bila težko potresena, no ipak se smirila i junački podnosila njegov gubitak i svoje boli, primajući postojano sv. sakramente. Tako je i liepom kršćanskom smrću 5. VI. g. 1935. preminula. U bolesti ju je vrlo utješio posjet mladog nadbiskupa Dr. Stepinca, komu je to bio prvi posjet iza posvete za nadbiskupa.

»Mudar sin — nauka otčeva«, rieč Mudraca (Reč. 13, 1), koja se u dvostrukom smislu ovdje ostvarila. Krasno to svjedoči sam Ivanov otac veleći: »Iz Ivanovih rieči nije bilo moguće ma ni iz daleka odkriti kakovu sjenku neistine, on je bio utjelovljena istina, a kao diete utjelovljena ljubav. Način, kojim je postupao prema svojim roditeljima, nježnost, kojom je dvorio svoju bolestnu majku, sve je to bilo dirljivo. Ivan je bio naš ponos, naša radost, sve naše veselje i nada, a i u starosti nam je imao biti upor i oslon. Ali dragi Bog je odredio drugačije... Da, to vam je bilo diete, to vam je bio sin!«

Roditeljima nije Ivan trebao novčano pomagati, za svoje pak uzdržavanje prinosio je nešto od mjesečne plaće, koja je iznosila 1.700 dinara. Od toga je 10% stalno davao siromasima, određenima i slučajnima, kako ćemo još čuti.

Bližih rođaka nije imao mnogo. Strica Hinka posjetio je u svibnju 1915. u Češkoj i ostavio je u cieloj obitelji najmiliji spomen.

Duhovno srodstvo po kumstvu na sv. Potvrdi vezalo ga uz nekoliko osoba, i on je to vrlo ozbiljno shvaćao. To je bilo povod te je češće zalazio i u brojnu i patničku obitelj željezničkog glavara postaje g. Majetića,

jer je u crkvi i u organizaciji upoznao maloga Dragana i bio mu kumom. Jedan član obitelji veli o tom saobraćaju: »Dr. Merz je rado zalazio u našu obitelj i svi smo ga jako voljeli. Njegova jednostavnost, prostodušnost, visoka naobrazba spojena s velikom skromnošću, njegova finoća, uslužnost, ljubežljivost, čednost, a nadasve njegovo duboko i praktično vjersko uvjerenje učinilo je na nas duboki dojam, pa smo ga zato toliko i voljeli u našoj sredini... Kad nas je zatekao u kuhinji, nije dopustio da pređemo u sobu, već bi s nama sjeo i prihvatio se našeg posla, pa tako je koji puta i drva i ugljen s nama nosio.«...

Od drugih je češće posjećivao samo obitelj druga sa bečkog sveučilišta ing. Dragana Maroševića, i to naročito, jer je taj dugo od tuberkuloze bolovao, dok nije napokon u veljači g. 1927. umro. Kako god je Dragan bio uzorno katolički odgojen, priznao je ipak, da vjerski svoj život u mnogome duguje prijatelju Ivanu. Najbolje o tom svjedoči njihovo dopisivanje i pohađanje. Razgovor im nije bio prazno naklapanje, već se kretao oko utješnih događaja i pobudnog rada. Prigodom zadnjeg pohoda čitao mu Ivan iz Misala, pa onda himnu »Isuse, kruno djevica«. Preporučivši se jedan drugome u molitve, načini Ivan Draganu znak križa na čelu. Kad mu Dragan htjede to isto učiniti za uzvrat, brzo Ivan pokleknę i tako primi taj sveti znak kao prijateljski blagoslov. Sliedeći put su se vidjeli za petnaest mjeseci u — vječnosti.

PROFESOR I ODGOJITELJ

»Rado bih bio profesorom u Bosni, otvarao djeci pojmove, pokazivao im dublju vezu stvari, oduševljavao ih za vjeru i umjetnost, a sam bih književno radio, možda i pisao.. Nije to neko sebeljublje; u čovjeku je družtvenost silna moć i on nije zadovoljan samo da steče znanja, nego hoće da i drugima duševno pomogne, da im dadne svoje krvi i svoga znanja.« 24. XI. 1915. Kako je eto Ivan još prve godine sveučilištnih nauka zamišljao

svoje profesorsko zvanje, tako ga je u istinu i vršio. Ne doduše u Bosni, već u narodnom središtu u Zagrebu, i to na sjemeništnoj gimnaziji, koja najjače utječe na narodni napredak. Njemu nije bilo profesorsko zvanje samo temelj životnog obstanka, nego i polje prve družbovne djelatnosti. Jedno i drugo sređivalo ga u naravnom i vrhunaravnom redu. On je osjećao, da je dužan kao Božje diete dati Bogu i majci Crkvi što najviše može, dapače sve što ima duhovno i tvarno, jer je od Boga sve primio.

Prvom je dakle svojom dužnošću smatrao Ivan, da sebe neprestano usavršuje, pa je nastavio revno proučavati svoje predmete. Ne samo da se najsavjestnije pripravljao za predavanja sastavljajući ih do u potankosti, već je i svoj znanstveni vidik sve više proširivao. Svjedoči to njegova obilna knjižnica, koju je velikim trudom i troškom sveđer novim djelima povećavao; svjedoči to i njegov spisateljski rad tako na pr. razprava »Lessing i Francuzi«, koja je ostala u rukopisu. Kako god je volio mnogo raditi u katoličkim družtvima, ipak bi se odkinuo od ovog nuzgrednog rada veleći: »Ja moram četiri sata na dan studirati«. Tako je izradio svoju doktorsku radnju: »Utjecaj liturgije na francuzke pisce od Chateaubrianda do danas«, i postigao čast doktora 31. VII. 1923. u zagrebačkom sveučilištu. U toj se radnji jednako očituje Ivanovo temeljito poznavanje ciele francuzke književnosti kao i bogoslužja Katoličke Crkve. Ovo je nekad bilo proželo život francuzkoga naroda i stvaralo velika djela na svakom polju; ono i u novije doba djeluje na mnoge naobražene, te zalutale vraća opet Bogu i Crkvi, narodnoj pak uljudbi daje najuzvišeniji polet. Dielovi te krasne radnje odtisnuti su u hrvatskom prievodu u »Katoličkom listu« g. 1922., u »Hrvatskoj prosvjeti« god. 1923. i 1924. i »Životu« g. 1924. Neke je čitao i u katoličkim družtvima, gdje je i samom stvari i osobom učinio duboki dojam.

Profesorski izpit iz hrvatskog, njemačkog i francuzkog jezika, kao zadnje staležko usposobljenje, položio je Ivan 20. X. 1923. Uz ove jezike čitao je on i latinski, englezki,

španjolski, madžarski i češki, a govorio je podpuno i talijanski i slovenski, dakle je razumio deset jezika. Na Sorboni je dobio diplomu »Tečaja francuzke civilizacije«. — Dakako da je muž ovakve spreme mogao svojim đacima mnogo i dati. On je to uistinu i činio, pa je onda i smio strogo od njih tražiti. Ivan je ipak povezao pravdu sa pravičnošću i ljubavlju, sviestan da pravda bez ljubavi razara. On je pak hotio svuda i uviek graditi. Njegova se ljubav i kod slabijega đaka nadala; nije hotio ni da tinjajući žižak ugasi. Đaci su obično oštri sudci svojim profesorima; a eto kako su sudili o svom profesoru Merzu.

»Dr. Ivan Merz bio je više naš odgojitelj, nego profesor. Htio je u prvom redu učiniti nas značajnima. Neumoran je bio i uzhićen u tumačenju francuzke literature. Nije propustio ni spomenuti tadašnje stanje katolicizma i uobće prilike tadašnje Francuzke. Savršeno je poznavao raznoličnosti u razvoju francuzke književnosti, uljudbe i družtvovnog života. Sve je izpoređivao sa sadašnjicom i izricao svoj sud. Djela slobodarskih pisaca protumačio bi najprije sa književnog stanovišta. U prvi bismo mah mislili, da nema ništa proti njima. No oštro prosuđivanje sa ćudorednog i crkvenog stanovišta nije nikad izostalo. U svemu je pokazivao sklad velikog znanja i dubokog prosuđivanja. Kao profesor po dužnosti, bio je profesor francuzkog jezika, a ne gramatike. Rieči je tražio da se dobro uče. Osobito je bio razdragan, kad je vidio oko stola stajati preko polovice razreda želeći odgovarati, što su posebno čitali, a za što se on sam pobrinuo. Često je išao hodnikom poniknute glave, a pod pazuhom je nosio množtvo francuzkih knjiga i časopisa. Redovito nam je nosio »Križ« (»La Croix««) i »Božić« (»Le Noël«). A mi smo se natjecali tko će prije do njega, da što dobije... Bio je u školi čovjek velike strpljivosti i samozataje. Porodile su se naime i kod nas više put đačke »kreposti«... Bio nam je dobar i blag. Svima nam je sjao kao uzor i to toliko umom, koliko i svetošću... N. Kralj u »Zumbuli«, Zagreb, 1929. Premda je zadnjih godina bio boležljiv, premda je mnogo trpio, nije se nikada u školi

pokazivao ma i najmanji znak njegovog težkog stanja. Uviek jednako ozbiljan, uviek jednako sabran, jednako pristupačan, ljubezan i požrtvovan ... U obavljanju školskih dužnosti bio je vanredno točan. Na sat je svoj dolazio odmah iza znaka, a isto je i prestao, čim je dan znak. Njegov školski rad, koliko je bio savjestno pripremljen, toliko je bio i marljivo izvađan, s puno spretnosti i finoće. Francuzku je književnost predavao po francuzkom piscu abbè Calvetu. Svoja je predavanja o pojedinom piscu znao popratiti zgodnim značajnim sitnicama iz njegova života, te tako vazda bio zanimljiv ...

Istina je, da đaku nije draga savjestnost mnogog profesora, no mi smo znali, gdje je izvor savjestnosti profesora Merza. Koliko smo ga puta vidjeli, za vrieme školskih odmora u našoj zavodskoj kapelici, gdje moli! Često je u istoj obavljao i pobožnost Križnog puta. Trebalo ga je nadalje vidjeti, kako moli prije i poslije sata! Za to moljenje uveo je posebne molitve. Prije sata molitvu sv. Tome »Stvoritelju neizrecivi«, a poslije sata molitvu za Papu ...« »Zumbuli« izdao Zbor sjem. srednjoškolaca. Zagreb, 1929., 29.—30. i »Nedjelja« 1931. XVIII. 4.—5.

Kako je kao profesor pazio, da sve odgojne sile: znanja, kreposti i vjere usmjeri prema uzgojnom cilju podpunog značaja, pokazuju na pr. i zadaće, što ih je zadnje svoje školske godine dao izrađivati: 1. La Fontainova priča s poukom: njena je taština bila uzrokom njezine propasti; 2. »Zanos«. Oduševljenje stvara velika djela. Tako apostoli za Krista. 4. »Papinstvo i mir u svietu« — kao izpravak »Lige naroda«, koja se bez Pape razpadala. 5. Vratimo se prirodi. U koliko istinito prema Rousseau. 6. Moje štivo. 7. Josip de Maistre. 8. »Savremena križarska vojna« ... »Nedjelja« 1937. br. 44. M. Uđbinac »Iz Merzova prof. života«.

Ovako tri svjedoka, koji su tumači obćeg đačkog uvjerenja, kako kaže i četvrti — Dr. Kukolja — »Da je Dr. Merz bio izvanredno krepostan čovjek, koji je najdublje djelovao na oblikovanje značaja svojih đaka, pa ga svi još i danas smatraju vriednim časti oltara. Njegovo »Or-

lovsko« stanovište u katoličkom radu i nošenje orlovskog znaka nije smetalo njegovu ugledu niti uspjehu odgoja sjemeništaraca, već ga upravo unapređivalo. Tako su iz ovog tečaja svi osim dvojice prešli u bogosloviju, a prijašnji i kasniji tečajevi stupali su i razmjerno brojnije. Za svoj bi predmet znao i ovako pridobiti, ako bi ga tko nevoljko učio, rekao bi: »Molite se francuzkim svetcima, osobito sv. Ivanu Vianeyu i Ivani od Arca«. Tako je i meni rekao. Poslušao sam, molio sam i brzo sam zavolio učenje i veselo sam prvom prilikom putovao u Francuzku. »Francuzkom, kao jeziku elegancije, treba da odgovara i vladanje«, govorio bi on, te nas i u tom smjeru odgajao, kako je i sam bio fin, ali bez napetosti i pretvaranja.«

Odlično su ga ocienili i njegovi francuzki nadzornici, kao sveučilištni profesor Warnier, koji je 13. V. 1928. izviestio u Pariz, da je Ivan bio »uzor savjestnog i naobraženog profesora«; a jednako piše i francuzki konzul u Zagrebu.[13]

Svim *poglavarima* u službi, crkvenim i svjetovnim, izkazivao je Ivan duboko poštovanje, koje je potjecalo iz visokog cienjenja njihovog ugleda kao Božjih namjestnika. Izrazilo se to u onom smjernom počitanju, kad je pozdravljao, govorio s kojim ili kad bi pisao. Sve je bilo u najfinijem tonu, pa i onda kad je govorio komu neugodnu istinu. Baš kao profesor imao je priliku vježbati i *poslušnost* u razmještaju svojih sati i predavanja, što je sve bez prigovora prihvaćao. Svjetovnoj vlasti dužne časti i odanosti, makar to bilo u ono vrieme i te kako težko, nikad nije povriedio. Njega je resio onaj plemeniti demokratizam, koji, ako i traži čovječja prava, cieni obveze i vrši također dužnosti prema zakonitoj vlasti. Nastojao je oko toga i kod drugih u duhu svete slobode djece Božje. Razornu manu kritikasterije pobijao je zborom i tvorom gdje god se na nju namjerio, znajući kako škodi osobnom napredku i uspješnom družtvenom radu.[13a]

Drugovima profesorima bio je drug pun počitanja, ljubavi i uslužnosti cieneći svakoga. Mogao je

tkogod biti i načelni protivnik Merzov, ipak je za to uživao nepromienjenu Ivanovu ljubav. Na njega se toliki obraćali, da im nabavi knjiga za radnje, da im posudi djela iz knjižnice ili izpiše navode, i on je dospio na sve. Takove se usluge i u tolikom broju ne očekuju od običnih drugova. A tako uslužno, brzo i rado, kako je to Ivan činio, čini samo najbolji brat.

Izvršiti sve svoje zvanične dužnosti jest jedan od temeljnih zahtjeva pravednosti, a Ivan mu je evo podpuno zadovoljio. To mu je i protivnik rado priznao: »Na svakom je mjestu vršio najsavjestnije svoju dužnost i kao profesor i kao odgojitelj mladeži u Nadbiskupskoj gimnaziji u sjemeništu i kao kongreganist i kao podpredsjednik Hrvatskog Orlovskog saveza«. »Katolički list« 1928. broj 20. str. 259.

HRVATSKI RODOLJUB

S činovničkim namještenjem dobio je Ivanov otac god. 1895. i bosansko građansko pripadničtvo, koje se poslije prevrata god. 1918. pretvorilo u jugoslavensko državljanstvo. Po njemu je i Ivan imao naše građansko pravo, koje je namještenjem za profesora god. 1922. i osobno utvrdio. Za svakoga to znači ustaljenost i olakšanje životne borbe, za Ivana je bila posebna prilika za vježbu u kreposti. Sviestan je bio, kako ga prema državnoj zajednici veže zakonska pravda, po kojoj je svaki dužan prinositi za obće dobro, što zajednica traži, a klonuti se razornih čina. Za rata je Ivan jedno i drugo upravo junački vršio, premda je osuđivao zlu upravu i krivice Hrvatima nanesene. »Oduševljen sam, jer se borim za svetu stvar... Bože Veliki, molim Te pobjedu našem pravednom oružju. Ono što ima ništavosti i među nami, to spali!« 6. VIII. 1914. Kraj svih dvojba, što mu kasnije dolaze, Ivan vjerno vrši svoju dužnost do kraja rata, pa mu još 26. VII. 1918. u rovu kod Solarola »misao na roditelje i domovinu daje snagu da izdrži.«

U novoj državi, koju je inače rado pozdravio, stajala ga ta odanost još većih duševnih žrtava. Porez je dakako

od svoje profesorske plaće davao i svim se zakonima podvrgavao. Sustavno potiskivanje Hrvata i katolika izazivalo je ipak u Ivanovoj duši jak odpor, to jači što n j e g o v o h r v a t s t v o n i j e b i l o s t v a r č a s o v i t o g r a č u n a n e g o p u n o g u v j e r e n j a i s r d c a.

Ivanu, koji osim otca i majke nije imao uza se krvnog roda, postao je već u realci kroz drugove i njihov jezik proširenim rodom — Hrvatski narod, proširenim domom — domovina Hrvatska. On je oboje primio kao duševnu vrjednotu, koja ga usavršuje i na čast mu je, pa je oboje i srdcem zavolio. Bila je doduše tada u Bosni za Hrvate skučena sloboda nauke i odgoja, činjenice su ipak slavne hrvatske poviesti i plemenite narodne uljudbe toliko odsjajivale Istinom, Dobrotom i Ljepotom, te su osvojile plemenito Ivanovo srdce, da se on i uvjerenjem opredielio baš za zajednicu Hrvatskoga naroda. Išlo je to tim uspješnije, što je upravo u višim razredima srednje škole, kada se takovo sviestno opredjeljenje najviše i čuvstveno razvija, »narodni jezik« i književnost predavao onako cienjeni profesor, kako je to bio Dr. Maraković. A zar bi taj propustio svoju rodoljubnu dužnost? Ili bi kod Merza, komu je bio »učitelj i vođa« promašio svoj cilj? Iskrene Ivanove izjave svjedoče, da je on već onda, a pogotovo za rata i nauka, kad se bistrom njegovom umu doista »očitovala duša toga naroda«, d o s t a »zagledao u veličanstveno bogatu puninu Hrvatske prošlosti i onoga što je u b i t i sačinja«. Isporedi sa »Hrvatskom prosvjetom« 1938. str. 331. i sl.

»Kad budem na akademiji — veli Ivan već 18. IV. 1914. — držat ću hrvatske listove i pratiti prilike najmilijeg mi naroda«. Kad je već tamo, bilježi 24. X. 1914. »A što mi radi moja mila Hrvatska? Narod Hrvatske, te Bosne, još je nepokvaren. Dobri i pošteni ljudi. Liepe narodne osebitosti. Narodne pjesme prve na svietu. Ali gradovi su Hrvatske i Bosne pokvareni. Iz Europe mnogo zla dolazi. Pokvarenost iz gradova ući će u sela i — zbogom Hrvatska! Ne! U crven-bieli-plavi ako upletemo gorući krst, koji će sve zlo uništiti, onda će Hrvatska svoju ulogu u svjetskoj poviesti izvršiti. Daj Bože!« Tako on

često piše u dnevniku »Mili moji Hrvati« i opet »Za Hrvatski ću narod sav živjeti«, »Baš su dobri ti naši Hrvati. Vole svakome učiniti ljubav«. »Kako li su spretni ti naši Hrvati! Obični seljak, pa tako bistro razsuđuje«.

Ivan je dosta zagledao da vidi i prosudi, što li još tome narodu treba, pa makar pri tom i samo usvajao sud svoga učitelja, kada na pr. piše, da Hrvatima treba prije nego se s drugima ujedine »gospodarsko i uljudbeno dizanje te obnova ćudoređa pomoću vjerskih družtava« 4. V. 1914. Inače da to ujedinjenje ne će biti sretno. I kako je izkustvo pokazalo u tomu, da je pravo sudio, tako i u onom što je držao da treba hrvatskom đačtvu i naobraženima, kad im je kasnije donosio jaču Katoličku Akciju Pija XI., nego li je bila ona, što je postojala, pa makar je to bilo i proti shvaćanju njegova učitelja. Za književno i umjetničko stvaranje u narodnom duhu bez sumnje da treba u sitnije tančine poznavati pučku prosvjetu i umjetnost. No takvog se stvaranja Ivan već za rata odrekao za volju višeg vjersko-odgojnog rada i većeg dobra naroda.

Slično je i sa političkim rodoljubljem. Merz ne gleda toliko na državnu organizaciju, koliko na sam narod kao skup osoba, nositelja uljudbe i vječnih vrjednota. Njemu je domoljublje u prvom redu rodoljublje. Rado će poduprieti nastojanja, da se urede granice narodnog posjeda, sustav vladanja i građanske pravice, kojima će se osigurati sloboda i jedinstvo, čast i uljudba Hrvatskoga naroda. Sam će se ipak sav tome posvetiti, da jačim vjerskim životom oplemeni narodnu dušu, pa time iznutra osigura i razvije sva spomenuta narodna dobra. Njegovo je rodoljublje žarko i svestrano, ali i kršćanski sređeno. Ivanu ne manjka hrvatski osjećaj i ako ga više vodi sviest. Po shvaćanju katoličkog ćudoređa to je i važnije i vriednije. Fr. Tillmann »Kat. Sittenlehre« IV. 2, 462.

Merz je to već u Beču i Parizu zasvjedočio. Kada ga u Beču 12. VI. 1919. »Orjunaši« pozvaše, da podpiše jednu po Hrvate nečastnu izjavu, odlučno to odbije sa »Ima Bog! Ja ne podpisujem!« Premda je to onda značilo ostati bez hrane. Njegov je primjer obodrio i ostale ro-

đene Hrvate, koji su već bili klonuli, pa se i oni ojunačiše te kod obćeg glasovanja oboriše »Orjunaše«. Neki se bojali, da vlada zbog toga ne će Merzu dopustiti povratiti se u Jugoslaviju. »Ako bi mi zabranili povratak, reče Ivan, ja bi se ipak potajno vratio i radio za onaj katolički narod po Krajini«. U Parizu su kod neke međunarodne svečanosti Hrvati imali izstupiti pod nehrvatskom zastavom, samo da se za njih ne sazna. Merz ćena to: »Mi smo Hrvati, narod sa hiljadu godina prošlosti, i sramota bi za nas bila ne iztaći svoje zastave«. Okrene onu nehrvatsku zastavu u hrvatsku i sam ju je ponio stupajući pred grupom Hrvata. Svjedok tog događaja Dr. Gračanin primjećuje: »Merz je bio Hrvat i to tako izgrađen Hrvat, da je svoje hrvatstvo branio kao i samoga sebe«. »Moje uspomene« str. 8.

Gledamo li na ukupni njegov život i rad, moramo priznati, da je dapače činio i više. On je ljubio Hrvatski narod, prema riečima Isusovim (Ivan 15, 13.) i više nego sebe, jer je izcrpivši snagu svoju u radu za vjerski život Hrvatskoga naroda, dao i svoj vremeniti život za braću svoju. Gospodin Bog nije uzeo njegove krvi za žrtvu u ratnoj obrani političke slobode, a uzeo ju je u izcrpljivanju za vrhunaravni život naroda. Hrvatski osjećaji nisu strujali u Ivanovom srdcu toliko od tjelesnih pobuda, koliko od duševnih i duhovnih, od kreposti djeteta Božjega, kao u brata po Bogu. Njegovo je hrvatstvo posvetila ista duhovna majka — Crkva, koja je i razvila vjekovnu uljudbu Hrvata, koja je ujedno bila i najveći branitelj njihove slobode. Za to Merz god. 1925. izpravno naglašava u svetčanom proglasu hrvatskoj mladeži o tisuć-godišnjici hrvatskoga kraljevstva: »Mi ne ćemo i ne smijemo nikada biti katolici za to, da pomognemo narodu, već ćemo i zato pomoći narodu, jer smo katolici«. Tom vrhunaravnom duhu i pozivu odazvali se hrvatski Orlovi i Križari, te njime proželi svoje rodoljublje. Ono je izdržalo kušnju u progonima duševnim i grube sile, jer je rodoljublje onih »koji su po Bogu rođeni«. Tako je i rodoljublje i hrvatstvo Dr. Merza bilo, kako ga je Bog htio. A to je dosta i najviše.

DRUŽTVOVAN

Od družtva ljudskog čovjek više prima nego obično misli, pa ga i prema tomu družtvu veže trostruka pravda i još više družtvenih kreposti. Osim zakonske pravde, koju je u službenim i javnim svojim odnosima Ivan vršio, pazio je on najsavjestnije i na izmjeničnu pravdu, pa nije nikad nikomu što ostao dužan niti je koga nemarom prikratio ili oštetio: ne na imetku, ne na zdravlju niti na dobrom glasu. Ni ista grubost dugotrajnog rata nije njegove tankoćutnosti otupila. Zgražao se nad pljačkom častnika kao i nad izrabljivanjem burzijaša; pobijao kod povjerene momčadi kao i kod đaka svaku vrstu sebičnosti, koja je najgori neprijatelj svake družtvenosti. Temeljna pravda ne može urediti sve odnose da budu svi zadovoljni, pa je zato Bog dao čovjeku i osjećaj pravičnosti, kojim se popunja, što se po strogoj pravdi ne bi trebalo dati. Toliko puta čuješ: »To ipak ne ide! Kako to može? Kud mu obraz?« A ipak za takav koji čin ne bi čovjeka mogao sud po nijednom zakonu osuditi. Eto tu pomaže pravičnost.

Taj osjećaj pravičnosti bio je u Ivana razvijen do pune kreposti, kojom je baš s tog stanovišta osuđivao silovitost parižkog mira, a osjećao i sitnu razliku đačkih odgovora, koju je onda ocienio dodatkom sličice ili priznanja, kad nije mogao stepenom reda. Isto tako kad je kojemu »kroz prste gledao«, da ga ne upropasti, ili kad je za radnike i služkinje posredovao, da dobiju primjereniju plaću.

Za družtvovnu pravdu, koju je toliko naglašavao Pijo XI., radi Ivan šireći načela papinskih poslanica i katoličkih pisaca na pr. u »Katoličkom Tjedniku« 1927. broj 18, 27 i više drugih. »U gospodarski život treba unieti poredak Božjeg zakona ... Sa svim našim gospodarskim ustanovama želimo pomoći narodu tjelesno i time ga oduševiti za Krista, koji nas je potaknuo na to, da u gospodarski život unosimo načelo pravde i ljubavi ...« Najviše je u tom smislu radio šireći Katoličku Akciju, kojom se najodličnije uzgaja smisao za takovo dobro

stanje zajednice, te je ona kadra svojim članovima pružiti potrebno obilje zemaljskih dobara.

U samom družtvenom saobraćaju opazio je Ivan 28. I. 1916.: »Kršćanstvo mi nije još zašlo u krv. Nema ništa težega nego biti dobar kršćanin. Tu mi Gusti predbacuje — s pravom — neku bezobzirnost, surovost. Jesam taki uistinu i nastojat ću, da u duši postanem što nježniji, što ponizniji. Oh, Bože, samo još sam ne znam kako ću. Mislim da će mi još jednom sinuti vrieme oduševljenja, rada, družtvenosti; doba puno ideala i prijateljstva. Samo da prođe taj nesretni rat i da kulturni život započne«. Ivan se je brzo snašao, te opazio kako je temelj družtvenom saobraćaju istinitost, blagost, vjernost i zahvalnost, pa je pomno na te kreposti pazio. Ako bi kada pa i najmanje proti tome pogriešio, oštro bi sam sebe kaznio. Tako pripovieda Ivanov drug Dr. Gračanin: »Ivan je volio razpravljati o ozbiljnim pitanjima po čitave sate, po čitave dane, dapače, samo da dođe do istine, do onoga, što je za nj bilo nadasve važno. Bio je uporan u branjenju svojih tvrdnji, ali s koliko poniznosti, s koliko izgrađene blagosti, to se ne da reći... Iznenađen sam bio jednom, kad mi je sat dva iza nekog razgovora — u kome je vjerojatno posve nehotice uztvrdio nešto netačno — došao i rekao divnom jednostavnošću i poniznošću: »Slušaj, ono što sam ti ja rekao, to sam slagao. Nije onako«. — Pogledao sam ga i učinio mi se divan, tako divan, kao što mi se čovjek nikad divnim nije učinio. Priznati na ovaj način pred mlađim svoju pogrješku!... Ne, nije moguće — govorio sam sâm sebi. Da li ja sanjam? — Kako, šta ti to kažeš? — »Kažem ti, da ono što sam tvrdio, nije istina«, opetovao je Ivan mirno. Htio sam ga zagrliti od dragosti, jer mi je ovo priznanje najednom odkrilo svu veličinu njegove duše... Pa taj čovjek prezire sebe! govorio sam sebi.« Krasan primjer osvetničke pravde, ali na sebi samome. Nije dakako ni drugima u družtvu dopuštao, da krše stegu. Opominjao bi i korio, ali uviek promišljeno i u pravi čas, da opomena uistinu postigne svrhu.

Ivan je pazio na trostruku istinu: istinu života, da živi po uvjerenju; na istinu u misli, da mu spoznaja odgovara stvarnosti; na istinu u govoru, da se očituje kako misli. Daleko bilo od njega svako obsjenjivanje, pravljenje lica, naprašivanje ili bilo što mu drago čime bi se pokazao više nego li uistinu jest.

Kako glede sebe tako i obzirom na druge pazio je, da ih ne bi krivo sudio ili što krivo kazao. Obični se ljudi zadovolje načelom: Što ne ćeš da tebi drugi čini, ne čini ni ti drugomu. Ne bi htio da drugi na slabije tumači moje čine, pa ne ću ni ja tuđe. Dakle ne ću ga osuditi. Kršćanin računa s vrhunaravnim razlogom vječne nagrade ili kazne pred Otcem sjećajući se Isusovih rieči: »Nemojte suditi, pa ne ćete biti osuđeni; jer kojom mjerom mjerite i vama će se mjeriti«. Pa tako kaže: »Neka Bog bude meni milostiv, eto ne ću ni ja da sudim. Opraštam njemu, da Bog oprosti meni«. Kod Merza brzo susrećemo viši stepen: biti sličan Isusu! Isus veli o sebi: »Sin Čovječji nije došao da sudi svietu — za zemaljskoga života — nego da se sviet spasi po njemu«. Želim dakle misliti i vladati se ne sudeći braću ljude, nego s Kristom trpjeti za njih, da spoznadu Istinu, Pravdu i Ljubav pa da se spasu. Tim je razpoloženjem i Ivan sve na bolje tumačio izpričavao.

To je bio i temelj Ivanove blagosti, kojoj se divio i sam njegov izpovjednik u Parizu O. Pressoir: »Kako sam bio zaposlen, pričao je on Dr. Gračaninu, ja bih često puta rekao Merzu, da drugi put dođe, ali on se nije radi toga ljutio. »Dobro, rekao bi, ja ću doći jedan drugi put« i opet bi došao. Čekao bi dugo, vrlo dugo, kadgod dok se izredao cio niz seminaraca, ali to ga nije smelo.« Što je više napredovao, to je Merčeva blagost postajala veća, tako da su na koncu i oni, koji su ga smatrali izpočetka nečovječnim (jer je bio tvrd prema sebi), morali da mu se dive... Napredovao je toliko, da je već i ono, što mu je bilo mrzko i mučno, mogao učiniti s najvećim mirom i junačkom samozatajom. Merz je bio u svom vanjskom držanju odlično fin. Uviek bezprikorno odjeven, na svakom koraku kao čovjek višega roda. Prema

svakome uslužan i ja se ne sjećam, da mi je ikada u životu odbio i jedne usluge, za koju sam ga molio... Prema svima je bio blag, svaki dan blaži. Imao je razumievanja za sve, za potrebe kolega kao i za onu nepoznatu parižku sirotinju, koju je on odmah zavolio.«

Što je inače teže kod mlađih ljudi, kod Ivana se razumievalo po sebi, da strogo drži i izvrši obećanje. Koliko ga to stajalo bdijenja u noći, kad je odgovarao na obilnu poštu, što ju je sa svih strana dobivao. U Parizu je zabilježio, da je svaki dan sa strahom čekao poštu, koju inače drugi željno izčekuju. Još i poslije smrti sačuvalo se je na stotine listova od 110 osoba svih mogućih staleža i krajeva. Svima je nastojao udovoljiti, a dakako prijateljima najprije.

Kako se osjećao u jednoj takvoj prijateljskoj kući, neka nam svjedoči Predrag Belić D. I., koji ga se sjeća, kad je pohađao obitelj u Đakovu. »Prema nama djeci bio je vrlo ljubezan. Davao nam je malih darova, na pr. liepe slike iz Sv. Pisma. S nama se rado igrao. Živo mi je pred očima, kako je jedanput kod »hvatanja« čekao da ga »hvatač« stigne, a tada je u jednom hipu čilo skočio s najgornje stepenice i umaknuo. U igru se sav dao: skakao je s nama, povikivao i smijao se, kao da nam je stariji brat, a ne veliki gost, profesor filozofije, koji bi trebao samo da s visoka gleda na djecu... No uza svu tu privlačivost, ipak se ne sjećam, da nas je ikada grlio, nosio, milovao ili štipao za obraze, poput nekih drugih gostiju. Mi djeca osjećali smo i prema tonu razgovora kod stola i prema svemu ostalomu, da je to malo drugačiji gost. Nekako slično, kao kad nas je pohodio koji dobar svećenik... Kao dječak nisam imao jasnih pojmova o svetosti, pa ga zato i nisam držao svetcem. No kasnije — čitajući mu životopis i obnavljajući uspomene — uvjerio sam se, da je Dr. Merz uistinu duhovni velikan. Njemu kao svetcu preporučujem sada svoje zvanje i nakane. I kada god prolazim mimo njegova groba, uviek se pomolim: »Ivane, moli za Hrvatsku!«

Ivan je dakle bio prema prilikama družtva uviek vedar, pa ga pravom nazivlje gospođica Stanković »Apostolom

vedrine«. »Merz, doduše, nikada nije bio previše razgovorljiv, ili da mu je rieč bila mračna i težka. Baš naprotiv! Merčeva je rieč dizala dušu i punila je vedrinom. Vrelo toj vedrini bilo je njegovo naziranje na sviet kao odraz dobrote ljepote Božje. Merz je volio prirodu i često zalazio u nju... Volio je umjetnost, a zar ljubav prema umjetnosti ne nosi u sebi polet, radost, vedrinu? S mladim ljudima Merz je znao o svemu govoriti... Svetci ne ubijaju životnih radosti. Oni ih samo oplemenjuju i posvećuju. Merz je bio čovjek veselja, svetog veselja.« »Nedjelja«, 1943. br. 10.

VITEZ ŽENSKE ČASTI

Ne bismo podpuno shvatili Merza, ni kao muža, ni kao pravedna, kad ne bismo izpitali njegovo vladanje kao zrelog čovjeka prema ženskome svietu. Za vrieme oporavka u Sv. Križu oko Velike Gospe g. 1927. prolazili smo Jesenicama. Ivan me upozori na veliki oglas Sleta slovenskih Orlova, na komu je bio odtisnut razgoličeni mladić, i primieti: »Kao da žene nemaju prava, da ih se ne razdražuje«. Malo me iznenadila njegova obzirnost prema ženskoj duši i u razgovoru o tom dublje sam zagledao u njegovo vitežko srdce. Za njegovu đačku ljubav i za prvu borbu za sv. čistoću saznao sam tek po smrti njegovoj iz Dnevnika, ali za njegovo cienjenje »vječno ženskoga« u ženi znali smo i gledali lako svi dnevice. Bio je prema njima vanredno fin i uslužan, ali ipak naravan i otvoreno bi im spočitnuo mane modne golotinje. Želio je, da bi žena sama sebe cienila, kako je on cieni.

Kao realac odlučio je gledati u ženi prema Goetheu »Vječno žensko, što nas diže«. Tiekom svoga razvoja uzpinjao se visokim ljestvama, da se toga dovine: kroz stotinu junakinja u romanima, koje je u Dnevniku prorešetao i riedko ga koja zadovoljila; kroz opažanja manje više plemenitih djevojaka, od kojih mu dvie malne i srdce opržile; kroz motrenje ženitbenog života svih družtvenih redova, od koga se većinom s grušanjem odvraća; kroz proučavanje ćudoređa raznih su-

stava, sve plitkiji od plitkijega; kroz izjave crkvenih uglednika, sve jedan uzvišeniji od drugoga; kroz zazivanje svetica povjestne veličine, koje ga oslobađale spona puti, kako su nekad i sebe; kroz osobito štovanje Majke Božje, kojoj se i predao zavjetom djevičanstva.

I štogod je Ivan liepa i uzvišena na ženi opazio, skupio je i podao mladom naraštaju u svojoj knjižici, »Ti i ona« veleći: »Ona« je odraz Božjeg savršenstva, koje je tebi namienjeno, da te dopunjujući diže. No da ti zaista bude puna »pomoć«, treba da si međusobno »sve« donesete u ženitbu, i ništa ne izpijete prije, jer će inače uzmanjkati u gorkim danima. Zato gledaj na zaručnici najprije značaj i duševnost, koji kriju vječno blago za tvoja pokoljenja. Prije ženitbe dakle treba da ste oboje netaknuti, jer će samo takovi ostati vjerni i u ženitbenoj čistoći. Izbjegavaj stoga pogibli nježnosti, sastajanja, prijateljevanja, dodira; oprez, naravnost i čednost kod športa, zabave, izleta, plesa i štiva. Razvijaj se te joj u obitelji mogneš puno dati, a ne samo od nje tražiti i primati; nakrcat će te sam Gospodin kroz tvoju pouzdanu molitvu i kad Ga primaš u sakramentima. Božanska dakle dobrota, što prosjajuje iz ženskog bića te pobuđuje na jaču ljubav k Bogu, to je ono vječno ženstvo. Ono diže nas, kad božanskim otčinstvom natapa pokoljenja, bilo kao ružičasta rieka krvi pravim plodom srdca, bilo kao srebrena duhovnim majčinstvom djevica.

To Ivan sada kao zrio muž gleda u ženskom biću, gleda i poštuje kao odsjev Božanstva. Uzvišenost ideje tako je jaka, da mu uzvisuje maštu, produhovljuje nagon i on može po sate s djevojkom šetati razgovarajući samo najplemenitije, pa da ostane nevin srdcem i on i ona. Može, jer ju cieni i štuje kao sestru u Bogu, pa kako bi se prema svojoj rođenoj mlađoj sestri ćutio i vladao, tako se vlada prema svima i svakoj, sve su mu jednako mile. »Žena nije samo poradi ljubavi tu, ona je »vjersko biće«. Treba samo pomisliti na duševnu veličinu častnih Sestara i njihov veliki rad« 20. IX. 1916.

To shvaćanje i poštivanje ženstva širi Ivan perom, zborom i tvorom. On ženu prosvjetljuje o obćem pravu glasa i protivi se pretjeranoj emancipaciji žena upozorujući je s Benediktom XV.: »Naravni djelokrug žene je obitelj, ona je kraljica obiteljskog ognjišta«. On je oplemenjuje nastojeći joj usuprot modernih zloraba osigurati njezino pravo dobro u blagoslovljenom materinstvu. On je čuva protiveći se svemu, što je ugrožava kao: skupni odgoj spolova izvan obitelji, mješovito kupanje, nečedna moda, ružni plesovi, nečisto štivo, slikokaz i kazalište. On je jača za njezine zadaće preporučujući žensku tjelovježbu, ali u običnom odielu i da je poučavaju samo ženske, da se ne vrši javno ni vježbom ni nastupima, pa ni unutar družtava. »Treba li da se ženske ruke podižu, veli im on s Pijom XI., neka se podižu na rad i molitvu ... U javnosti da žena izstupa samo za zaštitu vjere i ćudoređa. Pod svaku cienu da vodi borbu proti nečedne mode«. Svi plesovi u dvoje dovode dušu u opasnost, veli im sa sv. Franjom Saleškim. Ni najbolji ne vriedi ništa. Moderni pak su težki grieh te ih odklanjamo u ime skupnog dobra, da svoju braću i sestre ne upropastimo. Svečanosti žena neka budu srdačne i riedke. Pripremajući ih, neka dobro paze te ne pripuste nikoga u nečednoj nošnji; glazbu da već unapried obvežu te ne svira razdražljivih skladba. Katoličke žene moraju veslati proti struji dana; za to one imaju snagu i sredstva. (»Vrhbosna« 1925. i 1926. — »Katolički tjednik« 1928. broj 3, 12 i sliedeći).

Svjedoci njegovog djelotvornog osobnog vitežtva jesu gospođe, znanice iz djetinjstva i kasnijih dana, koje se slažu s gospođicama iz kasnijih dana, te složno tvrde: »Ivan je bio u saobraćaju s nama naravan i srdačan, a u isto vrieme vrlo fin i obazriv. Sve smo se u njegovu družtvu osjećale mirne i sigurne, jer nije nikada ni jednim kretom, a ni riečju povriedio čije osjećaje. Bio je pravi vitez ženske časti. Prema svakoj je ženi — bila to gospođa ili kućna pomoćnica — izstupao jednakom finoćom i obzirnošću, jer mu je čast svake žene bila sveta«.

Mnoge su napose izkusile njegovu veliku u s l u ž n o s t. Ako je samo primietio, da tko treba kakvu uslugu, već ga eto spremna, da mu je učini. »Kad se jedne godine spremalo hodočašće u Lurd, pripovieda gospojica Mira M., htio je da i ja pođem, veleći: »Idite, da vidite čudesa Božja i komadić raja na zemlji!« Međutim ne mogu se odlučiti, jer u mene nije bilo dovoljno sredstava. Vrieme je prolazilo i hodočašće je imalo krenuti početkom kolovoza. Dan prije odlazka sav veseo dotrči k nama veleći: »Vesela viest! Jedan je hodočastnik u zadnji čas odustao, pa je jedno mjesto prazno, i vi ćete u Lurd«. »Ali ja nemam ništa uređeno za put«, rekoh. No on će najspremnije: »Sve ću ja sam urediti za putnicu, a vi se samo spremajte«. I uistinu sve je sam uredio u zadnji dan, a toga je bilo mnogo: prijave, putnica, strani novac itd. Cieli je dan u to utrošio, i uveče je bilo sve uređeno. Kad mu se htjedoh zahvaliti i požaliti, što je radi toga izgubio cieli dan, odgovori mi mudro: »Vi zahvaljujete meni, a zapravo bi ja morao zahvaliti vama, jer ste mi dali prilike da izpunim svoju dužnost prema bližnjemu. Kako samo možete reći, da sam današnji dan izgubio? Ja naprotiv mislim, da sam ga dobio. Dan, što ga čovjek posveti drugome, nije nipošto gubitak, već naprotiv dobitak; dani, kad ne učinimo ništa za druge, već samo za se, to su izgubljeni dani.« Te su mi se rieči duboko usjekle u pamet i često mi u životu dobro dolaze.«

»Kad smo za jednu družtvenu priredbu trebali posuditi kulise iz kazališta, saznao je za to Ivan i ponudio se, da će on to urediti: »Taj posao nije nimalo ugodan za jednu djevojku; to ću ja kao mužkarac lakše obaviti.« Savjest mi nije dala izrabiti njegovu spremnost i uslužnost, no konačno sam ipak pristala, da me prati onamo. Kasnije mi je bilo vrlo drago, jer sam vidjela, da to baš nije bio tako jednostavan posao, kako smo mi to zamišljali ... Takav je Ivan bio u svim prilikama života: ljubezan, drag, prostodušan do u dno duše, a mi smo ga kao takova poznavali i smatrali ... Bio je vrlo daleko od svega, što bi bilo neliepo ili nizko, jer je sve gledao duhovnim očima«.

Njegova produhovljena pojava pobudila je u mnogoj naobraženoj povjerenje, da mu je odkrila svoje duševne patnje i pitala za savjet. On se u tom smjeru nije nametao, ali je pokazao razumievanje i svjetovao. Tako se je dopisivao sa gospojicom K., obraćenicom sveučilištarkom, koja je imala velike osnove za katolički rad u B., a bila je težko bolestna i dva mjeseca iza Ivana umrla u Leyzinu. Ona priznaje još iza njegove smrti: »U njemu gubim jedinog vođu, koga sam u domovini imala u vjerskom pogledu; no on će mi i s neba doći u pomoć, ja se u to čvrsto nadam.«

Ivan dakle bistrinom suda katoličkog muža ženu pravo cieni, muževnim dostojanstvom iskreno poštuje, muževnom snagom požrtvovno pomaže. I to je kršćansko vitežtvo, koje »razborito postupa sa ženom kao slabijom i poštuje ju kao subaštinicu milostna života« 1. Petr. 3, 7. Dok o protivnom naturalističkom stanovištu Ivan primjećuje 16. XII. 1918.: »Obožavanje žene mora prouzročiti propast u životu. Velike kršćanske ideje o samozataji i žrtvi jedine su u stanju da zdravu ljubavnu težnju uveličaju. Podpuno se odati toj ljubavi grozan je zločin, i badava svako idealizovanje osoba i motiva, zavodilac žene, pa koliko se oni platonski voljeli, ostaje slabić i nevriedan čovjek.«

U duljem se saobraćaju znanje i dobrota običnih ljudi brzo izcrpe, pa oni prestanu privlačiti. S Ivanom su ljudi doživljavali protivno. Što bolje ga poznavali, to više ga cienili. Osobito je to važno u saobraćaju sa ženama, koje tako »brzo čovjeka progledaju«. Evo što u tom smjeru veli voditeljica Orlica i Križarica gospojica Marica Stanković:

Upoznala sam dra Ivana Merza iza kako se vratio iz Pariza i pratila sam njegov život i rad sve do njegove smrti. Vidjela sam ga gotovo svaki dan. Promatrala sam ga u crkvi i kod vjerskih čina. Pratila sam ga, kad se počeo zalagati za Katoličku Akciju prema smjernicama Pija XI. Gledala sam njegovu orijašku borbu, da Orlovstvo postane središnjom organizacijom hrvatske katoličke mladeži. Razumjela sam i divila se njegovim na-

stojanjima oko euharistijskog, liturgijskog i papinskog odgoja naše mladeži. Išla sam za njim, kao što su išle za njim ogromne skupine djevojaka i mladića, koje su htjele da preko Orlovstva grade Božju Hrvatsku. I zato sam dra Ivana Merza poznavala ne samo kao prvoborca i ideologa Orlovstva, već mi je bio poznat i njegov svakdanji, najintimniji život.

Vidjela sam ga u smiehu i šali. Vidjela sam ga u dnevnom saobraćaju s ljudima razne dobe i staleža. Vidjela sam ga, kad su težki tereti i brige sagibale njegova leđa. Kad nije nalazio razumjevanja i kad je bio sam. Vidjela sam ga u zabrinutosti i boli. U situacijama neobično težkim, kad i najčvršća duša stenje i zaplače. Vidjela sam ga i za vrieme njegove posljednje bolesti i na samrtničkom krevetu.

Vidjela sam kroz tolike godine moga javnog rada mnogo požrtvovnih, liepih duša. Ali Ivanova duša nadkrililâ je sve. On nije svoju dušu uprljao nijednim propustom, nijednom nedosljednošću, nijednom slabošću. Nikad nije bio nerazpoložen, nikad zlovoljan, nikad nestrpljiv. Nikad nije pokazao malodušnost u potežkoćama, klonulost u razočaranjima i neuspjesima. Kroz sve, pa i kroz najteže kušnje, prolazio je sa neizkazanom vedrinom i mirom. Dok smo se mi uzrujavali, on je molio. Dok smo mi vodili žučljive polemike, on je klečao pred Presvetim. Dok smo mi ogorčeno napadali na protivnike, on nas je svojom blagošću zadivljavao.

Nikad on nije nikoga napadao, iako je doživio mnogo nepravda. Nikada nikoga ogovarao, iako smo mu namještali stupice, samo da vidimo: hoće li se sveti Merz prevariti i dometnuti koju na račun bližnjega. Nikad nikoga nije osuđivao, iako je načelna njegova borba za čistoću Katoličke Akcije bila neobično težka. U svakoj duši gledao je Krista, prisutnost svetog Trojstva, i zato se prema svakoj vladao sa neobičnim štovanjem.

U Merčevoj se blizini nije moglo misliti nešto grješno, pa ni manje vriedno. Sve je to u njegovoj blizini nestalo. On je svojom pojavom, svojim govorom, svojim mirom dizao dušu u visine. Kad je raz-

govarao o najobičnijim dnevnim stvarima, poslovima, brigama, kad su mu ljudi pričali o najobičnijim svojim doživljajima, potrebama, pa čak i sitnim svađama, ni onda se Merz nije izgubio i onda je ostao na visini, uviek spreman da diže duše k Bogu. Na njemu se osjećala blizina Božja. On ju je nosio, kudgod je prolazio. Kad smo uz njega bili, mi smo je gotovo osjetno osjećali. I zato je trebao samo jedan Merčev pogled, samo jedan susret s njim, i najnemirnija duša smirivala se, utješila se.

Jest, mi smo i kraj živog Merza osjećali, da stojimo kraj vođe, učitelja, svetca. A danas, kad je prošlo 15 godina od njegove smrti, danas s još većim uvjerenjem tvrdimo, da je svetac živio u našim redovima. Jer njegov lik kroz 15 godina nije potamnio, već nam je svaki dan bliži, jasniji, privlačiviji.

Upravo ova mutna i krvava vremena traže velikih uzora, velikih duša, koje svojom katoličkom izgrađenošću i dosljednošću, mogu liečiti i blažiti raztrganost, biedu i bolesti suvremenog čovjeka. A Merz je takav nenadkriljiv uzor, takva neobično skladna katolička i svetačka ličnost.

Spremna sam i pod zakletvom potvrditi, da je dr. Ivan Merz posjedovao kršćanske kreposti u herojskom stupnju. I da je nastojanje, da se povede proces za beatifikaciju, i opravdano i nuždno. Dao Bog, da sa oltara mučeničke Hrvatske zasjaji lik našega Ivana, našega svetca.

U Zagrebu, 7. studena 1942.

Marica Stanković

NA SVEMU ZAHVALAN

Kako Gospodin Bog ne dieli ljudima svoja dobra, da bi od njih što dobio i time sretniji bio, tako ni krepostni ljudi ne čine svojih dobrih djela, da ih ljudi hvale, pa ni za to, da im zahvale. Zahvalnost ipak traži i Bog i poštenje, jer je ona glas bitne istine o čovjeku, da je on mnogostruki potrebnik, pa ga sviest te istine

vrlo uzgaja za družtvenog čovjeka. Ona podržaje vezu milog razpoloženja između dobročinitelja i pomoženoga, ovaj da se lažnom obiesti ne naduva, već da u čednosti dar dobro upotriebi; onaj da se veseli širenju dobra, pa da ga i dalje dieli.

Ivan nije računao sa zahvalnošću za sebe, jer se smatrao samo »poštarom Božjim«, ali je bio za svako dobro Gospodinu Bogu i ljudima zahvalan i tako je druge odgajao. Njegov »Merci!« — »hvala liepa« — »Bog plati!« — bio je tako dražestan. A nije ostao samo pri njemu. Posebno se Bogu molio za one, koji mu u čemu pomogli, čestitao im o blagdanima, izvješćivao o uspjehu djela za koje su dali pomoć savjetom, preporukom ili novcem, posjetio ih o imendanu ili drugom zgodom, uzvraćao čim bi mogao na pr. liepim dopisnicama, slikama, poklonom svojih izdanja, u zgodi i kojim cvietom ili knjigom. Dnevnik njegov i listovi vrve izražajima zahvalnosti Gospodinu Bogu, Svetima i roditeljima; a svi, osobito svećenici, koji su s njime radili, znadu kazivati mnogo dirljivih prizora njegove zahvalnosti. Svojim francuzkim dobrotvorima ostao je osobito srdačno zahvalan. Tako stanodavki starici Michaut, koju je našao nakon par godina težko bolestnu, srdačno izrazio zahvalnost poljubivši je gotovo na umoru, što ju je vrlo iznenadilo i duboko ganulo, kad je znala njegovu sustezljivost. Svaki čin naklonosti biskupa prema njegovim Orlovima odjeknuo je na njegov poticaj i zapisničkom i pismenom zahvalnicom.

Makar je duboka uronjenost Ivanova u Boga činila samoću milijom, svladavao se on ipak i bio vrlo družtven i to ne samo da dade svoj tvarni prinos u novcu i prisutnosti, nego još više njegujući redom sve družtvene kreposti: uslužnosti, finoće, razgovorljivosti, krotkosti, strpljivosti, opraštanja i zahvalnosti. Prilike u kojima je živio tražile su često u svemu tomu upravo junačko svladavanje, a Ivan je to u punini izvršivao. Mogao je biti tako svestrano pravedan muž, jer mu je »život bio Krist, koji je postao njegova pravda i smirenje«. I. Kor. 1, 16.

LJUBAV NA DJELU

»Neka nam pomogne dragi Isus, da svladamo sotonu u sebi samima i da ljubimo našeg Stvoritelja i našeg bližnjega, pa da tako uzmognemo proslaviti i proširiti presvetu Crkvu!«

Dnevnik 31. III. 1919.

»LJUBAV KRISTOVA ODUŠEVLJAVA NAS«
II. Kor. 5, 14.

Isus je Ivanu pomogao do nesebične ljubavi. Ona je nadahnjivala njegovu pravednost, jer je svakom davao više nego je morao. No ljubav je htjela i još više dati, kako je to već u njezinoj naravi. Dobrota se saobćuje, a dobrote je Ivan bio pun. Kako životno počelo izvodi iz jedne stanice čovječjega tiela drugu stanicu, tako će Ivanova ljubav iztiskivati iz njega, kao stanice tajinstvenoga tiela Isusova, dobrotu u bližnjega i raznositi puninu Isusova života u svoj krug. Te obveze naravnog i vrhunaravnog životnog zakona Ivan je sebi podpuno sviestan, pa je želi i u punini izvršiti. Na viest o smrti biskupa Mahnića bilježi u Parizu 20. XII. 1920. »Naš Mahniću, moli za nas; moli se da iz našega pokreta nikne što više snažnih ličnosti, koje će raditi samo za presvetu Crkvu katoličku!« Misao rada za Crkvu Ivanu je nakon Pariza glavni cilj života. Odlučio se na to iz dubokog uvjerenja, da jedino ona pravo Boga slavi i da se jedino u njoj čovjek spasava. 30. I. 1921. prisustvuje sjednici kongresa »Pokrajinskog omladinskog francuzkog udruženja«. Razpravljalo se o socialnom snalaženju među radništvom, o poljodjelskim družtvima i o liturgijskom pokretu. Struja života provejava ovo udruženje i divan duh u njemu vlada. Sklad duša obstoji među članovima

i u razpravama jedva se zapaža uzbuđenje. Ova katolička mladež družtvenija je od đačtva i to su opazili i neki svećenici. »Promatrajući ovo silno zanimanje katoličkog naraštaja oko obnove cielog javnog života u Kristu, opažam djelovanje jedne Sile, koja posvuda djeluje gdje god sam promatrao — u Austriji, kod nas, pa sada eto i ovdje — divim se jedinstvenosti, koja nadahnjuje katoličke pokrete svih zemalja. Najbolja obrana djelovanja Božjeg u čovječanstvu jest taj jedinstveni duh, koji prožimlje katoličke pokrete svieta. To remek-djelo ne može stvoriti nikakova ljudska sila, nikakav filozofski sustav — to je djelo Sile, koja je iznad nas i koju mi tražimo i želimo spoznati. — Bezbožci, beznarodnjaci i svi mogući naučnjaci, neka proučavaju poviest Crkve i njenu sadašnju djelatnost, pa će vidjeti, da je ona jedina, koja čovječanstvo napried vuče.«

Surađujući s tom Crkvom ili trpeći za nju misli Ivan najbolje izvršiti volju Božju. Pariz, 12. II. 1921. »Duševno trpljenje, krize skoro do očaja. Sve radi očiju. Već mišljah, da ću morati prekinuti s naukom. — Pomisao na roditelje, na naše ljude, sve me je mučilo. Bogu hvala, vid se je nešto popravio, ali još nije izključeno, da ne ću i ja biti među milijunima, koji cieli svoj žvot trpe. Rađe bih naravno za ideju izravno trpio, ali Bog zna najbolje, što je za Crkvu i za me bolje. Ako dakle svi planovi, sav moj dosadanji rad bude prividno uzaludan, ipak će Crkva rasti i Krist drugi put doći. Jedan čovjek više ili manje — samo taj čovjek neka vrši volju Božju u tim časovima.«

Neko je vrieme mislio, da bi najviše za Crkvu radio kao redovnik. Pariz, 4. XI. 1921. »Rob sam Božji. Posljedica trpljenja (oči) je, da sam stvorio smjernice za život: dnevno molim cielo čislo. Ozdrave li oči i svršim li izpite, i ako ne bude tome vanjskih zapreka, idem u Isusovce (ako me prime). Valja sviet zaboraviti i sve sile usredotočiti u radu za Isusa. Zaboraviti prijatelje, planove, sve — izčeznuti sa zemlje, izgoriti, da zaista uđem sa što više bližnjih gdje nas čeka Otac, Sin, bl. Dj. Ma-

rija u Duhu Svetome, Apostoli, Mučenici, Anđeli, Djevice, Toma, Mahnić, Rogulja — svi oni bezkrajni svietovi Odkrivenja.«

Da bude siguran, kakav rad za Crkvu Gospodin Bog hoće od njega, pošao je o Svim Svetima g. 1923. na tri dana Isusovcima u duhovne vježbe. Davao mu ih je njegov izpovjednik, koji evo ovo i piše. Zbog bolesti očiju njegovih nisam nikako mogao svjetovati, da pristupi u Red, premda je već o tom ozbiljno govorio sa vlč. O. Provincijalom. Prva dva dana proveo je Ivan u velikoj suhoći, ali nije prestao vapiti za prosvjetljenjem. Tek treći dan kod razmatranja »O dvjema zastavama« razvedrilo mu se i on upozna, što piše 7. XI. 1923. »Služit ću Bogu kao korektiv, izpravljač u katoličkim organizacijama, jer spoznajem postojane odstupe od pravih nauka... Bit ću posrednikom između katoličkog pokreta u drugim zemljama i našega: djelovanje korektora, izpravljača!«

Naročito iztičem, da u duhovnim vježbama nije bilo ni rieči spomenuto o »odstupima od pravih nauka«. Čista dakle i nesebična ljubav Božja povukla je Ivana na njegov javni rad. A jer je on sa svoje strane upravo sve bio učinio, da upozna baš Božju volju, to po katoličkoj nauci ne možemo predmievati, da bi ga otčinska Providnost baš u najosudnijem času bila napustila. Kako je Ivanov apostolat ljubav nadahnula, tako ga je i svojim značajkama uresila i provodila. Njegov je apostolat bio vrhunaravan, obćenit i djelotvoran. Vrhunaravan t. j. milostan, crkveni, duhovan, a ne svjetovno politički; obćenit t. j. organiziran u međunarodnoj Crkvi sa svim njezinim svojstvima života i rada; djelatan sa svim djelima ljubavi prema Bogu i bližnjemu, duhovnog i tjelesnog milosrđa i rada.

Čistom ljubavlju prožet molio je Ivan sviestno: »Otče naš... sveti se Ime Tvoje, dođi kraljevsvo Tvoje, budi volja Tvoja, kako na nebu tako i na zemlji!« U takvom punom osjećanju djetinjstva Božjega čovjeku su svi ljudi braća, cieli ljudski rod jedna obitelj, kruglja zemaljska

Božje imanje, na kom je Crkva kao obitelj,, da uzgaja djecu Božju. Tek u punini sveobće Crkve nalazi Ivanova duša zaokruženi vidik, u bratstvu naroda sređenost, u međusobnoj ljubavi puninu života. Takovi vidici nisu se mogli stisnuti u okvir bilo koje političke stranke, jer one, ako i ne žele tuđega, kako to hrvatske stranke nisu nikad željele, ipak goje neku odbojnost prema ljudima drugog mišljenja, a često i prema drugim narodima. Ne mora takav rad ili pripadnost stranci po sebi biti zlo, ali je Ivan ćutio, da bi ga u njegovu poletu smetao. On jest Hrvat i kao takav želi Hrvatskom narodu slobodu, jedinstvo i siguran napredak. No on odmah vidi i to, da se narod samim stranačkim programima i nastojanjima ne može osigurati, već da će narodu najviše pomoći, ako izravno pomogne katoličkoj Crkvi u njezinom vrhunaravnom preporađanju djece Božje u Hrvatskoj. Vjerska i ćudoredna izgradnja temelj je svakog napredka. Za stranačke borbe lako će se naći junaka. On sam ravno će pod crkvenu zastavu, za koju se traži većih žrtava.[14]

Ivan je jasno shvatio, kako je Isusa na križ podignula kriva odkupiteljska misao njegovih protivnika, krivo shvaćanje rodoljublja, koje je očekivalo od Boga pomoć najprije za ovozemno blagostanje naroda. Mjesto da židovski svećenici i vođe shvate sreću svoga naroda u tom, što daje čitavom svietu duhovnog Preporoditelja, oni se bore za sitnog svjetovnog usrećitelja. Da su prihvatili prvoga, bili bi i te kako podigli svoj narod do međunarodne ciene i upliva sređenim i postepenim načinom. Zanemarivši ovo bitno usmjerenje prema svom Nebeskom Otcu, izgubili su i zemaljsku domovinu i skupnost narodnu.

To se ponavlja u poviesti svieta i Crkve. Politiziranje i strančarenje odnemari težnju za usavršenje, dapače često i skrb za duše; voli blistavo vriediti nego sitno i sakriveno raditi, pa i pod izlikom da se tim dolazi do duhovnoga, uzgaja se sin starog Adama, a ne diete Božje. Ivan ne će biti proti političkom radu katolika, on

će ga samo »staviti na pravo mjesto« u javnom radu, a sam se njime ne će baviti, jer ga glas Pija XI. zvao na najpreči posao.

PAPIN ČOVJEK — »FILIUS PETRI«

Upravo kad je Ivan kanio započeti svoj javni rad za Crkvu, odjeknuo je svietom glas Pija XI., poziv svjetovnjacima na živu suradnju sa svećenstvom u spasavanju duša, koje treba oteti obćenitom razkršćanjenju i opet privesti Kraljevstvu Kristovu. Gledao je zemaljski Otac Božje obitelji, kako cieloj Crkvi prieti pogibelj od židovskih i slobodnozidarskih organizacija, koje joj tobožnjom znanošću i nećudoređem kvare i zavode djecu, a lošom politikom sprečavaju joj odgojni i sav javni rad. Samo složan izstup cielog katoličkog svieta sa Svetim Otcem moći će proti tim svjetskim organizacijama uspješno spasavati duše, te pomoći čovječanstvu i u borbi za život, u koju ga ovi sliepci svojim slobodarskim gospodarskim sustavom bili zaveli. U tu svrhu ne trebaju se pojedini katolički narodi odreći niti svojih narodnih prava i težnja, niti trebaju organizirani već katolici napustiti svoje organizacije. Treba tek pripaziti na čista i odrešita crkvena načela, kojima ih Sveti Otac upućuje; treba da i uz velike žrtve doista po katoličkim načelima i žive; ne smiju svoje katoličke organizacije upotrebljavati u stranačke političke svrhe; a da se to doista i provede treba da svoj katolički život i rad razvijaju pod okom svoga biskupa, kojega u družtvima zastupa svećenik-duhovnik. Jednom rieči, treba savjest kršćanski odgojiti, jer je ona svjetskim ratom i neprijateljskim radom bila najteže ranjena. »Tražite najprije Kraljevstvo Božje!« Mat. 6, 33.

Odgoj savjesti jest dakako u prvom redu stvar svećenika. No danas su savjesti milijuna svećeniku nepristupačne, dok su drugovima otvorene. Staležki će ih drugovi moći prosvietliti, pobuditi i privući opet k dobru i životu s Isusom u njegovoj Crkvi. Kako? Eto to imadu naučiti u posebnom udruženju katoličkog rada — Kato-

ličkoj Akciji. I jer je to sada već svim narodima potrebno, svi neka ustanove takova udruženja, svi neka složno s biskupima i sa Sv. Otcem nastupaju. Kad će Židovi i masoni vidjeti, da Sv. Otac ima iza sebe milijune svojih duhovnih vojnika usuprot njihovim milijunima, njegova će rieč za dobro svih naroda vriediti, a neprijateljska će se zlokobna snaga kršiti. Biti će »Mir Kristov u Kraljevstvu Kristovu«.

Takav sustavni i skupni rad svjetovnjaka sa svećenstvom smatrao je Pijo XI. tako potrebnim, te je svakoga biskupa,, kad mu je došao davati pet-godišnji račun o svojoj biskupiji, odmah pitao: »Ima li Katoličku Akciju i kako s njome radi?«[15]

Ivan je znao za tu želju Sv. Otca i ona mu je osobnu želju ljubavi ojačala do obveze savjesti, kako je danas i uči katoličko ćudoređe. Kako su vjernici dužni zbog svoga odnosa prema Gospodinu Bogu i zbog svoga duhovnog napredka uzdržavati dušobrižnika i svoju crkvu, tako su dužni i u toj duhovnoj zajednici pomagati duševno slabe. Za Crkvu i svećenika, dužan je pridonieti koliko tko može; tako je dužan i za ovaj duhovni rad: čime i kako može. Ne pomažu li svjetovnjaci tako dušobrižnika, može doći i do toga, te ne će ni sami imati ni svećenika ni javnog bogoštovlja. (Noldin: De Praeceptis n. 99. — A. Ap. Sedis 1922. p. 693. god. 1927., p. 45.).

Tako izpravno oblikovanom savješću daje se Ivan na rad za Papinu Katoličku Akciju. Ivan još doduše nije potanko poznavao ni svih hrvatskih krajeva, ni svih slojeva naroda. Vidio je ipak bistrim okom strašnu vjersku zanemarenost mnogih i groznu pogibao koja je svima zaprietila svojim kalnim valovima iz gradova.[16] Vidio je ugrožen ugled Sv. Otca »žutim« i starokatoličkim pokretom, gledao je kako svake godine odlazi u razkol više od 10.000 hrvatskih katolika zbog službene promičbe pravoslavlja i huckanja s Papinom »nenarodnošću«. »Za vjeru i dom« 1925. str. 15. »Vrhbosna« 1927. str. 80.

Čuo je glas hrvatskih biskupa, koji su skupnom poslanicom g. 1921. pozvali svećenstvo da propovieda o savremenim potrebama: »O svojstvima naše Crkve... o Pa-

pinoj vlasti... o deset zapoviedi...« Dobro je znao kako se javni život malo na to propoviedanje obazire, jer nema dosta takovih, koji bi to u sebi i u drugima nastojali otvoreno i sustavno proživljavati. I dok su drugi mislili, da je svašta drugo preče, Ivan se odazvao glasu Pija XI. i biskupa, da upravo dušobrižnički pomaže svećenstvu i sam i okupljajući druge. »Kako se svega prihvaćao samo neobičnom ozbiljnošću« — veli Dr. Gračanin — List 12. VII. 1942. — tako se i sada dao i na njegov poticaj najprije na sustavno proučavanje kršćanske filozofije, koju je u dvije godine pod vodstvom O. Alfirevića prošao po Donatu. Zatim je nastavio učenjem dogmatike po Peschu i moralke po Noldinu, te napokon enciklika, poslanica Papa od Grgura XVI. dalje t. j. skoro kroz 100 godina.

Tako je eto bio sposoban, da sam povede jedno takovo novo okupljanje Papine K. A., ali ga je poniznost i razboritost zadržala, da pokuša ovaj duhovni smisao i rad Pija XI. unieti u postojeća već katolička udruženja. On počne surađivati sa svećenstvom, koje je vodilo »Omladinski savez« i tu bude odmah g. 1922. izabran predsjednikom. No kako ovaj oblik udruženja nije bio dosta privlačiv za tadanju mladež, uznastojao je, da se spoji sa privlačivijim Orlovima, koje su bili, u vezi sa Slovencima, osnovali Dr. Zudenigo i Dr. Kniewald. Jednima i drugima želio je Ivan uciepiti misli Pija XI. Predloži dakle biskupima, da se katoličkim družtvima dade svećenik duhovnik, koji će njegovati kršćanski život i bditi nad pravim crkvenim duhom družtva; da katolička družtva usmjere sav svoj rad prema načelima Sv. Stolice za K. A., te da budu ovisna o biskupu. Smatrao je doduše organizacijski oblik K. A. u Italiji boljim, ali nije baš prvotno za njim išao; bilo mu je prije svega, da se vrhunaravni život bolje razvija u pojedincu, obiteljima i narodnoj javnosti. U tu je svrhu odmah g. 1923. pomogao pretvoriti »Omladinski savez« u »Hrvatski Orlovski savez«, koji bi privlačivijim načinom okupio, a čvršćom stegom cjelovito izgradio mladi naraštaj. Zato je priredio za hrvatske Orlove »Zlatnu knjigu« i u nju unio euharistijski, papinski i žrtveni uzgoj. »Najnoviji katolički naraštaj —

veli on u uvodu goji zanosnu ljubav prema Spasitelju u Euharistiji; tu crpe svoju snagu za apostolat. On je u neprestanom i srdačnom dodiru s Isusom, koji kraljuje i vlada u njegovim dušama. S time je u vezi i zanosna ljubav mlađih prema Sv. Crkvi, Isusovoj neokaljanoj zaručnici, te njenim biskupima i svećenicima... Zato se i obaziremo na one upute, koje su zadnji Pape dali K. A., a napose omladinskom pokretu. Omladina ima oči uviek uperene spram Rima, gdje je svjetionik, koji svojim zrakama obasjava cielu zemlju... Stoga smo odredili, koje su vjerske dužnosti Orla i koji mora da bude njegov odnošaj spram Crkve i njenih službenika«...

Naši su Orlovi bili vezani na slovenske Orle, koji se oprli skupa sa svojim sumišljenicima među Hrvatima, tomu »prepobožnom« nastojanju, kako su to ovi nazvali. Zato je Ivan s drugovima pregnuo, da hrvatski postanu neovisni, te mognu sliediti želje Sv. Otca. Kroz težke borbe u Zagrebu i Ljubljani hrvatskim je Orlovima to i postepeno uspjelo, i tako oni postadoše »prvoborci« K. A. Pija XI.« Sam ljubljanski biskup Dr. Jeglič rekao je Dr. Merzu i drugovima Dr. A. Čepuliću, Dr. I. Protulipcu i O. Foretiću: »Jako žalim, da se niste složili. Ali, vi ste na dobrom putu«. Sjećanja O. Foretića, str. 3.

Pazio je Ivan do u sitnice, da se ne ogrieši ni o tuđe pravo ni o crkvenu stegu ni o bratsku ljubav. Štogod je poduzimao išlo je zakonitim putem. Viećalo se u odborima, savjetovalo se sa stručnjacima, predlagalo biskupima, izvješćivalo se poslanika Sv. Otca i objašnjavalo se posebnim predstavkama samu Sv. Stolicu. Svaku je odluku crkvene vlasti Ivan primio s največim počitanjem. Ako je kojoj imao što primietiti, nije to bilo bučno ni uporno, nego bi na samo promislio i posavjetovao se, mnogo bi pred Presvetim proklečao, pa bi onda istom opet pošao crkvenoj vlasti i upozorio bi na pravu potrebu, te bi tako dobivao povoljna riešenja. U svemu tome nije Ivana vodilo nikakvo prikriveno računanje, več prostodušna a ipak prosvietljena vjera i djetinja ljubav Sv. Crkvi, Sv. Otcu Papi, biskupima i dušama. Već je 16. IX. 1920. bio zapisao: »U Crkvi vidim jasnu sliku

preljubljenoga Spasitelja i Boga Isusa sa svim njegovim savršenstvima, a u Sv. Otcu Papi — pod prilikama čovjeka — vidim Boga svoga i Gospoda svoga«. »Treba nastojati, da u našem katoličkom pokretu veza s Crkvom bude što jača, da uz sposobnost i sviest vođa bude u njih i vitežtvo poniznosti i pokoravanja«.

Toga se Ivan dosljedno držao i stao oduševljeno govorom i pismom propoviedati ljubav k Sv. Otcu Papi. Tako u »Za vjeru i dom« 1925. stavlja na čelo dugom nizu članaka o vječnom Rimu, opomenu Pija X. i ponavlja je: »Kako valja ljubiti Papu? — Ne riečima niti jezikom, već djelom i istinom. I. Iv. 3, 18. Kada se ljubi jedna osoba, to se u svemu nastoji prilagoditi njenim mislima, izvršiti njena htijenja, protumačiti njene želje. I ako je naš Gospod Isus Krist rekao o sebi: Tko ljubi mene, rieč će moju držati, isto tako želimo li dokazati našu ljubav k Papi potrebno je, slušati ga.« Pijo X. 18. XI. 1912.

Svakom zgodom širio je Ivan ove misli. Tako prigodom proslave franjevačkog jubileja g. 1926. na Hvaru gotovo je prisilio druga Žanka, da progovori o ljubavi prema Sv. Otcu Papi prieteći mu: »Ako izpustiš ono o Crkvi i Papi, onda ću ja nastupiti poslije tebe i objasniti ću ljudima, da je to za današnje doba najznačajnije«. Vanredno se obradovao knjizi župnika Jurja Kocijanića »Pape i Hrvatski narod«, koja mu je pružala toliko obilje dokaza i građe, da tu ljubav napose u našem narodu što uspješnije proširi. Kadgod se pojavi koje prieporno pitanje o katoličkim udruženjima ili o ćudorednim pitanjima u njima, Ivan uviek zauzimlje stav, koji želi Sv. Otac Papa i biskupi. U tom smislu piše čitave razprave u svim katoličkim časopisima »Katolički list«, »Vrhbosna«, »Nedjelja«, »Katolički Tjednik« i svim orlovskim listovima.

Uz Sv. Otca Papu štuje Ivan, ljubi i sluša biskupa kao pravog svog duhovnog otca, pa usvaja načela Pija X. o radu katolika sa biskupom. »Bolje je, da se jedno djelo, organizacija, poduzeće, ne učini, nego li da se izvede mimo ili protiv biskupa. Ako se poduzimlju same po sebi liepe i dobre tvari, ali ako ih ne odobrava vlastiti

biskup, nije to gorljivost hvale vriedna, niti je to iskrena pobožnost.«

Na to je pazio osobito na družtvenim sjednicama, pa kad bi se koji od mladih ljudi zaletio i u mladenačkom žaru kudio koju odredbu biskupa, Ivan bi ga blago ukorio i smjesta prekinuo takav razgovor. Koliko puta je isticao, kako toliko ljubi Crkvu, da kad bi Crkva rekla, da je bielo crno, on bi joj vjerovao. Najbolnije ga se dojmilo, ako bi kada opazio da se tkogod o taj nježni katolički osjećaj ogrješuje, dapače mu to ne jednom izmamilo suze.

D u h o v n i k a uveo je Ivan u družtva kao biskupova zamjenika, pa je tražio, da družtva postupaju s njim kao svojim pravim duhovnim otcem i vođom. Nikad ne bi dopustio da se svećeniku, pa ni protivniku, ruši ugled pripoviedanjem makar i istinitih pogrešaka. Župnici, kojima bi došao na pomoć, da predavanjima osnuje ili učvrsti katolička družtva, kao na pr. u Bjelovaru, Karlovcu, Remetama, Stenjevcu, Varaždinu i t. d. vele, da im je bitno olakšao pastvu te ostavio trajnu uspomenu svetog čovjeka. Bio je njima i vjernicima na pomoć i za nabavljanje bogoštovnih predmeta, spremanje svečanosti i posrednik za redovnička zvanja. Iza njegovog je pohoda uviek samo porasla privrženost domaćem svećeniku, jer je sve osobne slabosti ljudske znao izpričati, a uzdići čast službe i milostnih dobara, što ih čovječanstvo prima od Crkve.

I to je u duhu K. A. Pija XI., da laici pomažu hierarhiju u njezinom apostolatu pod njezinim vodstvom. Neki su to zvali »klerikalizmom« i protivili se Ivanovu nastojanju. No on im je prije ustmeno, a onda i temeljitom razpravom u »Vrhbosni« 1927. br. 4. i sliedećim dokazao, kako je to samo pravi katolički duh, duh Božje obitelji na zemlji, jer Sv. Otac ima izravnu vlast u svim krajevima i nad svim vjernicima. Njega valja slušati pod smrtni grieh ne samo kada svetčano naučava vjeru i poštenje, ili u duhovno tjelesnim stvarima mješovite vlasti, kao kod ženitbe, odgoja i sličnima, nego i kada upozoruje

i vodi vjernike, što im je činiti za obće dobro Crkve kao Božje obitelji.

Krasno su pisali o K. A. naši bogoslovi, ali nijedna razprava ne zahvaća tako duboko niti zanosi tako visoko kao Merzova »Katolička Akcija«,[17] što ju je izdao u Šibeniku 1927. Ono njegovo osebujno u njoj jest, što sav rad izvodi izravno iz veze s Gospodinom kroz promatranje, kontemplaciju, i što sve zadahnjuje oduševljenom ljubavi k Papi. Uz naslov »Djeteta Božjega« njemu je za svakog pravog katolika najčastniji naslov »Filius Petri« — »Sin sv. Petra«, kako su se već od starine i naši kraljevi i pradjedovi ponosno nazivali. Pape su osobno obično veliki umovi, a redovito i sveti muževi, pa i njihova osobna pojava očarava plemenita srdca. Takovo je bilo i Ivanovo. Mladež hoće ideala, Ivanov je vidljivi ideal u Papi kao učitelju Istine i istinite obnove; zaštitniku Pravde i pravedne stege; širitelju Ljubavi i žarkog apostolata. Znamo i cienimo sve, koji se u borbi za ove vrjednote javno iztaknuli. No oni se tek — odazvali — Ivanu! Svi smo danas ponosni »Papini ljudi«, ali na čelu našim svjetovnjacima »Papinim ljudima« jest Dr. Ivan Merz — »Papin Čovjek«. I danas svi molimo s Pijom XII. u posveti prečistom Srdcu Marijinu i u molitvi za mir, da »zavlada Istina, Pravda i Ljubav«, kako je to i Merz molio sa Pijom XI.

ORAO ZLATNIH KRILA

Svjetovnjaci, koji sustavno pomažu Crkvu oko spasavanja duša, okupljaju se u skupine Katoličke Akcije kao katolički Muževi i Žene, Mladići i Djevojke; a zbog posebne važnosti i potrebe čine akademski naobraženi mladići i djevojke još svoje posebne dvie skupine. Svaka skupina ima svoju biskupijsku središnjicu, a sve biskupijske jednu narodnu, pa iz ovih središnjica dobivaju naputke i pomoći za rad. To u vrieme Merzova nastupa kod nas još nije bilo provedeno, jer je »Hrvatski katolički narodni savez«, kao središte katoličkog javnog rada, bio tek u začetku. Zato je Merz uznastojao, da se taj

Savez okuplja i razvije takvim smjerom te bude odgovarao obćoj K. A. Crkve. Izravnim je svojim utjecajem brzo postigao, da se mužka i ženska omladinska družtva okupila u Hrvatski Orlovski Savez i Savez Hrvatskih Orlica, koji su odmah od 16. XII. 1923. prihvatili sustav rada obće crkvene Katoličke Akcije. Nije tako lako išlo, da se vodstvo i članstvo tih družtava doista u svemu i drži smjernica katoličkog crkvenog odgoja i života. Pogotovo je težko bilo privesti grane odraslih, da usvoje obća crkvena načela za svoj javni narodni rad.

Orlovo oko

Spočitavalo se Ivanu, da uvodeći izrazitiji crkveni odgoj skučuje napredak katoličkog pokreta, ugrožava njegovo jedinstvo i sprečava jači utjecaj na javne prilike. On je pokazivao na dotadanje slabe uspjehe u brojevima i vrstnoći, a davao sigurnu nadu, da će jačom primjenom milostnih sredstava krenuti sve na bolje, te osigurati uspjeh i jedinstvo. Hoćemo li katoličke uspjehe moramo i katolička sredstva. Jedinstvo u crkvenom shvaćanju jamčiti će za svako drugo. Za to je uviek i u svemu izticao smjernice Sv. Otca i njih se do tančina držao. Temeljito je to obrazložio već u uvodu »Zlatne knjige«, pa onda u javnim saobćenjima o družtvenom radu.

Izkustvo je pokazalo, da je tu poslušnost Svetom Otcu pratio Božji blagoslov. Od naobraženih svjetovnjaka pristajao je uz Ivana podpuno i uviek Dr. Avelin Čepulić, a skoro za njim svi kasniji vjerni suradnici Dr. Protulipac, Cerovac, Lehpamer i drugi. Na jednoj od prvih sjednica HOSA pitali se: »Kakovom bi lozinkom izstupili?« Predlagalo se razno, veli O. Foretić. Ivan je predložio lozinku Euharistijskih Križara: »Žrtva, Euharistija, Apostolat«. Dakako, i to se u prvi mah dojmilo kao prepobožno. No promislivši, drugi dan ipak svi prihvatiše. Od družtava odazvali se prvi »Kačićevci«, koji su postali jezgra orlovskog članstva u Zagrebu i pravi apostoli Katoličke Akcije. Dobar duh i volju za to uzgojila im je Marijina kongregacija. Ni u pokrajini se nisu pre-

plašili crkvenih propisa, jer je narod sve bolje uviđao, da mu je jedina Crkva vjerna i sigurna zaštita. Na prvoj glavnoj skupštini HOSA u Đakovu obrazložio je Dr. Merz, zašto smo se više priklonili uz Crkvu, pa je zapitao, što misle o tome, da svećenik ne bude više u družtvu drug nego duhovnik? Digao se svećenik D. te rekao: »Ja ostajem pri starom, da budemo braća..«. Na to se digne jedan seljak iz Đakovštine i reče: »Jest, jest! Velečastni neka bude velečastni, a ne brat. Inače ne znaš, šta je: ili velečastni ili brat«. U veselom razpoloženju prihvatila je skupština Merzov priedlog.

Orlov kljun

Odpor starijih, koji su, sigurno s najboljom nakanom, željeli što brojnije članstvo, pa makar i manje katoličko i crkveno, bivao je ipak sve žešći. Vrhunac kao da je postigao 1925. na skupštini Saveza u Požegi, gdje je došlo i do tvornih napadaja. Sve osobne uvrede nisu Merza nimalo uzrujale. »Njegovo se lice nije ni trznulo, pripovieda gđica Stanković (»Život« 1938. str. 286.). Njegove su vjeđe bile mirno spuštene. Divila sam se njegovu miru, ali za to sam se nemilo vrpoljila na stolici, jer su mi se napadaji činili podpuno nepravedni. »Branite se!« Šaptnula sam. Ali Merz se nije micao. »Branite se! Zašto im ne odgovarate, ta vama se čini nepravda«. Merz se i opet nije ni maknuo. Sigurno se u taj čas najnježnije sjedinjavao s Gospodinom. Konačno je ipak odgovorio, ali tako mirno, tako sređeno, s tako mnogo ljubavi i kršćanskog opraštanja, da smo i mi prijatelji njegovi, a i napadači, podpuno zaniemili, da se poklonimo Gospodinu u toj izabranoj duši.« Poslije skupštine bio je Merz vrlo tužan, ali ne zbog sebe, nego zbog nerazumievanja same stvari.

Kraj svih njegovih najboljih namjera i vanredno opreznog postupka nastala je eto **borba, koja je pratila čitav razvoj Orlovstva.** Sile se trošile u neplodne prepirke, ali ne sa strane Merzove. I što je još gore, makar se organizacija članstvom brojno proširila mnogo je bio spriečen polet nutarnjeg napredka mla-

deži u duhovnom životu. Merz je kraj svega toga neumorno radio riečju i perom, ali je sve i krvavim znojem zalievao. Pisao je u sve organizacijske i crkvene časopise više od stotinu programatskih i buditeljskih članaka; obilazio je revno družtva te predavanjima, osobito o Euharistiji, Lurdu i Rimu, nastojao razviti milostni život članstva. Osobnim je saobraćajem privlačio, uvjeravao i sokolio sposobne mladiće i djevojke za suradnju u organizaciji. Silnim je dopisivanjem davao savjete i poticaje na sve strane. Najviše je pak čednim i uvjerljivim načinom pokazivao preuzvišenim biskupima i samoj Sv. Stolici, kako Orlovstvo stoji na pravom crkvenom stanovištu. To mu je redom bilo i priznato, jer su biskupi postepeno tražili prilagođivanje Katoličkoj Akciji, dok napokon g. 1927. i provedoše barem načelno sustav, kako ga je Merz preporučio.

Orlovo pero

Ivan je baš u organizacijsku svrhu Katoličke Akcije vrlo mnogo pisao. Iz njegovih ratnih zapisaka i opisivanja liturgijskog doživljavanja razabiremo, kako je imao jaki književni dar opažanja i izražavanja, obilje samoniklih i čitanjem primljenih misli, umjetnički razvijen ukus oštrovidnog ocjenitelja; obilje životnih doživljaja i najraznoličnijih osobnih i družtvenih sukoba, pa i vježbe u krasno uspjelim crticama i osnovama za romane i tiskanih već sastavaka. No on ipak nije književnik. Kako god mu je to bio ideal mladosti on se toga sviestno odrekao u punini muževnosti. Ivan nije htio biti književnik. Ne od razočaranja nego od želje, da dade nešto veće: temeljitu pouku za milostni život. Liepa književnost hrani se povlađivanjem. Toga on neće — voli poniznost. Da je poživio, bio bi možda spojio muževnu poniznost sa književnom plodnošću i apostolatom. Sada je imao prečeg posla: bistriti načela i žurno raditi. »Vrieme je da se radi, jer odnemariše zakon Tvoj Gospodine!« Ps. 118, 126.

Na »Sv. Ivani od Arka« najlaglje bi bio pokazao svoj književni dar i volju. No ona je s te strane nedotjerana

preradba stranog spisa. Ali ona svietli načelno i vuče na vrhunaravni rad, širi milostni život... I to je njemu dosta. Njegova: »Ti i ona« mogla je izaći u obliku Tothovog stila »Priroda govori«. Izašla je u priprostom ruhu kao slabo vezena košulja iz zagrebačke okolice. Sviestno voli biti malen, samo da privuče blagoslov Mudrosti, koja zove: »Tko je malen, neka dođe k meni.« Reč. 9, 4.

Da je htio, mogao je nastupati književnim sjajem, diplomatskom prepredenošću, silničkom drzovitošću ili laskavom udvornošću, pa bi bio brzo pobiedio brojem i ugledom pristaša. No onda ne bi bila pobiedila krepost ni Providnost ni on — pravi Merz. On je volio ostati malen, makar i neshvaćen, ravnati se samo vjerom i množiti milost, bez protivnih sjena, pa ma tu golubinju jednostavnost platio neuspjehom ili životom. To je Duh Božji od njega tražio svojim nadahnućima. Nisu njemu »suzne oči s onkraj barikada« (»Hrvatska Prosvjeta« 1938. br. 9) zbog kakve tjeskobe savjesti ili poniženja, već zbog sućuti s milima, koje bi želio bio vidjeti bliže Isusu, a viđio ih je kako se pozivu njegove Crkve otimlju. On je uzvišenost toga poziva upoznao, prihvatio i svom dušom pregnuo da ga ostvari, pa ma što kazali i njemu najmiliji: kako tjelesni roditelji, tako i duševni preporoditelji. Nije htio ni u sebi ni u organizaciji dati narodu, koga je tako zavolio, tek polovičare, nego vitezove i umjetnike u izgradnji kuće Otca nebeskoga, sveobće Crkve sveobćeg Odkupitelja. »Rodoljubna misao — veli Ivan u »Sv. Ivana od Arka« str. 85. — dobiva tek onda pravo značenje, ako se stavi u službu Kraljevstva Božjega«. »U tom valja uztrajati ako nas možda ostave i oni, koji su nas oduševili za naše ideale, možda i oni, koji su prvi pozvani, da budu vođe u bojevima Gospodnjim. Snaga u ovoj nepokolebivoj borbi za izpravnost svojih načela crpe se u pouzdanju k Sv. Stolici.«

Drug mu u radu Dr M. Lechpamer, koji ga iz bliza i dugo promatrao, svjedoči o njemu: »U čistoj savjesti i u uvjerenju, da čineći volju Božju vrši svoju dužnost, bio je izvor mirnog držanja Dr. Merza u svim slučaje-

vima, kad su ga lično napadali zbog njegovog javnog rada...

Merz je doduše prvi unio u katoličku našu javnost vrienje i borbu, ali ta je borba slična onoj, koja je naviještena Kristovim riečima: »Nisam došao na sviet da donesem mir, nego mač«, uz koju je Krist svejedno ostao najvećim propovjednikom mira. Jer borba je Dr. Merza bila idejna borba, svjedočanstvo za Istinu — i ništa više. On je mrzio grieh, ali je ljubio čovjeka grješnika. On je progonio neistinu, ali je ljubio one, koji su bili u zabludi.« »Nedjelja« 1930. br. 20.

Tu zaista orlovsku visinu priznaje mu i protivnik J. S. u »Luči« 1928., str. 235. pod naslovom »Merz uviek objektivan«. »U vrieme najtežih sukoba u katoličkim redovima, Dr. Merz, ma da tvrdo uvjeren u svoje poglede i ma da je imao nešto od njemačke tvrdoglavosti, nije nikada prešao mjeru i nastojao je uviek da bude objektivan, nepristran, a to je velika stvar u borbi, kad mnogi ne mogu gledati stvari u lice ,već neprestano prevrću i događaje i ljude i daju im svoje vlastito i proizvoljno osvjetljenje... Dr. Merz je pored dubokog vjerskog života postigao i neobično privlačivo vladanje, tako, da se riedko sretalo ljude, s kojima se moglo raditi i obćiti s toliko prijatnosti, kao s Dr. Merzom«.

Nije dakle Dr. Merz bio ničije oruđe, ili »soko-lovac« za kakvog gospodara, nego značajan dobrovoljac Božje vojske. Msgr. Dr. Beluhan ga često na dogovorima promatrao i dobro znao njegov način, pa veli: »Dr. I. Merz bio je čovjek Providnosti. On je davao dobri duh vodstvu HOSA tako u idejnom, kako i u ličnom praktičnom pravcu. Na sjednicama je HOSA bio miran i tih. Izjave su njegove bile promišljene i prožete duhom Božjim. U razpravama on ostaje dosljedan, ali kad se nije radilo o načelnim pitanjima, već o taktici — propustio bi, sa smieškom na licu... Sjećam se dobro, kako je u mojoj prisutnosti govorio akademičarima o važnosti zatvorenih duhovnih vježbi i njihovih koristi za pojedinca i za duh ciele organizacije. Govorio je s dubokim uvjerenjem,

rječitošću snažnijom od svećeničke i svi su ga slušali s napetošću.«

Makar brzo, ali ga je dobro proučio profesor Gregoriane u Rimu O. Hausher, kad o njemu veli: »Ivan je bio stvoren da vodi, jer je bio tako ponizan u svojoj odličnosti, i jer je živio u Bogu. Dok su druge ostavljali živci, Ivan Merz bio je sam mir. To je bilo, da tako kažem, naravsko u vrhunaravskom, njegov je ugled proizlazio iz njegova bića kao zrake iz sunca. Hoće li tko razumjeti ili ne će, činjenica je, da ga je u njegovoj blizini podilazio osjećaj sasvim osobite prisutnosti Božje«.

Orlova krila

Širokim vidikom i još širim srdcem obuhvatao je Ivan potrebe Crkve i duša, a isto takovom širinom zaposlivao svakoga dobre volje. On rado izvješćuje prijatelja Sarrauta u Carcassonu o hrvatskim Franjevcima i napredku njihova Trećeg reda; a opet moli prijatelja O. Kreš. Pandžića i druge franjevce, da se zauzmu za Papino štovanje. Častne Sestre zaposluje za proslavu Papinog dana i moli za suradnju pri proslavi Omladinskog dana.

Prihvaća zgodu javne razprave 24. III .1926. u Hrvatskoj sabornici o štetama kina, da jasno naglasi: »U filmsku cenzuru treba da uđu zastupnici Crkve. A onda, što je zabranjeno za mladež izpod 16 godina, nije ni za mladež iznad 16 godina; ne preporuča se ni starijima. Zar se moramo valjati u kaljuži, da je upoznamo?! Film ima daleko važniju zadaću, nego fotografiranje života sa dna.«

Osobitu je brigu posvetio Ivan sticanju i izobrazbi Orlovskoga podmladka. Glasovito je postalo u tom pogledu njegovo predavanje na Požežkom sletu. No kao da je još jače djelovao u osobnom dodiru s pojedinima. Iskreno to priznaje O. I. Jäger D. I. u »Životu« 1938. br. 5: »Ivo Merz! Sama dobrota! Izgledao mi je kao veliko, dobro diete! Od prvih me je časova njegova osoba osvojila... Sastadosmo se u stanu druga N. One večeri bilo nas je pet. Došao je i Ivo. Bio je to pravi »klub duša«, Ivo je vodio rieč, on je bio du-

hovnik toga kluba duša. One smo večeri razgovarali o razmatranju. Ivo nam je tumačio, što je razmatranje i kako ga možemo svako jutro zgodno obaviti, spojiti ga sa sv. Misom, s Misalom... Zanimalo ga je sve što je smjeralo na obranu Crkve i raširenje Kraljevstva Kristova, a za ostalu svjetsku pljevu držao je oči oborene... Kad se jednom zgodom nisam zauzeo za unesrećenoga na ulici, ukorio me je i rekao: »Trebao si pristupiti bliže, pa mu dati razpelo da poljubi; tako bi spasio jednu dušu.« Rado je u prigodi poveo razgovor o svećeničkom i redovničkom zvanju, jer je bio uvjeren, da ih Bog puno više zove nego li se odazivlju, a ipak Crkvi ništa toliko ne treba, kao brojni, apostolski svećenici. Zato se i snebivao nad onom krilaticom, koja je kružila dvadesetih godina i izpraznila naša sjemeništa, kao da laik može više raditi za slavu Božju nego li svećenik. Kako god je Ivan cienio laički apostolat, ipak mu je svećeničko zvanje bilo najuzvišenije i narodu koristnije. Tim uvjerenjem piše on 21. X. 1927.: »Meni lično nije ni drago, da postoje u sjemeništima čisto orlovske organizacije svjetovnoga tipa; već mi se čini, da je za sjemeništa dovoljna sekcija Katoličke Akcije unutar svim đacima zajedničke Marijine kongregacije.«

»Kad sam polazio — veli dalje O. Jäger — na koji orlovski tečaj, prije vlaka trebalo je još posjetiti Ivu, da mi dade upute za tečaj. A on je uviek natrpao moju tašku »Svetim Misama« od Dr. Kniewalda i uputio me, da učim dečke, da na tečaju zajednički mole sv. Misu. To je uviek bilo najvažnije, što mi je imao preporučiti.

Kad bi koji stranac došao na HOS, Ivo je bio prvi, koji bi se za nj ljubezno zauzeo, zabavio ga i udovoljio mu želji.«

»Bio je do skrajnosti jednostavan i prostodušan. Dobrota što mu se caklila iz očiju naprosto je osvajala. nitko se na njega nije mogao ljutiti, a još manje zamjeriti mu bilo štogod«.

Uviek isti, dobri Ivo; kakav u crkvi, na ulici, takav i kod kuće: uviek gospodar sama sebe, dobar kao nevino

diete. Jednom rieči: svi smo ga mi studenti držali svetcem«.

Velečastnog I. Kukulu, tada katehetu u Beogradu, bodri, da preuzme duhovno vodstvo akademičara, jer »jao onoj mladeži, koja se uzgaja neovisno od svećenika. Ako vas budu kod toga uzgoja vodile smjernice Katoličke Akcije, bit ćete na jedino izpravnom putu, jer je to put Rima, rimske Crkve, rimskoga Pape...«

»Prvu jaču spoznaju, što je zapravo katolički laik, — veli Dr. Römer (pismo 23. VIII. 1942.) — dobio sam od Dr. Ivana Merza. Mnogo sam doduše čuo i čitao o njima, ali ih do njega nisam vidio. Kad je g. 1922. u jesen posjetio Sarajevo i držao u sjemeništu đačkoj organizaciji predavanje, pratio sam ga putem franjevcima. Ušavši u katedralu svečano se vodom prekrižio i pokleknuo, a onda usred crkve na oba koljena na rubčić kleknuo i sklopljenim rukama predao se molitvi. Ostao sam iza njega stojeći i čudeći se. Putem dalje pitao me, učim li latinski i bodrio me na to, jer ću onda moći proučavati — Papine enciklike! U crkvi sv. Ante ponovio se isti prizor i kad se tude od njega razstadoh, ponio sam neizbrisiv dojam, da taj gospodin nosi u duši neku veliku ideju... Danas je uviek preda mnom njegov životopis i živa uspomena na velikog muža...«

Profesor Mirko Cerovac milo se sjeća (»Nedjelja« 1937. br. 38) — kako je Orlićima, prije nastupa kod Sv. Duha u Zagrebu, govorio o učenju i molitvi. Na Šibenskom sletu pristupio je njegovoj grupi i poučavao o iskrenoj vježbi »trieznosti«, koja traži da i pogreške proti njoj otvoreno priznamo. Za praznika g. 1926.—27. milo ih je svjetovao, kako treba da i u to doba uče, te im dao čitav popis djela, koja neka čitaju. I još ga putem do kolodvora pratio samo da mu može dati dobrih savjeta. »Sva tri moja susreta s Dr. Merzom svršila su propoviedima. Pa što je on drugo i bio, ne samo nama Orlovima već i čitavom Hrvatskom narodu, nego propovjednik, misionar?!«

Drug G. preporučio je Ivanu svoga mlađega brata, slagara, mladića od 23 godine, da mu pomogne snaći se

u životu. Već prve subote iza toga eto Ivana pred tiskarom, da dočeka svoga štićenika. »Kuda ćeš?« upita ga Ivan iza običajnog pozdrava. »Pa idem nešto popiti«, reče ovaj. »Ajde ti sa mnom!« reče Ivan, uzevši ga za ruku i povede ga kući. Mladić nije bio doduše uzhićen Ivanovom grahovom večerom, ali mu je omilila Ivanova pažnja. I on zavolio svoga anđela čuvara, koji ga tako češće u tjednu dočekao i s njime prošetao, dok ga nije minula volja za napastno družtvo. Jednom već mladić imao kartu za kino, no vidjevši Ivan, što će se prikazivati, odvrati ga i ovaj puta i kasnije od kina.

Na zabavi »Kačića« mladić je predstavljao i svirao pa tako i ožednio. Sjede dakle k stolu s Ivanom i naruči litru vina. Ivan sebi čašu vode. Jedva je mladić dospio izpiti dvie čaše, kad opazi, kako njegovo vino nestaje u čašama na susjednim stolovima, kuda ga Ivan raztočio. »Pa mi ćemo lako i bez toga!« reče i nasmieši se, a i mladić njemu za volju prinese žrtvu.

Jedne subote reče Ivan svome mladom pobratimu: »Posudi mi novaca!« Ovaj je znao, da to Ivanu ne treba, ali mu nije mogao odbiti. U četvrtak mu Ivan vrati 250 dinara, a mladić će mu veselo: »Znao sam ja, da Ti za mene štediš.« I obojica se nasmijali.

Bilo to g. 1927. Našem sviraču bilo težko svirati u orlovskoj glazbi, a bez orlovske odore. Ivan je tada imao svoju i dade mu je veleći: »Nosi je, dok ne bude meni zatrebalo.« I tako je bilo. Neki nutarnji glas potaknuo je svirača, da je Ivanu vrati kratko vrieme prije no je Ivan pošao na kliniku, pa je tako nađoše, kad ga njome na odru zaodjenuše.

Međutim je pobratim slagar težku muku mučio želeći se oženiti, a težko mu to bilo Ivanu odkriti. Opazio to Ivan pa mu milo tajnu izmamio. »A je li djevojka vriedna« — zapita ga. »Eno je u kongregaciji kod prečastnog Beluhana — reče mladić — pa pitaj njega.« Odoše skupa do prečastnoga, i kad je Ivan o zaručnici čuo samo najbolje, reče mladiću: »Neka Ti je sretno i blagoslovljeno!« I nova se obitelj sretno osnovala.

Dok je Ivan ležao na klinici u smrtnoj borbi posjetio ga je i pobratim slagar sa suprugom. Dugo je čekao dok se Ivan prenuo iz nesviesti, a kad se razabrao, milo ih je oboje pogledao i tiho rekao: »Bog vas blagoslovio!« I opet se u bolima izgubio.

Pobratim je slagar Ivana već za života zvao »živim svetcem«. Poslije smrti preporučivao mu sebe i obitelj, pa je u velikoj potrebi premještaja u Zagreb g. 1942. činio njemu u čast devetnicu. Premda su prilike bile vrlo nepogodne, njemu to ipak odmah iza dovršene devetnice sretno uspije te dobije premještenje i prilično veliku svotu potrebnu za seljenje. Ciela obitelj sa petero štuje Ivana kao svoga osobitog zaštitnika. Takav je bio Ivanov orlovski odgoj.

Orlovske pandže

svoje upotriebio je Ivan, da prigrabi što treba družtvu i da ga brani. Kako je bio spretan i ugledan povjeravalo mu je vodstvo najosjetljivije zadaće, a on ih kao najposlušniji član vršio. Prema službenom zapisniku HOS-a radi u Hrvatskom Orlovskom Savezu ovo:

16. XII. 1923.

Na ustanovnoj skupštini HOS-a Dr. Š. ustaje protiv toga, da se organizacija zove Hrvatski Katolički Orlovski Savez. Podpomažu ga Slovenci. Dr. Merz se osvrće na to i razlaže zašto smo u naslov uzeli baš katolički. Po cielom se svietu katoličke organizacije zovu katoličkim imenom, pa čemu da mi Orlovi budemo izuzetak. Kad skupština prima priedlog Š., Merz moli, da se zapisnički ustanovi, da je on za ime H. K. O. S. Na istoj skupštini Dr. Merz u ime 108 omladinskih družtava prosvjeduje da HOS bude član JOZ-e u Ljubljani. 18. XII. na sjednici predlaže proslavu omladinskog dana u mjesecu svibnju. Toga dana sva družtva imadu pristupiti sv. Pričesti. Zamoliti Episkopat, da se tog dana u svim crkvama drže propoviedi o okupljanju katoličke mladeži u družtva HOS-a.

15. I. 1924.

Merz je sastavio i predlaže okružnicu biskupskim sjednicama glede dana Katoličke omladine. — 22. IV. Povjerava mu se, da se bavi skautizmom, da đaci ne bi polazili u jugoslavenske Skaute. — 20. V. Merz će se pobrinuti za izradbu nacrta predavanja u »Mladosti. — 17. VI. Predlaže letak protiv vjerskih nehajnih družtava. — 18. VI. Razgovarao s gđom Kumičić, koja kaže, da postoji u Hrv. Sokolu težnja da se približe Crkvi. S naše strane treba izstupiti protiv Sokola u koliko je protucrkveno družtvo i izazvati odluku Episkopata. — 16. VII. Predlaže da se od 5.—8. VIII. održe duhovne vježbe u Požegi za đačkog tečaja. — 28. VII. Već prije se imao pobrinuti za popust na željeznici za slet u Ivanić-gradu; ulazi u odbor za sletove, postaje vođa puta na polazku za sletove, a 28. VII. izvješćuje o nezgodnom ponašanju u vlaku za puta u Ivanić-grad. Predlaže da se pred vrstom govori o stegi i crkvenim načelima. Predlaže knjižicu o dobrom i liepom ponašanju„ naročito kod izleta i sletova. — Bio je kod Nadbiskupa radi zemljišta za igralište i vježbalište, isto kod Mahnika. Obećali, da će s time računati. — 7. X. uredit će, da se posebno otisne njegovo predavanje iz »Kat. Lista«. — 21. X. Ustanovljuje, da ritmičke vježbe djeluju, te ih treba više upotrebljavati. — 11. XI. Predlaže, da se izdaju sva pisma dobivena od biskupa.

10. III. 1925.

Čita svoje priedloge proti plesu. Za sada se odlaže to pitanje. — 18. III. Za Dan kat. omladine predlaže, da se izda sličica sv. Ivana Evanđeliste s Orlom. — 25. III. Bio kod Nuncija u Beogradu i razpravljao o našem pokretu i hodočašću u Rim. — 9. VI. Iz Rima nabavio slikokaznu građu za družtva. — Izvješćuje o pripravama za Rim. Odgovor na brzojav sv. Otcu s glavne skupštine je stigao i čita ga. — 25. IX. Predlaže, da se na odori na pojas stavi znak križa, jer se po ničem inače na odori ne vidi,

da smo katolička organizacija. — 25. XI. Predlaže svoju brošuru »Mladić i djevojka« — »Ti i ona«.

21. I. 1926.

Slike za predavanje o poviesti Orlovstva poslati će izraditi u Pariz. — 29. I. Potiče pitanje i razpored kako da se proslavi »Papin dan«. —7. II. Dr. Merz će prigodom biskupskih viećanja poraditi, kako da se namakne svota za izgradnju prostorija HOS-a. Obaviestit će biskupe o stanovištu HOS-a u pitanju družtva Kat. Akcije, da se rieši nesklad u dosadašnjem provađanju Kat. Akcije. — 19. III. Duhovne vježbe za predsjedničtvo HOS-a. — 24. III. Radi nastupa u Rimu obratit će se na nadbiskupa Šarića. — 14. IV. Izvješćuje, da je stiglo pismo Biskupskih viećanja o podnesku HOS-a gledom na ples. Preuzvišena gospoda biskupi još će o tome razpravljati. — 21. IV. Predlaže, da se svakom našem sletu dadne kakva posebna značajka. — 28. V. U dopisivanju je s O. Vaninom radi širenja družtava u Americi. — 15. VI. Pozvao na slet u Požegu tajnika međunarodne Sveze iz Rima. — 15. VII. Predlaže, da se preuzme 200 iztisaka Dr. Živković »Vidovićev pokret«. — 19. VII. Iznosi sastavak o stegi za sletove. — 28. VII. Izvješćuje o našem načinu proslave »Franjevačke godine«. — 6. X. Predlaže nacrt za okupljanje Hrv. Kat. Nar. Saveza. — 20. X. Predlaže, kako da se prosvjeduje protiv progona katolika u Meksiku. — 3. XI. Izvješćuje, da je Episkopat riešio spor Liga —HOS. — 10. XII. Predlaže, da se prije sjednice čita iz knjige »Duša apost. djelovanja«.

31. I. 1927.

U Đačkom Orlu će odgovoriti člankom protiv pisanja u Kat. Listu i obćenito protiv učestalih napadaja. — 9. I. Predlaže sve za pripremu Lurdskog hodočašća. — 21. III. Ponovo će ići Nadbiskupu Baueru moliti novaca za družtva. — 11. V. zaključuje se, da Dr. Merz pođe 15. svibnja u

Split. — 17. V. Dr. Merz izvješćuje o posjetu u Vrbovskom, gdje je imao dogovor sa odborom Senjskog Okružja radi Katoličkog dana i Okružnog sleta. — On će se pobrinuti za plakate Orlovskog sleta u Sarajevu, te skupa s Dr. Čepulićem urediti razpored za slet u Sarajevu i za tečaj u Košljunu. — 23. V. U stvari osnivanja novih družtava u Remetama i Šestinama ima potrebne korake poduzeti Dr. Merz. Dr. Merz ide u Split radi uređenja prilika nastalih povodom skupštine HKNS 29. o. mj. — 27. VI. Dr. Merz nalazi se u Beogradu, da pospješi popust na vlaku za Sarajevo i Košljun. — 21. VII. Sjednica HOS-a predlaže za tajnika u Vodstvu Dr. Merza. Prisustvovao je skoro svim sjednicama. — Pohađao je gotovo svake nedjelje redom malone sva družtva. — Osobno je vodio brigu za kojih petnaestak družtava oko Banja Luke. — Brinuo se najviše oko crkvenih vlasti i našeg odnosa s njima; izvješćivao biskupe i o tome HOS obavješćivao. — Sastavio proglas na katoličku omladinu prigodom hodočašća u Rim. — Predavanja sa slikama o Rimu, a zatim o Lurdu držao gotovo u svim družtvima gradskim, a i seoskim.

Kako se vidi Ivan nije bio »nepraktični teoretičar«, nego se vanredno snalazio u svim prilikama i potrebama života. Letio je on doduše visoko, ali samo zato, da mu široki vidik pokaže što više duša, koje će uzdići k nebu.

Orlovski liet

Ivanov bio je zaista »u neizmjerne visine« kako je uviek želio, jer je sebe i družtvo nastojao produhoviti visokim vjerskim mislima i nakanama u apostolatu; srdačnošću s Isusom u Euharistiji i strpljivošću u Žrtvi. Prigovaralo se na pr. grubosti orlovske tjelovježbe, a evo kako ju je Ivan shvaćao. »Cilj je tjelesnog odgoja u Orlovstvu, da ljudsko tielo učini poslušno duši, koja vrši volju Božju. Kod omladine ima još i posebnu zadaću, da nezreli spolni nagon učini podložnim volji i tako pripomogne uzgoju čistog naraštaja. Da se to postigne katolička uzgojna znanost ima među osta-

lim tri važna sredstva, a to su: odjeća, Euharistija i tjelesni napor. Odjeća za stidljivost, a i sredstvo je apostolata, jer privlači u družtvo... Badava sav naš trud, ako broj smrtnih grieha ne smanjimo kod omladine. To tek onda možemo postići, ako je uzgojena u stidljivosti. Ova opet moguća je jedino po čestoj Pričesti... Tjelesni napor orlovske tjelovježbe vidljiva je slika i dio kršćanske askeze, ona provodi krepost u život. Ovim se stvaraju družbovni apostoli... »Katolički Tjednik« 1926. br. 32. »Franjevački Vjesnik« 1927. str. 147.

Tiekom cielog javnog rada napinjao se Ivan, kako da protumači sebi i drugima dva smjera u katoličkom životu, te kako da ih ipak jedinstveno usmjeri. Kako god je želio, što i Božansko Srdce, da svi jedno misle i hoće, svi žarko ljube i rade, znao je ipak, kako u životu postoje stepeni dobrote i kreposti, kao i razni naravni i milostni darovi. Uvažavao je slobodu čovječju, kojom se jedni zadovoljuju s manjim, a drugi napinju i krajnje sile. Nije bio tako naivan te bi mislio, da će sve katolike učiniti i savršenima, ali je želio sve pobuditi, da živo teže za savršenošću i da za nju što više žrtvuju. Nije bio tako neizkusan te bi očekivao, da će se narod sav odmah posvetiti, ali je žarko želio već u ovom naraštaju spriečiti strahote Božjih uvreda. Živom sućuti žalio je mlake, ali ih je štovao zbog onog dobra, što su ga još ipak imali, pa je tako protivnike i s uvjerenjem branio. Znao je, da drugi smatraju »veće dobro«, koje je on zastupao, neprijateljem svoga »dobra«; ali je i te kako osjećao, kako je njihovo »samo dobro« težka zapreka većoj slavi Božjoj, koju je on namjeravao. Ipak je predano govorio: »Samo da se na svaki način Krist propovieda«. Filip. 1, 18. No to predanje nije priečilo, da neproćuti svu gorčinu nanesenih nepravda njemu i organizaciji, te da mu duša ne uzdrhće zbog Božjih uvreda i sprečavanja njegove slave, što je doživljavao i u katoličkom krugu.

Orao je na svom lietu doživio oluja. Ivanovom su dušom često tutnjili gromovi i sievale munje, a iz očiju kišile suze, kojima je bio većinom svjedok samo »Otac, koji vidi u tajnosti«. Koji puta vidio je ipak i duhovni otac,

a jednom i rođeni, koji pripovieda: »O njegovu radu kao organizatoru među katoličkom omladinom, o borbama i potežkoćama u ovom radu nismo mi roditelji imali ni pojma. Kad sam ga jednom vidio, kako plače uz pisaći stol, zamolih ga, da mi kaže, zašto plače. I sada sam istom saznao za njegovo nevjerojatno breme, koje nosi u radu za organizaciju. Ujedno sam upoznao oštre borbe, koje vodi sa idejnim protivnicima. Konačno mi je Ivan rekao: »Bolje je, otče, da ti o tome ništa i ne znaš.« »Život« 1938. str. 275.

Utjehu je i jakost Ivan našao samo u Gospodina, kao ono i sv. Terezija Avilska, kad je obnavljala svoj Red, pa je sebi i napisao njezine rieči i držao ih na stolu: »I zaista, sa svih me strana progoniše, i to ljudi, koji su mislili da tim dobro čine, tako, da nisam znala ni kako bih se obranila ni prema kojoj odluci radila... Jedini je moj izlaz bio, da dignem oči k nebu i da pozovem Boga u pomoć.«

Orlova je krila Ivanova jedino Sunce pomilovalo.

Sama organizacija i Orlovska i kasnije Križarska djelo je zaslužnih hrvatskih katoličkih radnika Dr. Zudeniga, Dr. Kniewalda, Dr. Protulipca, Dr. Avelina Čepulića i još mnogih drugih. No Merzovo je djelo u jednoj i drugoj: ljubav k Isusu, Papi i Žrtvi, — euharistijski i crkveni duh kao vrelo i jamstvo vrhunaravnog života. Taj je duh nadahnuo desetke tisuća hrvatskih mladića i djevojaka, da su i uz pretežke pogibli sačuvali svoju vjeru i čistoću, da su izdržali najteže političke progone, da su dapače mnogi žrtvovali i živote u pravom vjerskom mučeničtvu. Što je Hrvatski narod u kulturnom svom nastojanju najljepše stvorio i što još danas ima, to je čisti naraštaj, kome svietli idealom Dr. Ivan Merz. Orlovi i Križari — dakle idejno djelo Dr. Merza — uz katolički su Episkopat jedna od glavnih obrana katolicizma u dvadeset godina težkih progona.

BRAT VITEZ ORLICAMA

Nema obnove naroda bez obnove žene .Kako će Orlovi obnavljati mužki sviet, tako neka Orlice obnavljaju

ženski i čuvaju vatru svete ljubavi obiteljskog ognjišta. Prema svakoj je ženi Ivan bio vitez, prema Orlici će biti »Brat-vitez«, pojačana uslužnost. Što je bio Ivan organizaciji Orlica najbolje znade predsjednica njihova, gđica Marija Stanković, koja ovako o tome govori. »Životopis« str. 245.

»Već kod prvog susreta g. 1922. zapanjio me je Merčev široki vidokrug, duboko znanje, apostolski žar za katoličku stvar, a naročito njegova duboka lična produbljenost. Zanimao me osobito njegov pogled na žensku katoličku organizaciju. Izticao je njezinu važnost, iznosio temeljna načela organizacije prema shvaćanju Crkve, pravio je plan kako da se i kod nas provede, kao dio obće Katoličke Akcije. Na nekoliko šetnja razvio je svoju osnovu, ali sam opazila, da mi je još nešto osobito htio reći. Na jednoj proljetnoj šetnji u Remete govorio je vatrom svetog oduševljenja o apostolskom odielu žene, koja želi raditi u Katoličkoj Akciji. Meni pane pogled na kratke rukave moje haljine i smeteno primjetim: »Pa možda se nekome ne će ni ovo činiti dosta katoličkim.« — »Da, gospođice, ovo se još može složiti sa običnim katoličkim životom, ali za apostolku nije« ... Ovo je bio odlučni korak u pogledu strožih načela u nošnji, kojih se domala naša katolička organizovana ženska omladina stala držati. Nije išlo odmah, pa i koje smo počele provoditi, popustile bi na koje vrieme. No nije popuštao Merz. G. 1926. sjedila sam u kancelariji centrale u haljini kratkih rukava. Najednom netko pokuca, a u sobu stupi Merz. Odmah s vratiju opazio je moju nošnju. Suze su mu zamaglile oči. »Sve su žene jednake«, reče on i naglo izađe. Naravno, da me više nikad nije vidio u haljini kratkih rukava. Čednost u odielu bila je njemu velika vrjednota, pa je na pr. držao, da iz jedne drugarice ne će nikad ništa osobita biti, kad je vidio, kako je u tom popustila boraveći na odmoru. Tako je Merz uzgajao voditeljice. Mnogo se tim pitanjem bavio i Don Ante Radić, pa je njihovim dogovorom i došlo u Šibeniku 7. VIII. 1925. do osnutka Sveze Hrvatskih Orlica.

Za orličku organizaciju brinuo se je poput najbiržnijega brata. Znao je, da za apostolat treba mnogo ličnih žrtava, odricanja, kako će se neke morati odreći i tjelesnog materinstva, da budu duhovne majke mnogima. Kad je opazio koju sposobnu za vodstvo, nastojao ju je tako odgojiti da položi zavjet čistoće. I u više slučajeva se pokazalo, da je to bila Božja volja, jer su dotične uspješno radile.

Jedna se Orlica nekom zgodom pred njime tužila na razne poteškoće, koje ju prate u njezinu zvanju. Na to će Merz začuđeno: »Pa vi se tužite na to? Ta mi bismo morali ovakove poteškoće upravo sa slašću gutati.«

Kod pohoda orlovskih družtava redovito bi Dr. Merz održao koje predavanje Orlicama i svoja bi opažanja o stanju družtva saobćio članicama središnjice. Veselio se uspjehu orličke organizacije, pomagao našu štampu, donosio viesti iz raznih ženskih organizacija. Naročito je štovao našu zaštitnicu sv. Ivanu i napisao njezin životopis posvetivši ga Orlicama. Kako je cilj Orlovstva ćudoredno obnoviti svoju okolinu, tako treba da i Orlice budu nosioci ćudoredne obnove i uzori braći Orlovima.

Trostruko poslanje sv. Ivane Arške i njezine kreposti primjenjuje Ivan katoličkoj Orlici, da je sliedi u vrhunaravnom rodoljublju. Prvo Orlica treba da odrazi sliku Isusovu junačkim krepostima: u odricanju, zvaničnom radu i srdčanoj uztrajnosti prikazujući sve Gospodinu Bogu. Drugo treba da ima pred očima posebne narodne potrebe, pa da nastoji u katoličkom pokretu i uz veće žrtve pomagati. Treće, da kao kćerka sv. Petra vjerno pristaje uz stroga crkvena načela u uzgoju, nošnji i u svemu ostalom katoličkom javnom radu. A kad pri tomu doživi težke časove i od onih, koji su je oduševili za njene ideale, ona da ostane nepokolebiva i izpovieda svoj idealizam do smrti upirući pogled u svjetionik Petrove Stolice. Po Orlicama Krist treba da postane pristupačniji dušama. One treba da pomažu sv. Crkvu te ova spasi Hrvatski narod. »Junački život sv. Ivane od Arka« str. 86. i sliedeće.

Orlica će uzornim vršenjem svojih kućnih dužnosti biti na ugled svima i tako primjerom pokazati, da je obitelj temeljna stanica u narodnom životu i da su oni narodi zdravi, u kojima se djeca dobro odgajaju. Da sve to mogne izvesti Orlica smatra često pa i dnevno primanje sv. Pričesti svojom najmilijom dužnošću.

Sve nastojanje Ivanovo oko odgoja Orlica dobilo je svoju potvrdu u govoru Sv. Otca Pija XI., što im ga je držao 5. X. 1926. prigodom hodočašća, kod koga je i Ivan prisustvovao. Sv. Otac im je naglasio osobno posvećenje kroz žrtvu, odricanje, molitvu i čestu sv. Pričest, a vršenje apostolata u žarkoj ljubavi k Isusu i njegovoj Crkvi. »Vi, Orlice, kao kćeri, sestre, zaručnice, majke, učiteljice, radnice, nosit ćete u sve družtvene slojeve blagoslov i kršćansku obnovu za cielo ljudsko družtvo.«

Na kraju im je Sv. Otac podielio prve primjerke slike Krista Kralja veleći: »Dajem vam prve odtiske nove slike Krista Kralja. Ovi prvi odtisci govore vam, da i Orlice i Orlovi treba da budu čuvari tiela Kristova, kao što su u stara vremena počastne straže kraljeva nosile ime orlovsko. I vi stoga radite, da se sve većma proširi Kraljevstvo Kristovo«.

Sve je te pouke Ivan spleo u vienac u životopisu Sv. Ivane od Arka, p a ako i jesu tek samo skromne ljubice i ružmarin, ipak su mile, jer im krepost i milost daje milje i omilje.

Razumljivo je, da su prijatelju, koji je tako duboko dopirao do savjesti, mnoge i otvarale savjest pitajući ga za savjete. Evo primjera, kako je onda Ivan temeljito shvatio i vršio posao duhovnoga vođe.

U Zagrebu, 21. II. 1928.

Štovana gospođice M.!

Zahvaljujem Vam se na posljednjem listu i na povjerenju, što ste mi ga izkazali izpripovjedivši mi svoje vanjske i tjelesne težkoće. Mnogo toga sam doduše saznao od Vaše gospođe mame, (pače i nešto više): na pr. da ste izpit položili s odličnim uspjehom (na čemu čestitam!) i da u svojoj novoj izbi nemate ni poda.

Moje je mišljenje, da — čim dobijete dekret o svom definitivnom namještenju — bezuvjetno odmah zatražite 6-mjesečni dopust, kako Vam to preporučuje Dr. Š. Mislim, da je to stvar savjesti: jer sam naravni zakon nam nalaže, da se razborito brinemo za svoje zdravlje i da svojim tielom ravnamo ne kao vlastnici, već kao upravitelji, kojima je Bog naredio, da dobro gospodare s tim tuđim vlastničtvom... Božja je volja, da poduzmete sva redovita sredstva, (koja ne iziskuju prekomjerne troškove, jer na to naravni zakon ne veže), što su potrebna, da to Božje vlastničtvo opet privedete zdravlju. To je, što stoji do Vas. A ako Gospod želi da unatoč toga trpite i da ne ozdravite, onda se valja predati u Njegove ruke — jer se ni najmanji bakcil ne miče bez prisutnosti i djelatnosti Gospodnje. Ta i sami znate bolje od mene, da trpljenjem čovjek može više da učini za proširenje Kraljevstva Isusova, nego li velikim radom, učenim raspravama, sjajnim govorima i člancima. — Ako Vas je Isus odabrao, da budete apostolom u trpljenju, uvjeren sam, da će Vam dati i snagu, da uz sudjelovanje Vaše volje, taj apostolat i dobro izvršite. Zemaljskim očima možda ne ćemo vidjeti plodove tog trpljenja, ali gore, u Srdcu Božjem, ukazat će nam se, koliko je njime duša spaseno; kolikim katoličkim podhvatima je donielo blagoslova. — Budite uvjereni, da ću na Vas misliti iza sv. Pričesti znajući, da »Lurdsko diete« ne će mene zaboraviti. — U zadnje se vrieme velikim pouzdanjem molim biskupu Langu, i preko njega se obraćam Lurdskoj Gospi. Mislim, da mi je dosad pomagao, a za mjesec dana ću vjerojatno već znati, da li je on to, koji mi pomaže.

U Kristu Kralju odani

Ivan Merz

Tek izkusni svećenici znati će procieniti, koje li znanje i koje kreposti odsievaju iz ovog pisma jednog laika.

Trudu i molitvi odgovarao je i duhovni plod, kojega doduše Ivan za zemaljskog života nije toliko vidio, ali je kasnije dozrievao i još danas ga gledamo u križarskom radu.

KOD SV. OTCA

God. 1925. slavili smo Hrvati tisuć-godišnjicu svoga kraljevstva, svoje podpune državne nezavisnosti. U međunarodnim odnosima došli smo onda do nje upravo po Sv. Otcu Papi Ivanu X. Da je blagotvornim vezama s Rimskim Papom prožeta sva naša poviest, priznali su tom prigodom i najveći naši slobodari. Dobri su katolici dosljedno izrazili i zahvalnost za to Sv. Otcu Papi hodočastničkim oduševljenim poklonom i darom zlatnoga kaleža na Duhove. Premda je Ivan mnogo radio i za ovo hodočašće i mogao nastupati među prvima, ipak se svuda dao voditi kao jednostavni hodočastnik, te obišao mnoga rimska svetišta, katakombe i umjetnine.

Spremio se tako te je kod orlovskog hodočašća u Rim u rujnu mogao nastupiti kao častnik u duhovnom Isusovom Kraljevstvu te biti »sluga svima«, samo da se svi milije osjete u domu zajedničkog Otca. On želi učvrstiti Kraljevstvo Kristovo u srdcima drugova, da mu svi oni postanu vjestnici. Zato neka ga sada što snažnije dožive po ljubavi. Sve uklanja, što bi tu ljubav poremetilo, sve upriličuje što će je ojačati. Tako Orlovi čine mio dojam dapače i na inovjerce, koji su skupa putovali, te su ih i oni u Rimu radostno pozdravljali: »Živjeli naši Orlovi!«

Neposredno pred Rimom uđe u njihov vlak grupica strančarskih protivnika i stane se nametati za vođe, dapače će kao takovi izstupiti i pred samim Sv. Otcem. Dok ogorčeno članstvo zbog ove varke prosvjeduje, Ivan veselim prelaženjem preko »komarčevih ujeda« sve smiruje. Pa eto, Otac ima raznih sinova. Tko Otca više ljubi, nastojat će, da mu svaku neugodnost uštedi. I zaista je sam Sv. Otac tiho prešao preko toga neumjestnog iztrčavanja. (Zapisci O. Foretića str. 4.).

Odmah na prvim susretima s belgijskom, francuzkom i talijanskom katoličkom omladinom obuzeo je Ivana i naše Orlove onaj obći katolički zanos međunarodnog bratstva, što ga je on već pred pet godina u Mariboru želio i navieštao. »Rodoljublje je opravdano, koliko služi Spasitelju i njegovoj Crkvi ... Kada ideja Spasitelja bude prožimala narode, tada će vuk pasti uz

ovcu ... I tada će nestati sebičnosti koja se nalazi u svakom pretjeranom nacionalizmu ... Mi odlučno odbacujemo i utopističku misao jedne samo države na svietu. Mi ćemo širiti kršćanstvo ponajprije među narod, u kojem sami živimo, a namjerice ne ćemo brisati boja i različnosti ljudskoga roda, koje mu omogućuju, da u svim smjerovima postigne svoju svrhu ... Za pojedince, i narode i čovječanstvo moraju biti načelo rieči Kristove: »Tražite najprije Kraljevstvo Božje, a sve će vam se drugo nadodati« Matej 6, 33.«

»Divne li predigre, piše Ivan domala u »Kat. Tjedniku« 1925. br. 13., ostvarenju Papinog programa: Mir Kristov u Kraljevstvu Kristovu! Kao da se među Orlovima i milim Belgijancima desilo duhovsko čudo: svi smo se međusobno razumjeli i zavoljeli nekom osobitom ljubavlju. Među nama je bilo »jedno srdce i jedna duša« ... Shvatili smo na sebi samima, što za čovječanstvo i uljudbu znači Papinstvo. Jedino Papinstvo podobno je stvoriti kršćanski Savez naroda. Sve ostalo samo su smiešni pokušaji. Obavili smo s mladeži ostalih naroda oprostne procesije, s njima smo zajedno bili na Papinoj misi, s njima smo zajedno primili Isusa Krista Boga našega i Gospodina. A stanice su se njegovog mističnog Tiela tjesnije skupile oko Glave, Krv Kristova protekla je našim žilama. Duhu se našemu ukaza svietlo jedne velike ideje.

Otajstvo ovog velikog preporoda u međunarodnoj omladini jest vrlo česta i dnevna sv. Pričest. Katolička Akcija ima kao osnovicu, kao podlogu milijune dnevnih bielih sv. Pričesti. To je i podloga na kojoj se izdiže zgrada Orlovstva ...

Papa! Vidjeli smo njegovu bielu pojavu, poljubili njegovu svetu ruku i od ljubavi prema vidljivom Kristu bili spremni — milošću Gospodnjom predati mu neograničeno cielo svoje biće ... S tolikim narodima svieta klicala nam duša: »Živio neumrli Kristov Namjestnik« ... Čudno kraljevstvo, koje se širi jedino idejama i žrtvama bez topova i pušaka! I to kroz dvie tisuće godina po svem svietu! ... U Rimu osjećate osobito u jubilejskoj godini divsku djelatnost Crkve, kako preporađa sviet. Poput

svemirske električne centrale šalje u sve krajeve svieta strahovitom napetošću uz urnebes kanonizacija, beatifikacija, enciklika — energije svetačkog preporoda... I kada je Sv. Otac u svom govoru dao nama Orlovima smjernice za naš rad, osjetismo svu veličinu Papinstva, shvatismo kako Euharistija i Papa treba da budu korien, vrelo i počelo orlovstva. Euharistiju i Papu valja dati našemu narodu... Euharistija i Papa treba da su prve rieči, koje će na grudima materinim čuti hrvatski novorođenci. I kada Orlovstvu uspije, da ove dvie ideje učini kraljicama hrvatske narodne duše, tada će moći mirne duše reći sa sv. Pavlom: »Dobar boj vojevah...«

Dr. Merz je i u Rimu pokazao kako se uživio ,podpunoma u dušu Hrvatskoga naroda i bio pravi Hrvat. Vodstvo Orlovsko imalo je preko crvene košulje hrvatsku trobojnicu i na njoj izpisano: HOS. Neki se službeno protivili tome, no Merz nije dao promieniti. Prije odlazka, već iza pohoda Sv. Otcu, otišli su posjetiti konzula Dr. Avelin Čepulić u orlovskoj odori i Merz sa hrvatskom trobojnicom.

Hrvatski osjećaj Ivanov dopro je baš u Rimu do vrhunca, jer je čuo samog Sv. Otca kako cieni hrvatsku prošlost i ljubi Hrvate. U svom govoru 18. rujna 1925. što ga je Sv. Otac držao orlovskom hodočašću iztaknuo je opet sretnu vezu obiju jubileja crkvenog i narodnog, posvetio je pažnju biskupima i raznim vrstama hodočastnika, pa se zaustavio na Orlovima, te svima, a osobito njima govorio o vjerskom životu naroda i kako će ga Katolička Akcija unapriediti.

»S velikim zadovoljstvom i ganućem čitali smo liepu adresu, koju ste Nam upravili u ime svih hrvatskih Orlova i u kojoj su izkazana čuvstva vašega naroda, koja su tako liepa i tako velikodušna. U njoj se zavjeravate, da ćete, kao i vaši pređi, ostati uviek vjerni svojoj vjeri, vjerni Rimskoj Crkvi, Majci svih crkava, i rimskomu Papi, nasljedniku Petrovu. Naši su predšastnici s podpunim pravom nazvali vaše redove »Antemurale Christianitatis«. Ovaj dični naslov, ovu divnu pohvalu podi-

elili su vašemu narodu kao znak osobitoga priznanja, jer ste zaista bili Bedem Kršćanstva.

Treba da i vi velikodušno nastavite ove slavne tradicije i da budete bedem svete Crkve. Nažalost vjera je gotovo u svim zemljama ugrožena; intelektualne i moralne, kao i socialne pogibelji priete joj sa svih strana. Ugrožena je izpravnost kršćanskog mišljenja i kršćanskog života. Ove se moralne pogibelji uzdižu iz srdca u razum kao otrovna para, kao vihor, koji vitla kršćanskim idejama i dušama.

Dragi moji Orlovi! Vašom iskrenom i zanosnom vjerom, prožetom zdravom katoličkom kulturom, svrstani ste kao nepobjediva vojska. Ovu vjeru treba da sve više probuđujete i svojim apostolskim primjerom širite među ostali sviet...

Orlovi, i vi svi ostali! Uvjereni smo, da ste oduševljeni za onu Katoličku Akciju od koje očekujemo sve za preporod pojedinaca, obitelji, družtva i čitavog svieta. Katolička je Akcija apostolat svjetovnjaka, koji pomažu apostolat svećenstva i episkopata. Sveti je Pavao u jednoj poslanici pozdravio kršćanske svjetovnjake, suradnike svoje u apostolatu. Pozdravite mi, kaže on, suradnike moje u Isusu Kristu! Bitno je raditi s apostolima, surađivati u apostolatu. Katolički svjetovnjaci, prožeti revnošću za posvećivanje obitelji, za Crkvu i vjeru, bitni su članovi Katoličke Akcije. Pa kada se vratite svi, bez razlike, kućama svojim budite svi sve više zagrijani revnošću za ovaj apostolat.

Iza toga dugog i tegotnog puta, kojim ste dokazali svoju divnu ljubav i privrženost Rimskoj Crkvi i Papi, namjestniku Isusa Krista, došli ste ovamo i vidjeli ste sve ono, što drugima nije bilo dano da vide. Došli ste u Rim u veoma sjajnom času i vidjeli ste Rimsku Crkvu u svoj njezinoj sjajnoj djelatnosti. Sa svih strana svieta dolaze hodočašća, koja uveličavaju slavu Crkve. I Hrvatska je imala u tome zamjeran udio. Ovdje je obćenitost Crkve postala vidljivom i stvarnom. Čuli ste, kako se vaša prekrasna pjesma slieva sa drugim napjevima i drugim jezicima u jednu zajedničku i veličanstvenu svena-

rodnu molitvu. Ovdje se pokazuje Rimska Crkva u podpunoj svojoj obćenitosti, u podpunoj svojoj svetosti. Ta Crkva progovarala je na Naša usta: Dođite, posvetite se u ovoj Svetoj godini! I svi dođoše. A vaše sudjelovanje u traženju ovih vrhunaravnih vrjednota došlo je do izražaja na vanredno jasan način. Vi dakle na svoje oči vidite, da je Rimska Crkva i obća i sveta i apostolska.

Koje god ime nosio Papa, sveti Petar progovara na njegova usta. I Mi vas, kao zadnja karika ovoga zlatnoga lanca, vodimo Kristu. I to je jedan dokaz, da je Rimska Crkva Majka svih crkava i njihovo središte. Crkva je govorila i govori: Slušajte moj glas i širite blago moje milosti! Nije dakle istina, što govore razni odpadnici, već je istina, što govori Petar i svi njegovi nasljednici. Živa je istina ono, što je rekao naš mili naučitelj sv. Ambrozije: Ubi Petrus, ibi Ecclesia; gdje je Petar, tamo je Crkva.

I vi, predragi sinovi, držite svi visoko stieg ove vjere, koju ste ovim hodočašćem tako sjajno posvjedočili! Došli ste, da se još više zagrijete za sveti apostolat idejama, riečima, molitvama, saobraćajem i cielom praksom svojega života. To je dužnost svakog katolika.

Svi Orlovi, svi nastavnici i svi ostali građani, svi katolici bez razlike staleža, spola i dobe, moraju da budu vojnici Kristovi . . .

I sv. Otac je dao svim prisutnima, njihovim milima i svemu hrvatskom narodu svoj blagoslov kao jamstvo nebeske pomoći, koja će ih pratiti, da budu takovi, kakove ih Isus želi.

Zatim je iztaknuo, kako se ni on, ni biskupi, ni Katolička Akcija ne bave svjetovnom politikom, ali kad ona zadre na duhovno polje i dira oltar, onda je nama svima dužnost braniti svetinje obitelji, škole, svetkovanja Božjih dana i drugo, što je Bog Crkvi povjerio na čuvanje i ravnanje.

Sliedeći se dan opet našlo 118 Orlova među četiri tisuće mladića iz 28 naroda pred Sv. Otcem, koji im je dugo i srdačno francuzki govorio, a podkraj im o njihovu apostolatu kazao:

»Vaš Apostolat mora da je prije svega Apostolat molitve. Na zemlji, na kojoj radite, ništa nije moguće bez molitve. Božanski je Učitelj rekao: Bez mene ne možete ništa činiti. I, kako to veli pobožni tumač, treba ustanoviti, da nije rekao: možete malo, već je rekao nihil, uobće ništa ne možete bez mene. Jest, bez molitve nemoguće je omladini sačuvati kršćanske kreposti i poglavito najljepšu između svih: čistoću života.

Iza Apostolata molitve dolazi Apostolat rieči, promičbe. One promičbe, koja je tako blaga na vašim usnama, i tako uvjerljiva, tako nepobjediva, kada je iznosi vaš čar, vaša velikodušnost, vaša produhovljena živahnost.

I zatim Apostolat djela, djela osobne, obiteljske i družtvene ljubavi, ma gdje se ona mogla izliti u korist biednicima pomoću velikodušnosti onih ljudi, koji su bolje obskrbljeni i koji razumiju potrebe sirotinjske. Dobro ste vi to razumjeli, i dobro znamo, da ste se vi posvetili podpomaganju vaše braće svojim mnogobrojnim organizacijama, što nose na sebi pečat moralne, materialne, kulturne, duhovne i katehetske ljubavi. Znamo, da se pripravljate na ovo vršenje ljubavi izobrazbom misli i srdca. Zaista prostrano i plodno polje Katoličke Akcije! Polje, koje mora uroditi obilatim plodovima.

I napokon veliki Apostolat vašega čistog života. Ovaj je apostolat uviek otvoren, uviek pred očima svega svieta, bez ikakva straha i bojažljivosti. Po ovom Apostolatu vidi sviet na vama vaš kršćanski i katolički život, vidi, kako jednostavno i odrješito živite po njemu. Ima li Apostolat, koji bi bio djelotvorniji od ovoga? O njemu je govorio veliki sveti Ciprijan, kad je ono govorio poganima, progoniteljima svojega vremena: »Non magna loquimur, sed vivimus — Mi vam ne govorimo velikih stvari, već ih proživljujemo.« Eto najrječitije svjedočanstvo naše svete vjere!

Dakle, naša predraga djeco! Vaši su Apostolati, vaša su poslanstva za svaki dan, za svaki sat, ona su vječna. I Mi smo poradi toga otčinski radostni i ponosni.«

Ivan kao član »Hrvatske« u Beču 1919. g.

Ivan na dan izbora za predsjednika Omladinskog Saveza u Zagrebu 1922. god.

Ivan sa patrom Foretićem u Rimu

Ivan na čelu orlovskog rimskog hodočašća

Ove je govore Sv. Otca iz »Osservatore Romano« Ivan preveo i nakon povratka u Zagreb svetim oduševljenjem odnio preuzvišenom Nadbiskupu. Dobio je u njima potvrdu izpravnosti svoga životnog nastojanja. I to je bio vrhunac njegove sreće na zemlji. Tu će sreću proživljavati i dalje nastojeći provesti želje Sv. Otca, šireći štovanje Euharistije i Papinstva.

Još u vlaku na povratku iz Rima predložio je Ivan, da se i kod nas uvede slavljenje Papinoga dana. I zaista su Orlovi priredili u veljači g. 1926. u Jeronimskoj dvorani prvu proslavu, na kojoj je u glavnom bilo grkokatoličko sjemenište i učenice častnih Sestara. Druge godine bilo je već više izabranog obćinstva. Treće godine proslavio se već velikim sjajem i posjetom u Glazbenom zavodu, a poslije Merzove smrti punila se tom prigodom i ogromna dvorana Zagrebačkoga Zbora. I dok su ljuti i zavidni protivnici podvaljivali, da je to samo hrvatska politika, Orlovi su, a kasnije i Križari, neustrašivo uztrajali čuvajući odgojnu baštinu svoga prvaka.

U rujnu g. 1926. opet je Ivan pošao u Rim s orličkim hodočašćem, koje se pridružilo franjevačkome. I tom je prigodom Sv. Otac posvetio posebnu pažnju Ivanovim Orlicama, i time znatno pridonio svemu njihovome blagoslovnom radu. Kad je po povratku Ivan upitao gospojicu M. za njezin konačni dojam o Rimu, odgovorila mu ona: »Onaj s obeliska pred Petrovom crkvom: Krist pobjeđuje, Krist vlada, Krist zapovieda!« A Ivan će ushićeno: »Tako je! To je pravo!«

S nabavljenim slikama u Rimu obilazio je Ivan sva veća i mnoga manja hrvatska mjesta te držao oduševljena predavanja o Crkvi i Sv. Otcu. Merz je progledao protupapinsku pogibelj u nas, kao ni jedan drugi laik; on se toj pogibli suprotstavio kao nitko prije ni poslie njega. Time je suzbijao ugrožavanje najjačeg uporišta hrvatske uljudbe, kako do njega rietko tko. Merz je svojom zamisli »Papinskog dana« i papinskog uzgoja organizirao trajno i stvarno čuvanje te naše narodne svetinje.

Isto tako nije ni jedan katolički laik, pa ni kroz »Pax Romana«, tako otvoreno iztupio za međunarodni katolički sporazum i ljubav, kako je to učinio Merz. A ipak je to pravi i čovječanski i Kristov duh, koji deset godina iza Merzove smrti dozrieva tako liepim plodom u biskupskim viećanjima, kad se oni g. 1937. zauzimlju za španjolske i druge pritisnute katolike. »Nedjelja« 1937. br. 45.

Što znači taj katolički uzgoj za Hrvatski narod pokazalo se u borbi proti silovitosti starokatolika, kojoj je zoran primjer pokazao Dr. Merz sa svojim drugom Dr. Avelinom Čepulićem u jesen 1926. Tom je prigodom »dobio Avelin po leđima«, piše Ivan u listu 8. XII. 1926., što najbolje svjedoči o ozbiljnosti njihovog nastupa i žrtve. O tome najbolje svjedoči sam prečastni župnik iz Stenjevca, gdje se to dogodilo.

»Dne 21. XI. 1926. veliki broj zagrebačkih samozvanih starokatolika, okupivši oko sebe neke zavedene Stenjevčane, navalio je pod vodstvom starokatoličkog svećenika A. D. na stenjevačku župnu crkvu, da je otmu i da održe u njoj »svoju misu«. No navala je ostala bez uspjeha, jer je naišla na odpor liepog broja Orlova i Domagojaca te samih vjernih župljana. Orlove je vodio Dr. Ivan Merz i on je dao svu pobudu za tu obranu.

Starokatolici bili su zbog svoga neuspjeha tako biesni, da su svom žestinom stali pogrđivati naše katolike raznim uvredama, osobito predbacujući im Papu. Prietili su se i batinama. Po Dr. Merzu, koji im je neustrašivo uskliknuo: »Samo preko naših lješina doći ćete u crkvu!« — oni su svom mržnjom pljuvali. Neki su od naših Orlova i Domagojaca bili i tvorno napadnuti. Mi svi, videći njihov uzmak i poraz, oduševljeno zapjevasmo pred župnom crkvom »Tebe Boga hvalimo« i »Liepu našu domovinu!« Zatim smo ušli u crkvu, gdje sam prikazao sv. Misu i propoviedao. Borbene naše Orlove pod vodstvom Dr. Merza sliedili su sada i veoma mnogi iz one grupe, koja se još čas prije pomiešala sa starokatolicima, te su bili neodlučni kuda će, a sada su i oni priključili se nama i prisustvovali sv. Misi i propoviedi.

Poslije ove službe Božje razgovarao sam sa Dr. Merzom, kakovu da zadovoljštinu pružimo dragomu Bogu, Presvetome Srdcu Isusovu i Majci Božjoj za obezčašćenje i svetogrđa starokatoličkih svećenika te za mir u župi? I on pun duboke i nježne vjere i štovanja spram Presvete Euharistije, dao je najljepši priedlog, da se sliedeće nedjelje odredi kroz čitav dan klanjanje Isusu u izloženom Presvetom Sakramentu. Ja sam sa zahvalom prihvatio njegov priedlog. I dne 28. XI. došao je Dr. Merz u našu župnu crkvu i više sati proboravio je u sabranom i pobožnom klanjanju pred Presvetim.

Za blagdan pak Bezgrješnog Začeća sam se je ponudio, da će održati predavanje o Lurdu sa slikama. Množtvo vjernika pažljivo je slušalo taj dan njegovo liepo i zanimljivo predavanje, zadojeno djetinjom ljubavlju i odanosti spram Nebeske Gospe, te su se mnogi morali i vratiti kućama, nemajući više mjesta. Iza toga počeli su se duhovi u župi Stenjevec smirivati.

Iz ovih evo događaja vidi se Merčeva velika ljubav Crkvi i Papi njegov apostolski duh, osobito pak njegova požrtvovnost te spremnost: i život svoj položiti za pravu Crkvu Kristovu ... Smatram, da je on imao junačke kreposti i da bi se mogao započeti proces, da bude proglašen blaženim«. Stenjevec, 25. IX. 1942., Josip Mokrović, župnik.

»Otčev blagoslov gradi kuće sinovima, ... jer je slava čovjeku čašćenje otca njegova«. Crkv. 3, 11.

LITURGIJSKI APOSTOLAT

U bogoslužju (liturgiji) razvija Crkva glavni dio svoga života i rada. Njime se klanja i zahvaljuje Božanskom Veličanstvu, njime kao majka pomiruje i prosi Otca za djecu, a samu djecu svestrano odgaja, njime promiče prosvjetu i umjetnost, utječe blagoslovno na družbovni i gospodarski njihov život. Sve to može, jer je Isus zapravo prvi bogoslužitelj, Veliki Svećenik njezin i ujedno središte svega bogoslužja svojom euharistijskom prisutnošću. Koje čudo, da ona tako strogo veže svoje članove na ne-

djeljnu sv. Misu i toliko se trudi, da što svečanije sve obavi i obredima i pjevanjem. Tko s Isusom i Crkvom živi mora ljubiti i bogoslužje.

Dr. Merz ga je volio i u njemu uživao. Jači poticaj njegovom liturgijskom životu dale su duhovne vježbe o Uzkrsu 1920. u Sant Gabrielu kod Beča, što ih je držao O. Wilhelm Schmidt S. V. D. Od tih je duhovnih vježba započelo i liturgijsko gibanje u Austriji. Još više se je Ivan usavršio u liturgijskom životu za svoga boravka u Parizu promatrajući bogoslužje i u veličajnim pojavama francuzkih svetišta i u dirljivim prizorima mužkih i ženskih samostana. Tako napose prigodom posvećivanja redovnice, jedne generalove kćeri kod benediktinki. Svoje duboke dojmove zabilježio je u Dnevniku 4. XI. 1921.: »Djevojče kao da ide pod giljotinu, u smrt. Umire svietu, postaje struna, koja će pjevati na vieke slavu Božju. Izgarat će poput vatre i ići poput mudre djevice s užganom svjetiljkom u dvore Zaručnika... Valja sviet zaboraviti i sve sile posvetiti u radu za Isusa. Zaboraviti prijatelje, osnove, posve izčeznuti sa zemlje, izgoriti, da zaista uđem sa što više bližnjih onamo, gdje nas čeka Otac, Sin, Bl. Dj. Marija u Duhu Svetome — svi oni bezkrajni svjetovi Odkrivenja... Mlada novakinja ulazi u »zatvor«, da iz njega nikada ne iziđe. Prošla je prvi prag smrti, koji vodi u nebo. Generalova kći, napušta sviet — obučena kao zaručnica, — da ne utekne. Post, jesti stojeći, ustati u tamnoj noći, u studenoj sobi — križ naprtiti na leđa, da se pogani Babilon — hiljade grješnika spasi. Bože, veliki si, koji sitnim dušama ulievaš nadnaravnu snagu i sramotiš članove znanosti, akademike, politike, koji stvaraju velike govore, a nisu spremni da žrtvuju ni najmanje od svoje udobnosti. Da, zrno mora biti bačeno u zemlju i tamo umrieti, ako želi da donese ploda. Kraljice djevica, ulij ulje svetosti u njenu dušu i njeno tielo. Neka miris žrtve paljenice napuni zemlju svojim parama. Kao da prisustvujemo najljepšoj drami. Obred, osim ljepote sadržaja, ima tu prednost nad svjetskom dramom, što ona samo predočuje nešto što je možda bilo, a ovdje prisustvujemo samome zbivanju... Oh, kako li su velike

duše, koje se posve odriču života! Adamovo je potomstvo zgriešilo ne htijući slušati Boga, postalo je robom tiela, koje je izpod čovjeka. Jedina poniznost uzpostavlja poremećeni poredak, ne tražeći za se ništa, uništavajući u sebi sve, što odvaja od Boga, nastojeći samoga sebe posve zaboraviti. To je protuteža Adamovu griehu, po kojemu je htio postati jednak Bogu. Oh, silno je žalostan čovječji život! Koliko li je stotina hiljada djevica, liepih, zdravih, mudrih, napustilo život, sreću, roditelje, da se uzida u samostan i da joj ime nestane. I danas generalova kći ostavlja poput tih stotina tisuća svoga otca, nakićenog svakakovim odlikovanjima, da nikada ne izađe iz zidina samostana. Šta li je mislila? Tajna života morala ju je dugo i dugo mučiti. Napokon je uvidjela, da je najbolje — pošto je ovaj život samo predradnja — odmah, što prije, započeti, pa makar s mnogo muke onaj život, koji će vječno trajati...«

Ivanu je liturgija umjetnost i život. To mu daje povod, te odabire za svoj doktorat upravo liturgiju kao građu razprave. U Parizu počinje iz francuzkog Misala pratiti bogoslužje i razmatrati i taj mu Misal ostaje vjernim pratiocem do smrti. U »Hrvatskoj Prosvjeti« (1922. br. 3 i 4) oduševljeno ocjenjuje hrvatski Misal, kojim naviešta liturgijski pokret i blagoslovne njegove plodove u katoličkom životu naroda. Gdjegod može širi smisao za liturgiju i daje poticaje, da se sve više upozna, zavoli i prati. Prvo liturgijsko predavanje održao je 22. VI. 1923. na proslavi 25-godišnjice Marijine kongregacije gimnazijalaca u dvorani sv. Jeronima.

Prvi znatniji poticaj dao je podpredsjednici »Družtva za sveudiljno klanjanje« gospođi M. Springensfeldovoj, koja priznaje (List 12. X. 1942.): »U Parizu dobio je Dr. Merz »crte velikog katoličkog čovjeka«, koji je podoban mnogo dati. Meni je dao pobudu, da se i sama više bavim liturgijom i da s katoličkim družtvima započnem »liturgijska siela«. Pribavio mi je u tu svrhu knjige i časopise te otvorio veze, proširio mi tako duševni vidik, te sam vrlo žalila, što već prije nisam tako upotriebila tih sredstava vjerskoga života. Kod prvog

siela u travnju 1924. u dvorani sv. Jeronima držao je i sam jedno liturgijsko predavanje; nastavio ih je u kapeli kongregacija Dr. Kniewald, a kasnije upravitelj Kongregacije gospođa. Glavni plod tih predavanja sakriven je dakako u dušama i u njihovoj jačoj i srdačnijoj vezi s Gospodinom. No pokazao se i u onom radostnom odzivu za »liturgijske duhovne vježbe« te na mjesečna sabranja, što ih Družtvo za sveudiljno klanjanje priređuje u Domu na Vrhovcu. Dr. Merza sam držala za uistinu svetoga muža, pa sam pripravna pridružiti se molbi, da se povede proces za njegovo proglašenje blaženim«.

Drugi je poticaj dao otcima franjevcima, koji su iste godine 1924. na Božić proveli gregorijansko pjevanje. Kad su ih za to u novinama napali, brani ih on u »Katoličkom listu« 1925. br. 3. Među ostalim kaže: »Što se tiče narodne crkvene pjesme i glasbe, to će ova opet pod uplivom obćenite latinske početi se buditi na novi život i cvasti. Uzmite samo naše stare hrvatske pjesmarice, pa ćete vidjeti, da Hrvati ne bi uobće imali narodnih crkvenih pjesama, da se u prijašnjim viekovima u našim zemljama nije gojilo latinsko službeno, gregoriansko bogoslužje . . .«

Merzovim nastojanjem uvedeno je koralno pjevanje god. 1927. i u crkvi sv. Vinka. (List S. Rafaele 1. XII. 1927.)

Otca Milana Pavelića D. I., koji se dugo bavio mišlju da prevede crkvene himne, iznova je baš Dr. Merz na to obodrio. Dok je g. 1925. Pavelić boravio kao novak D. I. u Ljubljani zamolio ga Merz, da prevede himne sv. Apostola Petra i Pavla. On mu to i učini, a Merz ih objelodani u »Za vjeru i dom« 1925. str. 132. U istom je časopisu br. 9 i 10 i sam Merz opet otisnuo prievod obreda za oblačenje novakinja kod benediktinki, te poskrbio i za tisak napjeva.

Svoju doktorsku radnju o liturgiji u francuzkoj književnosti i drugu obilnu građu upotriebio je za 20 krasnih članaka u raznim časopisima iztičući njezine ljepote i odgojnu moć za život. Tako na pr. u »Životu« 1924. str. 266.

govori o njoj kao sredstvu borbe. U »Hrvatskoj Prosvjeti« 1923. str. 420. govoreći o Claudelu ističe: »Prizori Mise pružaju Claudelu životni program, pokazujući mu, što treba činiti... Liturgija je dakle za Claudela jedno od životnih vrela, koje mogu preporoditi palo čovječanstvo«.

To imade Merz pred očima, kada u »Posestrimstvu« g. 1923. otvara »Liturgijski kutić«, pa kroz cielu g. 1924. u njemu uvodi duše u povjerljivi saobraćaj s Bogom. U takav jedan pravi »kutić« poveo je Ivan 27. XII. 1924. grupu sveučilištaraca kongreganista na izlet k otcima Trapistima u Reichenburg. Svoje i njihove dojmove zanosno je opisao u »Hrvatskoj Prosvjeti« 1924. str. 510. i sliedeće pod naslovom: »U krilu sv. liturgije«. Već na samom polazku onamo Ivan je više nego obični pobožni čovjek, zanesen je u Gospodina, i to traje cielo vrieme boravka ondje. Nije to samo književno ili pjesničko maštanje, nego stvarno doživljavanje saobraćaja s Bogom uz zanosno čuvstvo. Evo nekoliko njegovih misli. »Nakon nekih molitava započe svečana, konventualna Misa. Kako je dostojanstvena! Kako sve ide polako, da čovjek osjeti kucanje vječnosti. Čemu se žuriti, kada čovjek pjeva hvalu Božju, radi koje je i stvoren?! Čovjek je došao do svog cilja, on ima samo da motri. A o čem razmatramo, glasno muzički?... Kod pjevanja »Zdravo Kraljice« čovjeku se čini, da tužni anđeli nose k nebu suze žalostnice ljudskoga roda. Zadnji krik sv. Bernarda: »O blaga, o mila, o sladka Djevice Marijo!« — sa svim svojim oblicima izražava svu žalost zapuštenog čovječanstva, koje goji neizmjernu ljubav spram one, koja je okrunjena suncem, stoji na mjesecu, a ovjenčana je sa dvanaest zviezda...« Sjećajući se katedrale u Chartresu veli: »Kad biednik bez vjere dođe u trapistski samostan, to mu se čini, da je došao pred bezbojnu kamenitu katedralu. Možda će se diviti ovom ili onom, ali ne će razumjeti zašto razboriti ljudi mogu prigrliti takav život. Ne će moći razumjeti, jer sve promatra izvana; neka uđe u katedralu njihove duše, u kojoj tinja vječno svietlo Duha Svetoga i koju razsvjetljuje sunce Posvetne Mi-

losti, i ne će se moći nadiviti čarobnom sjaju i ljepoti, što će ih odkriti. — A za nas katolike, koji živimo u svietu, sveta je liturgija ona vratašca, pomoću kojih možemo zaviriti u to svetište. Zaista, dođe li čovjek nekatoličkoga duha u trapistski samostan, vidi on u svemu samo ono što je težko i krajno: hladne sobe, tvrde ležaje, ustajanje u 2 sata u noći, bezmesnu hranu, postove, neprestanu šutnju, turobno i često molenje, nadpise koji ih sjećaju na smrt, vječnost, duše koje trpe u čistilištu i slično. Samog su Chateaubrianda prolazili srsi, kada je pomislio na trapiste.

Posve drugi osjećaji obuzimaju novi katolički naraštaj, kada stupa među ove zidine. Nehotice mu napjev Psalma 41. počne strujati dušom: »Unići ću u mjesto počivališta predivnoga, sve do doma Božjega« ili liturgijski stihovi: »Ovo je stan Gospoda, silno je čvrsto sagrađen i dobro zasnovan ponad moćne hridi«. Kad naime znamo u čemu se sastoji unutarnji život trapista, to dosta lako zaboravimo sve one fizičke potežkoće, koje mnogoga napune stravom. Sav njihov rad, sve žrtve imaju služiti želji, da postanu što boljim dionicima samog božanskog života... Tako priznaje i francuzki književnik Leon Bloy (Le Déséspéré, p. 131) »Takav je prizor za mene najsvježiji od sviju odmora. Kada čovjek to vidi, mora priznati, da nije dotada ništa znao o redovničkom životu...« I kao da je Otac Nebeski uzeo srdce u svoju ruku da ga raztopi poput leda u usijanoj peći! Osamnaest stoljeća kršćanstva ponovno započinje, kao nečuvena, nepoznata pjesma... Dosta je, da se čovjek toga sjeti i da nikada ne zaboravi ovu noć — jer je sam Bog tada prozborio«.

Sjetimo li se, da je Merz proučio i same istine svete vjere, koje su sadržaj bogoslužja, kako ih svećenici moraju znati, pa da je imao vanredno iztančan umjetnički ukus, onda ćemo donekle razumjeti sreću ali i pobožnost kojom je on pratio sv. Misu.

Jer je svaka sv. Misa bitno ista žrtva, koju je Isus prinio na Križu, a na zadnjoj večeri srdcem unapried proživio i prikazao, Ivan je kod svake Pretvorbe — Po-

dizanja u sv. Misi duhom skoknuo u Blagovalište i na Kalvariju, te gledao Božansko Janje, kako se bolnim i ljubećim srdcem žrtvuje za ljudski rod i za svaku pojedinu dušu. Njegova se misao sastala s mišlju Isusovom na križu, kojom je baš na njega mislio, kojom je i ovu sada misnu žrtvu i njega kod nje predvidio, pa je tako s Isusom združen govorio: »Vječni Otče! Prikazujem Ti Božansko Srdce Sina Tvoga na križu razapeto i ovdje na oltaru živo, njegovu Krv, bol i ljubav kao poklon, zahvalu, pomirbu i prošnju za mene, za moje, sv. Crkvu, Hrvatski narod i čitavi sviet.«

Ovo bi prikazanje ponavljao i češće u danu sjetivši se odprilike mjesta, gdje se tada služe sv. Mise, te se duhom njima pridružio. Prije počinka pak prošao bi od Sant Franciska, preko Australije i otočja Tihog oceana do Japana, Kine i Indije sve do Jeruzalema, te bi sve one Mise, što će se prikazati dok će on spavati, unapried prikazao za misionare i za širenje sv. vjere. Ista mu se misao opet obnavljala kod jutarnjeg prikazanja Apostolstva Molitve za krajeve od Jeruzalema do Sant Franciska, gdje se tiekom našeg dana redom na tisućama oltara Isus žrtvuje.

Ovim sredstvom odgoja svete majke Crkve želio je Merz utjecati i na organiziranu mladež, Orlove. Ta zato se i okupila, da s Bogom živi, s Bogom razgovara, da osjeti kako je miliji jedan dan u domu Otčevu nego tisuće u šatorima grješnika«. Ps. 83, 11. U svom prekrasnom predavanju na požežkom sastanku g. 1925. daje ovaj naputak za liturgijsko razmatranje.

Liturgijsko razmatranje

Pročitajte si uoči svakog dana ili Misu sliedećega dana ili u cielosti ono poglavlje iz Evanđelja ili poslanice, koja će se čitati. Iz ovoga izlučite jednu ili više rečenica, koje odgovaraju vašim duševnim potrebama i s tim mislima zaspite... Ovisi o vremenu, da li ćete vaše razmatranje obaviti izvan Mise, ili za vrieme same sv. Mise. Ja bih svakako bio za to, da za sv. Mise ništa (drugo) ne molite, nego da molite samu sv. Misu. No jer

je većini vas vrieme odmjereno, to možete do podizanja razmatrati o onim rečenicama, koje ste izabrali prije počinka. Na taj način razmatrate o jednoj ideji, koju iznosi sveta Misa i spajate liturgijsku molitvu s običnim razmatranjem... Sv. je Misa bez sv. Pričesti donekle krnja. Žrtva je tek onda podpuna, kad se u Misi u najtjesnijim vezama ljubavi sjedinimo s Isusom i pretapanjem jedne biti u drugu. To činimo po sv. Pričesti... U tom činu. gdje se naše tielo i naša duša ujedinjuju sa samim Božanstvom, mora da je vrhunac našega života; u tom je činu vrhunac cjelokupne liturgije. Sve molitve i pjesme, sva naša razmatranja, svi naši čini tiekom dana moraju smjerati Kristu kao središtu. Na taj se način već na zemlji izpunjava zadnja svrha naša i mi postajemo dionicima same biti Božje«.

»Po liturgijskom razmatranju svaki katolik postaje velik i univerzalan. On ostavlja po strani svoje osobne interese i počinje osjećati, što osjeća Crkva, taj velebni odraz samog neizmjernog Krista... Vjernik, koji se liturgijski moli, pridružuje se korovima anđeoskim, koji neprestano hvale Stvoritelja... i tako je njegova molitva socialna, sjedinjena sa svetom Crkvom...« Dr. Ivan Merz: »Duhovna obnova po liturgiji«. »Luč« 1924./5. str. 15.—17.

Dopunimo još Merzove liturgijske poticaje ovim njegovim mislima o crkvenom pjevanju, što ih je donio »Kat. Tjednik« 1927. br. 23.

Crkveno pjevanje

»U nebu je podpuna sreća. A ne bi bilo podpune sreće, kad bi nedostajala glasba za naše uši, ili barem nešto, čega je zemaljska glasba blieda slika. I zato mi zamišljamo na svoj ljudski način nebo sa divnim pjevanjem anđeoskih korova. Nema neba bez muzike, glasbe i pjevanja. Sveta je Crkva — malo nebo na zemlji. I zato ni ona ne smije biti bez svoje glasbe, muzike i pjevanja. U njoj moraju započeti pjesme bezkrajne sreće, koje će se nastaviti na cvjetnim poljima vječnosti. U svetoj Crkvi

ne smije se čuti samo šum pokajničkih uzdaha i suza, nego i radosti i kršćanske nade... I sveta je Crkva oduviek pjevala: i u katakombama i nad katakombama... I gdje se zaboravlja na crkveno pjevanje, zaboravlja se na jednu svetu i veliku crkvenu predaju. A obnoviti kršćanski život, znači obnoviti crkveni život — crkvene običaje i predaje. Obnoviti dakle i crkveno pjevanje. Iz ovoga se jasno vidi dužnost Katoličke Akcije, da radi na obnovi crkvene glasbe u pjevanju. Jer njezin je cilj kršćanska obnova kršćanskog družtva. Gdje su crkve pune? Gdje se liepo propovieda i liepo pjeva. Gdje su crkve prazne? Gdje se loše propovieda i loše ili nikako pjeva. Dobar crkveni zbor jednako je znamenit kao i dobar crkveni propovjednik. Orlovska i druga katolička družtva dobro rade, što osnivaju pjevačke sekcije i pjevaju kod službe Božje. Još će bolje raditi, budu li podvostručenom ljubavlju i snagom radili oko obnove crkvenog pjevanja.« —

»I u doba hrvatskog kraljevstva bilo je mnogo benediktinskih samostana, iz kojih se neprestano dizala hvala Božja prema nebeskim visinama. Skoro sve je nestalo i mi pitamo, nije li s tim samostanima nestalo i vremenito blagostanje Hrvatskog naroda; nisu li ti kontemplativni bedemi bili prvi bedemi, od kojih su se odbijale navale neprijatelja narodne duše i koji su oboružani težkim topničtvom svojih pjevanih molitava i trapnja prolomili brane nebeske milosti, koja je u doba Tomislava bujno tekla hrvatskim dušama? Skoro je sve izčezlo! Ali je na nama da pripravimo narod na gregoriansku obnovu i na dolazak Benediktinaca i inih promatrajućih redova u naše opustjele krajeve. — Vjerska družtva, organizaciju Katoličke Akcije zapada častna zadaća liturgijskog apostolata. Želja je to Sv. Stolice, a želja je Otca svih kršćana zapovied pravoj djeci... I u ovom pogledu ne smijemo ni mi zaostati za našom braćom iz drugih zemalja... Euharistijski smo program, Bogu hvala, već počeli provoditi s mnogo uspjeha; nadošao je čas da postanemo apostolima liturgijskog programa.« U »Životu« 1928. str. 36.

DJELA MILOSRĐA

Kršćanska dobrotvornost bila je oduviek najmoćnije sredstvo za širenje vjere. Ona izvršuje glavnu zapovied djelotvorne ljubavi bližnjega. Ona trga darovatelja od zemlje, ona napunja siromaha nebom. Otca Nebeskoga približuje djeci njegovoj; Isus po njoj nalazi novu braću svoju; kroz nju struji Duh Sveti u srdcima ljudskim. Za to je i uviek visoko ciene, koji Isusa razumiju. Po njoj će Isus dapače i sviet suditi. Prema Isusovim riečima broji se sedam tjelesnih i sedam duhovnih djela milosrđa. Ona su kršćanska »charitas«, »dobrotvornost«, vrhunaravna ljubav. »Pobožnost čista i neokaljana pred Bogom Otcem jest ova: zauzeti se za sirote i udovice u njihovoj nevolji i držati sebe neokaljana od svieta.« Jakov. 1, 27. Ovu opomenu Sv. Otca Benedikta XV. za vrieme rata opazio je Ivan i nastojao do vrhunca razviti svoju i onako dobrohotnu narav. Još kao dječak molio je Ivan roditelje, da mu dadu za siromahe, a kad je na sveučilištu u Beču i Parizu dobivao u onim gladnim godinama od majke pošiljke hrane, sve bi odmah podielio s drugovima, makar to majci i ne bilo drago. »Uviek on nađe u svojoj blizini nekoga, tko je biedniji i gladniji od njega. Koliko puta sam mu znala reći, da to od njega niti Bog ne traži, jer na taj način slabe njegove sile, a on je ipak dužan ih čuvati. No sve badava, on se na sve moje razlaganje smieši tako blaženo i uvjerljivo, kao da nema baš nikakve krivnje na duši.« Tako se tužila majka S. Rafaeli. (Glasnik sv. Josipa 1943. str. 71.)

Kad je na ratištu pomagao ranjenom Talijanu, bilježi kao načelo: »Učiniti djelo ljubavi čovjeku što trpi, najveća je stvar, temelj je to svakog duhovnog života.« 19. VI. 1918. Ivan je vjerovao u ljubav bližnjemu kao najjaču družbovnu moć, bilo kad ju je sam trebao u vrevi parižkih ulica, bilo kad je oko potrebnika u nj uprlo pogled. U Parizu se zavjetovao, da će uviek od svoje plaće davati 10% siromasima, pa je na to kasnije i otca nagovorio. Kao član Konferencije sv. Vinka posjećivao je

svake nedjelje »svoju« siromašnu obitelj i nosio joj pomoć u naravi. Isto je činio u Zagrebu, i to ne samo jednoj. Posjetnika bi vazda ponudio čime bi mogao, a sam jedva bi što uzeo i kod kuće i drugdje. Kad već ne bi imao što dati siromaku, dao bi mu svoj naslov, da ga u stanu nadari.

Kako je znao g l a d n e nahraniti i ž e d n e napojiti znadu pripoviedati drugovi iz taborovanja, suputnici iz hodočašća i sa izleta. Svima prije nego sebi. Tako kad su stigli k Sv. Marti u Rimu i nisu našli pripravljenog boravišta, zamolio je Ivan O. Foretića, a bilo je već 11 sati, za sv. Pričest; kratko se zahvalio i pošao uređivati spavaonice i kad je sve smjestio i svi se već bili okriepili, onda je on tek kasno poslije podne nešto uzeo.

Opazio Ivan poderanog invalida Miška, kako čisti cipele pred kolodvorom. Brzo se upoznao s njime, a Miško se brzo o b u k a o njegovom košuljom. Kako ga je mogao promatrati sa svoga prozora, a isto tako Miško viđati njega, razvilo se među njima prijateljstvo tako, te je Miško uvieke znao gdje je Ivan. Ivan se brinuo, da Miško svoju zaradu ne troši u ludo već da štedi. Koji put bi ga kroz prozor pozdravio mašući rukom, a Miško bi visoko dignuo kapu i bio je ponosan i sretan. I poslije smrti Ivanove sjedio je Miško uz svoju škrinjicu s četkama nasuprot Ivanovim prozorima, jer su gore još živi bili majka i otac onoga, koji je bio njegov najbolji prijatelj i kojega je on ljubio kao nikoga prije ni poslije u svom životu. Kada roditelji Ivanovi promieniše stan, pokupio je i Miško svoju škrinjicu i žalostan preselio na Trešnjevku. Deset godina kasnije bolno je još plakao i uzdisao Miško paleći u kutiću svoje sobe lampicu pred Ivanovom slikom. Pokazivao bi košulju liepu i bielu sa utkanim »I. M.« i govorio bi: »To je njegova košulja. S njom ću u grob i pred Svevišnjega!« ... Već kad je bio profesor kupila mu jednom majka fine cipele, a on ih za koji dan poklonio siromaku.

Kao g o s t a primio je rado ne samo prijatelja i znanca, već bi i jednostavnog radnika s ulice pobrao i smjestio ga u svoj krevet, dok je on spavao na podu.

Roditelji se doduše iznenadili takvom gostoprimstvu, ali bi ih Ivan znao milo umiriti.

Družbi sv. Petra Klavera darovao bi kadkada također svoj misijski dar za odkup i pokrštenje crnaca. Bile su to samo iskre velikog misijskog plamena, što mu je na Misijskoj izložbi u Rimu g. 1925. provalio u rieči: »Shvatismo, da rad za misije znači sudjelovati pri osvajanju svieta. Koji kršćanin, koji Orao ne bi htio osvojiti sviet za Isusa Krista! Radimo za misijsku osvajalačku ideju!...« »Kat. Tjed. 1925. br. 13.

Bolestne bi pohađao, s kim je samo ikako poznat bio. Prijatelja Dragoša Maroševića, koji je više od pet godina bolovao, često bi pohađao, tješio i bodrio. Kako njemu tako bi i drugim bolestnicima čitao što pobožna, pomolio se s njima, dao bi koju sličicu, a kad je razborito bilo i znak križa bi nad njim načinio. — Na povratku s rimskog hodočašća u rujnu 1925. svoj je krevet u spavaćem vagonu odstupio oboljelom đaku V., prem je i sam bio dosta oslabio.

Mrtve je na bojištu doista s počitanjem pokopavao, bili oni i neprijatelji; a kasnije je znance sa sućuti i molitvom do groba odpratio. Tek jedno nije mogao prežaliti, što se prije nije znao bolje poskrbiti za umiruće. Nije znao da bi trebalo s njima pobuditi čin savršenog pokajanja, jer im se time najviše pomaže. »Ah, ono je bio estetski katolicizam« — doba, kad se više ljepotom vjere oduševljavalo. Iz uputa, što ih je mlađima davao u pogledu dobrih djela, razabire se, kako je i sam s tvarnom pomoći spajao duhovne pobude, e da postigne pravu svrhu — približenje srdca Bogu, izvoru svakog dobrog dara.

A odakle je Ivan smogao novaca za pomaganje bližnjega. Nismo kazali da je velike svote poklanjao; a ono što je najviše mogao prištedio je na sebi. Tako je na pr. i uglednijim ljudima, ali dobro inače poznatim, koji mu ne će za zlo uzeti, pisao na tiskanicama, koje se već nisu mogle upotriebiti. Nije izdavao za ništa suvišno: duhan, piće, nakit, zabave i druge trice. Sebi je nabavljao upravo najnuždnije i tako vršio sveto siromaštvo.

Osim velikog duhovnog djela milosrđa, što je cielome narodu dao suradnjom u Orlovstvu, davao bi dnevice na stotine pojedincima na svih sedam načina. Duboko je osjećao duhovnu biedu savremenog čovjeka. »Kako su jadni ovi ljudi, govorio je drugu Dr. Čepuliću. Oni ne poznaju ljubavi Isusove, oni ne poznaju Isusa, oni žive u postojanom smrtnom griehu!« »Nedjelja« 1929. br. 19. Tim biednicima je rado pomagao gdjegod je samo mogao. Grješnika bi pokarao, kadgod je samo bilo nade, da će opomena koristiti. Psovaču bi koji puta na ulici pristupio s blagom rieči: »Nemojte tako!« ili: »Blagoslovljen budi Bog! ...« — Ne jedna nečedno obučena doživjela je u družtvu i željeznici njegovu ozbiljnu rieč o odgovornosti za sablazni i o sramoćenju same sebe. — Kad su ga u Rimu lihvarski »ogulili« za prenoćište ostavio im je na stolu ceduljicu, u kojoj je napisao, da to nije katolički i kršćanski izrabljivati hodočastnike.

Neukoga je poučavao najviše svojim dobrim primjerom, jer to razumiju svi, pa i analfabeti, koji ne znaju čitati. »Moguće je ljudima pomoći samoodgojem. Opazio sam naime da se neke tajne niti vuku, koje prema ćudorednoj snazi dotičnoga djeluju na okolinu, pa makar čovjek i šutio«. »Družbovnom radniku zapravo je dužnost zalaziti u sve slojeve, zle i dobre i proučavati život... Valja se zavući i u najgnjusnije kuće i proučavati biedne ljude«. U tom smjeru išao je sav njegov rad u Katoličkoj Akciji.

Dvoumne je dobro svjetovao kad god bi ga u dvojbama tražili, a bilo je to dosta često u večernjim razgovorima. Za sumnjače u vjeri držao je predavanja i pisao članke osobito o lurdskim čudesima.

Tužne je znao utješiti upozorujući na vječnu vrjednotu bola, u čemu je bio pravi vještak stekavši tu vještinu vlastitim proživljavanjem. Toliki mlađi priznavaju, da ih je on pridigao na novi život. Vraćajući se iz Remeta sa gospojicom M. govorio je o zazivu »Dušo Kristova, posveti me« s tako dubokim osjećanjem i zanosom, da je na nju učinio neobično jak dojam, koji nije još eto

ni nakon više od petnaest godina izčezao, nego uviek daje novo svietlo i pobudu.

Kako je krivicu strpljivo podnosio znademo već iz javnih sukoba. No znalo se dogoditi i u užem krugu da je bio stavljen na težku kušnju. Tako veli druga gospojica M., koja je bila prisutna: »U opraštanju nanesenih mu uvreda bio je zaista velik. Jednom je u većem družtvu bio nemilo napadnut i mogao se s podpunim pravom braniti, jer je radio po svojem najboljem uvjerenju; on je međutim na sve šutio, niti rieči nije progovorio u svoju obranu. Kad ne mogoh prikriti svog divljenja nad tim njegovim vitežkim držanjem, reče mi: »Tko hoće da bude pravi radnik za Božju stvar, ne smije poznavati sebe; lični je kult najveća zapreka mnogim uspjesima našega rada«.

Molitvu kao dobro djelo za bližnjega počeo je rano cieniti. Iz Pariza piše kartom prijatelju M.: »U Katekizmu piše, ako se čovjek moli za sebe, onda je to iz nužde; a ako se moli za drugoga, onda je to iz charitasa —ljubavi, i ta molitva više vriedi. Molimo se dakle jedan za drugoga. »U listovima često obećava potrebnima svoju molitvu. Molio je za žive i mrtve. Na Sve Svete pod večer pohodio bi na Mirogoju osobito zapuštene grobove vojnika i zapalio na njima svieće, kojih je kupio oveći zamotak.

Koliko li plodnog zrnja bacio je Ivan svojim dobrim djelima u srdca okoline svoje! Kako sjajna ga je zapala kruna od Onoga, koji i čašu vode nagrađuje. Jer sve ovo nije poteklo samo iz prirodno mekoga srdca, kojega se Seneka stidio, nego od gledanja na Gospodina Boga, koji se hoće kroz siromahe više proslaviti. Ivan gleda Isusa u nemoćniku, koji se težko uzpinje u tramway, pa ga milo prima i s njime ljubezno razgovara. Biednika, na koga nitko inače i ne gleda. »Nedjelja« 1932. br. 19. Ivanova je ljubav bližnjemu vrhunaravna, obćenita, djelotvorna srdcem i rukom. Ona je i sređena po svim pravilima naravnih i vrhunaravnih odnosa.

Križarica Anica Ercegović ozdravila je na Ivanovom grobu

Merčeve Križarice ponosno stupaju ulicama glavnog hrvatskog grada

Legat Sv. Otca Pape blagosivlja Križare

Hrvatski Metropolita Preuzv. gosp. Dr Alojzije Stepinac okružen Križarskim duhovnicima i Križarima sa obala Hrvatskog Jadrana

ŽRTVA

Kao žarka crvena nit provlači se Merzovim životom bol. Ona je dapače uz ljubav glavni osjećaj njegova života. Ljubav kao čežnja za srećom, za Bogom; bol kao manjak te sreće i ujedno ucjena njezina. A kako je hotio tu sreću ne samo sebi već i čitavom jednom narodu, tako mu je trebalo pred narodom poći i križnim putem do te sreće — k Bogu. I zaista, tek onda si nekoga odgojio, kad si ga naučio voljko trpjeti. Žrtva je dakle nuždni dopunjak poglavlja o uspješnom preporodnom radu kako u Odkupitelju svieta, tako i u njegovima, »koji nadopunjaju, što još manjka za tielo njegovo, Crkvu«. Kološ. 1, 24.

Tko bi bio rekao, da što trpi onaj u družtvu veseli, razgovorljivi Ivan? Što više, da i onaj, na sve najfinije naučeni dječak, plače od pravog bola! A ipak ga je on tako reći i porodom nasliedio. Zbog bolnih očiju i zubi mora već u pučkoj školi k liečniku. Kraj sve najbrižnije čistoće u svemu napale ga i ospice. S naporom rada, koji ga je izcrpljivao, razvijao se i bol. I Ivan često uzdiše: »Bol, bol, bol! . . .«

Kako je pitanje bola uobće glavna podstreka i kamen kušnje filozofiranja, tako je ono i Merzu bilo životno pitanje: »Zašto trpim, čemu trpim, prema tome i kako da trpim?« Brzo je shvatio, da je trpljenje spojeno sa samim čovječjim bićem, jer je čovjek tvaran, ograničen i slobodan, pa kako po ovom trojem čovjek ima svojih prednosti, mora da primi i neugodne posljedice. T v a r n o s t ga hrani i drži, pa mora primiti i njezino svojstvo razpadljivosti kroz bolest i smrt. U osjećajnom biću, kakav je čovjek, mora to biti uz boli. Taj osjećaj je dakle znak za »oprez!« Jer nešto tielu manjka, bol opominje da se čovjek pobrine i osigura svoj obstanak. A jer to uviek ne može, to čezne za nerazpadljivošću. Želi se produhoviti i time bol izlučiti, u ovom pak životu barem je jakošću duše nadvladati. I čim bol voljno primi, već se počinje u njemu produhovljenje, gospodstvo duše nad tielom, učvršćen je temelj čovječjeg dostojanstva. O g r a-

n i č e n o s t je veliko vrelo bola zbog tvarnih i duševnih sukoba, koje izazivlje; ali ona čovjeka stavlja i u bitnu mogućnost usavršivanja u svakom smjeru, a s tom težnjom je spojen sav njegov napredak i uljudba. Kad je poniznošću prizna, on se svestrano sređuje i prema ugledu vlasti i u družbovnom životu, gdje i »maleno« može imati najveću važnost: kao diete, radnik, seljak...

Uzrok najžešćih čovječjih bolova je s l o b o d a, koja prouzrokuje najveći manjak, ćudoredno zlo — grieh, sa svim njegovim strašnim posljedicama na imetku, zdravlju i časti, a pogotovo u vrhunaravnom redu u gubitku milosti i vječne sreće. No i ona ima i te kako liepu stranu, jer je najljepši ures razumnog čovjeka, koji po njoj postaje sustvaralac Božji najvećeg blaga na svietu: kreposti i zasluga. I kako su one najdragocjenije tako se moraju i platiti najvećom boli — žrtvom. U koliko si dakle razuman čovjek, zemaljski putnik, moraš se i smiriti s time da budeš i patnik.

Ivan je to brzo shvatio. »Ako hoćemo nešto postići, moramo pregarati... Život mora biti žrtva, da mnogo liepoga ni ne gleda. Život je silno težka borba, koja traži i pregaranja... Radi ove borbe ima život čovječji višu sadržinu...« 19. III. 1915. U tom je duhu podnosio sva odricanja spojena s vojničkim životom, a kasnije pojačana u ratnim naporima tjeskobama i grozama, dok na koncu — izgubivši 12 kg vraća se bolestan kući.

K ovom filozofskom poimanju bola brzo se u Merza razvilo i k r š ć a n s k o s h v a ć a n j e, p r e m a k o j e m u s e S t v o r i t e l j p r o s l a v l j u j e k r o z b o r b u m i l o s t i p r o t i g r j e š n o j n a r a v i, a S p a s i t e l j k r o z d r a g o v o l j n o n o š e n j e n j e g o v a K r i ž a. »Kadkada osjećam neku zadovoljštinu, upravo sreću što nepravedno trpim; tako sam sličniji Kristu« 6. IV. 1916. »Jest, bol je sadržaj života, ona ovim vlada. Gdje nje nema, možemo biti uvjereni, da pravoga života nema« 17. XII. 1916. Trpljenje uvrštava u program svoga apostolskog rada kao bitni uvjet uspjeha: »Znam, da je težko trpjeti, ali neki ljudi imaju poziv trpljenja. Mi smo tielo Kristovo, te nam on svima uloge

podjeljuje. Jedni moraju da trpe, da uklone kaznu Božju, koja bi se morala stresti na okolicu. Huysmans bi te odabranike nazvao mističkim gromobranima. Jesi li ikada na to pomišljao, da ti trpiš za naš pokret? Jesi li svoje muke prikazao Kristu za pokret? Katolicizam se u nas ne će širiti, ako ne bude radnika, molitelja i patnika. To je jedan zakon u širenju Kraljevstva Božjega na zemlji. Naš pokret je stvorio dosad samo prvi tip radnika, i mi smo stvorili u našim dušama ideal radnika za katolički pokret. Molili smo se manje, a trpili smo, kad smo morali. Zadnji je tip svakako vrhunac — nasljedovanje podpune Žrtve Spasitelja na Križu. — I vidim u našemu pokretu već priličan broj patnika. Pošto slučaja nema, to držim, da je plan Providnosti upravo u tome, da spoznamo ovu tajnu iz njegova života: trpjeti za druge.

Istina je, da je lako govoriti o križu, a težko ga nositi. Svakako se mora svim silama i nadalje moliti bl. Dj. Mariji... i moraš joj nešto obećati, na pr. da ćeš kroz cieli život jednom dnevno izmoliti krunicu ili što drugo. U obećanju je glavno, da ono bude prava obveza, da ćeš do konca života ostati u Njenoj službi. Možda Ona to upravo od tebe traži, jer misli, da bi ti mogao postati kroz kraće vrieme nehajan, a ovakova obveza, poput kakovog pravila sređuje čovjeka u vjerskome životu.

To je moje mišljenje. Ne znam, jesam li pravo pogodio tvoje duševno stanje, ali držim, da je redovito i postojano razmatranje jedino sredstvo, da čovjek na zemlji ne izgubi nikada ravnotežu i da radostno iz dana u dan (budućnost, to nije ništa spram vječnosti!) s Kristom se raduje ili s Njime trpi«...

Tako na dan sv. Luke 1921. iz Pariza tješi i bodri prijatelja Dragana Maroševića, a ujedno odkriva svoje snalaženje u pitanju bola.

Prožet ovim mislima Ivan je upravo tražio svestrano trpljenje. On žrtvuje svoj umjetnički dar, da ne bude književnik; žrtvuje i sve s time spojeno uživanje: ne svira, ne ide u kazalište ni na koncerte... Sve je to tako oplemenio, da je uživao samo u bogoslužju, gdje se ne-

posredno nalazi u vječnoj umjetnosti. On si sam zadaje boli postom, ležanjem na tvrdom i drugim pokorama; još više zvaničnim radom; a najviše dragovoljnim primanjem kušnja i pripuštenja Božjih: nerazumievanja, poniženja, oskudica, te osobito bolesti i rane smrti. Sviestan si je bio, kako čini na neke nezgodan dojam, kad je podrhtavao u licu, misleći da će njima prouzročiti neugodnost; činilo se kao da je sitničav, a uistinu je to bio izraz počitanja. Krivo je bio shvaćan, napose kad su u njegovome radu gledali političku pozadinu; a ni slutili nisu, da bi mogao biti tako nesebičan i gledati sve u vidu vječnosti, kako je uistinu bio.

Duh dakle, kojim Ivan prožima bol, bio je Isusov duh, koji trpljenje cieni, pa ne samo da predano trpi zbog zasluga, nego i voli trpljenje kao veliki činbenik svakog uspjeha; dapače ga ljubi i traži, jer ga ono čini Isusu sličnim.

Želja Ivanova za trpljenjem bila je u osnovi Božjoj, koji je htio, da baš u ranoj i težkoj žrtvi života bude Isusu što sličniji. Naporni je rad Ivanu kvario krvna tjelešca, neprestani ih post nije popravljao, pa se Ivan i laglje prehlađivao, te je u lipnju g. 1927. i težko obolio na upali porebrice. Razborito je uznastojao da se lieči i prema savjetu liečnika oporavi i planinskim zrakom u Sloveniji i morskim na Hvaru. Pošao je dakle u srpnju u Sv. Križ nad Jesenicama i ondje u Restauraciji proboravio oko dva mjeseca na divnome zraku. Žestoke su borbe tražile, da i tamo nastavi sav rad za organizaciju i mnogobrojno dopisivanje tako, te se ni tamo nije podpuno oporavio. Slično je bilo na Hvaru, gdje je vršenjem svih svojih krepostnih navada dao najljepšu pobudu krepostnog života i pripravio tlo za organizaciju, ali sebe nije oporavio. Tako je uz vršenje profesorske dužnosti u rano proljeće 1928. opet oslabio, pojavila se opet gnojna upala ličnih šupljina. Liečnici mu svjetovali operaciju što prije i on ih je voljan poslušati. No ujedno sluti, ili možda još nešto više, očekuje svoj konac. Kad je u to doba pohodio prijatelja Dr. Belića u Đakovu upita ga Belićev

Predrag: »Kada ćete nam opet doći?« — »U Đakovo ne ću više nikada doći«, odgovori posve mirno.

»Ivan je mnogo mislio i često govorio o smrti. Kad je bio promaknut na čast doktora požurih se, veli gospojica M. M., da mu čestitam. On će na to: »Sad mi se još valja pripravljati za zadnji strogi izpit«. I kako ga odmah ne shvatih pogledam ga upitno, a on nastavi: »Čeka me još jedan veliki i važni izpit, mnogo veći i važniji od ovih, i ako na njemu prođem, blago meni!« Sada tek shvatih, da misli na smrt i pomislih u sebi: Sretnih li, koji gledaju sve očima vječnosti!«

Taj izpit se Ivanu približio. Glasnik mu ga Božji — bolest i liečnik naviestio. No našao ga i pripravna. Barem 14 godina pripravljala ga na nj opomena izpovjednika trapista: »Memento morri!« — »Misli na smrt!« Pripravan je bio sviešću, ali prirodni se osjećaj opire bolu. Pa i u samome Isusu, koji također u smrtnoj stisci tri puta moli: »Otče moj, ako je moguće, neka me mimoiđe ovaj kalež.« Mat. 26, 39. I tri puta se navraća k učenicima kao da traži olakšanje. Sličan i u tom svome Božanskom Vođi, traži i Ivan pomoć Pričešću i molitvom od Isusa i Marije; od izpovjednika i prijatelja savjet i obodrenje; od roditelja i liečnika — liek i operaciju. Među zadnjim zapiscima čitamo u Dnevniku: 8. II. 1928. »Pišem, jer sam uvjeren, da se oko mene dešavaju važne stvari, iz kojih posve jasno i realno zapažam kako Gospodin vodi sve pojedinosti našeg života i rada...« 10. II. 1928. »Danas po prvi put mama pristala, da se krunica zajednički molila u našoj obitelji. Sjutra je Gospa Lurdska. To je njezino djelo. Ali zato je moralo doći toliko bolesti preko mene i još ta operacija nosa, kojoj ću se možda moći podvrći, ako sveta Gospa drugčije ne pomogne.« 13. II. 1928. Dosta je velik Križ na nama. Dobio sam gnojnu akutnu — žestoku upalu čeljustne šupljine. Danas mi je vađen još jedan zub. Mama u silnim mukama; međutim vidim, da se dosta rado moli. Sinoć smo stvorili kao zavjet, da ćemo, kadgod to prilike i posao dopušta, uviek zajedno moliti krunicu. Čudno: ovo naše trpljenje kao da je stvorilo čudesa u mami,

koja dosta lako sada moli i samu krunicu i sama veli, da je danas koju stotinu Otčenaša i Zdravih Marija izmolila. Rukopipateljan dokaz, kako je trpljenje najjače sredstvo da spasava i posvećuje duše. Blago si onim dušama, koje radošću iz ruku Gospodnjih primaju svaku bol i sjedinjene s Isusom doprinose je za razširenje Crkve Isusove — u dušama i u družtvu.« 15. II. 1928. »Lako je svaki dan primati sv. Pričest i gostiti se s Gospodinom. Oh, kako je čovjeku trpko, kada mora da grize i jede tvrdo drvo svetoga Križa. — Danas mi opet zub izvadiše.«

Ivan dakle trpi tjelesno i duševno; trpi zbog sebe, zbog svojih i zbog organizacije; trpi predano prikazujući sve za Sv. Crkvu. I njemu je doista »trpko«. Sviestan je bio svojih sposobnosti za rad na slavu Božju; gledao je veliku potrebu toga rada u našim težkim crkvenim prilikama; želio je utješiti svoju majku tjelesnu, želio je pomoći svojoj majci duševnoj, sv. Crkvi. A Gospodin traži od njega: »Umri! Umri mlad! Ne trebam te! Pa ni tvoga kakvog častnog mučeničtva! Ne u zatvor, nego u grob! Iznikni! ...«

U težkoj duševnoj suhoći došao je izpovjedniku. »I Bog me dragi zapušta!«

— Ne zapušta, govorio bi mu izpovjednik. Samo uzkraćuje milinu prisutnosti. Dobar Otac milije diete šalje na višu školu. Odsutnost Otčeva je za njegovo dobro.

— A ipak bi liepo bilo još živjeti i raditi...

— Jest! Ali i Isus je po osnovi Otčevoj morao svršiti već u trideset i trećoj godini. Pa još onako!

— Zaista je bol nešto veliko i vriedno!

— Da, u njoj čovjek sam stvara svoj dar Gospodinu. Dragovoljnim primanjem smrti bol ciedi iz čovjeka njegov »ja«. Taj sitni »ja« izčezava u neizmjernosti Božjoj. No baš u tom zagrljaju nalazi punu sreću djeteta.

— Žrtva, podpuna žrtva! Velim! došlo je vrieme žrtve.

— Prinesimo je što veledušnijim predanjem.

— L'abandon! Podpuno predanje!

— Sve dati, i to sve sinovskom ljubavlju

— E, pa — fiat! Budi volja Tvoja!...

I bila je njegova volja već na zemlji tako skladna s Božjom, te će i u nebu samo nastaviti složno za duše raditi.

— Ne bi li morao još odgoditi operaciju? Upitao je drugi puta.

— A možete li raditi? upita njega izpovjednik.

— Sad već malo, odgovori Ivan. A liečnik veli: Bez operacije sve manje!

— Ne biste li u Beč na pregled?

— Mislio sam. Ali sredstva? Ne bih htio pasti na teret roditeljima. A k tomu škola? Građu sam doduše prošao; pa bi mogao još i završiti. Odem li u Beč, jedva bih se za vremena vratio.

— A naši su liečnici vrstni?

— Svi ih hvale. Vele mi, da je vrlo pogibeljno odgađati operaciju.

— E pa što drugo onda nego da pođete.

— U ruke Božje! Rekao je, predajući već unapried — i dušu svoju.

Htio je Gospodin, da među hrvatskom mladeži umre; njoj je živio u tielu, njoj će i u idealu. Zadnji nam se razgovor kretao oko nekih manjaka među Orlovima, na koje su protivnici prstom upirali. Upozorio sam ga tada na članak Otca Doncoeura u »Etudes« o brbljavom junačtvu i papirnatom rodoljublju, gdje se češće izticalo: »C'est de la litterature!« I kako je takovoj površnosti jedini liek djelo i stvarna žrtva, prema Spasiteljevim: »Ako zrno pšenično padnuvši u zemlju iztrune, donosi obilati rod« Iv. 12, 24. I s tom mišlju se oprostio: »Da, o tom sam već davno uvjeren: treba žrtvovati! Ja sam gotov!«

Slično je razgovarao i sa Dr. Beluhanom i Dr. Kniewaldom. Na koncu, kad je već s liečnikom sve uredio glede operacije, saobćio je roditeljima, da ide na kliniku. I oni su se bojali, jer je zadnjih dana govorio majci, da će umrieti prije nego ona, koja već tako dugo i težko boluje. Pa da je kako utješi, reče ko u pol šale, neka

uzme za sina druga mu Dr. Avelina Čepulića, komu je netom bila umrla majka.

Zadnje noći oprostio se i s protivnicima svojim spalivši svu dokaznu građu protiv njih, što mu ju je bilo donielo više osoba, koje su ih imale i zašto da tuže. Kako prije često tako i sada uzdisala mu je ojađena ali vitežka duša: »Oprosti im Otče, jer ne znaju što čine.« — Kako je ozbiljno sa smrću računao, vidi se i iz rieči, što ih je sebi za grob napisao: »I. M. u miru. Meni je život bio Krist, a smrt dobitak«.

Knjižicu i sve spise uzorno je sredio, te 25. travnja, primivši sv. Pričest u svetištu Presvetoga Srdca, pošao je na kliničko odjeljenje za grlo i nos. Sliedeće ga je jutro operirao profesor Dr. Mašek. Od prevelikog krvarenja Ivanu je pozlilo, i po priznanju samih liečnika bila je pogibelj da odmah umre. Posvetili su mu svu pažnju i zaustavili nekako krv, ali je brzo iza toga nastala upala mozga i Ivan je počeo na mahove gubiti sviest. No dok je bio pri sviesti, udivljavao je sve svojom vedrinom i strpljivošću, ljubeznim razgovorom i pobožnim poticajima bolestnika i sestara. Kad se saznalo za njegovo pogibeljno stanje, posjećivali ga prijatelji, a neki su tako reći i trajno kroz više dana i noći bili uz njega. Tako Dr. Beluhan, O. Ambroz Vlahov, Dr. Kniewald, i O. Pavelić D. I. Posjećivale su ga često gospojice Marošević i Stanković iz Sveze Hrvatskih Orlica i više drugih.

Uza svu veliku brigu liečnika Ivanu se nije moglo pomoći, pa je stanje bezsviesti i strašnih grčeva bivalo sve češće i trajnije. Pri podpunoj sviesti razgovarao je još jednom i sa izpovjednikom, a drugi puta, kad mu je davao sv. Pomast, mogao je tek znakovima da se sporazumi. Izpovjednik ga je podsjetio na zadnji razgovor o žrtvi, a Ivan je težko još mucajući izrazio: »Ce n'est pas la litterature!« Da, život nije pisarija, niti je književnost život. Videći izpovjednik, da Ivan zaista prinosi žrtvu života, podsjetio ga je na razgovor o Orlovstvu i pitao, ima li mu još što reći? Ivan potvrdi, a izpovjednik mu reče: »Zar ne, Vi žrtvujete svoj život za hrvatsko Orlovstvo?« I Ivan vedro pogleda, velike njegove

oči zasjaše i kao da se htio ranjenim licem nasmiešiti naklonio je glavom. I time se razstadosmo.

U ovim svietlim časovima približavao se je k Ivanu i otac, a on bi ga milovao, hoteći ga utješiti i zahvaliti mu za sav plemeniti uzgoj i ljubav. I u takvom jednom milovanju pao je opet u nesviest, iz koje se više nije vratio, nego je nastavio u vječnosti »Grliti Otca i Sina i Duha Svetoga«, kako je to čitav život želio i 12. V. 1920. zabilježio. Bilo je to u četvrtak 10. svibnja 1928. u 10 i pol prije podne.

Smrtnu mu je svieću u ruke utisnula s. Rafaela Milosrdnica, a molitve za umiruće izmolio Dr. Beluhan u prisustvu Dr. Kniewalda i Dr. Protulipca. Dok je Ivan ležao na klinici, nalazio se u Zagrebu i nuncij Sv. Otca Pape preuzvišeni Pelegrineti. Izpovjednik ga je Ivanov zamolio da ga posjeti i blagoslovi, što je on rado i učinio primietivši odmah: »Ako umre nije nesreća za nj, nego za nas«. U odsustvu nadbiskupa Bauera zamolio je pomoćni biskup Dr. Premuž blagoslov Sv. Otca za Ivana. Brzojav je još stigao dan prije smrti: »Sv. Otac blagosivlje bolestnog Dr. Merza i zaziva na nj božansku pomoć. — Kardinal Gaspari.«

Kad se bilo pročulo, da je Ivan u smrtnoj pogibli, mnogo se za nj molilo u crkvama, po samostanima i družtvima; prikazivale se za njegovo zdravlje sv. Mise i činili se zavjeti. Učinili su dakle svi i on sam, što su najbolje znali i najviše mogli. A ipak se preselio u vječnost. Očito, da je njegovu žrtvu tražio i milo primio Gospodar života za svoju veću slavu i njegovo i naše veće dobro.

To se i odmah iza smrti Ivanove pokazalo. Zavjesa njegove sakrivenosti stala se odkrivati. Na pozornicu su redom izstupali štovatelji, iz njihovih oplemenjenih srdaca stala se izvijati sve jasnija prava slika i veličina Ivanova. Orlovski je Savez izdao osmrtnicu i poruku družtvima, u kojima Ivana nazivlje: Vitezom Euharistijskoga Kralja, neumornim radnikom u apostolatu Katoličke Akcije, najsvjetlijim sviećnjakom i podpunom žrtvom hrvatskog Orlovstva. I odjek brzojavka iz ciele

Hrvatske zapanjio je i brzojavne činovnike te se pitali: »Pa tko je i što je taj?!« Iznenadio se i cieli Zagreb, kad je čuo, da njemu zvoni veliko zvono stolne crkve, i govorio je: »E, to je više nego jedan mladi profesor!« I da je to uistinu, rekle su mu i novine i časopisi, koji su mu bez razlike smjera priznale velike sposobnosti, uzvišenost značaja i silni utjecaj na hrvatsku mladež.

Kao neprekidnom procesijom prolazili su Zagrebčani čitava dva dana mimo njega izložena u orlovskoj odori u Mirogojskoj mrtvačnici. Počastnu su stražu kraj odra neprestano držali Orlovi u odori. Premda je kišilo, sakupilo se u nedjelju u tri sata po podne na njegov pogreb do pet tisuća osoba. Šest je govornika davalo oduška boli i udivljenja, nadi i ljubavi, koja je pratila Kristova borca u vječnost. I Crkva je svomu vjernome sinu izkazala svoju punu počast i priznanje u osobi biskupa Dr. D. Premuža, koji je uz veliku pratnju obavio pogrebni obred. Družtvo »Branimir« odpjevalo je dvije tužaljke.

Slični, ako i ne tako potresni, izljevi zahvalnih osjećaja izlili su se sliedeće nedjelje na svečanoj spomen slavi u natrpanoj Jeronimskoj dvorani, gdje su pred ukusno okićenom slikom milog pokojnika redom progovorili: Msgr. Dr. Beluhan o njegovim krepostima, Dr. Jakovljević o filozofsko-književnim nazorima, profesor D. Žanko o orlovskom radu. A. Šenda krasnoslovio je zanosnu svoju pjesmu o Vitezu Marijinom, koji, dobivši po njoj zlatna krila, leti k njoj, da još jače zagovorom radi za svoje mlade — Orlove. Tako su i mnoga družtva širom Hrvatske izkazala počast svome duhovnom vođi, a sretnima se cienili, koji su mu mogli doći na grob.

Nakon dvie godine dovršena je gradnja obiteljske grobnice, i smrtni su ostanci Ivanovi u kovnom liesu onamo preneseni 17. V. 1930. Tu ga je zadnji puta dočekala bolna majka poduprta od častnih sestara; a za pet godina smirila se i ona uz njega umrvši 5. VI. 1935. Jednostavni spomenik od sivog granita sa iztaknutim velikim križem, a sa umetnutim crnim granitnim pločama, umno je zamišljen, da predoči jednostavnost i čvrstoću, veličinu i silu Ivanovih kreposti, koje su se zbile u križu.

Nadpis na njemu liepim Damazovim slovima izrazuje Ivanove najmilije osjećaje.

»OVDJE POČIVA — U KRISTU BOGU SVOMU — DR. IVAN MERZ — * 16. XII. 1896. † 10. V. 1928. — VJERNOM SINU KATOLIČKE CRKVE — ŽIVOT JE BIO KRIST, A SMRT — DOBITAK JER JE OČEKIVAO — MILOSRĐE GOSPODINOVO — I VJEČNI POČINAK NA — SRDCU ISUSOVU«.

I Ivanov je grob po uzoru njegova božanskog Učitelja škola križa, putokaz k savršenstvu. Ugledni ascetski pisac i profesor na Gregoriani O. J. Guibert veli: »Opravdano se može sumnjati o pravoj svetosti neke duše, o kojoj se čini da je malo ili ništa nosila križ Kristov. Naprotiv iz samoga toga, što je koja duša imala mnogo i težko trpjeti, pa ako je to strpljivo, s ljubavlju i rado podnosila, može se opravdano zaključiti, da nije moguće te ne bi bila uistinu sveta; napose gdje je s tom strpljivošću spojeno i vjerno izvršivanje staležkih dužnosti. To naime može proizvesti samo žarka ljubav, koja gospoduje životom, pa je tako i dušu upriličila Kristu razpetomu, uzoru svake svetosti.« Theol. spiritualis p. 104. n. 110.

O Ivanovoj se kreposti dakle ne može sumnjati, jer je njegov križ bio težak i velik, kako mu je i grobni. On je pružio i dokaz, što ga traži sv. Franjo Saleški (Teotim. IX, 2). »Htjeti trpjeti, siguran je dokaz ljubavi«.

To je Ivan naučio i hrvatsku omladinu, — kroz Orlove i Križare — koja zahvalno i neprestano hodočasti na njegov grob priznavajući mu sa vinkovačkim Orlovima koji mu staviše na grobni križ krasan vienac s nadpisom na svilenoj vrpci: »Hvala Ti, Orle Kristov, što si nam pokazao put k Suncu!«

PRVI KRIŽAR

Na Cvietnicu 28. III. 1926. prigodom korizmene obnove zabilježio je Ivan ovo:

»Budući je grieh najveće zlo, zapravo jedino zlo, jer nas lišava jedinog dobra — Boga, sliedi, da grieh valja

najviše mrziti i svim se sredstvima proti njemu boriti. I katolička organizacija imade zadaću da uništava grieh. Ako se ne postigne, da članovi budu bez smrtnog grieha, ova je organizacija bezsmislena, jer čemu čovjeku sav sviet, ako gubi svoj cilj, radi kojeg je stvoren. Mjesečna sv. Pričest morala bi biti svečano očitovanje borbe katoličkih družtava proti tom jedinom zlu — griehu.

Katolička je organizacija veliko dobročinstvo za članove, jer im daje preduvjete da si spase dušu. Da uzmognu svi članovi upoznati što bolje cilj, radi kojeg su stvoreni — hvaliti, slaviti i služiti Boga — katolička bi im organizacija izkazala najveće dobročinstvo, da bi za njih priređivala duhovne vježbe. Duhovnik u družtvu dokaz je neizmjerne ljubavi Crkve prema vječnom spasenju članova; uvesti bi trebalo sustavnu pouku katekizma. Prema tomu u prvom redu i prije svega katolička udruženja moraju paziti na unutarnji pojačani rad: na tako temeljit odgoj svakog pojedinca, da svaki njegov čin bude sviestno odgovarao trostrukom cilju, radi kojeg je stvoren. Jedino ovako odgojene ličnosti kadre su, da socijalno apostolski djeluju t. j. da i drugim ljudima stvaraju uvjete, te i ovi isto tako spoznadu trostruku svrhu svoga života i prema njoj udese svoj život...

Srž svakog apostolata mora biti borba protiv grieha. To je okvir, u koji ulaze druge vrste apostolata — čisto vjerski, prosvjetni, politički, ekonomsko-socijalni i t. d.

Katolička se Akcija stavila u službu Kralja Isusa razpetoga, okrvavljena, koji visi na križu. Koje li dostojanstvo, što je omladina odabrana, da služi tako velikom, dobrom, ljubljenom Kralju? Koja li sreća, ako mu i u trpljenju postane slična?

Ne bi odgovaralo vojsci razpetoga Kralja, koja ratuje za oslobođenje braće izpod kraljevstva sotone, ako i ona ne bi bila razpinjana na Križ, i ako se i ona ne bi hranila drvetom svetoga Križa.

Progoni katoličke omladine, potežkoće sa svih strana, koje ju susreću, dokaz su, da smo vojska Razpetoga

Kralja. Kada bi sve to glatko teklo, ne bismo bili vojska Isusova.

Tu viest valja proširiti među udruženjima i svom omladinom.

Razpetoga valja usrdno moliti, da nam udieli snagu, da ga sliedimo i kao družtva i kao pojedinci na Njegovom Kraljevskom krvavom Križnome putu«.

To je Ivanova smjernica Orlovstvu, da častno izađe iz nutarnjih i vanjskih pogibli. A te su bile ozbiljne.

Vanjska je pogibao prietila od vlade, koja je sebi svojatala sav tjelesni i prosvjetni odgoj. Da zaštiti Orlove pošao je Dr. Avelin Ćepulić k ministru Pribičeviću i razložio mu, kako Orlovstvo svojim crkvenim uzgojem najbolje jamči za značajnu mladež. Pribićević mu je odgovorio: »Naša su stanovišta dva protivna svjetska nazora. Među nama ne može biti izmirenja. Vi se borite za svoje vjersko, mi za svoje slobodoumno. Vidjet ćemo tko će pobiediti.«

Slobodnim zidarima išle su u prilog razmirice na katoličkoj strani. K tome su mnogi Orlovi više govorili o hrvatstvu, a manje mislili na svoje osobno posvećenje, bez koga nema ni pravog rodoljublja. To je Merza najviše bolilo, on se bojao, da ne bi Gospodin Bog organizaciji uzkratio svoju posebnu zaštitu. Zato je ovako ozbiljno govorio i sam i preko duhovnika. U tim tjeskobama bilo je Orlovstvo i odlučilo g. 1927. pristupiti Apostolstvu Molitve i posvetiti se Presvetom Srdcu Isusovu.

Ivan se je sjećao idealizma francuzkih Euharistijskih Križara, pa ga sve žarče naglašavao u svojim člancima i predavanjima. Nastojao je dapače, da i samo ime Križara omili. Radostan čita svaki dan parižki »La Croix« — »Križ«; izrezuje člančiće i daje ih prevoditi za našu štampu. Kad pomišlja o katoličkom radu većega obsega, želio bi da se i naš dnevnik nazove »Križ«. Njegova iskrena, zanosna, bojovna i patnička narav nalazi svoj najbolji izraz u križarskoj ideji. I kada smo razgovarali o mogućnosti ukinuća Orlova bilo s koje strane, uviek mu je svietlila nada: kao Križari bi se ipak mogli održati.

I u tom je smislu Ivan i prikazao svoj »život za hrvatsko Orlovstvo«.

Organizaciju Euharistijskih Križara, što ju provodilo pod tim imenom Apostolstvo Molitve iz Tuluze onamo od 1911. preporučio je bio Benedikt XV. g. 1918. za sav sviet. Zbog ratnog stanja nismo onda kod nas započeli s njihovim širim okupljanjem. Uršulinke u Varaždinu ipak su već onda pod tim imenom euharistijski uzgajale svoje učenice. Kad je uprava Apostolstva Molitve kod nas vidjela, da drugi pokušaji vjerskog uzgoja ne uspievaju, odlučila je, da križarski euharistijski više naglasi, pa od g. 1926. donosi u Glasniku Srdca Isusova redovite poticaje za »Male Križare«. Ovi kad odrastu bit će veliki Križari, kako su i u Francuzkoj, makar i pod drugim imenom.

Pod pritiskom beogradske vlade i na savjet biskupa zaključili su u prosincu 1929. Orlovi zaista da se raziđu. Sada je uprava Apostolstva Molitve predložila preuzvišenom nadbiskupu Baueru, da će ona okupljati napuštenu mladež po uzoru francuzkih Križara. Kao odgovorni i zabrinuti pastir prihvatio je nadbiskup Dr. Bauer, a Dr. Protulipac, i kasnije Dr. A. Ćepulić uz sudjelovanje upravitelja Apostolata sastavili su pravila Križara, koja su zadržala organizacijski oblik Orlova, a pojačala su vjerski odgojni način upravo štovanjem Presvetoga Srdca Isusova. Tako na ideji Apostolata utemeljenu organizaciju Križara potvrdio je nadbiskup Dr. Bauer 22. II. 1930. Bivši Orlovi pristupili su Križarima gotovo listom, a novi se članovi javljali brojno sa svih strana, pa je tako bio spašen najidealniji pokret mladeži, što ga je Hrvatski narod ikada imao. Kad je na to Upravitelj Apostolata kod Sudbenoga stola u Zagrebu zapisnički preuzeo odgovornost za Križare, priznala ih je i svjetovna vlast. Time se je Družba Isusova izvrgla sumnjičenju i progonu, koji je u veljači g. 1933. ugrozio i sam njezin obstanak u Hrvatskoj. Spasio ju odlučan izstup hrvatskih biskupa i zagrebačkih katolika, koji su joj u tisućama pokazivali privrženost. Na savjet nadbiskupov i zbog obćeg dobra Crkve nije se Družba dalje

tako oštro izlagala, a same Križare i Križarice preuzeo je nadbiskup opet g. 1934. kao sastavni dio Katoličke Akcije. Hrvatski Križari nisu dakle samo presađena tuđa biljka, oni su dar sveobće Crkve našoj mladeži, da ona — po riečima Merzovim — »na svoj način doživljuje Isusa«. I doista jedva ima u Crkvi ovakova sustavna organizacija za vjerski i ćudoredni uzgoj, kao što su to hrvatski Križari.

Stvarni je uspjeh ovo najbolje potvrdio. Prečastni don Jure Dulčić piše u »Nedjelji« 1937. br. 38: »Činjenica je, gdje Križarstvo radi, ondje opada vjerski nehaj, ukidaju se narodni poroci, buji vjerski život ne samo nutarnji nego i vanjski, katolicizam se učvršćuje i stiče štovanje; Križarstvo vrši djela Katoličke Akcije, djelo kršćanske obnove. Ono je u krilu poletne, nesebične i zdrave mladeži pokazalo kod nas između svih udruženja, najviše sposobnosti i života po broju i radu. Križarstvo je i odkako su se pojavile druge katoličke omladinske organizacije pokazalo najjaču prodornu snagu, častno je mjesto izvojevalo u javnosti katoličkoj ideji i spasilo mnogo mladeži, da ne udari pogubnim strujama... U mnogim mjestima, da nije bilo brane križarskih redova, razvratne bi struje bile prodrle neobuzdanom snagom. To je dakako stajalo silnih borba, silnih žrtava, taktike i razbora osobito onih, koji su u vodstvu«...

Zahvalne Križarice priznavaju svoj obstanak i dobar duh upravo utjecaju Merzovom na njihovu organizaciju. »Taj je Božji čovjek stvorio tako čvrste temelje, ostavio tako svestranu i bogatu ideoložku baštinu, da smo kroz 17 godina crpli iz nje, a da je nismo izcrpli, ni oštetili. Tako u cielom Križarstvu, tako u njegovom ženskom dielu. Od prvih početaka pa do danas linija nam je uviek ostala ista, jer je to Merzova linija. Shvaćanje duhovne izgradnje i pojedinaca i čitave organizacije uviek jednako, jer je to Merzovo shvaćanje. Crkveni duh jednako jak, korjenit, jer nas je Merz tako učio... U tome je tajna naših uspjeha, tajna naše duhovne jakosti, tajna naše organizacijske čvrstoće i suvremenosti. »Nedjelja« 1942. br. 26. Ista gospojica M. Stanković izvješćujući o

uspjesima »Uzkrsne borbe« širom Hrvatske pripisuje njezine liepe uspjehe Merzovu utjecaju: »To je Merzov duh!«

Kako duboko utječe Ivan na duše iz vječnosti svjedoči na pr. Zora u »Za vjeru i dom« 1934. br. 5. »Samo jedan niemi susret! Na njegovu grobu... A onda čvrsti vez dviju duša. Jedne što uživa plamen bezkrajnih visina i druge što putuje kroz maglene poljane. Od toga prvoga susreta vjerno me on prati svuda. On Rimljanin, Papin čovjek, vječni proučavatelj Papinskih odredaba, on katolički čovjek, on naš dragi Dr. Ivan Merz. Vječno sam u družtvu s njim...«

Ovakav idealni utjecaj dobiva svoje potvrde i mnogim uslišenjima kako to zahvalno češće priznavaju uslišani. »Tvojim zagovorom smilovao se veliki Bog, uslišao je moje molitve. Za to Ti mnogo dugujem... Brate Ivane — hvala Ti!...» «Za vjeru i dom« 1935. br. 6. i drugdje.

Križarstvo je s Ivanom sviestno srašćeno, živi s njim vječno živim u radostnim uspjesima, još više u bolnim borbama. Značajno je tome dao oduška N. Kirigin nad grobom Ivanovim 14. V. 1939.: »Merz je znao da omladinu — puštenu i ostavljenu — sabere, oduševi i povede na nov život, prema novom cilju: Pobjedi Božjih načela i zakona u slobodnom Hrvatskom narodu. Za to je on — prvi među prvima — bio Katolik, bio Hrvat. Merz je bio »Hrvatski čovjek«...

»Zajednica misli i želja, odluka i življenja nas je tako uzko povezala, da smo svi obilježeni posebnim gledanjem — djelatnih katolika — na sviet i na ono, što se zbiva oko nas. Evo u ovome je najveća veličina našeg dragog pokojnika Dr. Ivana Merza. To je njegovo uspjelo poslanstvo... I sada nakon jedanaest godina jednako nam je težko što Te nema među nama... Mogu nam mienjati nazive i odiela, ali dušu nam ne će nikada promieniti i ubiti. Ta i tvoje je djelo — Orlovstvo — propalo, ali ideja i ljudi su ostali i nove prikupili. Za to, Ivane dragi, čuj naš zavjet na Tvom grobu. I ako sve izgubimo, i ako sve propadne, jedno ćemo sačuvati, ljude ne ćemo izgubiti, Tebe ne ćemo ostaviti i tvoju ćemo uspomenu sačuvati.

A mi Te, dragi Ivane, molimo, da izmoliš pomoć od Svevišnjega, da nam na tom trnovitom putu pruži ruku pomoćnicu. Neka je hvala i slava našem predvodniku Dr. Ivanu Merzu!«

Rad dakle Dr. Ivana Merza bio je po volji Pija XI., bio je po volji Isusa Krista. To je bio onaj posao, na koji je Isus poslao apostole još na početku svoga javnog rada, dok još nisu bili svećenici. Kao obični laici zašli su među ljude i propoviedali pokoru, »metanoju«, promjenu shvaćanja« t. j. da je zemlja odgajalište djece Božje za vječni njegov Dom, te su za potvrdu i razjašnjenje te istine odmah vršili i osobita dobra djela. Prema tomu i takav Mesija dolazi, koji će im u tome pomoći, a ne da im politikom ili bojem izvojšti raj na zemlji. Za taj posao upućivanja savjesti i djela ljubavi trebala je Crkva laičku pomoć Priscile i Akvile, benediktinskih oblata i sredovječnih vitezova, trećoredaca i kongreganista; sve prema potrebama vremena i raznovrstnu pomoć svojih vjernika. Proti današnjem razkršćanjenju družtvovnog i javnog života trebala je po sudu Pija XI. i kod nas laička pomoć Orlova i Križara. I tu je laičku pomoć umom i srdcem predvodio Dr. Merz.

Ako druga križarska vojna, koju je organizirao sv. Bernardo i nije vanjski uspjela, poviest ipak znade za mnogu dobru posljedicu njezinu, Gospodin pak još i više. Ako Piju XI. njegovom Katoličkom Akcijom nije uspjelo spasiti sviet od ratnog pustošenja, ona je ipak postigla veliku svrhu: pokazala je mogućnost riešenja svjetskog sukoba na način dostojan djece Božje. Koji ga pak nisu htjeli sliediti, polagati će račun pred sudom Božjim i svojih naroda. Jer je upravo radu Katoličke Akcije širom svieta uspjelo, te se još i danas u podivljalom javnom mnienju ipak opačina zove i odurava kao opačina, a krepost zove, ljubi i vrši kao krepost. Stariji, koji smo se borili s valovima bezvjerstva i nećudoređa, znamo to iz izkustva. Svi pak i danas slušamo, kako je glas Pija XII. još i sada glas savjesti svieta. Jeka njegovog predšastnika u Hrvatskoj bio je Dr. Merz. I kako Pijo XII. samo nastavlja navieštati vječno istu Istinu, Pravdu i

Ljubav, tako treba da i po Merčevom Križarstvu i dalje Istina znažno među laicima odjekuje, Pravda se brani i Ljubav se od laika organizirano vrši. I doista se i danas u nas najidealniji borci za stvarno istiniti novi poredak vrstaju u velikom broju iz križarskih redova. Ovi su redovi najspremniji pomoći Božanskom Samaritancu u njezi njegovog velikog ranjenika — ljudskog roda i Hrvatskog naroda. Tom ranjeniku treba već sada Papinim smjernicama izpirati i zalievati rane savjesti, treba ucjepljivati milostni sok Euharistije, da nikne novi život. Taj dolazi samo od Isusa »Istine, Puta i Života«. A kako se to postizava pokazao je evo predvodnik Ivan. Na potvrdi, na sakramentu Isusovih boraca, uzeo je Ivan ime »Viktor — Pobjednik«. Krstno mu ime Ivan znači — Božja Milost, pa je njome eto i ostvario drugo ime i preuzetu dužnost — Pobjednika.

VITEZ SRDCA ISUSOVA

»Kod života jednog svetca je svakako najzanimiviji njegov vlastiti duševni i tjelesni život; njegovo djelovanje u družtvu samo je posljedica ovoga.«

Maslovare, 18. XII. 1918.

»SPOSOBAN!«

Cieli Merčev život i nije drugo nego junačko pregnuće, da izgradi nutarnjeg čovjeka. Pogledajmo sada, kojom je to sviešću, kojim silama i kojim sredstvima činio, te do kojega je stepena uspio.

Kako je bio jaka mješavina krvi bio je i dosta izrazitog temperamenta i to po otcu i majci koleričnoga. Postojana mu je bolest još primiešala nešto tugaljive, ali i misaone melankolije. Vanredno razvijeni i dobro čuvani živčani sustav[18] usmjerio mu je i značajnu muževnu ćud: od otca mu prenio dar bistrine i snage, od majke čuvstva i okretnosti, a od obaju širine srdca, radinosti, stege i uztrajnosti. Jak talenat u pamćenju, sudu i volji smogao je naučiti deset jezika, svladati građu koja se traži i dostaje za dva doktorata, usposobiti se za četiri zvanja: častnika, profesora, književnika i svećenika. Povrh toga bio bi si još mogao zasluživati kruh i kao mehaničar, svirač, glumac i športaš. Takav je čovjek mogao mirno nastupati, otvoren biti i osvajati. Divna naravna građa za svetca, ali i strahovito oruđe za prokletca. Ivan je odabrao prvo.

Sve te sposobnosti i podsviestno su pitale: čemu smo tu? Zato njega i neprestano muči problem života, pitanje čemu živim? Rješenje mu daje misao na z a d n j i c i l j, na koji ga već kao dječaka opominje smrt, jer

mu ona kroz bolne oči neprestano prieti. Pogibelj sljepoće upozoruje ga na bit i nutarnju vriednost stvari, pa ih po tom i procjenjuje i sve k Bogu upravlja. I kako ga ta bol cieli život prati, tako je sebi i neprestano sviestan strahovite zbilje života, koji mu je samo boj za vječnost. K Bogu treba doći, za nebo se pripravljati. Život je žrtva za vječnu sreću. Bol ga drži u poniznosti, koja rađa poučljivošću; čežnja za Bogom razplamćuje sve jaču ljubav, koja nadahnjuje žrtvu — i eto bitnog sadržaja cielog nutarnjeg života Ivanova.

Ljubav želi s Bogom razgovarati t. j. moliti se, a ljubav želi i Bogu sličnijom biti, pa sjetilnost potiskivati t. j. odricati se, žrtvovati; a to su dva krila, kojima se duša diže u visine savršenstva. Ovo temeljito i zdravo shvaćanje duhovnoga života ima Ivan od početka. »Ono što uviđam, da je u meni plemenito, to meni moguće nije iz čuvstva nego razum mi kaže: tako je dobro — i tako radi«. Beč, 31. I. 1915. Taj razum je Ivanu govorio, da je dobro steći pravo mišljenje i od drugoga, pa je tom krepošću poučljivosti[19] sve voljkije primao pouku. Nije on te kreposti lienošću odnemario niti ohološću prezreo, nego je počitanjem prema svakom ugledu i brižnim proučavanjem naučnih vrela i dokazala razvijao. K tome je naravnu domišljatost marljivošću razvijao do prave vještine i snalaženja, i tako bio upravo neizcrpiv u razlozima potičući sebe i druge na krepostan život. Ovo temeljito duševno razpoloženje — dati se poučiti — vanredno je važno za usavršivanje, a u Ivana je bilo kao dio razboritosti i poniznosti upravo njegova značajka.[20]

Kako je poniznošću t. j. sviestnim podvrgavanjem uzvjerovao, tako je povukao i posljedice, pa se Stvoritelju podložio vršeći njegove zapoviedi. Ponajprije da ga u velikim stvarima ne uvriedi, da ne učini težkog grieha. Kako pak nema težkog grieha bez makar ka kovog ohologa umišljanja neovisnosti, tako je ovakovo iskreno podvrgavanje prvi stepen poniznosti. Prvi stepen ili prvi put duhovnoga života, put čišćenja. Kako mu

bivala sve jasnija dobrota Gospodnja prema njemu, tako se i ćutio sve jače obvezanim tu dobrotu ne ražžalostiti ni lakim griehom, nego što više krepostnim vježbama razveseliti. I to podvrgavanje i težnja je drugi stepen poniznosti i ujedno drugi stupanj duhovnoga života, stanje napredovanja, put prosvjetljenja. Kako je upoznao u Isusu ljubav, koja čini za ljude najviše što može, koja se daje pogrditi i uništiti, da izlieči ljudsku oholost, tako želi i Ivan da odgovori Isusovoj ljubavi što većom sličnošću u vršenju savjeta njegovih i u podnašanju pogrda, da sasvim prezre ljudski obzir i podpuno zabaci duh svieta, a provodi samo vrhunaravna načela. I to je treći stepen poniznosti, a ujedno treći stupanj duhovnoga života: podpune sličnosti i ujedinjenja. Tako su istina i iskrenost, ljubav i poniznost, molitva i odricanje redom uzko spojeni i jedno u drugo uprti, kao hrvatsko uzlovno vezivo ili stropovi kasne gotike. I kako se njezine pojedine žile i rebra tek u visini samostalno razvijaju, a u stupovlju su združeni u jedno, pa da se opet i na vršcima stropa spoje u jedno, tako su i početci Ivanovih kreposti već u korienu zamjetljivi, tiekom nauka i u javnom životu se razvijaju, da se onda, a napose pred smrt opet u divnoj žrtvi svi ujedine. Kad je na orlovskom sletu u Đakovu zanosno opisao nutarnju izgradnju duhovnog života kao đakovačku katedralu, bilo je to samo izražaj vlastitog doživljavanja. Evo na pr. jednog od prvih ovakovih spletova naravi i vrhunaravi, težnje i kreposti.

Banja Luka, 14. I. 1916. »Kod kuće mi je dobro — hoću da se izrazim: bolje. Skoro nikada nije bilo toliko zadovoljstva, tolika suglasnost i veselje kao sada. Mama se uviek smije i mene mazi. Tata ozbiljno čita, ali iza lista uviek štogod liepa progovori. Materialno sjajno ide. Mogu reći: ovo je skoro idealna slika porodična života. Sve se bojim, da ne će dugo trajati. (I nije trajalo, jer je za mjesec i pol morao u vojsku). Jednom nešto dođe; sve je prošlo, svak ode svojim putem. Dođe smrt ili šta drugo.

Doduše meni je već dosadno ovdje. Ta nisam stroj. Sviram i čitam; a cilja pred sobom nikakvoga nemam.

Nema dana, mogu reći sata, kad me ne slietavaju pitanja o biti života i svieta i slično. Ja doista čvrsto, bar dosta teoretski, bolje reći samoživo, vjerujem, no ipak se svemu čudim. Tu je vani aleja, pa sunce sja, pa svemir iza toga, i ja živim i ovaj, te onaj. Pa to i uistinu jest. Pa i zemlja se kreće, postoji rat, historija i to nije samo zamisao mašte, nego to sve obstoji, stvarno je. I uviek se pitam: što je to stvarno. Razum znade; no srdce se uviek iznenađuje. A onda se srdce kao zaleti u mističke predjele, osjeća čarobnu žeđu, koja je to golemija, čim je bliža Izvoru, bolje reći slutnji Izvora, a kad se čovjek šeće, čudi se svemu tomu. Tajna je život...

K tome je još ona oholost, vražja nadutost u čovječjoj naravi. Sam sebi bi priznao griehe, a kad mi drugi napomene, ja se ljutim umjesto da sam mu zahvalan. Onda ona težnja za vjerskom obnovom svieta, više je u meni neka težnja da se uzoholim. Može čovjek biti ponosan, jer zna šta je istina; no tu se uviek pomišlja na slavlje i kako ću ja na kraju imati pravo; na mjesto da se zgadim i priznam, da nije ništa moja zasluga, nego da se pokoravam Istini, koja je pobiedila. Poniziti se treba često i onda će istom čovjek biti na svom mjestu. Mnienja, obzir ljudi valja prezirati u tim slučajevima«.

Ovakovu ozbiljnu sviest svojih pogrešaka, ovakovo iskreno priznanje samomu sebi i poticanje, da ih i pred drugima prizna, pa onda odlučnu volju popraviti se i srdačnu čežnju za Božjom pomoći očituje Ivan neprestano. To je izražaj one njegove velike ljubavi k Istini u stvarnosti života, ona čežnja da mu svetost života odgovara idealnoj Božjoj i njegovoj zamisli. To je u isti mah čežnjom izražena istina, poniznost i ljubav.

U tom je razpoloženju Ivan sve dobro pripisivao Gospodinu Bogu, a sve slabosti sebi. Dosljedno nije se izticao ni hvalio, a još manje tuđu pohvalu očekivao. Nije ga vrieđalo, ako mu je tko prigovorio bilo onom što je činio, jer je sebe držao tek nekim odrazom stalnog jednog stupnja savršenosti Božje, a takovih stupnjeva ima neizrecivo mnogo, u svakom čovjeku po jedan. Pa i taj svoj stupanj ćutio je Ivan da on slabo izvodi i odrazuje,

pa se i bojao tvrdokorno ostati kod svoga, osim u načelnom stavu, za koji je bio siguran, da odgovara smjernicama crkvenoga učiteljstva. Daleko je bilo od njega svako hvalisanje ili poljepšavanje; nasuprot: što više sakriti svoje kreposti, dapače i pred istim svojim duhovnim vođom, što inače nije običaj u katoličkoj ascezi. Još više! Često se veselio kad bi ga omalovažavali ili ružili. »Pa jest! Što ćete, slab sam ja kršćanin. Molite se za mene, da se popravim«. Ova istinitost u poniznosti i poniznost u istini, to je temelj kako vjeri, tako bratskoj ljubavi, krotkosti, praštanju, vedrini i svetoj slobodi. Ali prava poniznost s poniženjem. A tih je bilo i od drugova, koji ga smatrali nepraktičnim; i od protivnika, koji ga okrivljivali zbog sijanja razdora; i od slobodara, koji su smieškom prelazili preko njega kao »zaostaloga«; i od crkvenih ličnosti, kojima kao da je bio koji puta neumjestan pretjeranac... Sve je to Ivan znao, sve proćutio, ali i mirno pogrđenom Isusu prikazao.

Ivan eto ima pravi i visoki pojam o kršćanskom savršenstvu, u njega je velika težnja za svetošću, njegova iskrenost i darovitost jamče, da će je najozbiljnije nastojati ostvariti .Mogao bi ga dakle i vrhovni Meštar svakog vitežkog reda proglasiti na stavnji »sposobnim«, i bez bojazni ga primiti u »novačtvo«. Po ovom on sada pokazuje, zašto nije mogao ostati u Vojnoj akademiji zemaljskoga kralja, a kako dobro pristaje u onu Nebeskoga.

NA VITEŽKOJ AKADEMIJI

O Bezgrješnom Začeću god. 1923., upravo kad je Ivan zavjetovao vječnu čistoću i kad je spremao osnutak HOSA, držao je i na svečanoj akademiji Marijinih kongregacija u Glasbenom zavodu pred najodličnijim katoličkim slušateljstvom predavanje »O nutarnjoj snazi Marijinih kongregacija«. On je ispravno nalazi u jakosti duhovnoga života članova. A Marijin odgoj je zapravo odgoj Isusov, za Isusa, po Isusu. Pa zato je primjenljiv na sav katolički uzgoj. Kako je Ivan zamisao dobro pro-

učio i k tome iz iskustva govorio moramo ove poglede na duhovni život smatrati njegovima. Nije izcrpio svu građu, što u takvom predmetu i nije bilo moguće, ali je pružio sustav s jasnim ciljem, sigurnom metodom i jakim sredstvima. To su vježbe za pravog viteza, neposredno Marijinog, ali i po ukusu Srdca Isusova; to je naučna osnova akademije njegovih vitezova. Evo, zbog našeg prostora, ponešto skraćenih njegovih misli, kako ih je objelodanio u »Katoličkom listu« 1923. str. 618.

Svrha svih ljudi jest njihovo posvećenje; svrha im je da postanu sličnima utjelovljenoj Rieči — našemu Spasitelju Isusu Kristu... Pitamo se radi toga: Kakav je bio unutarnji život našega Spasitelja, da prema tome učinimo naš život sličan Njegovome?...

Naše podatke o unutarnjem Isusovom životu crpimo iz Njegovih rieči i djela, koja može lako svatko da čita u Evanđelju. Protrebno je radi toga da redovito čitamo ovu knjigu ili drugo duhovno štivo, koje na temelju evanđelja govori o unut. životu našega Spasitelja... Dodajmo k tome još molitvu prema sv. Bogoslužju i čitanje života svetaca. Svetci su naime svoj unutarnji život najbolje prilagodili svome Prauzoru i po izrekama ovih Božjih remek-djela — svetaca — možemo jasno razabrati kakav je bio život samoga Spasitelja. Sv. Liturgija je najbolji vođa, koji nam odkriva na vrlo pedagožki način u toku jedne crkvene godine sve pojedinosti iz života našega Spasitelja. Crkva je naime zaručnica Isusova, a duševni život savršene zaručnice je savršeni odraz duševnog života Zaručnika. Ovaj je unutarnji život te nebeske zaručnice izražen na umjetnički način u Sv. Liturgiji. Njene molitve i kretnje; njeni napjevi i njeni miomirisi izsjajivanje su Neba na zemlji, odraz su unutarnjeg života Božjega...

Razmišljajmo dnevno o navedenim stvarima: o Starome i Novom Zavjetu, o životu svetaca ili o sv. Liturgiji...

Sve ovo predpostavlja, da smo mi odlučili težiti za svetošću. Odlučili — dà, to je ona tajanstvena iz-

hodna točka, s koje polazimo putem dobra ili zla. O tajno Božje nepronicavosti; čovjek se može da odluči na dobro ili zlo, može da krene na desno ili lievo. Čovjek, koji bivstvuje samo zato, jer ga Bog uzdržava, čovjek može; čovjek je u tome zaista sličan Bogu, jer imade slobodnu volju kao Bog. I zato, želimo li postati što sličniji Isusu, to valja da postanemo gospodarima svoje volje. U tu svrhu valja sustavno da svladamo sve zapreke na putu savršenstva. Samozataja duha i trapljenje tiela su one dvie poluge, s kojima se naša volja vježba i čeliči; one odstranjuju iz naše duše one mane, koje su na njoj uslied grieha. Te mane ne daju da vatre Božanskoga Sunca prodru posve u našu dušu i učine je usijanu kao vatra željezo. Temelj duhovnoga života leži u naprezanju naše volje. Spasitelj je to rekao svima: »Tko hoće da ide za mnom neka se odreče sebe, uzme križ svoj svaki dan i sliedi mene«. Luka 9, 23.

Pomoću neprestanog naprezanja naše volje u dobru možemo težiti za onom savršenošću, čije smo uzore našli u našemu duhovnom štivu. Mi želimo postati slični Spasitelju, želimo da naš unutarnji život postane odraz Njegovoga. Mi želimo da se pokorimo i podredimo Vječnome Zakonu, koji ravna svietom — koji sva priroda s najvećom točnošću izvršava, a koji jedino čovjek poremećuje. Želeći postati nosiocima Božjega poredka, to se sva mudrost našega života sastoji u tome, da se svojevoljno podvrgnemo onoj istoj zakonitosti, kojoj se nesviestno podvrgava nerazumni sviet — t. j. mi moramo vršiti volju vrhovnoga zakonodavca. »Budi volja Tvoja, kako na nebu tako i na zemlji«. Mat. 6, 10. U tome je bit svetosti; u tome je srčika svih onih molitava, koje su rečene od početka svieta i koje će se reći do konca svieta. A to je poniznost t. j. dragovoljno pokoravanje Volji Božjoj, dakle temelj svim ostalim krepostima; na ovoj mora da počiva zgrada našega unutarnjega života.

Poniznost, molitva, duhovno štivo i vježba volje u dobru one su četiri predpostavke, bez kojih je svaki unutarnji život izključen. Duhovno je štivo u običnim prili-

kama potrebno, jer po njemu obično spoznajemo volju Božju.

Ipak još nismo spomenuli ono najjače sredstvo, koje je za nas na ovoj zemlji ona vatra, koja u nama pali rđe grieha i daje života našoj duši, tako da i ona uzplamti novim žarom. Tada mi sami na sebi izkusimo rieči sv. Pavla, koji veli: »Živim ja, ali ne ja, nego u meni živi Krist« Gal, 2, 20. To je plod presvete Euharistije. Ona nas vodi k vrhuncu kršćanske savršenosti, pravog unutarnjeg života. Ona je naša prva radost na zemlji; po njoj već postajemo dionicima buduće nebeske slave.

Mi živimo u sretno doba; mi svi možemo uživati plodove papinstva Pija X.; možemo često i dnevno biti s Onim, koji je sva radost naša. Po odredbi toga svetoga Pape zemlja je postala nebom, a biedni su oni katolici, koji još nisu razumjeli značenje češte i dnevne sv. Pričesti.

Po svetoj Pričesti u našoj duši počinju strujati one vode, koje vode u život vječni. Ivan 4, 14. Sveta Pričest najbrže i najlakše preporađa i diže naš nutarnji život. U svetoj Pričesti duša slavi svoje slavlje, ona postaje slična svome Božanskome Zaručniku, postaje božanska. Granice nutarnjeg savršenstva kao da prestaju; duša postaje dionicom neizmjernosti i vječnosti.

Tko spomene obnovu unutarnjeg života pomoću svete Pričesti mora i nehotice da se sjeti svete Izpoviedi. Ova su dva sakramenta izvor stalne i uspješne obnove nutarnjeg života svakog katolika. S tim je u vezi i izbor stalnoga izpovjednika. Bog naime hoće da vodi ljude pomoću ljudi. Izpovjednik od Boga dobiva posebne milosti, da nam pokaže volju Božju. On će nas uputiti, koje mane da izbjegavamo i u kojim krepostima da se vježbamo.

Sve su ovo samo pomoćna sredstva, koja napokon dovode do jednoga cilja; sva ova imadu da uvedu Boga u našu dušu i da je On ukrasi što većim stepenom nutarnjeg života. Tek tada će biti izpunjena ona neizmjer-

na praznina, koja je u našoj duši i koju može da izpuni samo neizmjerni Bog.

No mnogi će se u čudu pitati, kako da jedan kongreganista govoreći o unutarnjem životu ni ne spominje Bl. Djevicu Mariju. Zar ona nema u njegovoj duši posebno mjesto? Zaista Bl. Dj. Marija udovoljila je onim zakonima za koje smo rekli da su neophodno potrebni za bujan unutarnji život, pa nam je zato i kao uzor i kao zagovornica divno pomagalo nutarnjeg života. Ono malo rieči, koje nam je sačuvalo evanđelje o Isusovoj Majci, na vrlo točan i savršen način pokazuje bit njene duše. Rečenica »Neka bude po rieči tvojoj«, koju je izgovorila, kada joj je Arhanđeo Gabrijel donio radostnu viest o njenome pozivu, sadržaje u sebi suštinu njene osobnosti. U njenome životu nije bilo niti časa, kada ona ne bi činila volju Svevišnjega: Ona je vršila zakon Božji, ona se je pokoravala običajima svoga naroda, ona je napokon sliedila sve Savjete, koje je njena duša dobivala na neposredan način od Duha Svetoga.

I ako je ona bila izabranica među izabranima, nemojmo pomišljati, da se ona nije služila duhovnim štivom. Pobožni su je slikari prošlih vjekova prikazivali gdje čita u Psaltiru. Posve je jasno, da je ona neprestano čitala i molila psalme; njen slavospjev »Veliča duša moja Gospoda« sastavljen je od rečenica nama dobro poznatih psalama; Djevica je sadržaj psalama tako upila u svoju dušu, da su joj oni u svim časovima nesviestno izvirali iz njenih presvetih usta. I kada pomno pročitamo hvalospjev »Magnifikat«, to u njemu vidimo izražen sav unutarnji život Bogorodice. Njena duša koja je počivala u Bogu prožeta je bila punom i podpunom radošću. Ona je ljubila poniženje, samo da ne zaboravi Onoga, koji je vječan, koji je tvorac svieta. U Bogu je ljubila sve ljude, sav rod ljudski, i bila je presretna da može prikazati svoga vlastitog Sina za vječno odkupljenje čovječanstva.

Majka Marija je dakle za nas pravi uzor. No Ona je bila i puna Milosti; sav neizmjerni unutarnji život sa-

moga Boga napunio je njezinu dušu; neizmjerni Bog, nama daje svoj vlastiti **život preko Nje**; a gdje je nama ljudima Bog prisutniji negoli u presvetoj Euharistiji. Svećenik, koji nam je dieli, zapravo nadomješta Bl. Dj. Mariju, koja u svojoj bezkrajnoj ljubavi nama daje puninu svoga vlastitoga unutarnjeg života, svoga vječnog neograničenog unutarnjeg života, — koja nama daje samoga Boga, Isusa Krista euharistijskoga. Zato sveta Liturgija tvrdi u svojem čitanju: »Ko mene nalazi, nalazi život, i crpsti će Spasenje od Gospodina«. Zaista tko nalazi Mariju, nailazi na njezin unutarnji život, na život podpune Milosti u njenoj duši, nailazi na život Presvetoga Trojstva. Marija nam daje taj podpuni život presv. Euharistijom; na taj način nove vode božanskoga, neizmjernoga života počinju strujati u našoj duši; mi uistinu počinjemo »crpsti Spasenje od Gospoda«, kako to veli sv. Liturgija.

Do konca našega života crpimo preko Marije božanski život. Molimo joj se bez prestanka, da puni svete radosti jednom preminemo u njezinom nježnom zagrljaju i na Srdcu Isusovu. Tek u nebeskoj će slavi — u Srdcu Isusovu — doći stablo našega nutarnjega života, koje je na zemlji počelo klijati, do svoje podpune veličine i do svoga podpunoga cvata. Tek onda će naša duša postati savršeni, užareni odraz presvetoga, vječnoga, trojedinoga, božanskoga Sunca.«

VJEŽBE DUHOVNOG ČIŠĆENJA

Dok u vojničkom uzgoju mora biti u svemu jednoličnost, u duhovnom ima uza svu istovjetnost u bitnosti vjere, zapoviedi, savjeta, sakramenata i molitve, ipak neizmjerna razlika u osobnoj primjeni i provedbi; već prema stupnju Božje milosti, ljudske veledušne volje, sredstava, koja više upotrebljava, te prilika u kojima se nalazi Božji borac.

U Ivana se opaža postojani napredak u duhovnom životu. Stupnjeve razvoja možemo pratiti iz Dnevnika, njegovih spisa i iz svjedočanstva onih, s kojima je ra-

dio. Čujmo redom njegove krepke izjave kao gesla s idejama, koje zanose.

Dnevnik svoj započinje 8. III. 1914. s uzklikom: »Živila umjetnost!« No odmah 11. IV. 1914. kliče i »Slava Tebi Isuse!« Zatim 19. VII. »Ljubav je snažnija od mržnje i straha. Hosana Kristu, koga toliko vriedam!« — 8. XII. »Mirni rad i odgoj samoga sebe je geslo čovjeka.«

1915. 10. III. počinje treći svezak Dnevnika s križem i uzklikom »Cum Deo! Sa Bogom!« »Život nam je žrtva; boriti se proti nagonu«. 12. XII. »Bojim se sjetilnosti i borim se sa skrajnostima, ali proti njoj.«

1916. 23. I. »Htio bi biti ponizan!... Približujem se silnim naporom kršćanskom poimanju.« 28. I. »Kršćanstvo mi još nije zašlo u krv. Nastojat ću da budem što nježniji, što ponizniji.« 28. II. »Duševni sviet, sviet molitve je najstvarniji; za njim mi valja težiti. To ću pomoću češće Pričesti.« 15. VIII. »Bol, bol, bol me obuze ljut i crn. Vječna borba, vječna glad u meni za Istinom... Rado trpim kada Providnost traži, ali svojevoljno još ne izabirem.«

1917. 18. V. »Zašto u meni tolika težnja za usavršenjem samoga sebe, za zbliženjem s Onim najvećim? Zašto neka nadnaravna sila uviek govori: posti, ne jedi previše, »budi nadčovjek«! 17. IX. »I žalosti se koji puta duša moja do suza i boji se za se radi strasti, koje navaljuju.« »Nasljeduj Krista« III, 50. 18. IX. »Ja volim čovječanstvo, volim male, nepoznate ljude, koji na svojim leđima nose sav teret poviesti.«

1918. 27. I. Na talijanskom bojištu. »Život je težak; težim za odricanjem, pa ne ide tako lako, da samo dva put dnevno jedem i na tvrdom spavam te ranije ustajem, pa da se mogu više Bogom pozabaviti. Treba mi se priviknuti na dočekivanje smrti.« 28. V. »Odlučio sam ne piti vode. Bože pomozi, daj mi milost, da postanem barem gospodar tiela. Bolje umrieti, nego biti mekušac i igra strastima. Svibanjska Kraljica neka mi oprosti što na nju tako riedko mislim. Bože, Bože, više mističkog svieta!« — 3. VIII. »Ovo je za mene sada najpre-

će: silom se oprieti požudi«. 23. XI. »Veliki, sveti ljudi su izvor svemu; oni su začetnici kraljevstva Božjega na zemlji.« »Sveta djetinja nevinost vriednija je od svega blaga ovoga svieta.« 27. XII. »Siromačtvo, junačtvo, strašiva mjesta, podpuno svladavanje sebe.« — Deset dana prije spomenuo je zadnji puta u petgodišnjoj borbi svoju preranu ljubav s bolnim uzdahom: »Bog joj se smilovao!«

1919. 3. III. »Neka nam pomogne dragi Isus, da svladamo sotonu u samome sebi i da ljubimo našeg Stvoritelja i našeg bližnjega, pa da tako uzmognemo proslaviti i proširiti presvetu Crkvu«. — 5. VIII. »Čovjeka obuzme oduševljenje za našu svetu vjeru, koja u očajnim vremenima rađa nadljude.« 14. X. »Ne gledati odviše u ljude. Svladati radoznalost.« —

1920. 12. V. »Duševno sam najproduktivniji, kada svladavam odpore ili kada trpim. Dakle: sam rado trpjeti.«

1921. Ivanov program za duševno usavršivanje stvoren u Parizu kao »Pravilo života«: 1. Na sasvim tvrdom ležati. 2. Cielo tielo dnevno ledenom vodom umivati. 3. Izjutra ništa ne jesti. 4. U petak glad osjećati. 5. Češće u najboljem teku prestati jesti. 6. Gimnasticirati svaki dan u kojim god prilikama. 7. O sebi nikada ne govoriti. 8. Samo ručati i večerati. 9. Jednom mjesečno 24 sata ništa ne jesti ni piti. 10. Suvišak svojih dobara siromahu pokloniti. 11. O svojoj boli nikad ne govoriti. 12. Što manje govoriti. 13. Svaki se dan bar jednom posvema Bogu pomoliti. 14. Ići u neugodne prilike. 15. Vlastitu bol blagosivati. 16. Kadkada sebi dobrovoljno, u potaji bol zadavati. 17. Kadkada iz najboljeg sna ustati i gledati zviezde. 18. Ići po najtamnijoj noći na strašiva mjesta, pobiediti strah, jačati vjeru. 19. Poniženje pred ljudima s veseljem primiti. 20. Ne odati se nikada odviše jednostrano znanosti. 21. Biti sa životom u najužem dodiru.

4. XI. »Rob sam Božji ... Valja sviet zaboraviti i sve sile usredotočiti u radu za Isusa ... Izgorjeti, da za-

ista uđem onamo sa što više bližnjih, gdje nas čeka Otac, Sin, Bl. Dj. Marija u Duhu Svetome...«

1923. 7. XI. »Služiti ću Bogu kao izpravljač u katoličkim organizacijama.«

1928. 21. I. »Sve na slavu presvetoga Srdca Isusova!« — 13. I.I »Trpljenje je najjače sredstvo da spasava i posvećuje duše.«

Vježbe zadnjih godina: Molitva sa apostolskim nakanama popraćena žrtvom, napose za Orlove. — Sv. Pričest u što užem sjedinjenju s Presvetim Trojstvom. — Ljubav zahvalna i naknadna; strjelovite molitve Srdcu Isusovu; duhovna sv. Pričest; naknada za pogrde Sv. Otca i za javne griehe. — Pouzdanje i predanje otčinskoj Providnosti. — Nakane sve savršenije u radu na pr. jer je tako milo Presvetom Srdcu; jer će se napinjanjem sila očitovati savršenstva Božja i time Gospodina proslaviti; misliti u radu na prizor, kako je Isus slično radio; napor rada žrtvovati, da i povjereni mu u školi i družtvima te težki radnici zavole rad. — Vesela strpljivost s majkom; vedrina kad ga u poslu smetaju nezgodni posjeti; potražiti u saobraćaju baš one, koji su neugodni; tuđu oštrinu svladavati krotkošću; sućut s grješnicima i uzdasi za njih. — Boli tjelesne i duševne sjedinjavati s bolima Srdca Isusova i Marijina te ih na njihove nakane prikazivati; sjetiti se kojeg sličnog prizora iz Muke Isusove, pa njemu u zadovoljštinu svoj bol podnieti; trpljenje prikazivati za duše u čistilištu.

Sve ove vježbe zadnjih godina bile su samo pojačana pažnja u dotičnom smjeru, jer je Ivan i onako bio neprestano sjedinjen s Gospodinom Bogom. Iz ovoga niza smjernica, odluka i vježba razabiremo, kako Ivan proživljuje

Duhovno čišćenje

od grieha, mana i svjetskoga duha. Znajući dobro kako on sam sebe oštro sudi i »okrutno po sebi lupa«, (Dr. Gračanin: Uspomene str. 11.) možemo biti sigurni,

da oni grubi izrazi u Dnevniku »da grieši«, »da živi kao životinja«, ne znače smrtnoga grieha. Dapače ćemo biti bliže istini, pravdi i ljubavi, ako vjerujemo, da se svi njegovi manjci mogu protumačiti bez osobnog težkog grieha. No kako bilo da bilo, on pere svoje pogrješke čestom i skrušenom svetom izpoviedi, a u zadnjih deset godina života mu sigurno ne može nitko spočitnuti teže pogrješke. Njegovo je dakle čišćenje bilo više upereno proti manama Adamovog sina t. j. sklonostima, izraženima u »sedam glavnih grieha« i proti nazorima onoga svieta, o kome svjedoči sv. Ivan, da je »uronjen u zlu«. Čistio se pak izpitujući savjest svaki dan; zadnjih godina dapače i o podne i u večer; izpoviedajući se svaki tjedan i pazeći posebnom vježbom redom na glavne manjke, da u njih ne upane. Pri tome se nije toliko zadržavao da izbjegava grješne prigode, koliko više vršeći protivne kreposti. Čistio ga je i sam Gospodin Bog bolešću, ratnim stradanjima i pripuštajući, da ga toliko puta led odonuda bije, od kuda bi bilo trebalo da ga sunce grije. Ovo prvo doba svoga duhovnog života završava Ivan koncem rata. Kasnije patnje bile su više vježbe u junačkim krepostima nego sređivanje sjetilnosti.[21]

U pogledu t r a p n j a, što ih je Ivan sam poduzimao, ne mora se uzeti, da je odmah i sve najednom proveo. No sigurno je, da ih je boraveći u Zagrebu doista sve vršio, dok mu neke nije otac, druge izpovjednik, a treće liečnik branio. U bitnosti je ipak cieli pokornički program držao sve do težke bolesti god. 1927. Onda je sama bolest bila najveća pokora. Ivan je svojim tielom, nagonima i svim sjetilima, dapače i maštom već koncem rata 1918. podpuno vladao. Pokorom je ipak dalje nastavio, dapače i pooštrio. Da li je to razborito bilo, pitaju se mnogi. Proti katoličkom krepostnom vježbanju nije bilo nikako, jer tjelesne pokore imadu i višu svrhu izravne časti Božje po zadovoljštini, koju mu daju združene s bolima Isusovim. One množe duhovno blago Crkve i koriste kao djela ljubavi za braću, koja te pomoći trebaju bilo kao poticaj primjerom, bilo kao

prošnju za jake milosti. Tu svrhu su i Ivanove pokore sigurno postigle.

Nerazborite nisu bile ni gledom na zdravlje, jer ga čovjek smije žrtvovati za veće duševno dobro. A zapravo ga i ne umanjuju, osim duži strogi post uz naporan rad. Taj je bio zapravo i najveća pokora i najveći izcrpljivač krvne Ivanove snage. No on je bio podpuno opravdan velikim razlozima potrebe obćeg dobra i poticajem najplemenitije ljubavi. Ako je dakle štogod i pridonio ranijoj Ivanovoj smrti, bilo je to po volji Božjoj, a ne proti njoj. Dakle dosta razborito.

Kako god su ovakove tjelesne trapnje važne, da se dapače ne započinje proces za proglašenje blaženim, ako se dotični u njima ne bi odlikovao, Ivan je ipak još više cienio duševno odricanje. To je bilo u njega mnogostruko: 1. najsavršenija točnost u vršenju zvaničnih dužnosti, koja traži jaku samostegu; 2. pravo kršćansko viteštvo, da nije nikad nikomu što neugodno učinio, dapače je sebi učinio neugodno, da drugome bude ugodnije; 3. odrekao se svih olakšica života, a okrepu i odmor stegnuo je na najmanje. On koji je po svom ukusu i zvanju toliko polazio kazalište i koncerte, od Pariza dalje nikad ne zalazi ni u kazalište, ni u kino, niti pohađa koncerta, niti ide na zabave, osim družtvene orlovske zbog višeg cilja.[22] I tu on više zabavlja druge nego drugi njega. Evo u čemu je njegovo životno zadovoljstvo prije nego će u Pariz.

4. X. 1920. »Materialno mi možda u životu ne će nikada tako dobro ići. Sve mi ide po želji. Mogu se svake večeri tuširati, ležati na čistu podu, ustati u pet izjutra, otići na sv. Misu i često primiti presvetu Euharistiju. Hrane imam dovoljno; mesa nikada, odielo mi nije poderano, ovratnik uviek čist. Sve dakle, što mi tielo zahtieva imam. Obitelj čovjeku dakle daje najjače sredstvo, da uzmogne biti duševno krepak. — Problem križa mogu sada teoretski studirati i dao Bog, da si sada stvorim tako snažnu podlogu, da u praksi ne podlegnem križu.«

Divna ova jednostavnost bila je odraz nutarnje sređenosti Ivanove ,a obje su plod čišćenja. Ivanu je na pameti samo Bog i dužnost; ona strogog zvanja i šira dužnost ljubavi bližnjega. Sebe je sasma zaboravio, a nalazi sebe opet samo u odnosu prema Bogu i dužnosti. Umom Ivanovim ne pokreće bolestna sitničavost, sumnjičavost, svojeglavost, prenagljenot, a niti prepredenost, zakulisnost, himbenost, niti ikakva »politika«. Svietle mu bistri pojmovi, opravdani izvodi, temeljiti zaključci,a s počitanjem se klanja objavljenim otajstvima. Njegovu težnju ne izražavaju više ni nagoni, ni čuvstva, već sveto oslobođena volja djeteta Božjega: plemenita, jaka, postojana, obsežna, a ipak sređena, jer je, inače mnogostruki »ja«: oholica, pohlepnik i uživač, podpuno pojednostavljen i usklađen s voljom Božjom.

Čuvstvenost i težnju za ljubavlju i da bude cienjen sredio je, pa niti mari za kakav ukras na sebi, dapače ni za gladčane hlače, niti za milinu u govoru ili slađušne slike, niti svira niti pjeva; ne teži da »iznenadi«, niti traži utjehu u duhovnom životu, niti se tuži na suhoću. Sve bi to odavalo površnost, zavelo u neozbiljnost i nestvarno gledanje svieta, raznježilo bi muževnost. U tom mnogi obraćenici stradaju, što se dadu na prosuđivanje tuđih nesavršenosti, a ne na to, da upodpune svoj život i pomognu bližnjega.

Kako je bio umjetničke mašte i mnogo se književnošću bavio, bio je u pogibli, da postane raztresenjakom, razdražljivim i čudakom. Očuvao se od toga držeći se strogo reda u svemu, ne čitajući zadnjih pet godina uobće novina, osim Papin »L'Osservatore Romano«. — Jednom je tek iz njega saznao, da se vlada u Beogradu promienila. Književna djela čitao je samo za stručnu naobrazbu i to »olovkom u ruci«, i sa »gralskim pravilnikom za prosuđivanje«. Knjižnice su obično odraz duše, a Ivanova je bila zrcalo jednog vitežki zanosnog i čistog srdca. Bilježio si je znatnije stvari pa i u svagdanjem saobraćaju, da ne zaboravi izvršiti. Proti riedkoj raztresenosti u molitvi pomagao si je sa Misalom

i knjigom za razmatranje. Čitao je, što će mu koristiti za duhovni napredak i što će mu pomoći buđenju katoličkog života i obrani vjere.

Da ne postane ni u mašti razdražljiv izbjegavao je prigode sjajnih priredaba i uobće sve neobično kao na pr. jake mirise, glazbu, i kino, a zalazio rado u prirodu i nastojao muževno otvrdnuti. Taj sređeni način života očuvao ga i od utvara, koje su inače u mladosti neizbježive. Pišući Dnevnik postojano se osvrtao na stvarnost svieta i doživljavanja te je na sve triezno gledao. Kako god se činio naivan u saobraćaju, on je ipak bistro razaznavao, jasno sudio, duboko čuvstvovao.

Duša Ivanova nije bila vezana ni uz koju stvar, ni uz koju osobu, ni uz koji položaj na svietu tako te bi ga to smetalo u službi Božjoj. S ponosom iztiču mnogi: Moje ruke su čiste, moj značaj je čist, moja savjest je čista! I to se smatra toliko puta vrhuncem građanske kreposti. Ivanu je to bio tek početak nastojanja. On je mogao mirno pred Gospodinom reći: »Moje srdce je čisto!« Čisto srdce — to je cilj nastojanja u prvom stepenu duhovnoga života.

Kad je sv. Franjo Saleški u svojoj »Filotei« proveo dušu razmatranjima i uputama prvoga čišćenja, dubokom psihologijom uvrštava u 20. glavi »Svečano očitovanje«, kojim duša odlučuje, da će vjerno služiti Bogu, te podkraj sve osjećaje skuplja u poklik: »Slava Ti, Isuse!« Isti poklik čujemo iz srdca Ivanova na početku Dnevnika. Da to nije bilo prazno čuvstvo, vidjet ćemo odmah, a zavjet sv. čistoće, koji polaže, jest nešto kudikamo jače nego to sveti učitelj duhovnoga života od dobrih kršćana očekuje. U Ivana je već i početak junački.

VITEŽKA ZAKLETVA — ZAVJET ČISTOĆE

Napose treba iztaknuti, kako je Ivan sredio dva najjača nagona: za hranom i spolnim užitkom. Silovita su obadva, jer im je svrha važna: očuvati i razviti život pojedinca, te s brojnim pojedincima život čitavog ljud-

skog roda. No baš iz te sile i važnosti odskače i potreba i zasluga sređenja, a u načinu sređivanja, očituje se pravo viteštvo. Ivan nije nikada griešio proždrljivošću, samo mu se majčinim tetošenjem razvila sladokusnost. On hoće i ovu zatomiti, pa o Bezgrješnom Začeću 1916. odlučuje ne jesti izvan triju obroka, a početkom 1918. na talijanskoj fronti odlučuje, da će samo dva puta na dan jesti. Kakovih ga je žrtava i borbe to stajalo svjedoči prizor iz zaklona na Visokom vrhuncu blizu Belluna 23. VIII. 1818., gdje se sam sebi ruga, dok mu je izgladnjela narav tražila samo redovitu okrepu. «U samog sebe zaljubljeni čovječe: slanina, sočni kruh, mnogo jedi, siši sok, nek se sve ciedi niz grlo i napunja trbuh. Život! Smisao svega! Hoćeš da budeš dobar, da sjajiš kud prolaziš, a da si rob svog vječno gladnog želudca, koji sve traži, traži nešto snažno i sočno. Sutra ćeš umrieti, čovječe! Umrieti! Da, i komis i špek i sve drugo još će tu biti i ležati na stolu, a tebe ne će biti, ni tvog trbuha, kao da nisi ništa jeo. Kukavico jedna! Kada ćeš već umrieti, a ti barem gledaj, da ti duh bude slobodan, da trbuh izgubi vlast nad tobom, kukavico jedna!! Bože, daj mi urnebesnu snagu, da sve svoje strasti skupim u šaku, pa da ih zahvatim desnicom rukom i topovskom snagom hitnem o stiene, da se ko staklo razbiju i razlete na sve strane. — Bože, Bože, kada ću to moći, kad ću pročišćen zemljom stupati! Pomozi mi, Bože, jer je bolje ne živjeti, nego tako živjeti.... Sjeti se smrti — a slanina u kutu vreba. — Tko veli da je post glupost, taj ne zna ništa. Bez posta nema pravoga duševnog života; čovjek nema onda nad sobom vlasti. A to je glavno. Daj mi Bože silnu volju, pa makar bio go i bos. Jer, ako sam već na svietu, svejedno je da li imam zviezdu pod vratom, ili da mi proviruje košulja na lakat. Glavno je veliko Ja, sloboda duha, koja se ni smrti ne boji, a ostalo je sve sporedno! (12 kg sam spao na težini)«

To veliko »ja« jest neumrla duša, kojoj Ivan gleda veličinu u sličnosti s Isusom, a do nje dolazi produhovljenjem. Za to bilježi dva mjeseca kasnije: »Odri-

canje je pravi put k Bogu, a trpnja, koja uslied ove nastaje, mora pojačati snagu života — ako je ona počelo života — i da stvara od nas snažne ljude, ne samo u ćudorednom pogledu, nego ljude podpune za život; učenjake, radnike itd. Suzdržljivost ne samo da nije zapreka naučnom radu, nego mora i da je podloga ovome. Danas mi je tako snažna volja, da te nazore provedem u djelo; — jer zaista čovjek se gadi sam od sebe, radi svojih neukroćenih strasti.«

»Vina, ni piva nije Ivan nikada pio, a niti pušio nije. Jeo je uviek polagano, tek u velikoj hitnji nešto brže«, svjedoči njegov otac u listu 23. IX. 1942. »Poslije rata nije više ni bonbone uzimao, nego samo pastile za kašalj, kad bi bio nahlađen.«

Parižkim odlukama išao je Ivan još dalje te zaista postao savršenim gospodarom svoga grla, a preko njega i preko sređene mašte također gospodarom spolnih nagnuća. U pogledu ovih imao je Ivan još od realke dvie težkoće. Prvu, što nije mogao pravo razlučiti nagon od ljubavi; i drugu, što nije razlikovao nehotične prirodne pojave od hotimične grješne naslade. On čezne za ljubavlju, a odvraća se od nagona; a u jednom i drugom ne zna, pravo što je griešno, a što nije. Kroz cielih pet godina ove neizvjesnosti zadržaje ipak sviestnu težnju: griešiti ne ću, hoću biti čist. I da mu to uspije zavjetuje 8. XII. 1915. Majci Božjoj, da će pod zaštitom njezinom neokaljano čuvati čistoću do ženidbe. Zavjetom dakako nisu napasti prestale, nego mu je Bl. Gospa dala milosti, te ih je junački svladavao. Sievala su mu česta prosvjetljenja sa stanovišta naravne i vrhunaravne ljepote i koristi sv. čistoće. Mjesec dana iza zavjeta 7. I. 1916. veli da u napasti »predamnom je slika Sikstine uviek« t. j. Rafaelova, koju je upoznao iz »Grala». Sam običaj zazivati Gospu stekao je u Marijinoj kongregaciji. Već 22. VII. 1914. opaža na oporavku u Opatiji: »Kupanje raznježuje, užasna napast; ali kad pozovem Djevicu u pomoć pomogne mi mnogo.«

Uspomena na njegovu »prvu idealnu ljubav« pomagala je Ivanu, da je laglje prelazio překo nečistih ganuća kod mnogog štiva, što ga je morao čitati i usred ružnih prizora gradskoga života. 28. II. 1916. Ratni napori oduzimali su također napastima nešto snage, a isto tako i ozbiljno učenje i post prije i poslije rata. Borba ipak nije bila laka. »Svagdje onaj veliki strah, da bi mogao biti sjetilan.. Kada će čovjek biti tako jak, da bude naivan i iskren ko diete?« On čisti do zadnjeg kutića vlastito srdce, i ako mu se na čas uzbudi osjećaj proti učinjenomu zavjetu, Ivan ga brzo suzbija i kaje se. »Sebi sam gadan kad pomislim, kako sam razgovarao sa Z...« 20. IX. 1916. Od protuprirodnog grieha tako se zgraža te je jasno, da na njega nije nikada sviestno ni pomislio. Mladić, koji pred Sveznajućim priznaje: »Kad čujem da se gadno govori, kad se u moju dušu hoće gadne slike da uvuku, uviek slika Gospe s Djetetom, onaj liepi i veličanstveni i blagi izraz, ono usredotočenje svega uzvišenoga, uviek nepromienjeno vidim« 19. XII. 1914. — Taj mladić ne pada sviestno!

Poređujući dva katolička javna radnika primjećuje značajno 28. II. 1916. »Sam osjećam, da me se ma kako naobražen čovjek ne bi ikada mogao tako dojmiti kao čisti. To je činjenica, i baš ova mi potvrđuje istinitost kršćanskih ćudorednih načela. Čistoća i vječna čistoća, treba da je geslo«.

Tome primjereno nastojao se Ivan i vladati. Premda ga priroda vukla u žensko družtvo, on ga ipak izbjegava, a u družtvu dobre katoličke obitelji ostavlja dojam čestitog, čistog mladića. Kćerke iz uzorne obitelji Jovićevih u Banjoj Luci još se i danas sjećaju, kako su se djetinjom nevinošću radovale, kad je Ivan došao u posjete, jer — vele — »njega se nismo bojale«. Bilo je to u obitelji sa devetero žive djece, ali koju je majka uzgajala veleći: »Volila bih da vas u devet sanduka (liesova) redom iz kuće iznesu, nego da ste mi koje nevaljalo. Slično je bilo i u obitelji Vlašićevih. Da! »Liep je

čist naraštaj u sjaju svome, mio je Bogu i ljudima.« Mudr. 4, 1.

U koliko je koje vrieme prije god. 1923. nekim djevojkama posvećivao veću pažnju, jednoj u Beču, dvjema u Banjoj Luci, činio je to proučavajući ih, bi li značajem njemu odgovarale, da ih vjenča. Nijednoj nije što obećavao, niti ikakvim dodirom njihovo povjerenje zlorabio. U jednoj od njih neprestano gleda Rafaelovu »Gospu od Velikog Vojvode« — »Madona Granduca« i za to mu se sviđa.[23]

Za vojnog dopusta 20. IX. 1916. ustanovljuje: »Ovaj porodični život mi ne godi. Ustaje se kasno, jede vječno, a živi svakim danom jednako kao stroj. Dočim kad sam sam,, pa makar i gladan, osjećam bar da nešto svladavam, kako se borim i dolazim sve bliže k Savršenstvu. Tamo barem duša živi i promatra, dočim ovdje ne osjećam tako jasno razlike između tiela i duše.«

Ovo su samo prvi valovi magneta Božje ljubavi, koja ga privlačila, da joj se sav preda. Sve dubljim promatranjem Božanske dobrote i ljepote kroz prirodu i objave, kroz Isusa i Mariju, kroz Crkvu i Svete, kroz Montmartre i Lurd, Ivan nalazi svoj puni Ideal života. Ovaj ga nadahnjuje i privlači, diže i preobrazuje kroz Euharistiju te on uviđa, da je: »Krista ljubit — to je nad sve slasti; Kristu služit — to je nad sve časti; Kristov biti — to je veličina, a sve drugo varka i taština.« Tomu idealu će se sav predati u službu u Katoličkoj Akciji. Pa da bude »Omnia Uni« — »Sve Jednome«, Ivan će u istim duhovnim vježbama o Svim Svetima god. 1923. kad je konačno upoznao tu svoju zadaću, odlučiti se također da ostane neoženjen i da učini zavjet vječne čistoće, koga je i položio 8. XII. 1923. Na to se je dugom vježbom i strogom pokorom dostatno pripravio, pa mu ga i nije bilo težko obdržavati. Gledajući Ivanov izpovjednik, kako Ivan mora mnogo družiti se s djevojkama, upita ga jednom, da li mu je težko držati taj zavjet? Posve mirno odgovori Ivan: »Pa ja sada uobće nemam tih napasti!« Zaista riedka milost, ali Merzu je bila dana, jer je »u malome bio vjeran« čuvajući osje-

tila, i jer je imao svoju veliku ljubav: Isusa, Mariju, Crkvu, duše! Njima se on raduje, za njih radi, za njih mnogo trpi. Tu stojimo pred činjenicom uspjeha nadnaravne odgoje: milosti i junačke volje. Ivan je zaista bio nošen Milošću i to u obliku neobičnih zahvata Božjih u njegovo mišljenje i odluke.

Dok o zavjetu nitko nije imao pojma, u saobraćaju ipak vidjela se Ivanova velika stidljivost. Na svadbi prijatelja iz realke P. izdržao je Ivan sa svatovima dugo u noć. Bio razgovorljiv i držao krasnu nazdravicu. Svatovi se igrali i »jastučca«. Jedna odlična Orlica izabrala Ivana i po običaju klekla očekujući poljubac. Ivan ostao na svom mjestu miran, kao da se to njega i ne tiče. »Družtvu za volju moraš i Ti!« rekoše svatovi. »Ne! Nije moj običaj«, odvrati Ivan i nastavi razgovor o drugom, kao da prizora i nije bilo. Tako izbavi i Orlicu iz neprilike, jer joj je bilo da zaplače. Samoj je sebi spočitavala: »Pa kako sam se i usudila tako što očekivati?«

Videći ga ovakova upita ga drugom zgodom znanica iz mladosti: »Ivane, pa zašto se ne ženiš?« »Oženio sam se već s knjigom«, odgovori on. I oboje se nasmijali, a i razumjeli.

Orlice ga po družtvenom poslu posjećivale, pa i podvečer, kad su one i on dospjeli. Ivan je nastojao da bude uviek i tko »treći«, a to je bila barem bolestna majka, koja je godinama u susjednoj sobi bolestna ležala. Kasnije bi Ivan u pravi čas upozorio posjetnice, da se kućna vrata točno u 9 sati zatvaraju, pa se razgovor uviek toliko ranije svršio, da je on mogao i koji korak izpratiti i još se u pravo vrieme povratiti.

Ivan je dakle upotrebljavao sva sredstva, pa i naravna, da čistoću srdca sačuva, najviše dakako uživajući čistog Jaganjca i gledajući na Nebesku Majku. Sramežljivost je djetinjstva svoga produhovio i zaista bio opet »anđeo u tielu«, kako smo ga gledali. Čuli smo već o tom izjave Orlica, a razabire se isto i iz obćenitih svjedočanstva. Priznali su to i njegovi čestiti protivnici, kao na pr. P. C. u »Luči« 1928. str. 276. »Čitao nam je Ivan Merz svoju doktorsku razpravu... Na svakoj stra-

nici vidiš i osjećaš njega. Njega, koji je tako liep, čist. Dok nam čita, duša mu gori vatrom, koje ja ne poznam, glas zvoni ljepotom, koju sam vidio samo u dječjim očima... Je li to izljev ljubavi nebeskom Početniku pjesničtva? Je li to čistoća mladenačke duše, koja izgara u čežnji za Zaručnikom? ... Kako mu je čisto oko! Kako je tih, ljubezan! Uviek nasmijan, vedar i veseo . . Kako je liep čisti mladić! Odkud ja znam, da je on čist? Vidio sam — osjetio sam. Ne može se sakriti grad na gori...«

Opravdano je dakle životopisac uztvrdio, da je Ivan djevičansku čistoću sačuvao netaknutu. Životopis str. 233.[24]

Trieznost, post i čistoća najbolji su znaci i stožerne kreposti umjerenosti, pa kako eto vidjesmo, da se Ivan vitežki u njima uvježbao, tako je sigurno da je i tu krepost u junačkom stepenu vršio i posjedovao.

VITEŽKO ORUŽJE: VJERA, UFANJE I LJUBAV

Drugo, što se razabire iz niza Ivanovih smjernica, jest, da sve dublje prodire u vrhunaravna Isusova načela. Svietlo Isusove nauke i osobe sve jasnije mu svietli. On sigurnije polazi za njim vršeći kreposti: vjere, ufanja, ljubavi, razboritosti, pravednosti, umjerenosti, jakosti i svih s ovima povezanih kreposti. On je na drugom stepenu usavršivanja, na putu prosvjetljenja. Divnom se slobodom kreće pročišćena duša u čistom ozračju svietla objavljenih istina. Dok običan čovjek gleda samo koru i površinu, prosvietljeni katolik gleda jezgru i suštinu. Jezgra pak evanđeoske nauke jest: »Ako hoćeš biti savršen, dođi, uzmi križ svoj te idi za mnom.« Mt. 19, 21. Mladić Ivan veledušnije se odazvao od evanđeoskog mladića. On se neprestano pita: »Što o tom misli Isus? Kako bi to on činio? Je li on sa mnom zadovoljan?«Da mogne uviek razabrati Isusov glas i ukus, nastoji biti sabran i čuvati ne samo čednost sjetila, nego i srdce od pustih naravnih užitaka, te sve prožeti vrhunaravnom nakanom. To je najljepše opisano čitao Ivan u

drugoj i trećoj knjizi »Nasljeduj Krista«, koje razvijaju značajnu smjernicu: »Toliko ćeš napredovati, koliko sama sebe svladaš, i kako blizu sliediš Isusa na križnome putu«.

Vrhunaravni duh vjere, što sja iz ove knjižice, uzeo je Ivan po naputku sv. Pavla Efežanima 6, 16. i I. Solunjanima 5, 8. za kacigu, štit i oklop u duhovnoj borbi, jer vjera je nad razumom, a k tome ga i zaštićuje; dapače sagradio sebi čitavu tvrđavu, na pećini utemeljenu, koje ni bujica strasti ne podkopa, ni oluja svieta ne pokoleba, ni grom pakla ne razruši.

Tražeći Ivan Istinu, riešio si je još na sveučilištu vjerske težkoće ovim kratkim razumnim snalaženjem: Po načelu uzročnosti i dostatnog razloga jasna mi je potreba stvarnog zahvata Stvoriteljeva u tiek bolnog razvoja čovječanstva. Nepristranom pak razumu ne ukazuje se nijedan drugi Božji zahvat čovjeka dostojniji nego što ga predstavlja Katolička Crkva. Živjet ću dakle čovjeka najdostojnije uzgajajući sebe katoličkim crkvenim životom. — Na toj podlozi razuma i vjere gradio je Ivan zgradu duhovnoga života, kako se grade najčvršće betonske utvrde.[25] Što treba za njih? Dobro probrana pieska izmiešati sa žestoko prepečenim cementom, oboje nakvasiti vodom i brzo promiešati te staviti u kalup, da u njemu dobije potrebni oblik i otvrdne. Kasnije se brusi do potrebe, a finiji i uljem kvasi. Radi li se o većoj stvari, stave se i sa žicom spojene željezne priečke. Tako odprilike nastaju i divne mozaičke slike. Što su dragocjenija zrnca to su i ljepše slike. — Zrnje su istine vjere, koje je Ivan neprestanim proučavanjem vjere pribirao i cementom prokušane volje svoje obuhvatao, a narosila je to u njegovoj duši rosa milosti, koju je na poniznu molitvu Gospodin Bog spuštao. Tek što je koje vjersko načelo doznao, odmah ga je živom suradnjom životu primiešao. No sve je to kod njega bilo »armirano« sustavom 'katoličkog učiteljstva i bogoslužja, a po kalupu Božanske osobe Isusa Krista, koga je svaki dan promatrao i u sebi sve izrazitije odrazivao. Često primanje sakramenata bilo je ulje, česti čini vjere bili su

duševna masaža, trenje, a vježbe samozataje zdrava duševna gimnastika. Divna zgrada slična Petrovoj i s njome sponama čvrstog uvjerenja i sinovske odanosti združena. »Pravednik stoji kao vječna pećina«. Reč. 10, 25.

Ivan ima »božansku i crkvenu vjeru«, on vjeruje katolički i sinovski, ponosno se zove »Filius Petri« — sin Petrov, a najmilije svoje duhovne kćeri potiče da budu »kćeri Petrove«, kako je bila sv. Ivana Arška.

No vjera Ivanova nije bila mrtva pećina nego — život. »Pravednik moj iz vjere živi« Rimlj. 1, 17. »Krist stanuje po vjeri u srdcima vašim«. Efež. 3, 17. Da, Isus je živio i radio u Ivanu kao živom članku svojega otajstvenog tiela Crkve. Živio je u vanrednom stupnju, kako svjedoči njegov rad, jer život je gibanje, rad.

Vjera je dakle Ivanova vrhunaravna, obćenita, živa i stalna, a sva ta svojstva ima u vitežkom stepenu. Svjedoči to njegov rad za Crkvu u Katoličkoj Akciji, Orlovstvu i odgoju, a još više pogibli, kojima se izvrgava braneći vjeru. »To je pobjeda, koja pobiedi sviet, vjera naša!« Bodrio je često Ivan drugove, kako je i sv. Ivan Evanđelista svoje. I. 5, 4.

Krepost vjere oboružala je Ivanu um; a volja mu dobila već na krstu sjeme čežnje za Otcem, koja se razvila u krepost ufanja i ljubavi te postala silnim pokretačem milostnoga života; kao da mu zašla u mišice i srdce te u njima strujila. A trebao je on tog novog oružja, jer je preuzeo velik posao i smiono poduzeće, da stvori od sebe »nadčovjeka«, kako on u početku to književno zove, a kasnije veli »brata Isusova«; mi bismo rekli sa sv. Pavlom — svetca. »Trebao bi cieli život provoditi u tom mističnom svietlu, stvarajući od svoje duše remekdjelo i tražeći Istinu — Svrhu«. 28. I. 1916. »O Bože, da sam već kod Tebe, najbolje bi bilo. Sažgi plamenom svoga Milosrđa sve parasite grieha, što su se usukale u moju dušu, pa da dobar i svet stupim u Te; ili barem da u životu budem nadahnut svetom radošću i nadčovječnom voljom. Lako je pisati, ali je težko sveto živjeti«. Solarol, 13. VII. 1918. Ivanu to ipak uspieva, jer evo

stalno računa na Božju pomoć: oproštenje grieha, milost i život vječni, a računa za to, jer mu to Otac obećaje, a Isus je svima zaslužio. To je snažno Ivanovo ufanje, kojim prati sve odluke dodavajući svoj postojani: »Bože pomozi!« Kao da primiče svoju izcrpenu bateriju akumulatoru božanske elektricitete, želeći je iznova nakrcati. I što na teže žrtve usmjeruje odluke, to i sve poniznije vapi za pomoć. — U potrebama zdravlja ne obraća se Gospodinu tek kad bi obišao liečnika i ljekarnu, nego već prije nego li će i poći k njima. — Za Orlove i sam mnogo moli i svakom preporuča u molitve, a za važnije korake organizira skupnu molitvu. Baš to pouzdanje u Božju pomoć kriepi ga te ne sustaje, dapače još više upinje sile znajući kako je sam tek oruđe Providnosti. Nikad ne gleda na prilike crno već stvarno i milije mu je sve na bolje tumačiti i za budućnost sve bolje očekivati. Jedino tim zaufanjem nadahnut usudio se on i na tako tegoban posao skretničara javnog rada u strogom papinskom smjeru. »Bog to hoće, pa će i pomoći!« govorio je sebi i drugima. Nije njega ni preuzetnost uzniela, niti ga je podgrizla malodušnost, ta »smrt muževnosti«, kako je naziva Lacordaire.

S t r a h j e B o ž j i dakako zadržao i uz najžarču ljubav; onu tankoćutnost dobrog sina, da ne bi u čemu razžalostio Otca. Tim strahom prožet očekivao je god. 1918. žalostan po državu svršetak rata, a jednako naviještao i novoj državi, kad je gledao gaženje vjerske slobode i odgoja.

Napose je dirljivo njegovo zaufanje u konačnu u z t r a j n o s t, koju se ufa da je sebi osigurao primivši devet prvih petaka sv. Pričest. Čvrsto se nada, da su mu svi griesi oprošteni, niti je, uza svu nježnost savjesti, ikad imao skrupula u tom pogledu. Izrazio je tu vedrinu duše i u svom nadgrobnom nadpisu veleći, kako pouzdano očekuje Milosrđe Gospodnje. Posebno v o d s t v o P r o v i d n o s t i pokazalo je, kako je Bogu milo to Ivanovo pouzdanje. Da podsjetimo samo na sretno proživljene dvie godine na fronti; na tolike susrete s ličnostima, koje su povoljno djelovale na njegov životni tiek i rad;

na izmaknuće organiziranom progonu protivnika; na tako dugo obnavljanje vidne snage, koja bi običnim prirodnim putem već u 12. godini bila morala klonuti, a izdržala je ipak još 20 godina.[25a]

Na duševnom polju je začudno na pr. kako u Ivana, iza smrti njegove »prve ljubavi«, nema ni traga onoj naravnoj oporosti, ili paklenom prkosu, što se inače tako lako javlja u jaka mladića, napose iza neuspjeha ili kad krepost traži žrtve. Nema dapače ni klonulosti ni nehaja za milostnu suradnju u vrieme živčanih izcrpenosti, kada na pr. ne može ni učiti u Beču i Parizu. Ako što propusti, to su ni spomena vriedne sitnice; no i za to se brzo kaje i potiče na novu revnost. Tako se zapravo u čitavom njegovom duševnom razvoju ne zapaža n i k a k a v z a s t o j. Uvaže li se neobične prilike slobode i težke kušnje, koje je prolazio, to je ova postojanost dokaz vanredne milosti Božje, a s njegove strane junačke težnje za savršenošću.

Već i samo pisanje Dnevnika liepo svjedoči o Ivanovoj d u š e v n o j j a k o s t i, jer je ono tražilo dosta pažnje i odricanja: uvečer ga pisati, na ratnim planinama ga nosati i čuvati, siliti se na razmišljanje i sam sebe osuđivati. Ipak je izdržao sve dok mu je to »evanđeosko računovodstvo« trebalo. Jakost i pouzdanje u Boga najuže je povezano, pa zato ima pravih mučenika i uobće junačkih vrhunaravnih kreposti samo u kršćanstvu. Jakost je čvrstoća u prosljeđivanju dobra, napose u vezi sa smrtnom pogibli. Izdržavati i smjeti! Tko to može kad se radi o duhovnim vriednostima? O Ivanu je to zorno prikazao Dr. Gračanin (Uspomene str. 4. i sliedeće): »Neobično odlučan u izvođenju svojih namjera«. »Zaustavljao prolaznike za mene divnom smionošću.« »Išao onamo, gdje je bilo neugodno ići; za sebe odabirao, što se nikom drugom nije svidjelo«. »Visoki su ga ciljevi neodoljivo privlačili, da je išao k njima neobazirući se ni desno ni lievo«.

Sve je to Ivan činio sviestno primajući snagu od Gospodina. 27. XII. 1918. »Sveto siromaštvo! Ne brinuti se za sjetilne slasti! Pokloniti sve i žarko ljubiti bližnje-

ga, koliko li veselja ima u svemu tome! A strah nestane sam od sebe. Valja živjeti jedno odulje vrieme upravo onako, kako ti savjest nalaže, pa ćeš biti sretan, a smrti se ne ćeš bojati. Strah moći i tame i vukova, dokaz je samo, da nešto nije u redu kod tebe. Zašto se strašiš malovjerniče, ne spavam Ja, Ja sam uviek uza te i bdijem nad tobom — pa makar ti misliš da spavam. Kao na lađi — i ti nisi na sigurnijem mjestu, kada si u toploj zatvorenoj sobi, nego li u mračnoj šumi okružen urlajućim vucima. Zašto se bojiš smrti i muke? Ja znam kada i kako ćeš umrieti i gorim od ljubavi k tebi, pa zar misliš, da ću ja tebe ostaviti?! Pa ako dopustim da te vuci razderu, zar misliš, da to nije Moja odluka i da te ja zato manje volim? Ne boj se nikoga moj sinko, i ako tvoje tielo strune, ti ćeš i nadalje biti. — O moj Bože, daj mi snagu, da Te žarko ljubim, da tako snažno u Te vjerujem, da bez ikakovog promišljanja i straha nevin kao diete, kojemu nije nitko pričao o strahu, prošećem se kroz mjesta, koja priete smrću.«

Kako je Ivan računao u malom i u velikom s tom osobitom Providnošću, liepo osvjetljuje njegova šetnja po Rimu s profesorom na Gregoriani O. Hausherom, koji to ovako opisuje: »Pođosmo šetati svetim gradom. Šetali smo dobra dva sata, a da nijedan ni drugi nije poznavao razmještaja. Rima. Uzput smo unišli u knjižare, gdje je Ivan kupio Dantea, Sumu sv. Tome, i druge knjige, kojima se više ne sjećam naslova. Ali ono, čega ne mogu zaboraviti ,to je bio naš razgovor. Pred mojim se očima otvorila čista ljepota jedne duše i ja sam bio radostan poput djeteta, kad se njegovim očima otvori nova i nepoznata ljepota vanjskoga svieta. Mir ovoga čovjeka i bogata nutrina njegova, bile bi mi ostale zagonetkom, da mi ih nije on sam i neznajući protumačio. Odgonetka je ove zagonetke: izvanredna vjera u Božju providnost. Slušajući, kako mi je pripoviedao o svojim nastojanjima, sjetio sam se drugog jednog svetog čovjeka, nekog starog profesora bogoslovlja, koji mi je godinu dana prije govorio o istoj stvari, istim glasom, koji umiruje, ali s »više skolastike« — znanosti, da me

uvjeri, kako je bit svetosti upravo u ovoj podpunoj predanosti vjere. Ivan nije dokazivao »u formi« prema pravilima, premda bi bio kadar i to učiniti, on se više pozivao na svoje izkustvo i ne primjećujući, da mi ne izmjenjujemo samo misli o kršćanskoj savršenosti, nego da mi on u samome sebi pokazuje i jedan divni primjer onoga, o čemu smo govorili... Idući tako zaustavio se kod nekog mljekarstva i uzeo čašu jogurta za doručak, jer je bio još na tašte. Bilo je 10 sati manje deset minuta. Za dvie je minute bio ovaj kasni doručak dovršen. U 10 je sati imao sastanak s O. Sakačem pred Biblijskim zavodom. On nije znao puta, a ni ja, ali mi je rekao, da se uzda u svog anđela čuvara, da će ga dovesti u 10 sati na određeno mjesto. Meni se doduše činilo ovo pouzdanje malo prejakim, ali doista nas najednom usred našeg razgovora zaustavi neki tada još meni nepoznati svećenik. Začudio sam se, jer smo bili upravo pred vratima Biblijskog zavoda. Ivan izvadi svoj sat i sa smieškom mi pokaže: bilo je točno 10 sati«.

U takvoj vezi s Gospodinom bilo je vrelo Ivanove jakosti i ljubavi. J a k o s t se pokazuje u vršenju svake kreposti, no osobito su joj vježbalište: zvanične dužnosti, koje traže neumornu radinost: sređivanje čuvstvenih pokreta, kojima je Ivan podpuno vladao; bolesti, koje je Ivan šutke i odano snosio; ljudski obziri, koje posve prezreo i izlučio iz svojih nakana; veća poduzeća na čast Božju, koja je predlagao i provodio, kao hodočašća u Rim, obnovu pravila organizacije, ćudoredne smjernice proti nošnji, plesu i pogibeljnim zabavama. Katoličko krepostno vježbanje pak osobito cieni jakost u patnji, tzv. pasivne kreposti, a te smo vidjeli na svakom koraku Ivanova života. Sada još samo ustanovimo njegovu postojanost u tom, šutnju o tom i radost. Ivan je predviđao, što ga čeka i unapried je sve prikazivao Gospodinu, pa je i mogao ostati uvieke miran. On nije na tuđi račun pravio velike osnove nego je i prvi svagđe pružio rame, da ponese teret. To raspoloženje prosjajiva iz bilježke 12. V. 1920. »Duševno sam najplodniji, kada svladavam odpore ili kada trpim. Dosada sam

trpio i svladavao odpore (rat, glad), jer me je Providnost postavila u taj položaj. Tada sam rado trpio. No nisam se još dovinuo, do te visine, da svojevoljno izaberem put savršeniji: put trpljenja. Ako svoj život pravo promotrim, to ne trošim mnogo više snage za svladavanje samoga sebe, nego li recimo obični liberalci. Popeo sam se na stanovitu visinu i sada me sila uztrajnoti na ovoj drži. Ali u meni je plamen za bezkrajnim visinama; žar za nepomućenim grljenjem Sina i Otca i Duha ,a do toga se dolazi samo neumoljivim i sređenim svladavanjem samoga sebe.

Ne bi li bilo moguće ne misliti nikada na jelo, ne zasititi se sasvim kod ručka, spavati samo šest sati, primiti dnevno sv. Pričest, gimnasticirati dnevno i uza sav gubitak snage, koja se u ovo utroši, sustavno učiti još jedno deset sati dnevno i postati u znanosti čovjek vrtan. Sv. Katarina Sienska, moli se da dobijem željeznu volju!«

»Žar za neprestanim grljenjem Otca...« Zar to nije odjek Spasiteljeve želje: »Da budu jedno kao što si Ti, Otče, u meni i ja u Tebi, da i oni u nama budu jedno«. Ivan. 17, 21. Sjedinjenje po ljubavi, koja je onda najjače oružje i oruđe, jer koji se vole njima je sve zajedničko. Zato i obećaje Isus apostolima sigurno uslišanje molitava, jer ih Otac ljubi. Ivan. 16, 17. Tko Boga ljubi postaje tako reći svemogućim, ne samo u obrani nego i u osvajanju. Kako su orlu oružje: krila, kljun, i pandže, tako su čovjeku za obću čovječju djelatnost ideje, volja i ljubav, jer je u idejama moć da zaokupe dušu, a u volji i ljubavi snaga, da upravi težnju za dobrim, koje misli da će ga zadovoljiti.

Ivanove su težnje odgovarale snazi njegova talenta: sebi želi počinak na Srdcu Isusovu, t. j. blizu k njemu doći; roditeljima da budu uz njega; Hrvatskoj da bude Božja, t. j. volju Božju da vrši, a to je savršenstvo i svetost; čovječanstvu želi da Krist njime kraljuje t. j. nekršteni da se pokrste, kršteni da s Isusom živu. Brzo je Ivan prošao ljestvicu dobrote stvorova i na nijednom mu se stupnju nije srdce smirilo. On se željom propinje

u Vječnost, hoće samu neizmjernu Dobrotu. Skok mu nije u prazno, jer mu ga je premostila Isusova osoba svojom božansko čovječanskom naravi, svojstvima i zaslugama. Što i kako Isus ljubi, to i tako nastoji Ivan ljubiti: nebeskog Otca, Duha Svetoga, Mariju, Crkvu, Papu, svećenstvo, redovničtvo — i redom sve, sve što nalazi u Bogu, napose malog čovjeka, samo ne pakostni sviet. »Što ljubiš, ono i jesi«, reče veliki Augustin. U Bogu nema tame, u Ivanu nema mržnje, nego na grieh. Ivan ljubi snagom svoga talenta, a toga smo vidjeli na djelu. Njemu nisu ni čestitke prazne rieči, nego sviestni zahvati moliteljke ruke u riznicu Božjih darova, da ih prenese u željna srdca. On svoje želje utjelovljuje i ostvaruje, išle one izravno na čast Gospodnju ili preko smirenih ljudskih srdaca. Gospodinovu čast izravno najbolje izražava bogoštovlje i bogoslužje, a kako je to djelo, Ivan se baš za nj oduševljava za — »sveti čin«. Ivan čovjeka ljubi, želi mu ono dobro, što mu još manjka do sreće, i daje se u potjeru za tim dobrom dok mu ga ne smogne i ne namakne. Pa kad vidi tako smirena potrebnika, tjelesnog ili duševnog, onda je i sam radostan. Pjesnici daju krepke izražaje svojim čežnjama, no mnogi ostaju samo pri izražaju; i Ivan silno čezne, no brzo prelazi k tome i na djelo, da čežnju ostvari. Toliko dobra tiekom života Bogu na čast, bližnjemu na korist!... A brzo ostvaruje i zadnji cilj ljubavi — ranom smrću.

Junačka ljubav! Benedikt XIV. traži za junačku krepost, da se vrši: lako, spremno, radostno, uztrajno, iznad običnog načina, iz vrhunaravne nakane, bez ljudskih računa, odričući se sebe i podvrgavajući sve sklonosti. Ivan je tu zadaću podpuno izvršio. Kraljica svih kreposti sjaji u njemu divno urešena. »Tko ostaje u ljubavi, u Bogu ostaje ,i Bog u njemu«. I. Ivan. 4, 16. Za svetost više i ne treba. Ivanova ljubav zadovoljuje zapoviedi i psihologiji ljubavi. »Ljubi Gospodina Boga svoga svim srdcem, svom dušom, svom misli i svom snagom svojom; a bližnjega kao samoga sebe«. Mr. 12, 30. Ljubio je ne dieleći srdca između Stvoritelja i stvora, nalazeći

jedno u drugom; služeći vjerno, ne uzmičući nikako; nikad dosta, uviek sve žarče; svladavajući sve, ne dajući se svladati od nikoga. »Mjera ljubavi k Bogu jest: ljubiti ga bez mjere«, reče sv. Lovro Justiniani. (»Drvo života« IV, 9.). Tom je mjerom Ivan mjerio »ljubeći Boga sve do prezira sebe« (Sv. Augustin) i tako je gradio Božji grad. Istinito se veli, da je ljubav najjače oružje za osvajanje srdca. Eto, Ivan je to oruđe i oružje imao i vješto upotriebio; bio je dobro oboružani i nesavladivi vitez vjerom, ufanjem i ljubavlju.

U BOGA URONJEN MOLITVOM

U svom pisanom i provedenom nacrtu duhovnoga života daje Ivan uz odricanje najveću važnost molitvi. Vidjeli smo već, kako njome daje dužnu počast Stvoritelju kao vježbom bogoštovlja; bilo je to osobito usmenom molitvom. Čuli smo ga toliko puta, da moleći vapi za pomoć sebi i svojima, mnogo se i spretno služeći tim oružjem spasenja. Izvršio je opomenu Spasiteljevu: »Bdijte i molite se, da ne padnete u napast.« Mt. 26, 41. Bila je to prosna molitva.

Ivanu je molitva još nešto više. Kako mu je sviest djetinjstva Božjega snov svega životnog tkanja, tako mu je molitva neprestano zirkanje na uzorak, po komu treba da tke, jer on milo pomišlja na Otca i Sina, da bude savršen po njihovu uzoru; a to pomišljanje je dizanje srdca i pameti k Bogu, jest molitva kao sredstvo usavršivanja. To je činio u mislenoj molitvi, u razmatranju. K tomu ga poticala ljubav, da kao diete s Otcem razgovara i milo se zabavi; sa Sinom da vieća o kraljevstvu Njegovu i kako da za nj radi. U centrali Duha Svetoga da Njegovim »ultra-zrakama« sve nezdrave sokove starog Adama u cieloj naravi izsuši, te iz njegovog skladišta dobije aparate i liekove za uspješan svoj apostolat. Ti obiteljski razgovori, ta »sveta nedjelja milovanja« kod Presvetoga Trojstva, to pronicanje i poistovjetovanje svih obiteljskih interesa, to izravno trenje i prožimanje duše Božjim uljem zbivalo se u

razmatranju Ivanovu. Sav taj posao uzkog združivanja s Bogom je treća značajka Ivanovog duhovnog napredka i ujedno treći stepen ili put sjedinjenja.

Značajka je toga stanja, da duša traži i nalazi Boga Gospodina u svemu i sve u Njemu: Božju prisutnost, Božji razgovor, Božju volju, Božju ljubav, sreću u jedinome Bogu. Sve to izpunja dušu i život, vrieme i posao kao sama jedna misao: »Bog moj i sve moje!« Za ujedinjenjem s Gospodinom Bogom težio je Ivan uviek, jer ga je ljubio, a ljubav traži blizinu Ljubljenoga. Tako veli i 9. IV. 1918.: »Težit ću za svetošću, za ujedinjenjem sa Gospodinom Bogom i molit ću ga, da mi dade odporne snage u životnoj borbi i silu u stvaranju«. U tom razpoloženju Ivan je trajno svakako iza Lurda. Kad se zatim dao na Božji posao borbe za duše u Katoličkoj Akciji, trebao je za to i osobitu Božju snagu, Božji pogon, svaki dan novi i svježiji, jaki i neprestani. Bez sumnje mu je taj pritjecao iz Euharistije. Ali da i nju uztrajno cieni i prima, trebao je svietla iz razmatranja, iz promišljanja o Gospodinu Bogu i svemu što k Njemu vodi. Mislilac je Ivan bio uviek, promišljanjem se i učvrstio u vjeri. Samoniklo promišljanje razvio je polagano do sustavnog razmatranja, nešto čitajući »Umjetnost moljenja« i drugo slično, nešto uputama jednog franjevca u Bozenu, nešto kasnije razgovorima s duhovnim vođom. Koliko mu je bilo stalo da zaista sustavno znade razmatrati, vidi se najbolje, što je u duhovnim vježbama 1923. sastavio na punih pet araka latinski izvadak iz razprave O. Roothana o načinu razmatranja po sv. Ignaciju. Po tom sustavu je Ivan već uvečer predvidio, o čemu će sutra razmišljati, da mu se tako sve sile zabave s Gospodinom. Činio je predvježbe i pazio da zaposli i maštu predočbom osoba i mjesta, i pamet sjećanjem predmeta, i um traženjem uzroka, uvjeta i posljedica, i volju odlukama i čuvstvima. Završio bi srdačnim razgovorom i poniznom preporukom Onoga, što bi za taj dan odlučio. Građu bi uzimao redovito iz sv. Mise onog dana. No dopunjao je to i temeljitim tumačima kao na pr. Meschlerom. Neko vrieme upotriebio je i

Summu sv. Tome, kad mu je izpovjednik kazao, kako ju je promatrajući prošao i sveti kanonik Stepinac. Dapače ga Dr. Gračanin našao, kako promatra iz Peschove »Dogmatike«.

Proti raztresenosti, nepouzdanju i tjeskobi nije se Ivan borio toliko kojim protivnim činom, već više velikim mislima, koje mu ulievale snagu. »Velik je Bog, neizmjerna Mu je moć, svemir to svjedoči«. »Dobar je Bog... Kako se sve nama približuje, saobćuje i daje«. »Kad mislim, Bog samnom misli, treba tek da ga u sebi zapazim kao elektro-magnet, koji sve goni, vuče, sređuje«. »A ta je sila Dobrota — ona budi i vuče našu volju; treba joj tek zapaziti Dobrotu, i volja će se k njoj usmjeriti. Uskladit će se s voljom Božjom i bit će jedno. Čovjek pri tom ne treba da što u sebi lomi ili ruši, već da svu svoju zdravu snagu stavi u službu neizmjernoga Dobra primajući ga i odsievajući ga«.[26]

Ivanu su istine i događaji, o kojima je razmatrao, bile jasna stvarnost i sigurne činjenice, pa su mu kao takove obuzimale sve moći i on je sav molio, kad je molio. Znao je onu Weissovu »Samo što zaposluje cielog čovjeka, što cielog čovjeka diže k Bogu, što pomaže cielog čovjeka obnoviti — to zaslužuje ime molitve«. Takovu »afektivnu« molitvu, u kojoj čovjek moli cielim bićem, nalazimo u Ivana već na ratnim vrletima. Uz to je Ivan nastojao biti trajno sabran i vježbao se u prisutnosti Božjoj, izbjegavao suvišne razgovore, dapače i bezkoristne poglede, veleći, da treba živce za korisne predočbe. Glava 20. i 21. prve knjige »Nasljeduj Krista« jezgrovito ga u tomu poučila. Kad bi se uhvatio u raztresenosti ili se našao u suhoći, mirno bi se ponizio i rekao: »Jesam Gospodine slab i biedan; ali kakav sam, Tvoj sam, Tebe ljubim, Tebi radim i trpim«. I mirno bi nastavio. Ova poniznost, ljubav i predanje, jednom rieči: smirenost u Bogu bile su značajke njegove duševnosti podkraj života.

Neobično je što Ivan, premda umjetnički nastrojen, vrlo rano gubi maštovite predočbe o Gospodinu Bogu. Pojam Božanstva ne prati mu više ni slika starca ni fi-

nog oblaka, niti koja biblijska pojava, dapače ni u svemiru razlivena elektriciteta, koja može svojom silom, svietlom i toplinom liepo olakšati poimanje Presvetoga Trojstva. Njemu je dosta misao na Absolutni Život, spojena s uvjerenjem, da taj postoji, da »Jest«. Neizmjerno jaki, trajni, dobri, liepi, mudri, živi, svudašnji »Jest«. I taj »Jest« — Duh se za nj i za sav sviet zanima, dapače ga voli i u njemu radi.

On je doduše iza neprozirne zavjese ;ali i čovjek je u tamnom tunelu obćeg neznanja o zadnjim uzrocima vidljivog svieta. Kako je naravnom vjerom ipak siguran, da ti uzroci postoje, tako je vrhunaravnom još sigurniji, da je s onkraj zavjese neizrecivo dobri Otac, koji ga podupire, ako se umoran na nj nasloni, dapače ga šaptom tješi i na prozirnim mu pločama osvjetljuje napisana čitava pravila za ćudoredni život. On je tu, gdje god jesi, kako su i glasovi glasbe i pjesme oko tebe, a ti ih ipak ne čuješ, dok ih ne uhvatiš na svoje uho radio aparatom.

Božje glasove, dapače i njegovu prisutnost hvataš također jednim aparatom — promatranjem, kontemplacijom. Ona je milo i jasno zrienje Gospodina Boga i božanskih stvari. Činimo li to svojim običnim umnim silama, makar i milošću praćeni ,to je onda redovita kontemplacija;daje li se pak duši sam Gospodin Bog izravno upoznati posebnom objavom, onda je to neobična, ulivena ili pasivna, prava mistična kontemplacija, vrhunaravno gledanje.[27] I ova ima više stupnjeva. Ne ćemo tvrditi da je Ivan imao izvanredne objave, osim one jasne spoznaje pred smrt. No siguno je, da je imao početke ulivene kontemplacije, tako zvanu molitvu jednostavnog zrienja, molitvu mira i jednostavnog sjedinjenja, kad je duša tako sviestna blizine Božje, da je s Bogom jedno kao u zagrljaju, te da Duh Sveti u njoj moli. To je stanje po prikazivanju sv. Terezije »peto boravište« u tajinstvenom gradu Božjemu. Za takvu je molitvu Ivan bio vrlo dobro pripravljen: pročišćen od svake puste naravne sklonosti, vrhunaravnih se načela držao u svemu prosuđivanju i radu, čeznuo za sve užim

sjedinjenjem s Gospodinom Bogom i surađivao revno s darovima Duha Svetoga. A da se Gospodin njemu doista i približavao tim neobičnim načinom, razabiremo već iz bilježaka Dnevnika, kao na pr. 13. VII. 1918., 27. XII. 1918. i kasnije češće, premda nije volio pisati vanrednih pojava, koje bi mu bile u čast. Njemu je »podpuno se pomoliti« nešto daleko uzvišenije od obične misli i razgovora s Bogom; njemu to znači »uroniti u ogromno mistično more«; on znade »zaroniti u more boli Srdca Isusova i živjeti u uzkoj vezi s njime«. 24. IV. 1921. Ivan je doista u takvim časovima dobivao onako više spoznanje o vjerskim otajstvima, kako prirodoslovac saznaje kroz iztraživanje sunčanih zraka kakovih sve elemenata, plinova i ruda imade na suncu. Njegova je duša plivala u radosti, koja se s nijednom radošću ovoga života ne može izporediti. Duša mu se lelija na oceanu Božanstva; sav je zanesen u Bogu, smiren kao diete sjedeći na ruci Otčevoj u sladkom milovanju. Takovo je prosvjetljenje bilo i ono, što ga je doživio u Lurdu: »Gospa je tude... Bog je tude...« Posljedica ovakove molitve bila je ona njegova duboka produhovljenost u mišljenju i izražaju te onaj nebeski mir.

U božićno doba god. 1927., prigodom svojih predavanja u Travniku, posjetio je Ivan u Docu i obitelj g. umirovljenog učitelja Čekade. Na odlazku, već kasno iza 9 sati, pokazala je Ivanu u predsoblju učiteljeva kćerka Neda novo razpelo, što ga je brat Čedomil obitelji donio. Osvietlila ga podignuvši lampicu i pozorno promatrala Ivana, kako je on promatrao neobično razpelo. Kao skamenjen gledao je Ivan Isusa četvrt sata i ni okom da bi krenuo niti što rekao. Trgnuvši se onda odjednom, kratko se oprosti i ode u župni dvor, gdje je još dugo, dugo molio. U takvom neobičnom zrienju vidjela ga ona jednom i u crkvi sv. Vinka u Zagrebu pred Svetootajstvom. Zanos ju je taj tako dirnuo, kao da se nalazi u blizini svetca.

»Gospodina gledam neprestano pred sobom«, veli David (Ps. 15, 8.) i sv. Petar (Dj. Ap. 2, 25.) o Isusu, i da mu je zato Srdce bilo puno radosti. To je i Ivan naučio

od Božanskog Učitelja. On govori s Gospodinom Bogom kao živom prisutnom osobom, koju voli, kojoj ima puno reći, od koje želi još više i sam čuti, s kojom treba sve prije razpraviti nego će početi raditi. Pa i drugima to isto želi.[28] Zato i jest kontemplacija izhodište i svrha njegovog apostolskog rada, kao i ciele Katoličke Akcije. Učenik Ivanov veli: »Usjekao mi se u pamet njegov ozbiljni lik, koji je u času molitve prije ili poslije sata poprimio najsvetačkiji izraz«. (Aug. Kralj u listu 2. II. 1943.) Jednom zgodom primietio je Ivan otcu svome, koji slučajno nije bio prije molitve zakopčao puceta: »Otče, kod molitve treba da bude naše odielo posve u redu. Jamačno ne bi govorio s kraljem u otvorenom kaputu; dakle i onda, kad moliš, kad govoriš s najvećim kraljem, Kristom Gospodinom, valja da bude odielo naše posve u redu. Na isti osjećaj božanske prisutnosti podsjetio ga je i kod jela. Za obični ljudski život to su sitnice, pa dapače s opravdanog razloga, na pr. zdravlja, možemo i ne paziti na to; no kad netko ipak i na to pazi, odaje nebesku finesu, koja u Ivanu nije bila tvrda ukočenost, nego vedro počitanje. Liepo je to opazio O. Hausherr D. I. profesor na Gregorijani, kad je ovako veli sjećajući se Ivana:

»Savršeni ljudi promatraju sviet Božjim očima. Njihova se svetost ne očituje više nekim posebnim izvanrednim načinom, jer je postala, da tako kažem, prirođena njihovu biću i lako može izbjeći površnom pogledu posmatrača, koji nije upozoren na to. Oni živu na zemlji tako, kao da je njihova domovina nebo. Oni nose sobom svoje nebo; oni su neprestano ne samo u prisutnosti Božjoj, nego uronjeni u Boga, izpunjeni Bogom više nego li je spužva izpunjena oceanom. Prvi je učinak ovog stanja onaj neizrecivi m i r, o kojem govori Isus Krist i poslie njega, izkušavši ga, sv. Pavao. Drugi je učinak požrtvovno razumievanje svih ljudskih bieda, koje ove duše gledaju očima Božjim. Za njih je Bog Ljubav i njihovo sjedinjenje s Bogom čini, da sudioničtvuju u neizmjernoj ljubavi božanskoj prama svim stvorovima. Za onoga, koji je tako izgubljen u Bogu,

ništa ljudsko ne može više biti ravnodušno... Jednom rieči, svetac mi se čini čovjekom, koji je iznad i izvan ovoga svieta našao u Bogu svu svoju sreću i slobodan od svih potražnja za ličnom utjehom, ništa drugo ni ne sanja nego samo izcrpsti svoj život u službi djece Božje. Ova je svojstva ostvario Dr. Merz u svome životu možda više od ikoga, koga sam sreo u svom životu...« Pismo O. Sakaču D. I. siečanj 1929.

Tako je Ivan ostvario onu sv. Pavla: »Živim ja, ali ne više ja, nego živi u meni Krist«. Gal. 2, 20. Koga je po savjetu istog Pavla »držao neprestano pred očima«.

EUHARISTIJSKO SREDIŠTE

U V. razredu realke bio je Merz jedini đak, koga je Dr. Maraković morao u crkvi opomenuti na dolično držanje, jer je poslije Pretvorbe držao ruke na leđima. Bez sumnje je u osjetljivom dečku u prvi mah uzavrelo, no naviknut od otca poštivati ugled on se sredio i — zamislio. U njegovim je očima poskočio ugled profesora, ali i vriednost same stvari. Katehetska pouka dobila je svoju potvrdu i Ivan na Euharistiju gleda ozbiljnije, možda neko vrieme i nevoljko, ali svakako kao na tajanstvenu svetinju.

Čitanje »Grala«, napose kongresnoga godišta god. 1912. pa i ciela gralska ideja ojačala je Ivanu vjeru u Euharistiju. Izravnu je pouku o njoj crpio još najviše iz četvrte knjige »Nasljeduj Krista«, koja mu je bila najmilije pobožno štivo. Iz nje se naučio povjerljivo razgovarati kao Učenik s Učiteljem, živim otajstvenim Isusom, a u naučno dokazivanje i obrazlaganje samog Otajstva nije se u to vrieme upuštao baš zbog opomene, što je daje 18. poglavlje iste knjige. Razumijemo ga stoga kada 18. XII. 1915. veli »Kad bi se sastao s kakvim bezvjercem, ne bi mu znao reći, šta je Euharistija, ne bi mu znao dokazati što osjećam. Dapače kad sam gdjegod u vedroj, svietloj, sunčanoj prirodi, pa pomislim na svoje osjećaje kod Pričesti, čudno mi je, kao da je to bio neki san, tajinstven, čudan, liep san, neki osjećaj,

neko ozračje, koje sada nemam, a kad sam u tome osjećaju zaboravim sve, samo me nešto vuče, neodoljivo vuče, molitva vuče drugu, želja, čežnja, neprestana težnja, da, upravo treba naprezanje, da se prestane osjećati, težiti onamo. Sav je život liepa i velika tajna.«

Znanstveno obrazložiti prisutnost Isusovu u Euharistiji naučio je Ivan tek u proučavanju kršćanske filozofije god. 1923. s O. Alfirevićem, kad je uvidio kako se ne protivi razumu, da se izmieni bit stvari — substancija, a pripadci — akcidenti, vanjske pojave krušnih prilika da ostanu. To su sadržajem različiti pojmovi, pa se ne protivi razumu i odieljene ih pomišljati. Ono u kruhu, što ga čini kruhom, da se pretvori u Isusovo tielo, a onaj plašt krušnih prilika, što ih osjetilima zamjećujemo, da ostaje i dalje plaštem tiela Isusova. Nije bilo Ivanu težko vjerovati, da to može učiniti Onaj, koji je mogao tako umnožiti pet hljebaca, da se od njih nasitilo pet tisuća ljudi. A da to i hoće govorila je njegova ljubav, koja ide u susret potrebi i čežnji srdca ljudskoga, da se približi Božanstvu. Baš ta potreba i čežnja bila je u Ivana napadno jaka sve onamo od konca realke. Povod joj je bez sumnje bio u kongregacijskom uzgoju, u dobrom štivu i primjeru učitelja, vođe; ali onu jačinu bez izgrađene znanstvene spoznaje u naobraženog i darovitog mladića može protumačiti samo vanredni dar — karizma — Duha Svetoga. On ga je pripravljao za Apostola Euharistije, pa ga je i u vjeri u nju neobično učvršćivao. Ivan je dakle najprije vjerovao Dobroti Božjoj kao i sv. Ivan Evanđelista. »I mi smo upoznali i vjerovali Ljubavi, koju Bog ima prema nama, Bog je ljubav« I. Ivan 4, 16.

Ivan već sada pliva u sreći kadgod prima sv. Pričest. Tako na Uzkrs 23. IV. 1916. čezne za njom. »Moja usta htjela bi Hostiju« 19. VII. 1916. Euharistiju on u to doba zove jednostavno Tielo, Snaga, Kruh života, Život. Nije to samo zbog njegove realske izobrazbe, nego jer to više odgovara onom poimanju: Isus se u prilici kruha daje i osjetnom čovjeku, da mu prožme cielo biće i sav čovjek da živi od njega. Kao zemaljski putnik u nebo

čovjek treba takovu cielom biću primjerenu okrepu. I to je posve u smislu Isusova obećanja: »Tko blaguje mene, živjet će od mene i ja ću ga uzkrisiti na sudnji dan«. Ivan 6, 54—57.

Ova je vjera Ivanu postala upravo zorno živom u Lurdu, gdje je na svoje oči vidio bolestnike, koji su uslied blagoslova Hostijom u tili čas ozdravili. U Hostiji mora da je sam Početnik i Vrelo života, kada može život tako iz nje poteći.« Vidio sam ovdje velike i potresne događaje«, pisao je iz Lurda 3. VIII. 1921. i svome izpovjedniku.

Za to smo i pričešćujući opažali na Ivanovu licu izražaj čežnje: Hostiju je dočekao kao s neba pali zalogaj, koji ga razblažio u grlu kao slatkiš, ugrijao u srdcu kao silna električna sijalica, kao malo sunce. Tu milinu je Ivan većinom i osjećao, jer se duševno za to i razpoložio pobuđujući čine vjere, ufanja, ljubavi, kajanja i želje. U dubokoj sabranosti i sklopljenim rukama vratio bi se na mjesto, te se redovito oko pola sata klanjao kao smjerni domaćin nebeskom Gostu i zahvaljivao, oproštenje i druge milosti molio te mu se na kraju sav prikazao i na službu kroz dan predao. Vanjska mu pojava činila dojam, da se i sam osjeća gostom anđeoske gozbe, pa je mišlju i srdcem s njima sjedinjen doživljavao njihovu reću. Služio se u pripravi i zahvali još i prizorima iz sv. Mise onoga dana, kako je to u Misalu čitao. Nikad ne bi propustio zamoliti Blažene Djevice, da mu ona dade Sina svoga i nadahne ga svojim osjećajima te se mogne s njime što dostojnije zabaviti. Ivanu je Pričest bila — kako je to i Mahnić naglašavao — Božje sjeme vrhunaravnoga života.

Njome je stišavao strasti i čistio zle sklonosti; njome se jačao proti napastima i mlakosti. »Život je sve... a meni prieti opasnost, da opet zagreznem u širi život knjiga. Idem sutra na sv. Pričest, da opet upijem snage za borbu.« 9. IV. 1918.

»Htio bih blagovati Gospodina, koji me voli više nego itko i koji mi je draži od svega na svietu. Samo ga nisam dostojan, slab sam odviše, da bih se i bez najma-

nje pomisli žrtvovao za Presvetu Hostiju. Pravo veli Kempenac: Uživati u Hostiji smo pripravni, a kad nam valja križ nositi u veselju, očajavamo.« I tako za rata vrlo često, kako smo već čitali u zapiscima.

Život Isusov u Hostiji bio je Ivanu uzor kreposti, i mi se ne čudimo, da se na njemu odrazile upravo značajne kreposti euharistijskog Isusa: ljubav, poniznost, strpljivost. Tako se i događa među pravim prijateljima, da si postaju sličniji, dapače jedna duša u dva tiela: isto misle ,isto žele i jednako rade.

Ovo sjedinjenje i jedinstvo izrazilo se tako te je činjenica da je Ivanu Hostija središte svemu: i dnevnom redu i životnoj osnovi; i njegovoj orlovskoj organizaciji i zamisli jednog romana; i nutarnjem liturgijskom životu i vanjskim crkvenim proslavama. Gdje god se Ivan pojavi, bit će i nešto euharistijsko; a u zadnjih pet godina Ivanova života u našoj katoličkoj javnosti bilo je i obrnuto: gdje god je bilo što veliko i liepo euharistijsko, tu je bio i Ivan svojim liepim udjelom.

Već o svom prvom nastupu god. 1920. u Mariboru, kad je govorio o međunarodnoj đačkoj suradnji veli 3. VIII. 1920. »Govorio sam sa žarom, koji mi je dala Presveta Euharistija.«

30. I. 1921. bio je u Parizu na posljednjoj sjednici katoličkog pokrajinskog kongresa, gdje je na nj učinila duboki dojam zaključna molitva, kad se svi prisutni okrenuše spram Presvetog Sakramenta i jednoglasno zapjevaše »O spasonosna Hostijo!« Ovako se Ivan kasnije uviek srdcem, a često u danu i tjelesnim poklonom okretao prema Svetohraništu. Kad je u Zagrebu prolazio na Akademskom trgu sučelice svetišta Srdca Isusova i tamo je skinuo šešir, premda su ga od njega dielile još dvie uporedne ulice sa četiri niza kuća.

Baš u to svetište dolazio je i svako jutro k sv. Misi i Pričesti, a po podne u dva sata uzpeo bi se kroz kućne stube na balkon, gdje je bio posebni »mali Križni put« za Isusovce. Tu je od nikoga ne opažen, obavio naizmjence jedan dan sat klanjanja, drugi dan Križni put, često i jedno i drugo ili barem spojeno. Brzo su mu pro-

lazili satovi pred Svetohraništem, jer mu je ondje bila zatvorena vječna Mudrost, živi Isus, a Ivan se znao s njime razgovarati. Ta imali su i o čemu: zajedničke su im bile osnove velikog preporoda hrvatske mladeži, ciele Hrvatske. Tu je on primao nadahnuća za stotinu svojih članaka, među kojima je jedva jedan, da ne bi spominjao Euharistiju.

Pa da! I onako je sve za Isusa, a Euharistija je živi i blizi Isus, Bog s nama! Što naravnije nego onda na nj i pomišljati, s njime se ondje savjetovati, njemu se iztužiti ,kod njega se nakrcati snagom za apostolat i žrtvu. Kada se god. 1927. u Sarajevu radilo o sudbini Orlovskog saveza, klečao je Ivan pred Presvetim gotovo dva sata dok je trajalo viećanje. Na izlazu ga zapitam: »No šta, da im je ipak uspjelo uništiti Orlovstvo?« — »Mislim, da nije«, odgovori podpunim mirom, »pa i kad bi, Božja volja nek se vrši!« Eto to je bila Euharistija Ivanu. Za proslavu Euharistije napisao je i u »Hrvatsku mladost« 1924. prikaz sv. Tarzicija.

O njegovoj nježnoj ljubavi k svetootajstvenom Isusu svjedoči i ganutljiva crtica u časopisu »Za vjeru i dom« 1938. br. 5.: Kako je svake sriede naručivao u cvjetarni crvene karanfile i slao ih u crkvu, da se stave uz Svetohranište. Znatiželjna se naučnica preporodila, kad je poslije Ivanove smrti ustanovila, tko li je bio taj ljubezni naručitelj.

NA SRDCU ISUSOVU

»Ljubav je snažnija od mržnje i straha. Hosana Kristu, koga toliko vrieđam!« Kliče Ivan još 12. VII. 1914. I to posebno štovanje osobe Božanskoga Spasitelja razvija se u širinu, dubinu i visinu Ivanove duše te postizava u pobožnosti Srdcu Isusovu svoj vrhunac. N e-shvaćenoj ljubavi uzvratiti ljubav posvetom, pogrđenoj dati zadovoljštinu naknadom — to je prema nauci Pija XI. sadržaj pobožnosti Srdcu Isusovu. (Poslanica »Premilostivi Odkupitelj« 8. V. 1928.) Isus daje raznih i velikih obećanja

štovateljima Srdca Svoga, da ih potakne i privuče njihovom vlastitom korišću. Svrha mu je ipak i kad daje darove pomoći ljudima, da izvrše prvu i glavnu zapovied ljubavi. Time je osigurana slava Božja i spas duša.

I Ivan se obraća Srdcu Isusovu, da mu uzvrati ljubav i dade naknadu. Zanimivo je, da je njegova prva pobožnost Srdcu Isusovu »Velika devetnica spasa«. Počeo ju je prvim petkom u siečnju 3. I. 1919. i završio 5. rujna. I tom zgodom piše: »Jučer je bio najznamenitiji dan u mojem životu. Obavio sam devetu sv. Pričest na slavu Presv. Srdca Isusova i vjerujem, da ću gledati dubine Presvetoga Trojstva. Neizmjernu onu ljubav Kristovu moram barem nekako ovdje zaslužiti, pa ću s Božjom pomoću gledati da djelo posvećenja što snažnije nastavim.« Ivan to vjeruje i vrši prema obećanju Spasiteljevu danom sv. Margareti, da ne će umrieti u nemilosti, tko primi redom devet prvih petaka u mjesecu sv. Pričest kao naknadu njemu nanesenih uvreda. Vježbu naknadne sv. Pričesti nastavio je Ivan sve do smrti, a prikazao je i izričito svoje boli, napose podnesene uvrede, kao naknadu Božankome Srdcu za psovke Hrvatskoga naroda.

Osiguravši sebi stan u Srdcu Isusovu, želi onamo smjestiti i mile roditelje. Vidjeli smo već, kako mu je to uspjelo, a on zahvaljuje Presv. Srdcu: »Tata je primio nakon 25 godina na 12. I. sv. Pričest. Moje su molitve Srdcu Isusovu uslišane. U pismu, što mi ga je pisao, vidim jasan primjer obraćenja — Milost — nadnaravnu silu — koja ga obratila. Još ostaje nama na brizi! Srdce Isusovo, pomozi!« I mi smo već vidjeli, kako je ono zaista pomoglo. Iskrenim uvjerenjem vršili su roditelji svoje kršćanske dužnosti. Da ih još više u kreposti unapriedi, svjetovao je, da posvete obitelj Srdcu Isusovu. Sustavno ih je za taj čin pripravio, pozvao je svoga izpovjednika, da se u njegovoj prisutnosti taj čin što svečanije obavi. Tako se obitelj i posvetila 21. V. 1925. pred slikom Presv. Srdca, koja je od sada visila mjesto njegove slike na

najodličnijem mjestu roditeljske sobe. Svi se tada upisali u Apostolstvo Molitve i vršili od sada svoje jutarnje prikazanje, večernji zaziv Srdcu Isusovu, a i majka je primala svaki prvi petak sv. Pričest. No nije to bila jedina obitelj, koju je Ivan priveo Srdcu Isusovu. Živom rieči i pismeno revnovao je, da ih što više obavi ovu posvetu, da time Isusa uvede u hrvatske obitelji.

Kad je sam bio u Parizu u najvećoj duševnoj potištenosti zbog neprestane pogibli da osliepi, obraća se Božanskom Srdcu s prošnjom za zdravlje, koje će upotriebiti za njegovu čast. 24. IV. 1921. »Bol moja još uviek traje i radi toga ne pisah skoro ništa. Za prošlost hvalim Isusu Kristu, što sam mogao za vrieme korizme zaroniti u more boli Njegovog Srdca i da sam živio u tako uzkoj vezi s njime. Uzput sam preveo »Križni put« Paul Claudela i čini mi se, da bi svaki katolički pjesnik morao napisati jedan »Križni put«, da uzmognemo ocieniti njegovu veličinu kao čovjeka. Uslied te moje očne boli ne mogoh se posvetiti učenju kako bi želio... Srdce Isusovo, Tebi posvećujem moj život; ako je na Tvoju slavu, da trpim i tako dođem k Tebi, neka bude Tvoja volja i molim Te, da uza me budu u Tvome Kraljevstvu i moji roditelji«.

I mi znamo kako se Ivan držao ovog svog obećanja do zadnjih trzaja. Sve posvetiti, sve u Srdce Isusovo dovesti, to je njegova želja. Putujući god. 1921. u Lurd, proučio je Ivan u Tuluzi »Apostolstvo Molitve« najveće družtvo u čast Srdca Isusova. Njegovi »Euharistijski Križari« zadivili su ga, i on zaželi njihovim duhom zadahnuti hrvatske Orlove. Vidjeli smo već kako je to učinio. U čestim pogiblima uticao se za njih Presv. Srdcu ,a napose god. 1927. Prietila im je tada najveća pogibao, da ih razpuste ili drugim duhom zadahnu. Merz je opet dugo klečao u svetištu Srdca Isusova. Na sjednici HOSA skupa sa vodstvom učinio je zavjet: »Ako nam Božansko Srdce pomogne, ciela će se organizacija posvetiti Presv. Srdcu Isusovu, a osim toga će se čitava organizacija sa HOSOM upisati u Apostol-

stvo Molitve.« I Presveto Srdce ih upravo čudom očuvalo, jer su protivne odluke bile već spremljene. Zapisci O. Foretića str. 4. Početkom god. 1928. težko bolestan počinje opet Ivan — iza pet godina — redovitije bilježiti u Dnevnik. I prve rieči stavlja: »S v e n a s l a v u P r e s v e t o g a S r d c a I s u s o v a!«

Poznato je kako je ciela proslava T i s u ć g o d i š n j i c e H r v a t s k o g a k r a l j e v s t v a bila usmjerena u poklon, zahvalu, naknadu i prošnju Božanskomu Srdcu Isusovu kao pravom vječnom vladaru Hrvatskoga naroda. Najljepši dio te proslave izvela je Orlovska organizacija, koju je idejno nadahnjivao Dr. Merz. Zato su i disale okružnice i proglasi i sastanci i proslave ovim duhom. Da sve to može što bolje izvoditi, utjecao se Ivan za pomoć s v. I v a n u E v a n đ e l i s t i, ljubljenome učeniku Srdca Isusova, od koga je češće baš na njegov blagdan primio koju osobitu milost. Opravdano dakle vjerujemo, da se izpunilo, što kaže grobni nadpis, da je »Očekivao vječni počinak na Srdcu Isusovu«.

Na tom Srdcu želio je Ivan da jednom odpočinu i njegovi Orlovi i đaci s e m i n a r c i kao budući svećenici, pa ih je — s njima srdcem združen — izručivao za vrieme odmora u sjemeništnoj kapeli Božanskome Srdcu osjećajima ove molitve nadarene oprostom od 300 dana (8. IV. 1919.) »O Isuse, u Euharistiji poništeni, da budeš ognjište ljubavi katoličke Crkve i snaga dušama, mi ti prikazujemo svoje molitve, djela i trpljenja, za tvoje svećenike i da se iz dana u dan sve većma širi kraljevstvo Tvoga Presvetoga Srdca!« Ili ove druge »Isuse, Kralju i središte sviju srdaca, po dolazku kraljevstva Tvoga, daruj nama mir!« (300 dana oprosta 23. VI. 1923.).

Proučavajući ugodnike Božje rado pitamo za njihovu najmiliju pobožnost, jer nam ona odaje njihov duh, a time i visinu savršenosti. Po tom sudimo i čiju duhovnost su sliedili ili možda novu unieli. Ivan ima osebujnu značajku radnika za Isusa, apostola Katoličke Akcije. No ipak je i taj radnik zadahnut baš ovom pobožnošću Srdcu Isusovu. A drugčije nije ni moguće. Ivan radi sa

živim Isusom i za živo njegovo tielo — Crkvu. U tom tielu je Srdce »izvor života i svetosti«. Duhovnost dakle Ivanova jest u ljubavi, koja se izcrpljuje za spas bližnjega poput Isusa u Euharistiji. Revnost, da punina života Isusova struji njegovim tielom Crkvom — u krugu koji mu je najbliži — u Orlovstvu, u Hrvatskom narodu. »Da život imadu i u obilju da ga imadu«. Iv. 10, 10.

Ivan je junak, vitez, i to vitez Srdca Isusova.

MARIJINO DIETE I APOSTOL

Premda »gospodsko diete«, Ivan je već od početka realke polazio na sastanke Marijine kongregacije, a diplomu dobio je tek u četvrtom razredu 16. siečnja 1910. Odabrao je Bezgrješnu za Gospođu, Odvjetnicu i Majku, te joj obećao vjerno služiti i nastojati, da joj i drugi služe. Kad se ono, za vrieme svog preranog zaljubljenja, bio nešto odalečio od kongregacije, nije ipak izgubio ni pobožnosti k Mariji, a niti njezine zaštite. Preko dobrog kongreganiste profesora Marakovića privukla ga ona brzo opet u svoj vrtić. Onaj osjećaj potrebe da se izpoviedi i čežnja za Pričešću, što Ivan tako često bilježi u Dnevniku, odjek su majčinskog Marijinog uzgoja kroz kongregacijsku mjesečnu sv. Pričest. U njemu trajno živi sviest, da je pod okom nebeske Majke i njezina uzvišenost nadopunjuje mu manjke rođene majke. Jedva je stigao u Beč, kad 17. I. 1915. već se stavlja pod njezinu zaštitu. »Moja molitva sada ide Neoskvrnjenoj, neka me u ovome gradu prati na svakom koraku. Svaki moj hod i mig neka bude uperen liepomu.« Za tjedan dana vapi zbog bolesti očiju: »Majko vječna, ti, koja si utjelovljena Pjesma svega liepog i vječnog, daj da i nadalje mogu darove ljepote primati«. I tako više puta kasnije dobiva od nje pomoć osobito u napastima. O najozbiljnijim životnim pitanjima dobiva jače prosvjetljenje baš na njezine svetkovine, kao na pr. 15. VIII. 1916. o sporednoj ulozi umjetnosti u životu. Kao da mu ona daje više životne smjernice. To

i jest uloga Posrednice svih milosti. Za njega je imala osobito velike. Jer kako da inače shvatimo, da on, mazunik majčin i slobodni sveučilištarac, zavjetuje sv. čistoću i to baš na Bezgrješno Začeće 1915. Već god. 1916. došao je u Banjoj Luci s jednim drugom přečastnom kanoniku Čurčiću, moleći ga, da bi osnovao Márijinu kongregaciju za naobražene.

I u Beču je član Kongregacije akademičara te u njoj iza prevrata živo surađuje. U Zagrebu prelazi g. 1923. u Akademsku veću i vrši u njoj službu tajnika sve do smrti. Kongregacijski arhiv nije on doduše obogatio zapiscima, ali je to više izpunio knjigu života djelima pravog Marijanskog duha i apostolata. S upraviteljem O. Alfirevićem savjetovao se često o duhovnom životu i o smjernicama javnog katoličkog rada. Pa kad ga ovaj upozorio na velike Papinske enciklike, koje ta pitanja rješavaju, bilo mu to nešto novo i on ih stao temeljito proučavati. Nutarnji život pravog Marijinog djeteta temeljito je razložio u predavanju na svečanom kongregacijskom sastanku 8. XII. 1923. Ono nam i daje pogled u njegovu vlastitu krasno izgrađenu dušu, u kojoj ima Marija svoje priestolje do Sina svoga. Za »Mladost« 1924. str. 139. napisao je »Marija i tjelovježba«, nastojeći ovoj dati viši odgojni smisao.

Marijina kongregacija je udruženje sa bitnom apostolskom svrhom. Nije ipak ni sebično slavična ni ljubomorna, da bi baš na njezino ime trebalo sve glasiti. Zadovoljna je, da čovjeku pomogne te sebe odgoji, pa da ima što davati i da hoće dati svoje i — sebe. A to je u Ivanu odlično uspjela. Cieli mu je apostolat imao pravi marijanski duh, jer je bio »s Isusom i za Isusa«, bio je crkveni, djelatan i svestran. No Marijinu čast širio je Ivan napose krunicom, hodočašćem i osobito Lurdom. »Ako mi i nije posve izliečila oči, to sam u Lurdu zavolio krunicu, koja će mi biti uz Euharistiju najvjerniji prijatelj do groba«. List N. Bilogriviću 10. X. 1921.

Sigurno je, da je iza svog lurdskog hodočašća svaki dan molio krunicu. Prigodom rimskog hodočašća Orlica g.

1926. izmučio se noću tražeći nastambu za njih pedeset. I kada je u dva sata iza ponoći sve smjestio, još je našao snage, da klečeći izmoli krunicu. »Život« 1938. str. 292. I to kako ju je molio! »Molio ju je — veli dobro upućena osoba M. M. (List 12. VIII. 1940.) bolje reći: razmatrao ju je. Jednom zgodom je rekao, da ne shvaća, kako je nekima za moljenje krunice dosta deset časaka, on da treba pol sata, da je izmoli pobožno. Kad je išao ulicom putem do škole ili do kuće obično je držao ruku u džepu i molio je krunicu. Tko se s njime sastao na ulici, pa se htio rukovati, neriedko se morao iznenaditi kako Ivanu nešto zveči u džepu. Koji smo ga već poznavali, nastojali smo da ga ne smetamo. Takvom jednom zgodom htjedoh se izpričati što ga smetam. No on mi odgovori: »Ne smeta ništa, idemo zajedno, pa ćemo skupa izmoliti ostatak krunice.« I bilo je tako.

Hodočastio je gotovo k svim našim većim Marijinim svetištima. U najbliže Remete skoro svaki mjesec, više puta na Mariju Bistricu. 2. IX. 1924. vozio se onamo vlakom ,ali je cielo vrieme stajao, prem je bilo mjesta da sjedne. Molio je, razgovarao, našalio se pa opet molio. Na povratku pješice kroz goru s obitelju M. prošli su bez jela berući samo kupine, ali su došli veseli, pjevali, molili krunicu i litanije Gospine sve do Zagreba.

Kamenitoj Gospi u Zagrebu išao bi često kasno uvečer i molio se ondje klečeći sa sirotama.

Glavno vanjsko sredstvo Ivanovog marijanskog apostolata bio je Lurd, gdje se i njegova ljubav k Mariji žarko razplamsala. Napisao je o Lurdu knjižicu: o najnovijim čudesima, te drugu o Zoli i njegovim izkrivljivanjima, koja i kod nas nažalost mnoge zavedoše. Osim toga još i šest razprava u raznim časopisima. Pokazujući lurdske prizore svjetlopisom, držao je predavanja o Blaženoj Djevici takovim uvjerenjem i oduševljenjem, da je mnoge priveo natrag k vjeri i vjerskom životu. Ta je predavanja držao i u pokrajini: u Bjelovaru, Karlovcu, Varaždinu, Sarajevu i drugdje.

Upravo G o s p a L u r d s k a bila je simbol njegovih ideala: n e v i n o s t i srdca kao Bezgrješna, a ipak

oštrine života na koji, je opominjala svojim »Pokora, pokora, pokora!« Izražaj duševne smirenosti, a u isto vrieme snažne radinosti, što je oboje tako skladno spojeno u Lurdu. Brige za vlastito savršenstvo, kako je Gospa Bernardicu kao uzor izgrađivala, a uz to širok utjecaj na život ciele Crkve. Euharistija i sjaj liturgije, a ipak tako skladno sve spojeno sa krunicom i pobožnošću križnoga puta. Divna narav i savršena umjetnost, a oboje u službi vrhunaravi i najuzvišenijih otajstva vjere. Rječito i stvarno pobijanje zasada pozitivističke filozofije, koja je u doba Gospinog ukazanja bila poplavila Francuzku, a u isti čas tako veličajna družbovna ustanova dobrotvornosti za tjelesna i duševna ozdravljenja. Tko tu ne vidi Merzove duše, a tko ne bi razabrao Majčinog odgoja? Oni su se razumjeli.

Njegovom se pobudom god. 1923. razvija ona sjajna procesija sa sviećama u čast Gospi Lurdskoj od svetišta Srdca Isusova u crkvu franjevaca, i u toj je procesiji i on sa otcem svojim nosio goruću svieću.

Jedno je djevojačko družtvo potaknuo Ivan, da dade u Jeronimskoj dvorani priredbu u čast Gospi Lurdskoj. Za tu smo zgodu trebali kip Gospe Lurdske. Dobili smo ga u najam velik i liep, gotovo u naravnoj veličini. No valjalo ga je vrlo oprezno prenieti, da se možda ne polomi ili oruni. Za to ga je sam Ivan donio u Jeronimsku dvoranu i natrag odnio sve kroz one najprometnije zagrebačke ulice. Ta nas je vjera i poniznost jednog profesora — doktora zadivila. To je najbolja pilula protiv moderne bolesti — ljudskog obzira. List M. M. 12. VIII. 1940.

Sve je to išlo Ivanu od srdca k srdcu. »O Blaženoj Djevici govorio bi najbiranijim riečima i zanosom najvećih štovalaca njezinih.« Živo mi je pred očima pripovieda sretno diete Marijino N. Glaser u »Za vjeru i dom« 1938. str. 85. — kako sam na dan moga pristupa u Marijinu kongregaciju pošla k njemu i kazivala mu svoje osjećaje. A on će mi dirljivo i duboko progovoriti o Go-

spi. Na odlazku izvadio je liepu sličicu Nebeske Majke i dao mi je s riečima: »Ostani uviek dobro Marijino diete i ona te ne će nikada ostaviti!« — Kasnije nam je jednom kao Orlicama govorio o štovanju Nebeske Majke i toplo nam stavio na srdce molitvu sv. krunice. »Kada vam bude u životu težko i kad vas snađu nevolje, uzmite Gospinu krunicu i ona će vas utješiti i dati vam snage, da sve mirno snosite sa podpunim predanjem u Volju Božju«. — Gospođici Miri M. poklonio je »Malu službu Bl. Djevice« veleći: »Molite to svaki dan Gospi u čast.«

U kutiću Ivanove sobe gorjela je pred Gospom uviek uljanica, živi znak njegove djetinje zahvalne ljubavi. Ona ga je sjećala na odluku iz duhovnih vježba: »Isuse, želim da Te po Mariji svaki dan više ljubim!« Tom ljubavi prema svojoj Majci htio je razplamtiti srdca i sve druge braće svoje, koji prolaze ovom dolinom suza.

7. III. 1926. održao je u Sv. Iliji kod Varaždina prije podnevne sv. Mise predavanje o Gospi Lurdskoj i kod sv. Mise se pričestio. »Tako učen profesor, govorio je narod, pa ovako drži svoju vjeru, to je nešto!«

U STOŽERU — BOŽJE VODSTVO

Majka je Ivanova živo željela, da on postane stožerni častnik. On je to i postao, samo ne u stožeru svjetovne vojske nego kao vitez duha i milosti. Vidjeli smo ga što je sve radio u Hrvatskom Orlovskom Savezu. Nije bio vođa organizacije, pa i nema odgovornosti za sav njezin rad. Priznavaju ipak svi, da je bio idejni pokretač svega rada i kao duša organizacije. Kao tajniku mu je to bila i dužnost, pa pogledajmo, da li je u tom poslu i smjeru postupao prema prvoj i glavnoj stožernoj kreposti — razboritosti. Proširimo taj pogled i na ostali život i rad, napose zadnjih deset godina, da ustanovimo: je li i krepost razboritosti vršio u junačkom stupnju.

Razborit je prema nauci katoličke Crkve, tko izpravno postupa, prava sredstva pravoj svrsi odabire. Tomu

treba sve oprezno promisliti, bistro prosuditi i snažno provesti. Merz se najprije o svemu pomnjivo i povjerljivo propitao, izkoristio svoje izkustvo i druge pitao za savjet; domišljato je predviđao zapreke i prisebno se snalazio u najzamršenijim zgodama. Njega nije u sudu zavelo ni omilje, ni odvratnost, ni srčba, već bi mirno i stvarno odabrao, što će bolje uspjeti. Stvorene jednom odluke provodio bi i na sebi i u organizaciji odlučno, ali ne silovito; postupao bi otvoreno i prostodušno, nikad lukavo, uviek ipak mudro. Drugovi bi ga na vieću nakon dugog razpravljanja, kod koga je on šutio, upitali: »A što ti misliš, Ivane?« Iz iskustva su znali, da će najbolje biti, kako on svjetuje, i redovito su barem sliedili njegov savjet. Što je on crkvenim krugovima predlagao, bilo je bolje od prediloga njegovih protivnika, pa bili ti i stariji ili svećenici. To je pokazao plod i uspjeh, dotično neuspjeh, ako se njegova nije uvažila. Da spomenemo samo neke njegove zamisli: Liturgijska predavanja, neka lurdska i rimska hodočašća i karitativne sekcije. Svima su znani, koji su ih u javnosti provodili, a pisana svjedočanstva govore, da su izašle iz Merzove glave. Ovo ujedno najbolje očituje Merzov duh pobožnoti, koja je bila solidna i duboko crkvena, jer je bila liturgijska, marijanska, papinska i sirotinjska. Dokaze i prizore niže obilna već štampa o njemu, a mi spomenimo još neke činjenice.

Za bistar njegov sud evo već primjera s fronte, kad 30. IV. 1918. piše otcu: »Svi topovi ne će spasiti ni jednog naroda, ako ne nosi u sebi ćudorednih vrjednota«.

Kako oprezno promišlja i postupa, da se usavrši ćudoredni život, svjedoči pismo Dr. Guberini 23. II. 1928. »HOS nije još dospio da uzme u pretres one ćudoredne smjernice. Čini se, da nije ni sazreo čas da se konačno izdadu, jer u nekim se stvarima svećenici u pokrajini razilaze... Mislim, da bi bilo dobro, kad bi se duhovnici sporazumjeli na jednom sastanku o tim potankostima. Prvi, načelni dio, poslao sam preuzv. biskupu Srebrniću i kad ga ovaj provjeri, zamolit ću »Katolički Tjednik«

da ga objelodani. Tako će se barem stvarati duševno razpoloženje, i onda će naše članstvo lakše prihvatiti odredbe, koje izdade HOS...« Tako se uistinu i dogodilo sa »Smjernicama za obnovu kršćanskih ćudorednih običaja«. Kat. Tjednik« 1928. br. 12. i sliedeći.

Izkustvo je svoje popunjao pitajući one, koji su mu mogli svjetovati. Tako, kad se radilo tko će preuzeti vodstvo Orlica, pa pitali njega, pošao je u samostan SS. Milosrdnica i tamo pitao onu častnu sestru, koja je najviše poznavala članstvo. Razvoj stvari je pokazao, da je onda njegov savjet bio dobar.

»Svetost Dr. Ivana Merza — veli preč. L. Rusan, župnik u Remetama — vidjela se na svakom njegovom pogledu i koraku, a pogotovo u riečima i djelima, pa skrivao on to kako mu drago. Kod njega si vidio, što se riedko vidi u mlada čovjeka. Divio sam se njegovoj svetoj razboritosti. Jednom zgodom htio neki uvaženi naš svećenik, da učini neke zavjete. On ga slušao, blago ga pogledao i rekao: »Ne! Vi bi sada dok ste na muci od zlih ljudi, toliko toga obećali; ali pričekajte, dok se malo smirite, pa ćete vidjeti, da je ovo nemoguće«.

Sastanem ga jednom zgodom na Zrinjevcu, a kraj nas prođe jedan gospodin, koji je organizirao »djecu« u jednu organizaciju, da prieči »Orlovstvo«. Ja ga upitam: »Da li Vi znate, što ovaj gospodin radi?« Nije odgovorio, premda je znao. Pa kada sam sa par rieči spomenuo to okupljanje, reče on, držeći u rukavu krunicu: »Hvala Bogu! Samo nek se širi slava Božja, pa će biti sve dobro«. Divio sam se onom svetom miru i žaru za slavu Božju, kojim je bio on prožet.«

Najveći dokaz Ivanove razboritosti jest svakako taj, što je znao biti na pomoć crkvenom Senatu u nas, preuzvišenim biskupima, steći i zadržati povjerenje najveće većine njih. Pomagao im je u stvari Katoličke Akcije, koju su oni trebali rješavati po nalogu i uputama Sv. Otca Pape. Njegovo dopisivanje o tomu nije još za javnost, ali već tolike njihove izjave poslije Ivanove smrti, pa rieči nuncija Pellegrinetia svjedoče dosta.

No odakle tako mladom čovjeku razboritost, kakova bi bila ures mudrog i izkusnog starca? Odakle uobće ovo viteštvo Ivanovih kreposti? Ustanovimo same nepobitne i neobične činjenice iz njegova života:

1. Sveučilištarac, sin obratio je otca častnika i liberalnu majku na samozatajni katolički crkveni život.

2. Samostalan student, častnik i profesor, usred najopasnijih zamama, očuvao je netaknutu sv. čistoću.

3. Nadaren književni talenat zamienio je svoj umjetnički poziv sa dušobrižničkim pomaganjem, da bude »kapelan u civilu«.

4. Maturant polazi u veliki sviet, da sam postane nešto »veliko«; a kao muž želi biti malen te izniče i umire neshvaćen od svoje okoline, kojoj hotimice sakriva veličinu svoga znanja i kreposti.

5. Muž sposoban da sam stvori jedan obnoviteljski družtveni pokret, odabire službu »izpravljača«, te tako sudjeluje u odkupiteljskom Kristovom radu, koji je također izpravljanje pogrešnoga.

6. Mladić i muž sa vrlo razvijenim svojim ukusom, uzkraćuje sebi sviestno i slobodno sve ugodnosti i nadčovječno se trapi.

7. Naobražen, boležljiv čovjek, koji bi se mogao liečiti i tako još dugo poživjeti, radije čitav život trpi od bolesti i sviestno ranije umire od prenapornog rada za Božju stvar.

8. Moderni sumnjač izgrađuje svoju vjeru do zora tako visoko te i jedan Msgr. Beaupin, čovjek svjetskog poznanstva, priznaje, da se nije namjerio na izgrađenijeg i dubljeg katolika.

9. Mladi čovjek, laik, koji zna da ga se susreće kao »stranca«, poduzimlje velik obnoviteljski podhvat pouzdavajući se za uspjeh jedino u Boga.

10. Čovjek visoke naobrazbe i svjetovnog vidika tako žarko ljubi Gospodina Boga, Crkvu i Papu, te mu se dive i visoki crkveni dostojanstvenici.

11. Kao profesor vrši svoje zvanične dužnosti bez pogrješke, a k tome radi neprestano i napor-

no na spisateljskom i organizacijskom polju za dva čovjeka bez ikakove nagrade.

12. Bližnjemu daje iz čiste ljubavi, osobno i kroz organizaciju, sve svoje, a na kraju i život.

13. Protivniku oprašta najvećom velikodušnošću, moli za nj i brani ga pred prijateljima.

14. Neustrašivo ide u pogibli smrti braneći katoličku Crkvu.

15. Neosporivo veliki talenat pokazuje svoju izvornost i veličinu upravo u odnosu prema Božanstvu i to više u dovijavanju otajstvenog Božjeg života, gdje se traži žrtva uma i volje, nego u utješnim prosvjetljenjima.

16. U svojim muževnim godinama odabire uviek, što drži da se Bogu Gospodinu više mili, pa ma to njega stajalo i ne znam kakovih žrtava.

17. Dieli se srdcem, a do potrebe i činom od najmilijih, da može vršiti dragovoljna djela milosrđa, od kojih je njemu najveće: pomagati Sv. Otca u razvijanju Isusova života u vjernicima.

18. Rano se utječe pod zaštitu Marijinu i nježno je štuje cieli život nastojeći i druge za nju oduševiti.

19. Sluša crkvene poglavare i starije i u stvarima slobodnog mišljenja, makar zbog toga strada u svojim građanskim odnosima.

20. U stvarima crkvenog i duhovnog života njegovi su savjeti, ma da je laik, bolji i od samih učenih svećenika.

Ove će činjenice težko tko moći oboriti; a jednako težko se one mogu protumačiti bez neobične milosti Božje. Dakle je Ivan svoje vitežke kreposti crpio iz vrhunaravnih vrela.

»Ne vjeruj svojoj razboritosti — veli Duh Sveti — već se uzdaj u Gospodina; moli ga za mudrost, jer iz usta njegovih izlazi razboritost. Traži savjeta, idi putem svetaca, pa će te očuvati razboritost.« Rečen. gl. 2 i 3.

Ivan je od djetinjstva želio savjeta i dao se voditi, pa je naučio prosuđivati ljude i prilike. Stalnog duhov-

nog vodstva do Pariza nije imao, ali se okoristio svakom prilikom, da se uputi u duhovnom životu i radu.[29] Od katehete primio je temeljno vjersko znanje; od Trapista stvarnost vjerskih vrjednota i zbilju rada za spas duše; od Franjevaca prirodnost kreposti; od Dominikanaca dubinu dokazivanja; od Isusovaca sustav onog duhovnog i crkvenog života, što ga je zaželio prema »Nasljeduj Krista«; od Sulpicianaca živahnost života s Isusom; od Otaca Božje Rieči i od Benediktinaca liturgijsku molitvu; od saobraćaja s Konventualcima srdačnost dušobrižničkog postupka; a od Salezijanaca strpljivost s pogreškama mladeži.

Nije to ipak bila kakova duševna krparija, nego svestrano oplođenje velike duše, koja svojom osobnošću i ukusom sve svodi u jedinstvo i sklad, kako je i Strosmajer tolike različnosti stilova spojio u izvornom jedinstvu svoje katedrale. Mnogostruki utjecaj nije zarobio svetu slobodu djeteta Božjega nego je obogatio. Zato su u Ivanu već za života i nalazili toliki, što baš njima treba, a još više njih iza smrti. Svima je bio pristupačan i poslušan u izgradnji, a tako i svima podatan u dielenju plodova.

Pravog duhovnog vođu imao je Ivan samo u Otcu Pressoiru, sulpiciancu »čovjeku — kako ga opisuje Dr. Gračanin (List 27. IX. 1942.) — u vanjskom nastupu vrlo strogom, no istodobno vrlo srdačnom i blagom u duhovnom vodstvu, koji je gledao na duše onom ljubavlju, kojom ih Bog gleda, te ih milo gore vukao, uviek više, ali uviek i tako oprezno. Nastojao je duše tako osamostaliti, da se i same snađu pod vodstvom Duha Svetoga.«

To mu je kod Ivana i uspjelo, jer je Ivan u Zagrebu pokazao vanrednu osjetljivost i vjernost tim nadahnućima. U načelnim pitanjima Katoličke Akcije svjetovao se doduše sa stručnjacima: profesorom pastoralke Dr. Kniewaldom, O. Alfirevićem i O. Foretićem, ali mjerodavne su uviek bile njemu i njima »Papine smjernice« — djelo Duha Svetoga. — U duševnoj tami i patnji,

kroz koju mora svaki miljenik Božji proći, razgovarao bi se redovito subotom po podne s izpovjednikom; no i on mu je uviek privikivao: »Drži se Isusa iz razmatranja!« A Isus mu je govorio i jasno i milo i krepko i uztrajno po Duhu svome, koji je pravi vođa duša. I Ivanu je to bio. Jer liepo ustanovljuje Dr. Gračanin, koji je s Ivanom razpravljao o Lallemantovoj »Nauci o duhovnom životu« još prije nego li je na hrvatskom izašla, «da je Merz svu onu divnu djelatnost darova Duha Svetoga već davno prije posjedovao«. (List 12. VII. 1942.)

»Darovi Duha Svetoga, veli sv. Toma (Summa I. II. ae. qu. 68, a. 3.) razpolažu nas te smo spremni bez oklievanja sliediti nadahnuća Duha Svetoga osobito, u prilikama, kada treba svladavati zapreke, koje nadmašuju obične kreposti. Dar razuma usavršuje krepost vjere te čovjek jasnije shvaća objavljenu istinu. Dar mudrosti čini te se čovjeku mili jedino Bog i njegova volja i time usavršuje ljubav. Dar savjeta usavršuje razboritost pa čovjek u stvarnom provođenju razlikuje sigurno nutarnja ganuća jesu li od dobrog ili zlog duha. Dar pobožnosti usavršuje pravednost i čežnju za krepošću, napose daje čovjeku milo štovati Boga kao otca vršeći njegovu volju. Dar jakosti usavršuje krepost ufanja i jakosti te se čovjek odvaži i podnosi, što je vrlo težko. Dar straha Božjega usavršuje krepost umjerenosti, da čovjek odbije i žešće grješne zamame.

U svemu tome vidjeli smo Ivana u junačkoj borbi, dapače koji puta i tako vitežkoj, te je to znatno prelazilo sve naravne sile i račune, kao na pr. u trapnji, u pomaganju bližnjega i pridobivanju duša. On je Duha Svetoga štovao i srdce je njegovo bilo bujan vrt, što ga je obrađivao »Prst desnice Otčeve«. Kad je 27. VII. 1921. na izletu iz Bordeauxa promatrao svietlo plavi Atlantski ocean, »čiji su valovi hitili pjeneći i natječući se, davali su sliku Duha Svetoga, koji je također neprestani, vječni, neizmjerni i liepi život«. Duhu Svetom se preporučivao često himnom »Dođi Duše Presveti« i drugim uzdasima. »Prosvietli me, Bože i nadahni me!« kao na pr. pri izboru staleža (9. IV. 1918.). Kad mu je

27. V. 1920. u Beču uspjelo predavanje o međunarodnom đačkom udruživanju, srdačno bilježi: »Svetome Duhu se zahvaljujem, što je uslišao molbu, da je moje na brzo spremljeno predavanje uspjelo«. Cieni darove njegove i postojano piše velikim početnim slovom »Milost«. Nastoji širiti njegovo štovanje iztičući njegovu djelatnost u Crkvi i dušama. »Sav vjerski život u poviesti ljudskoj samo je vidljivi izražaj Duha Svetoga. »Luč« 1924. str. 214. »Na razvoj gregorianske glazbe djelovao je Duh Sveti«. »Život« 1928. str. 35. Tako i na crkvenu hierarhiju i Katoličku Akciju »koja je savremeno očitovanje djelatnosti Duha Svetoga u Crkvi«.

Kao što mu je Bog Otac govorio i on se k njemu dizao kroz zanosno promatranje prirode; Bog Sin kroz Euharistiju; tako Duh Sveti kroz Crkvu. »Koje god Duh Božji vodi, oni su sinovi Božji«. Rim. 8, 14, Ivan se osjećao sretnim djetetom Božjim, i to kao »Filius Petri« — »Papin čovjek«, živi članak, ili barem stanica tajinstvenog tiela Isusova.

Nema sumnje, da je Ivanu mnogo pomogla krvlju naslieđena radinost i uztrajnost, te odgojena poučljivost i strpljivost; pa življa iztaknutost usred vjerske podieljenosti okoline; pomogla je i kongregacija i dobri provodič mladih dana. Sve to ipak ne može objasniti visine njegovih ideala, ni dubine uvjerenja, niti težine žrtava s jednostavnog razloga, što ovdje učinci nadmašuju uzroke. Vrhunaravne značajke odkrivaju i vrhunaravnu Silu — Milost — Duha Svetoga, odkrivaju božanski rad Stožera Presvetoga Trojstva.

Kad se dakle filozofija poviesti ovdje pita: Koje li su sile izbacile ovu pojavu, te kad ustanovi kao uzroke Ivanovog ideala Žrtve: njegovu bolest, Trapiste i rat; kao uzroke njegovog ideala Euharistije: kongregaciju, primjer profesora i Gralovo euharistijsko godište 1912.; kao uzroke ideala Apostolata: đačku organizaciju, francuzki odgoj i Isusovce — to će morati i smjeti samo reći, da su ti uzroci Ivana za Žrtvu razpoložili, k Euharistiji priveli i njegov Apostolat usmjerili; ali da je to

Ivan prihvatio i proveo, i to u tako vitežkom stepenu, to je djelo u isti čas i najplemenitijeg njegovog samoodređenja i božanske moći, koja daje komu hoće i kako hoće. »Ivanova volja bila je postojano na dobro upere-na«, svjedoči povjerljivi mu drug O. Mato Filipović. Tako sam uviek držao, da sviestna grieha Ivan nije bio podoban učiniti.« Plemenitu je Ivanovu volju nagradio Gospodin već ovdje na zemlji »blaženstvima«, koja je obećao u Gorskoj besjedi ... Mi je pak priznajemo sa »Čast vitezu!«

Visokom pak Stožeru Presvetog Trojstva kličemo skupa s Ivanom: »Poklon, hvala i slava!«

*

Obća značajka Merzova jest: živjeti Isusov život s Crkvom.

Isusov život živjeti znači podpuno usvojiti, provoditi i širiti njegova vrhunaravna načela. Među tima jest prvo i bitno otajstvo Križa, otajstvo »malenoga« i sakrivenoga pred očima svieta. Time se pobija i lieči propali stari čovjek: oholica, pohlepnik i uživač. Živjeti Isusa, koji sakriva svoje Božanstvo, dapače i čovječansku svetost sve dok drugačije ne traži obzir prema Otcu, volja i slava Otčeva. Doći u sakrivanju i zbog njega u sukob sa svietom, ostati neshvaćen, biti prezren i odbačen kao i Isus; a baš time provesti u djelo i stvarno biti svet tj. Otcu po volji, to traži neizmjernost Božanstva, da se njemu i prizna, što ono i jest: »Bog sve u svemu«. I. Korinč. 15, 28.

Čovjek treba da stvarno prizna: ništa sam po sebi, sve po Bogu. Kada to cielim životom prizna, onda je sposoban vječnim gledanjem utonuti u Boga, onda u Bogu nađe »smirenje«, kada se u njemu samomu ništa više ne buni, kad više ne traži sebe, kad podpuno žrtvuje svoj »ja«.

Tom sukobu i tragici ne može izbjeći ni jedan stvor. Što je čovjek vjerski i krepostno prosvjetljeniji, to mu se jasnije duši nameće i taj zahtjev; dragovoljno biti malen i trpjeti. Provodi li to spoznanje u životu, mora

doći u sukob s onima, koji toga ne shvaćaju ili ne će provesti. A i takovih mora biti, jer se Neizmjerni ne može ograničenomu saobćiti neizmjerno, nego samo ograničeno t. j. na dielove: u jednom nešto u drugom nešto; u svakom postepeno, ali opet na svoj način.

Shvatiti tu potrebu Božanske dobrote i ljubavi, da se proslavi djelomično i suprotno očitujući se stvoru, pa voljko se podvrći tomu, to je savršena ljubav u djelu. »Neka se samo Bog proslavi, pa i na moj račun! Neka je meni pa i protivno od slave; neka sam ja prezren, samo neka je On priznat i zadovoljan, pa sam i ja. To je podpuno istinito i opravdano, jer sam po biti svojoj ograničen, a On je Neizmjerni; ja ne smijem od njega drugo ni tražiti.«

U tom je bitnost kreposti poniznosti, u tome je smisao boli, u tome je temelj jakosti, u tome vrhunac ljubavi. To se provodi pod zastavom Isusovom, odkako ju je on sam izdignuo na križu: podpuno siromačtvo, poniženje, odricanje, a sve iz ljubavi Otcu. To je Isusova pobožnost, to je i Merzova pobožnost.

Kako pak Isus živi i dalje u Crkvi ovim životom, živi on svojom pobožnošću prema Otcu, to i pravi Isusov učenik nužno mora živjeti s Crkvom kao član njezinoga tiela, živoga, organskoga i zato s njome dieliti sudbinu Isusa Razpetoga. To znači u životu provedeni Ivanov uzklik: »Ili katolik, ili ništa!«

Tko tako misli i živi, njega može samo Bog voditi i uzgajati. A to je uzgojio Duh Sveti u Ivanu.

No i samo Presveto Trojstvo dostoji se u upravljanju svieta držati zakona molitve, jer je on izražaj najnutarnjijih odnosa u Njemu samome. »Tko moli, dobiva«. Mt. 7, 8. Zašto je ovaj Božji dar — Ivan — procvao baš u Banjoj Luci? I drugdje je bilo dobrih profesora i još boljih đaka. Kako da nije i Ivan pošao za primjerom drugog profesora, koji ga je također privlačio, a o kojem je bilo poznato, kako je bio sav sretan, kad se domogao šlapice ljubljene osobe. Ivan piše: »Jedino »Memento mori!« — poznati pozdrav Trapista — »Sjeti

se, da ti je mrieti!« što je svećenik izustio, uništilo je svu moju dvojbu i očaj«. 17. V. 1914. U najkobnijim svojim časovima sedme i osme realke zalazio je Ivan češće u samostan Trapista »Marija Zviezdu«, k jednom redovniku na izpovied. I premda je sebi želio naobraženijega, okoristio se je njegovim opomenama i još više primjerom. Kad se odlučuje na najteže žrtve odricanja, Ivanu su pred očima Trapisti. Žrtva, koja je zapravo Ivana posvetila, bila je sjeme njihovog primjera, a da je to sjeme i niklo nemamo li zahvaliti baš njihovoj molitvi, koja prodire oblake, vabi kišu, a iza toga liturgijskim sjajem širi sunčane zrake na posijano sjeme. Činjenica jest, da su u to vrieme na teritoriju Hrvatskoga naroda bili jedini Trapisti kontemplativni — molitveni red; a jednako je činjenica, da katolička Crkva baš kontemplativnim redovima pripisuje najveći blagoslov i uspjeh svojega rada.

ČAST VITEZU

Kao pravi Isusov apostol, Merz je oblikovao savjesti, a u savjesti primljeni darovi nerado se očituju. Mnogi će se tek na sudnji dan vidjeti, kao i sva veličina njegovih kreposti. Ni te se ne cieni za života kako zaslužuju, dapače ih zavist neriedko i umanjuje. No već Aristotel opaža, da junak bolju svojom prokali i oplemeni osjećaje svoje i svojih. To smo vidjeli i kod smrti Ivanove. Ako je koga u načelnoj borbi i preko volje ožalostio, gorčinom je smrti svoje svakom plemenitom dao zadovoljštinu. Tako je uspomena njegova ostala u svim ljudima dobre volje svietla i mila. Najbolje to svjedoče očitovanja prigodom njegove smrti, a i kasnije, u svim našim časopisima. Prvi životopis nabraja ih 150 za prve tri godine u domaćim i stranim časopisima, a toliko ih je od prilike od onda do danas. Odmah g. 1930. stavlja ga Nadbiskup Dr. Bauer Križarima kao uzor molitve, rada i žrtve.

Nadbiskup Dr. I. Ev. Šarić predočuje njegov svietli primjer Križarima 1932. »Katolički Tjednik broj 19. str.

1., te veli »Čovjek milosti i vjere, čovjek borbe i žrtve, čovjek ljubavi i rada za druge. Križarski Božji vitez, uzor — Križar.«

Preuzvišeni Dr. A. Akšamović zove ga »svećenikom« kreposti i crkvenog rada. »Nedjelja« 1930. br. 19.

Msgr. Dr. M. Beluhan »Dr. Ivan Merz bio je čovjek Providnosti. On je davao dobri duh vodstvu HOS-a, tako u idejnom, kako i u ličnom praktičnom pravcu«.

»Božji čovjek Hrvatske« zovu ga profesor Žanko i za njim mnogi drugi. »Homo catholicus« — katolički čovjek — Papin čovjek«. »Svetac u fraku« — Dr. Č. Čekada »Kat. Tjednik« 1933. br. 18.

Najveći organizator jakoga duševnoga života V. Lovrić »Nedjelja« 1939. broj 6.

»Orao zlatnih krila« S. Šarić »Katolički Tjednik« 1932. broj 19.

»Svet mladi čovjek« F. Terseglav. »Križ« Ljubljana 1929. V. 67.

»Brat — vitez« P. Crnkovački »Luč« 1928. str. 276. Liep izražaj plemenitog protivnika.

Svi ovi i slični nazivi govore nam o visokom štovanju upravo sa vjerskog stanovišta. A to isto svjedoče i brojni članci kao i govori prigodom njegove smrti. No da to nije bilo samo kratkotrajno oduševljenje ili sućut, svjedoče trajni članci u istim časopisima prigodom svake obljetnice njegove smrti. Svjedoče isto i ljudi koji mu nisu stajali u neposrednoj blizini. Tako Dr. J. O. u »Katoličkom Listu« 1928. broj 20. str. 259.: »U tom osjetljivom gubitku neka nam bude najvećom utjehom čvrsta nada, da je pokojnikova čista i sveta duša već dostojna bila primiti krunu vječne nagrade za neumorni rad u duhu Apostolata, Euharistije i Žrtve, u kom je izgarala od svete revnosti, kao voštanica na Božjem oltaru ...«

K. Volinski u »Hrvatskoj Prosvjeti 1928. br. 6 »Preminuo je jedan čovjek, za kojega možemo slobodno reći, da je gotovo svetac ... Ovo nije nikakovo pretjerivanje ... Pojave takvih ličnosti ne izčezavaju bez traga.

Nema ni najmanje sumnje, da će njegovo ime biti prije ili kasnije dignuto na dostojnu visinu u cielom kršćanskom svietu, jer je on sasvim izključiva pojava.«

Na obljetnicu smrti drže se svečani spomeni širom Hrvatske, na kojima se o njemu govori sa najvećim vjerskim ushitom i izrazuje želja, da se započne proces za njegovo proglašenje blaženim. Tako već 1929. u Zagrebu i sliedećeh godina.

Hodočašća pojedinaca i grupa na njegov grob učestala su i ne prestaju. Govori koji se tamo drže oduševljeni su poticaji na nasljedovanje njegovih kreposti, pa je tako njegov grob postao propovjedaonicom i rekao bih škola kreposti. Tako napose prigodom desetgodišnjice njegove smrti. Već 1937. ističe govornik (»Nedjelja« br. 19 S. Š.) »Dr. Ivan Merz je duhovni otac mnogih tisuća hrvatskih Križara, koji u život provode duh Euharistije, Žrtve i Apostolata, kojima ih je Merz naučio. Uobće duhovni svoj program Križarstvo duguje samo njemu«.

Štovanje Ivanovo prodrlo je i u najšire krugove tako te i obćinska poglavarstva smatraju potrebnim, da mu izkažu počast. Tako u Pakracu određuje, da se jedna ulica nazove »Prolazom Dr. Ivana Merza«, te to obrazlaže: »Merz je bio zaista velik čovjek. Tih i povučen, ali u radu i borbi za ideale neumoran i neslomljiv. Velik je po svetosti svoje duše... Ali je velik i po svojoj baštini, po svojim djelima. On je onaj, koji je učinio revoluciju. On je srž hrvatske omladine oteo materializmu i dao joj velike ideale. On je u barjak »crven-bieli-plavi« upleo gorući križ, koji će sve zlo uništiti; i dao ga omladini, da ga ona nosi čista i neokaljana. To je velikan, velikan duha, kojega će hrvatski narod uviek častiti i slaviti«. »Hrv. Jedinstvo.« Rujan 1941.

Glas svetosti Dr. Ivana Merza odjeknuo je u nevoljom i biedom pritisnutim dušama, koje mu se s pouzdanjem u njegov zagovor utjecale. A kako se čini ne bez uspjeha, jer su to u raznim Glasnicima priznale

posebnim zahvalnicama. Tako da navedemo samo neke iz Glasnika Presv. Srdca Isusova od g. 1930.

Zagreb: M. S. velika zahvalnica za namještenje katoličke učiteljice po protuvjerskoj vladi proganjane. — A. M. ozdravila po zagovoru Iv. Merza. Split: Lj. K. uslišana po zagovoru † Iv. Merza. — Brod n. S. Dj. i A. po zagovoru Dr. Merza utješeni u križevima. — Drenčina: Š. A. po zagovoru Dr. Merza pomoglo Presveto Srdce kod operacije. — Generalski Stol: S. S. pomoću i Dr. Merza udielilo Presveto Trojstvo veliku milost. — Kaptol: K. S. zagovorom i Dr. Merza sretno uspjela operacija grla. — Zagreb: A. K. zagovorom i Dr. Ivana Merza sretno položila maturu. — Travnik: M. B. po zagovoru Dr. Merza položen izpit. — Zagreb: A. E. moleći se na grobu Ivana Merza ozdravila od više bolesti. — Š. A. Merz joj pomogao u naucima. — Zagreb: gđa Jel. Vit. molila se Merzu prije operacije ličnih šupljina i dobro prošla. — Z. D. u težkom porođaju zazivala ga srdačno i baš na šestu godišnjicu njegove smrti rodila zdravo diete. Iz zahvalnosti će nositi ime Ivan. — Fr. Mat. g. 1932. iza križarskih duhovnih vježba na Jordanovcu pošao na Merzov grob i srdačno molio, da spozna volju Božju glede svoga zvanja, te ono bude na veću slavu Božju. Stao čitati njegov životopis i uvjerio se, da je to pravi svetac, te se odlučio stupiti u Isusovce. Deset godina sretno je eto izdržao, pa to pripisuje sve njegovom zagovoru.

Niz ovih uslišenja započeo je zapravo samim časom smrti Ivanove u bolnici. Tamo je u isto vrieme ležao vlč. Iv. Ivančić, župnik u Brođancima, i bio operiran isti dan kada i Merz. Čuo je mnogo o njegovim krepostima i pouzdao se u njegovu molitvu, pa se preporučio Gospodinu za olakšicu u bolima, koju je u isti čas i dobio.

Prijatelj Ivanov M. B-ć pripisuje prigodom 10-godišnjice smrti Ivanove njegovom primjeru i zagovoru sav liepi uspjeh Križarstva na Hvaru. Slično i drugi iz drugih mjesta.

Hodočasteći na njegov grob ostavljaju mnogi pisane molitve i preporuke u njegov zagovor, a isto tako i za-

hvalnice za uslišanje, što je sve već ne jedanputa njegov otac uređujući grob tamo našao. Oduševljeni pjesnici pjevaju mu zahvalne i poletne pjesme, od kojih su neke dospjele i u časopise kao na pr. »Nedjelja«, »Za vjeru i dom« »Orlovska Straža« i »Katolički Tjednik«.

Primjer i zagovor Merzov vrši — osobito iza izdanja njegova životopisa — veliki duhovni apostolat. Poznata su prava obraćenja, mnoga obiteljska smirenja, vitežke žrtve u vršenju zvanja i u nastojanju oko kršćanske savršenosti pod njegovim utjecajem. Koliko su piscu svi ovi slučajevi poznati, čini mu se kao da zagovor Merčev imade osobito moć u smjeru duševnog snalaženja i u težkoćama kod operacija. Da spomenemo još samo jedan iz Sarajeva. Gospođa J. Š. zahvalno je priznala, kako joj je u životnim i duševnim borbama, napose za blizinu Božju i duševni mir pomogao zagovor Dr. Merza, komu se utjecala dulje vremena, te u to dobila posve nove poglede u duhovni život, a time vedrinu i smirenje.[29]

Začudno je osobito ozdravljenje gospojice Anice Ercegović iz Graduse kraj Sunje, koje ona ovako opisuje: »Moja bolest i uzaludno liečenje trajalo je od god. 1924. do 1930. Liečnici redom u Sunji, Kostajnici, Zagrebu, Ogulinu i napokon Dr. Vl. Čepulić u Zagrebu ustanovili su slabost srdca, bolest slezene i bubrega te tuberkuloza pluća. Kašljala sam jako i pri tom osjećala kao rane po svemu tielu. Vrućina i preko 39 stupnjeva. Upotrebljavala sam redom sve propisane liekove, pošla sam i u Ogulin na bolji zrak. No pomoć slaba, jer sam se vratila još i sa reumom, pa mi se prsti i ruke pokrčile. Nesposobna za ikakav ozbiljan posao, klonula sam i duševno, kad mi je 16. VI. 1930. i mila majčica umrla. S nekom nadom, da se barem duševno dignem, pošla sam u Zagreb na Vrhovac obaviti duhovne vježbe. Č. sestra, koja nas je u Domu smještala, grdila je gđicu M. Grgić, što me je onako iznemoglu vukla na put; a kad mi krv na nos navalila, svi se prestrašiše, da ću umrieti. Izdržala

sam ipak sva tri dana i pošla zatim na Merzov grob, da mi on pomogne. Dugo sam klečala i molila, šutila i plakala. »Znam, da nisam vriedna zdravlja, ali mi Ti, dobri brate, ipak pomogni kod Isusa!« Još dok sam molila obuzelo me stalno uvjerenje, da ću sad biti zdrava. Vratim se kući i prihvatim se svih i najtežih poslova. Sve sam mogla jesti i stalno sam na vagi dobivala. Želila sam dobiti svjedočbu o mom ozdravljenju baš na dan sv. Luke i pošla sam taj dan Dr. Čepuliću. Čim me pogledao, rekao je: »Pa vi ste zdrava!« Pretražio me ipak i izdao svjedočbu: »Gđicu Anicu Ercegović pregledao sam danas i ustanovio, da je podpuno zdrava«. To je bio zadnji moj posjet kod liečnika do danas — 6. I. 1943. Čini mi se da sam laka ko ptica u zraku. Od g. 1930. idem svaku nedjelju, sriedu i petak k sv. Pričesti 5 kilometara do crkve, isto natrag i ne uzmem zajutarka ni kad se vratim već odmah na posao. Nedjeljom radim s Križaricama, nešto i na sastanku Katoličkih žena; brinem se uz to i za nekoliko bolestnika. Čitav moj život mora biti zahvala i pjesma Isusu za veliki dar zdravlja. Merz je sa mnom svuda, kod svakoga mi posla pomaže, pa mi zato i jest sve lako. On sve moje želje i prošnje predaje Isusu. Svaki dan odem duhom na njegov grob i tamo stavljam bielo cvieće, klinčeke i ljiljane. Isus je utjeha svakoj boli — Onom daje snagu, koji ga moli.«

Velečastni gosp. župnik, naročito zamoljen i propitavši za sve, službeno potvrđuje sve ove navode, pa neka oni posluže Bogu Gospodinu na slavu, a vitezu njegovom Ivanu na čast.

Neobičan se događaj zbio i na Božić 1942. u sarajevskoj državnoj bolnici. Ležao tamo već tri tjedna bogoslov svećenik Ante Paradžik sa još tri svoja druga u istoj sobi, svi težko bolesni od trbušnog tifusa, a on još k tome i od meningitisa, od koje je bolest i Merz umro. Tako zvana kriza našega bolestnika produljila se i on je tri dana zapravo umirao, tek bi riedko došao na časak k sviesti. U jednom takvom času na Badnjak predložio mu izpovjednik neka bi se preporučio biskupu

Langu, pa ako ostane na životu, da će to zahvalno pripisati njegovu zagovoru. Ili možda, ako voli da se preporuči rađe pokojnome Merzu, koji je od iste bolesti trpio. Bolestnik odgovori: »Hoću Langu i Merzu!« I nakon kratke molitve s izpovjednikom opet padne u nesviest. Ali od toga časa prestala je smrtna borba: počeo je primati jelo, prestao prazni kašalj, sve na dulje vraćao se k sviesti i podpuno ozdravio. Na Božić je pjevao božićne pjesme i drugove poticao, da još pjevaju. Liečnik Dr. Hušner dao je i pismenu izjavu, da se ovo ozdravljenje ne može protumačiti prirodnim silama.

Kada zazivanje Merza ne bi bilo Gospodinu Bogu milo, sigurno ne bi uslišao molitve pa spojili je i s ne znam kojim svetcem. Bolestnik je Merza već dugo vrlo cienio.

Konačni sud o ovom, kao i o svemu, što smo u ovom životopisu naveli u pogledu vrhunaravnog utjecaja i pojava, sami od sebe kao i po propisu sv. Otca Urbana VIII., rado prepuštamo sv. Crkvi. Dopušta nam ipak ona, dapače nas i potiče svojom naukom o obćinstvu Svetih, da posebice zazivamo njihov zagovor, a od nje da molimo službeno priznanje kreposti i proglašenje blaženika.

Ovim uslišenjima kao da Gospodin Bog očituje, da bi on hotio proslaviti svoga vjernoga slugu, koji je toliko njega proslavio. Što će ih biti više i neobičnijih, to će i sv. Crkva biti sigurnija, da je to zaista volja Božja, pa će povesti proces i proglašenje.

Vieće Velikog Križarskog Bratstva zaključilo je 21. IV. 1940., da će s odobrenjem crkvene vlasti nastojati oko što skorijeg proglašenja Ivana blaženim.

To bi proglašenje svestrano odgovaralo poviestnom utjecaju sv. Crkve na Hrvatski narod, jer mu je u svako doba pomagala u onom, što je trebao. Danas on treba najvećih žrtava za održanje svoje zajednice, slobode i punine katoličkog života. To mu mogu osigurati samo vitežki značajevi, koji sebe izgrade Žrtvom i Euharisti-

jom za Apostolat. Svietli primjer toga jest Merz, a kad će taj primjer biti i posvećen crkvenim pravorjekom, bit će strostruko jači.

Ima, hvala Božanskoj Dobroti, svaki naš kraj svojih uzora i mrtvih i živih. No eto osobita milost Božja prati uz uzore: biskupa Langa i Petra Barbarića još i Ivana Merza. Prvoga kao uzor svećenstvu i prvacima; drugoga đačtvu; a trećega đačtvu i muževnim borcima.

Da se ovdje ograničimo samo na našega viteza, iztičemo, da će jedva koji tako oživiti pokolebanu vjeru u vrhunaravne vrjednote, kao primjer Merzov u traženju Istine; tako podići klonulo pouzdanje u družbovnu Pravdu, kao njegov život po njoj i borba za nju; tako oduševiti djelatnom Ljubavlju za sv. Crkvu, kao njegova žrtva u Katoličkoj Akciji.

Merzov široki vidik kroz vatikanske prozore otvara oči za prosuđivanje sadanjih događaja, koji svietom tresu i za izpravno snalaženje u njima. Merzova jaka ruka u radu za Kraljevstvo Kristovo jača je sada sklopljena na molitvu, da ohrabri i za sobom povuče hrvatske borce. Merzovo toplo srdce, Božanskim Srdcem ugrijano, razplamtit će požrtvovnom ljubavi za toliko potrebnu tjelesnu i duhovnu pomoć bližnjega.

To vjeruje i tome se nada i dobar Ivanov poznavalac, naš pjesnik Milan Pavelić D. I., kad ovako završava duboko misaonu svoju pjesmu. »Lovac Srdca Isusova« Ivanu u spomen i čast:

Premda ne bi naše krvi, naš si sav i od svih prvi,
Hrvatska Ti kosti krije, ko svoj program Tebe vije,
Umni pravedniče!
Svi molimo: Božji Sine, daj, s oltara da nam sine
Ovaj Križar pun milote, što nam svima srdca ote,
»Lovac Srdca Tvoga!«

»Pod okom Gospodnjim« str. 95.

IZJAVE

Svi, koji su izbliza poznavali Dr. Ivana Merza, uvjereni su, da je njegova pojava u nas vanredni dar Providnosti, kako su i nekad bili neki s t r a n i m u ž e v i, koji su ipak i te kako blagotvorno djelovali na razvoj Hrvatskoga naroda. Sjetimo se samo pojava: Opata Martina i sv. Ćirila i Metoda, bojovnika obitelji Bakača i Frankopana, kulturnih prvaka Vitezovića i Gaja. I dok neki pa i noviji ostaju samo naravne poviestne veličine, Ivan je vrhunaravna pojava, koja nam još sjajnije svietli danas, kada naravne vriednosti potamnjuju. Donosimo ovdje samo nekoliko izjava uglednih poznavalaca Ivanovih, koje nam osvietljuju njegovu cjelovitu sliku. Iztičemo napose sažalnicu vrhbosanskoga Nadbiskupa Dr. Ivana Šarića poslanu Hrvatskom Orlovskom Savezu, jer je Preuzvišeni bio najveći zaštitnik obnoviteljskog nastojanja Ivanova i jer je upravo on svojim prievodom Palauove knjige »Katolik na djelu« vrlo mnogo pridonio Ivanovu posvećenju.

P r e d r a g i!

Danas sam u 6 sati navečer primio iz Zagreba vrlo tužan telegram: »Dr. Merz jutros umro«.

Tako mi je pri duši, kao da sam izgubio svoga rođenog brata...

Ali opet hvala našoj svibanjskoj Kraljici! Ona je taj bieli ljiljan iz zemaljskog svog vrta presadila u nebeski Perivoj. Neka nam tamo cvate i sja pred priestoljem Krista Kralja!

Svibanjskoj ću Kraljici večeras sa svojim ukućanima izmoliti krunicu za dušu našeg neprežaljenog Dr. Ivana Merza.

Da li ćemo se moliti za njega ili njemu? Prvo nam nalaže ljubav i zahvalnost. A drugo nam šapće naše tvrdo ufanje, da će nam on sa onoga svieta stajati bliže, nego na ovom svietu. Hoće!

Primjer njegova svetog života lebdit će nam uviek pred očima. I govorit će nam ovu utješnu opomenu: »Ugledajte se na mene, kao i ja na Krista!« (I. Kor. 11, 1.)

A Vi, Predragi, usadite ,molim, na Merzov grob koji svibanjski cviet, i poškropite ga onda svetom vodom, i prošapćite: »U ime Tvoga otčinskog prijatelja, Nadbiskupa Vrhbosanskog, koji je bio u Bogu tako uzko vezan sa Tvojom plemenitom dušom«.

Ja znam, predraga braćo u našem Hrvatskom Orlovskom Savezu, kolik je gubitak za Vas prerana smrt našega Dr. Ivana Merza. Ali ipak podložimo se svetoj volji Božjoj i recimo: Gospodin nam ga dao, Gospodin nam ga uzeo. Neka je blagoslovljeno Ime Gospodnje!

Njegov život, pun žrtve i apostolskog rada, okretao se uviek oko svetog Tabernakula. Jedan od najvećih štovatelja Presvete Euharistije među nama bio je Dr. Ivan Merz. I tako vjernom i pobožnom svom Slugi i Vitezu bit će Božanski Krist Kralj nesamo Milostiv Sudac, već i Velik Platac.

I poletni naš Orao brat Ivan Merz molit će se u Nebu za nas. Gledat će nas on s Nebesa, i blagosivat će našu Katoličku Akciju, kojoj se je bio posvetio sa tolikom apostolskom ljubavlju i revnošću. On je bio pravi Čovjek Božji. Pravi Ljubimac Ivan svoga Krista Kralja. Duša, koja je uviek živjela u prisutnosti Božjoj. I on je uviek tako živo osjećao sa svetom Crkvom Katoličkom. On je samo upirao svoje oči u pogled Namjestnika Kristova na zemlji.

I njegov apostolski duh i moć njegova svetog života ostat će uviek u našem dragom Hrvatskom Orlovstvu, koje mu je uviek bilo toliko, toliko na srdcu.

O, neka nas on, naš nezaboravni Dr. Ivan Merz, naš dragi Apostol Ivan iz nebeske vječne Domovine uviek milo gleda i pazi i blagosiva! Neka s neba prati našu katoličku mladost, naše Hrvatsko Orlovstvo, našu Katoličku Akciju!

Bog živi!

U dubokoj sućuti, u Presvetom Srdcu i sa svetim biskupskim blagoslovom ostajem Vaš uviek

U Sarajevu, 10. svibnja 1928.

† *Ivan*
nadbiskup vrhbosanski

Važno je svjedočanstvo dične Hrvatice gospođe Marije Kumičić, osamdeset godišnje udove hrvatskog književnika i same zaslužne kulturne predvodnice, jer je ona vodila upravu i nadzor nad »Starčevićevim Domom«, u komu je Ivan stanovao za cielog boravka u Zagrebu, pa je imala baš zbog Ivanova hrvatstva i obzira s obitelju u stanarinskom postupku. Gospođa u oduševljenom pismu među ostalim kaže:

S Drom Ivanom Merzom ne znam da li sam pet puta u životu podulje razgovarala, a iz tih razgovora razabrala sam, da je on bio podpun čovjek, s koje god strane si s njim načeo razgovor. Sve je bilo kod njega u suglasju: najbolji sin, velik karakter, prokušan hrvatski otačbenik, vjeran Bogu i Domovini ne samo riečima, nego tom je vjerom bio proniknut u najdubljoj dubini svoga srdca. Skroman i čedan, u koliko je meni poznato, nije se javno nigdje isticao, nije letio za slavom niti za zemaljskim dobrima. S malim zadovoljan vazda je nastojao da udovolji svojim uzvišenim dužnostima, stoga je i svojim radom, svojim savjetima i uputama velik upliv vršio na mladež, koja bi — kako ga ljubila i štovala — vjerojatno sliedila njegov primjer riečju i činom, da ga nije svemogući Bog tako neočekivano u svoje rajsko naselje pozvao.

Poznato mi je da se mnogo naukom bavio, što mi je znao kazivati moj Tomica, koji je često s njime filozofske stvari razglabao i razčinjao, i uviek u podpunom suglasju.

Da je i Dr. Ivan Merz imao svojih podmuklih protivnika, samo se po sebi razumije, jer nema izpravnog čovjeka, kojemu u čašu medovine nije koliko-toliko ljudske žuči pomiešano. On je stoički pretrpio svoje, i u taj čas ne želim drugo, nego da sva hrvatska mladež usvoji njegov primjer i prosliedi njegovim stopama, jer to bi mi pružalo jamstvo, da će izkrvavljenoj i izpaćenoj nam domovini Hrvatskoj konačno svanuti dani Božjega blagoslova.

Zagreb, 15. rujna 1942.

Marija Kumičić

Prečastni O. Ambroz Vlahov je provincial toliko zaslužnih hrvatskih franjevaca konventualaca, koji su od početka najživlje sudjelovali s Ivanom u provođenju Katoličke Akcije Pija XI. Pa on evo svjedoči ovako:

1. Dra. Ivana Merza pobliže i lično sam upoznao na sastancima Katol. udruženja godine 1922. i sliedećih godina, gdje mi je kao mladom svećeniku naročito u oko palo njegovo odieljeno crkveno stanovište u mnogim pitanjima, što me je poslije u omladinskom pitanju privuklo k njemu. To njegovo stanovište, koje je kasnije nepokolebivo u trzavicama zastupao bilo mi je, osim ostalog divnog kat. rada, dokazom, da je njegovo shvaćanje bilo jedino izpravno. Osobno obćenje s Drom Merzom, surađivanje njegovo s nama na Sv. Duhu, njegova predavanja, njegovi nastupi kod raznih svečanosti, moji razgovori s njime u njegovom roditeljskom stanu, moj saobraćaj s njime na sjednicama HOSa itd. učinili su na mene, i ostavili u meni dojam, i do danas uviek nepromjenljivo uvjerenje, da je profesor Merz jedan izvanredan katolik.

2. Na njemu mi se sviđala osobito ozbiljnost, tako, te se ne sjećam, da se ikada šalio ili smijao. U govoru vladanju i radu bio je vrlo ozbiljan, a svoje dužnosti i obećanja uviek je najsavršenije izvršio.

3. Često sam znao doći k njemu po skioptikonska predavanja, pa sam imao čast biti u njegovoj radnoj sobi: tad bi on izvukao klečeći na podu izpod kreveta, ili iz ormara — donje ladice, diapozitive i aparat te mi sve brižljivo posuđivao i upućivao me, kako da radimo, a ja sam kod toga osjećao, da govorim sa čovjekom, koji je sav u Bogu i Božjim stvarima. Taj je utisak on uviek ostavljao na meni sve do zadnjih dana života.

4. Sa protivnicima svojeg mišljenja uviek je postupao vrlo uljudno i nikad ga nisam vidio u afektu, pa ni onda, kada je bio sam protiv velike većine; kao u Požegi na večernjem dogovoru prije glavne godišnje skupštine HOSa, a ni sutradan ujutro, kad se je održavala strašno burna skupština.

5. Čuo sam govoriti protiv njemu, ali samo u organizacijskim pitanjima, dočim u pogledu njegovog rada i života, vidio sam da su i protivnici imali prema Merzu neko posebno poštovanje.

6. Njemu sam se molio i polazio na njegov grob u uvjerenju, da mi kao ugodnik Božji može pomoći.

7. Njegova mi pojava dolazi češće na pamet i djeluje na mene kao pojava svetog čovjeka.

8. Kod molitve činio je na mene osobiti utisak, kao i na druge, jer je izgledao, kao da ne zna za cieli sviet, već samo za Boga.

9. Dr. Merz mi je uviek bio čovjek energije i podpune dosljednosti: u stvarima vjerskim i moralnim nepopustljiv, makar je bio ljubezan i svakomu dobar.

10. U noći prije njegove smrti bio sam prisutan kod njegovog bolestničkog kreveta. Nije doduše dolazio k sebi, ali se vidjelo na bolestniku izvanredno mirno podnašanje muka. Često sam mu puta šaptao na uši uzdahe i pritiskao na usne sv. križ: znaka nije odavao nikakva, jer je bio u nesvjestici.

Gornje navode dajem po svojem najboljem znanju i sjećanju te sam pripravan na njih i priseći.

S nadom, da ću time poduprieti veleč. naslov u nastojanju oko izdavanja jednog novog, kritičnog izdanja života, a time i koji mali prilog do uzvišenja Dra Ivana Merza na čast oltara, ostajem u uzajamnoj molitvi

uviek odani:

o. Ambroz Vlahov

Prečastni Dr. Čedomil Čekada, kanonik vrhbosanski, najtočnije prati i sudi u »Katoličkom Tjedniku« već gotovo dvadeset godina naš hrvatski katolički život i njegove promicatelje, pa nam već sam njegov sud vriedi za mnogo drugih. I evo što on sada veli:

Poznavao sam osobno blagopokojnog Dr. Ivana Merza. Vidio sam ga, već kao đaka, god. 1915., kad je u Sarajevu polagao dopunsku maturu za klasičnu gimnaziju i tom prilikom stanovao u bogosloviji, u kojoj sam tada i ja živio kao klerik.

Kasnije sam ga, u posljednje tri, četiri godine njegova života, više puta vidio, prilikom njegovih pohoda Sarajevu, gdje bi uviek odsjedao kod preuzvišenog gospodina nadbiskupa Dr. Ivana Šarića, kojemu sam ja tada, kao ravnatelj nadbiskupijske pisarne, bio komenzal. S njim sam i razgovarao i šetao. Jedanput mi je Dr. Merz, nekako pod konac svoga života, i pisao dosta obširan list o jednoj tada aktualnoj stvari iz našega katoličkog javnog života.

Živo mi je ostala u pameti njegova markantna pojava. Dobro se još sjećam, kako sam u njegovoj blizini osjećao ono tipično instiktivno strahopočitanje, što ga čovjek uviek osjeća pred osobom asketski od sebe puno višom. Jasno se na Dr. Merzu opažalo, da podpuno vlada samim sobom i da su sve njegove rieči i geste diktirane izravnom i sviestnom težnjom, da u svemu učini ono, što je bolje. Ni u čemu nije iz njega progovarao naravni čovjek. Njegovi su interesi očito bili upravljeni samo za vrhunaravnim ciljevima. Osobito mi je imponirala harmonija njegove pojave. Bio je umrtvljen i ozbiljan, pobožan, oduševljen za sve Božje, a opet visoko inteligentan, otmjen, naravan, bez ičega čudačkog. Ne znam, jesam li ikada u životu vidio čovjeka, s kojega bi duhovna veličina i svetost onako otvoreno prosievala kao s blagopokojnog Dr. Merza. Izriekom i promišljeno izjavljujem, da na Dr. Merzu, makar da sam inače već od naravi i odviše kritičan opažač ljudskih bieda, nikad nisam opazio ničega, što bih mogao označiti ne samo kao pogrešku, nego i kao časovitu karakternu slabost.

Vrlo tople komemorativne članke o njemu pisao sam, raznim prilikama iza njegove smrti, uviek iskreno i iz podpunog uvjerenja.

U Sarajevu, 8. svibnja 1943.

Dr. Čedomil Čekada, kanonik

Dr. Ivan Protulipac, dugogodišnji predsjednik Orlova i Križara, najoduševljeniji provoditelj Merzovih ideja, u govoru na proslavi »Merzova dana« 15. V. 1938. nazivlje Ivana u govorničkom zanosu

»Prorok Božji nove Hrvatske«

»Dr. Ivan Merz spada u red najvećih graditelja nove Hrvatske. Ove tisuće križarske omladine po svim hrvatskim krajevima živi su svjedoci, da je Dr. Ivan Merz bio veliki prorok nove, mlade i Božje Hrvatske. Jer Križari su odraz njegovog duha, deblo, koje je izraslo iz njegove njive, nepokolebivi čuvari jedne od najvećih duhovnih baština Hrvatskoga naroda... Merz je smatrao, da je po Bogu pozvan posvetiti se i žrtvovati za prvo i glavno: za duhovnu izgradnju novoga čovjeka... I novi čovjek Hrvat nema biti ništa drugo, nego što je u svojoj biti cio Hrvatski narod... Merz hoće u hrvatskoj omladini dignuti uzornu izabranu četu, koja će u sebi obnoviti do velike visine kršćanski katolički duh starih Hrvata, koji su bitno cielom poviesti svojom vezani za Krst častni...

Pred vama je Križarska omladina, koja je dala sve Crkvi i domovini. Crkvi, jer je svoj život dala u službu Boga i pobjedi njegova zakona u životu Hrvatskoga naroda. Zar treba bolji govor od onoga, što govore one stotine tisuća skupnih sv. Pričesti, pa onih 7.293 samo crkvenih sastanaka samo od god. 1930. u mužkoj Križarskoj organizaciji. Pa one stotine duhovnih vježbi i oni desetci mladih ljudi, koji su iz Križara otišli u svećenike!... Da Križarstvo nije ništa drugo učinilo, nego uvelo i održalo one sjajne Papinske priredbe, na kojima su mase, koje predstavljaju živi Hrvatski narod davale odraze vjernosti Papi, Crkvi i povezanosti Hrvatskog naroda sa papinskim Rimom — učinilo bi dosta, da se od njega odbiju sve klevete i uvrede, koje mu se nanose.

A domovini dala je ova mladost ljubav, ljubav neograničenu. Nema za domovinu većeg rada do onog, kada se za život spremaju i šalju u život spremni novi naraštaji. Za njih je Križarstvo radilo. U ovih petnaest godina tu je izvršeno tako veliko kulturno i socialno djelo, da možemo ponosno reći, da je to najveći masovni kulturni zahvat u široke slojeve mladih narašta-

ja. Ta samo ono u mužkoj križarskoj organizaciji održanih od 1923. pa dalje 82.611 prosvjetnih sastanaka s 46.256 predavanja, onih 429 tečajeva, 1606 priredbi, 18.392 odborskih sastanaka predstavlja djelo, koje ne može nikada umrieti ni izginuti. Ovo djelo je živo, oličeno u 17 hiljada članova i 9.500 Malih Križara u mužkom dielu organizacije, razasutih po svim hrvatskim krajevima. Oni su živi svjedoci ovog posla izvršenog Bogu i domovini.

A to djelo Bogu i domovini dano je u najteže doba našeg narodnog života. Ne zaboravimo, da smo mi djeca dobe, kada se Hrvatska trzala u grčevima, a zlo nas je bilo više, nego nalazilo dobro. Mi smo išli ponosno kroz klance — jadikovce, ne čekajući da sine sunce, jer nas je zvala dužnost prema Bogu i domovini. I mi smo danas tu.

Tu smo okupljeni da damo spomen i počast najvećem među nama, našem Merzu! Našem proroku nove, mlade i Božje Hrvatske! I kada pred njegovim duhom, koji lebdi nad ovim zborom izpitujemo svoju savjest, onda možemo reći, da smo izpunili svoju dužnost, kako smo najbolje znali i mogli! Križarstvo prima svaku kritiku, ali ne prima prigovora, da ne bi radilo savjestno za Boga i domovinu...« »Nedjelja« 1938. br. 21.

Od Ivanovih suradnika navodimo još samo gosp. Milivoja Mostovca, sudca i častnika, jer je bio najradiniji mlađi drug Ivanov, koji govori iz srdca svih ostalih. Toliki su drugi oduševljeno o Ivanu pisali u raznim časopisima, što spominjemo niže u bilježkama.

Za mene je pokojni Ivan bio i ostao izvanrednim čovjekom. Najneobičnijom pojavom u čitavome mome živtu. Ovo stoga, jer se čitavo njegovo držanje u mnogim i vrlo osjetljivim organizacijskim prilikama nije moglo protumačiti drugačije nego tako, da je njegova smirenost i staloženost u najburnijim časovima, posljedica podpuno sređenoga i nadzemaljskog gledanja na sve

pojave u svietu. Za njega je naš zemaljski život sa onim prekogrobnim činio tek podpunu cjelinu. Za to je mogao biti nad ljudima i događajima. Ovo u tolikoj mjeri, da nam se činio kao da je sav uronio u prekogrobni život, u težnju da se što prije sjedini sa Bogom svojim, a ovo što je boravio među nama bilo mu je tek prolazna stanica, tek izpunjavanje dužnosti — približiti sviet — Istini, Dobroti i Ljepoti.

Kad je progovorio, kao da je iz njega progovaralo vjekovno naučanje Crkve. Bio sam u ono doba sveučilištarac. Mene i ostale vršnjake smetala je ovakova staloženost i sigurnost u nastupu pok. Ivana. Posebice ja, jer sam bio vesele ćudi, kušao sam nekoliko puta izbaciti Ivana iz toga duševnoga ravnovjesja. Ovo je on jednoć i opazio rekavši mi »kako ga kušam«. Htio sam ga bar jednom vidjeti sličnog nama — ljutitoga, bar malo slavičnoga itd. Htio sam odkriti bar nekoliko sitnih uobičajenih ljudskih slabosti. Međutim — uzalud — uviek je ostao svojim gospodarom, uviek daleko nad nama, a opet bliz svakome, uviek pravedan prema neprijateljima. Gledao je Ideju, a ljudi bili su mu samo sredstvo iste. Čak i onda, kad su zabludjeli, našao je za njih rieč opravdanja i tračak nade, da će se popraviti.

U tom pravcu prije polazka na organizacijsko putovanje davao mi je upute i smjernice. Bježao je od dnevne politike. Riedko bi i čitao novine. Rađe se bavio dubljim proučavanjem izvjestnih problema. Smatrao je, da preporod u duhu vječnih Istina najradikalnije rješava temeljna pitanja Hrvatskoga naroda. Držao je, da je upravo ta obnova temeljnim preduvjetom svestrane hrvatske izgradnje. Sve drugo za njega bilo je kratkotrajno i prolazno. U tome pravcu bio je povučen od dnevne politike. Također smo od prvoga dana primjetili izvjesnu povučenost od ženskih osoba. Kad je pak uslied posla u pokretu dolazio sa članicama u dodir, gledale su one u njemu ideološkoga borca i prvaka.

Po njegovoj smrti ja mu se gotovo svakodnevno utječem za pomoć, da ostanem dosljedan na izabranome ži-

votnom pravcu. Znam, da je još za njegova života bio štovan kao svet. Već dugo sam na čistu s time, da se u ovom slučaju radi o svetačkoj pojavi kao i time, da bih ja osobno mnogo puta klonuo u nezahvalnom poslu odgajanja duša, da ne osjećam kako me on u tome bodri.

Zagreb, 3. III. 1943.

Milivoj Mostovac

BILJEŽKE

[1] Spisateljski rad i nazore Merzove najbolje je prikazao Dr. Kniewald u Životopisu str. 195.—204. On dieli taj rad na: umjetnost — 11 članaka; liturgija — 20 čl., Lurd — 8 čl., kat. organizacije — 30. čl.; Rim 9 čl.; Katolička Akcija — 21. čl.; suvremeni ćudoredni apostolat — 6 čl.; razno — 9 čl.; u rukopisu još 3 razprave. K tomu treba dodati još 2 članka u »Vrhbosni« 1926. o Katoličkoj Akciji i 2 u »Životu« 1925. str. 41. i 44. o liturgiji i Katoličkoj Akciji. Povrh toga je napisao mnogo manjih ocjena, proglasa i viesti u časopisima i posebnim brošurama Orlovskog vodstva. Značajka je svega vjersko prosvjetljivanje, pobuda na kršćanski život i obrana pravog crkvenog duha, a da nikada nikoga osobno ne napada.

[2] O Merzu, poslije objelodanjenog Životopisa g. 1932. po Dr. Kniewaldu, najviše je i najtočnije pisao profesor Dušan Žanko u »Životu« g. 1938. str. 245.—273. »Duša Dra Ivana Merza». Razvija dalje misli i svojstva »Božjeg čovjeka«, kako ga je već u »Nedjelji« g. 1929. nazvao i opisivao.

O deset-godišnjici Ivanove smrti izdalo je Veliko Križarsko Sestrinstvo zbirku sastavaka, većim dielom pretiskanih iz »Života« 1928. br. 5., pod naslovom »Božji čovjek Hrvatske« što je liepo onda nadomjestilo nedovršeni novi životopis. Tuđe gospođica M. Stanković pod naslovom »Božji čovjek svagdašnjice«, te i inače u časopisu »Za vjeru i dom« u svakom godištu po više članaka, zorno prikazuje Ivanovo shvaćanje pitanja ženskog katoličkog pokreta. Članci se odlikuju stvarnošću sadržaja i prikazivanja, te su vjerodostojni prilozi za prosuđivanje Ivanova značaja i rada. Uz nju češće piše i gđica Viktorija Švigir krasne crtice iz Ivanova života i štovanja.

Od ostalih brojnih članaka iztičemo samo važnije. Tako u »Katoličkom Tjedniku« donosi Dr. Č. Čekada najvjerniji i najduhovi prikaz »Našeg svetca u fraku« g. 1933. br. 18 iztičući osobito njegovu »vrhunaravnu stvarnost«. Urednik Fr. Kralik izpravlja pisanje »Hrvatske prosvjete« osobito u pogledu Ivanova hrvatstva. 1938. br. 7—10. Pregledni su i stvarni članci »Katolička formiranost« Dr. I. M.« 1936. br. 19, te »Ideje i rezultati« 1938. br. 13.

Dr. Drag. Čepulić, drug Ivanov iz Pariza, pošto je već prvih godina iza njegove smrti iznio liepe crtice, kasnije

češće u »Nedjelji« i »Kat. Tjedniku« s udivljenjem promatra Ivanove nazore i visinu kreposti.

Dr. Fedor Cicak u »Nedjelji« 1939. br. 12—20 piše »Eseje o Dr. I. M. « dajući Merzova riešenja na pitanje modernog inteligenta i socialnog radnika o problemima: čovjeka, kršćanina, intelektualca i katoličkog radnika, koji se svojim apostolatom posvećuje. Nije presmiono, kada na kraju iztiče Merzov vjerski odgojni utjecaj kao doličan dopunjak kulturnom radu Starčevića i Radića za Hrvatski narod.

Don Mate Blašković, u »Nedjelji« 1937. broj 45, 48 i inače češće, zahvalan Ivanu za dragocjeni putokaz u književnom radu i za još dragocjeniji svetački primjer, iznosi crtice o Ivanu i osobne duboke dojmove.

Don Jure Dulčić, kanonik na Hvaru, u »Nedjelji« češće, a napose 1940. broj 19 »Ličnost i značenje Dr. I. M.«, opisuje Ivanov utjecaj na hrvatsku omladinu i pripisuje mu epohalnu važnost.

Vlaho Lovrić: »Nedjelja« 1939. br. 5 i 6 »Sinteza katolicizma i nacionalizma u Merzu«, odobravajući izvanstranačnost Ivanovu veli: »Merz je bio na pravom putu, jer nije vezao hrvatstvo uz nijednu političku grupaciju, nego uz Hrvatski narod, čija je svojina i sam bio.«

[3] U piščevom članku u »Životu« 1928. str. 215. je »ne« tiskarska pogrješka. Isto tako treba da glasi na str. 218, redak 11 ozdol »na djelu«; a str. 220. r. 11. ozdol »elektrika«.

[4] »Glasnik sv. Josipa« 1943. str. 73.

[5] Po kazivanju Ivanove majke bilo je to zbog neke pogrješke upravitelja kongregacije, kojom je dao povod, da je Ivan zavolio družtvo protestantske djevojčice. Kad se ona s roditeljima odselila u Travnik, Ivan je opet dolazio na sastanke kongregacije. Pristupivši g. 1923. većoj akademskoj Marijinoj kongregaciji u Zagrebu, sam je izjavio, da je kongreganist od g. 1906., pa prema tome nije stvarno nikada odstupio od svoje posvete B. Djevici. Drugujući od 7. razreda više s Dr. Marakovićem naučio je Ivan razlikovati svećeničku službu od osobnih slabosti, samo mu je još dugo ostalo nejasno, što je zapravo u »ljubavi« grješno. A grješno je svako spolno ugađanje izvan ženitbe, te sve, što čovjeka sviestno dovodi u neposrednu pogibelj takvog ugađanja: misli, rieči, pogledi ili diranje.

[6] Zbog svjetskog Euharistijskog kongresa u Beču početkom rujna 1912. iztiču članci »Grala« toga godišta često ideju Euharistije. Broj 11—12 (kolovoz i rujan) bave se izključivo ovim Otajstvom. Najljepši je sastavak dramatski pjesmotvor »Sveti Gral« od samog R. Kralicka, u kom razvija ove misli: Euharistija obnavlja iza pada; daje snagu za borbu; sadržaj je vjere, jakost ufanja, a ljubav u njoj nalazi cilj ljepote; ona vjerno odkupljuje sviet od bola. Samo koga

»Gral« — Euharistijski Isus — šalje, on pobjeđuje i donosi svietu odkup. Str. 521.

Na članku W. Oehl-a »Euharistijska mistika« ojačala se Merzova vjera u Euharistiju kao činjenicu i vrhunaravnu životnu silu. Baš u godištima 1912.—14. ima više članaka o Bl. Dj. Mariji. Tako Weingartnerovi o crkvenoj umjetnosti sa 12 slika Madone i Koch-ov o Sikstinskoj u Drezdenu. To je snažno obnovilo Ivanu štovanje Gospino i kongreganističku suradnju.

Nema sumnje, da je i pismo Pija X. od 16. II. 1911. »Gralbundu« u kome hvali Kralickovu lozinku »Istini, Dobroti i Ljepoti«, milo razpoložilo Ivanovo srdce za papinstvo i nadahnulo mu pravo shvaćanje katolicizma, jer sv. Otac u njemu hvali književnike, koji se ne prilagođuju krivoj svagdašnjosti, »nego se javno pokazuju katolicima, kako na pismu tako i na djelu. Vjera, koja je rodila svu pravu kulturu, kako obuhvaća cielog čovjeka, tako treba da i vlada u cielom čovječjem životu...«

7 Od Pavla Mathies-a, s književničkim imenom Ansgar Albing. Rod. 1868. u Hamburgu, postao katolik 1891., papinskim barunom 1901. svećenikom 1906., prelatom 1915., umro u Tunisu 1924. U boljim krugovima rado čitani ćudoredni pisac.

8 Fra Kazimir Dr. Ivić, ravnatelj franjevačke gimnazije u Visokom, govori o Ivanu vrlo pohvalno u »Franjevačkom vjestniku» o. 1933. str. 39.

9 Nije to filozofski intuicionizam, a najmanje Husserlovo fenomenološko gledanje bića; ili Bergsonov »instinkt«, niti Schellerovo »osjećanje vriednosti«. To je razumom spoznana prisutnost Božja izražena živahnim činom vjere. Prema sv. Tomi »Summa contra gentiles« III. c. 40. vjerskom spoznajom ne postaje vjerovana stvar umu savršeno prisutna, jer se vjeruje u odsutno, ne u prisutno, kako i apostol veli II. Kor. 5, 6., da dok u tielu stanujemo na zemlji putnici smo daleko od Gospodina, jer putujemo u području vjere ne u području vida; biva ipak po vjeri Bog prisutan afektu, budući da dragovoljno vjerujući pristaje uz Boga, kako veli Efežanima 3, 17., da »Krist stanuje vjerom u srdcima vašim«.

10 Sam se profesor podpisivao bez »r«, a nema ga ni na tiskanoj diplomi.

11 Ivan je imao pismeno dopuštenje Ordinariata, da smije u naučnu svrhu čitati inače zabranjena djela. Koliko god izključuje svojevoljne dvojbe, one mu ipak zamračuju duševnu vedrinu. Pod utjecajem jakih umova, čija djela čita, pokazuje Ivan mnogo snage u osobnom doživljavanju i velike izvorne misli. Najljepše su o odnosu čovjeka prema Stvoritelju, pa baš tima očituje, da je Božji odobranik, jer mu se On milo saobćava.

[12] Tako stoji u izvorniku Dnevnika. No razumije se, da Ivan time samo upozoruje na neke poviestne činjenice.

[13] Ravnateljstvo nadbiskupske gimnazije dobivalo je od »Comité catholique des Amitiés françaises à l'Etranger« mjesečno 500 franaka kao nagradu za Ivanova predavanja francuzkog jezika.

Uz neobvezatni francuzki jezik predavao je Ivan više godina i obvezatni njemački, pa je tako na pr. školske god. 1925.—26. imao 17 sati tjedno. Bili su to većinom zadnji satovi, dapače je i uz gimnastiku on jedini predavao po podne.

Shvaćanje Ivanovo točno označuju zadaće, što ih je davao. Tako na pr. g. 1926.-27. u VIII. razredu, kad je imao utorkom i subotom drugi sat po podne: 1. Uloga Crkve u sredovječnom družtvu; 2. Smisao za prirodu u sv. Franje Asižkoga; 3. La Farce du Pathelin; 4. Francuzka književnost prije XVII. vieka; 5. Život i djela B. Pascala. — Savremene crkvene slave vazda bi odgojno upotriebio. Tako franjevački jubilej 1926. za dvie zadaće o franjevačkom apostolatu i himni porciunkule. O Božiću dao je temu: »Moj dnevnik za božićnih praznika«.

U razrednicu podpisivao se jasno i jednostavno bez »zafrkača«, a g. 1928. samo sa M. Sviestno je izčezavao.

[13a] Po najboljem se ipak svojem uvjerenju, zbog obćeg dobra i dobro upućenom savjesti poslužio Dr. Merz svojim naravnim pravom i pravom, što mu ga Crkva daje u kanonu 998 i sliedećima skupa sa kanonom 1357. i 1935., dapače i dužnošću koju nalaže, pa je i kod više crkvene vlasti poduzeo korake za temeljit crkveni odgoj budućih svećenika prema uputama Svete Stolice, (S. C. Cons. 23. IX. 1910. te S. C. Cons. 20. X. 1910.) napose u pogledu čitanja političkih dnevnika. Znao je, da se time izvrgava težkim neugodnostima, pa je ipak to poduzeo. Kada je pak te gorke časove od druge strane i doživio, od bola je proplakao, veledušno je sve uvrede oprostio i upravo herojskom kršćanskom ljubavi dalje se vladao kao da mu se nije ništa na žao učinilo. 21. X. 1927.

[14] Bez ičijeg upozorivanja Merz je sam već g. 1915. 18. II. zapažao težke manjke katoličke đačke organizacije. »Ti ljudi nisu na svom mjestu... Djelom su nekatolici. Probleme nutarnjeg usavršivanja ne proživljuju...« Brzo iza toga 22. II. 1916. ustanovljuje sam na fronti, da se u katoličkom pokretu sve dalo samo na politiku. Dok se napokon s bolju ne uvjeri, »da se postojano odstupa od katoličkih smjernica javnoga rada«. Jasna mu je bila pogibelj, što je odatle prietila vjerskom životu, ali što može tude on, mladi laik?

Istu pogibelj vidi Ivan još 21. II. 1928. pišući gospojici N.: »Iz kruga, koji hoće da se nagađa s duhom ovoga

svieta, koji kao da hoda na granici t. j. hoće da ostane unutar Crkve, ali ne će da čini više nego li se bezuslovno traži, da se, veli, iz tog kruga minimalizma iztrgnu oni, koji su spremni ne za politički ili socialno-ekonomski ili nacionalni — već upravo za ćudoredni apostolat, koji je najpotrebniji; jer radi nećudorednih plesova, knjige, kazališta, kupališta, odjeće, mnoge duše propadaju. Postanemo li i mi popustljiviji, naša organizacija odstupa od cilja, radi kojeg je stvorena, i tada bi neminovno morala propasti. Uzdajmo se u Gospoda, da do toga ne će doći...«

15 U svečanom nagovoru, što ga je držao Sv. Otac Pijo XI. 23. V. 1923. rekao je o Katoličkoj Akciji među ostalim i ovo. »Silno nas veseli i ono revno nastojanje i sviest dužnosti, kojom su pod vodstvom biskupa, svećenici zajedno sa svjetovnjacima, poslušavši Naše opomene i poticaje, razvili djelatnost u onim ustanovama i podhvatima, koje sve skupa obuhvata naziv Katoličke Akcije. Ova akcija po svojoj naravi ide za tim, da pod vodstvom duhovnih pastira uzgoji savjesti iskrenim duhom Isusa Krista, i to skladno sa zadaćom i prilikama vremena kako pojedinih ljudi tako ljudskoga družtva, već prema raznolikosti država i građanskih razreda. I stoga će svatko moći uvidjeti, kako je važno da Katolička Akcija ojača ne samo na uhar vjerskoga života i blagostanja Crkve, nego i na korist čovječanske uljudbe i same ljudske zajednice. Stoga smo u spomenutoj Poslanici otvoreno i namjerice rekli, da ta ista K. A. bez dvojbe spada s jedne strane na pastirsku službu, a s druge na kršćanski život, tako te sve što god se poduzme da se ona unapriedi ili oslabi, očevidno služi za obranu ili povredu prava Crkve i duša. Najsvetijom nas dakle radošću napunja i ulieva nam u srdce nadu u mnogo bolja vremena, kad gledamo kako se ta akcija danomice razgranjuje i sve dublje učvršćuje; kako po njoj ljubav Božanske Euharistije duboko zadahnjuje srdca i čini ih bodrija u radu; kako svećenici i svjetovnjaci i mladež obojega spola ne žale nikakva truda ni brige u ovoj hvalevriednoj borbi i ovom apostolatu svoje vrste.« A. Ap. S. 1923. p. 247. Hrvatski prievod »Vrhbosna« 1923. broj 11 i 12. s izpravkom.

Sveti Otac Pijo XII. u svojem prvom blagoslovu što ga je podielio čitavome svietu 3. III. 1939. naročito je naglasio Katoličku Akciju kao pomoćnicu svoga apostolskoga rada. Isto tako u svojoj prvoj velikoj Poslanici od 20. listopada iste godine naročito je naglasio, kako je Katoličkoj Akciji zadaća oblikovanje savjesti svakoga u njegovoj službi, te kako upravo od toga nastojanja ovisi napredak katoličkog života dotično nazadak ako se propusti. A. Ap. S. 1939. p. 442.

Dr. Merz gledao je na prilike u kojima se imala razvijati Katolička Akcija u nas ovako. Gospođici M. Marošević, koja je trebala držati predavanje o Orlovstvu i Katoličkoj Akciji na sletu u Sarajevu preporuča, da ovako razloži početak Katoličke Akcije u nas. Kod tog predavanja valja prikazati veli on »kako je biskup Mahnić dvie velike ideje unio u katolički život Hrvata: djelotvornu primjenu družtvovnih smjernica Sv. Stolice (tumačenje poslanica Leona XIII. i Pija X.), koje unose katolička načela u život i cielom družtvovnom životu hoće dati katoličko obilježje, te važnost svjetovnjaka u ovom družtvovnom pokršćanjenju. Taj je pokret bio u početku narodan, ali ne politički. Ova obilježja razlog su tolikom oduševljenju prvih pokretnika. Zatim možete pokazati *zastranjenje:* stvaranje nekakvih novih načelnih gledanja, koja izlaze iz redova svjetovnjaka i miešanje čiste crkvene nauke s nekim primjesama, skretanje od narodnog na čisto političko (stranačko) polje, vjersku prilagodljivost, stvarno vođenje cielog pokreta neovisno od biskupa, podpuno zanemarivanje proučavanja crkvenih smjernica i katoličkih pisaca itd. Zatim možete pokazati kako je *Orlovstvo* dar Providnosti s idejnog gledišta, jer je izlučilo sve kasnije natruhe i izključivo svjetovnjačko gledanje, te se stavilo stvarno pod vodstvo crkvene hierarhije, a izključilo stranačku političku djelatnost, te stalo raditi prema smjernicama Sv. Stolice i biskupa, i dalo se na proučavanje katoličkih pisaca. Zatim protumačite značenje Katoličke Akcije i iztaknite misao svjetovnjačkog apostolata i dužnost svake Orlice, da bude apostol korjenitog katoličkog života svuda (vjerska uljudba, zabava, zaručnik, nošnja, obitelj itd.). Pismo iz Sv. Križa, 19. VII. 1927.

[16] Zagreb, 6. IX. 1920. Dojam: Čudni su putevi Božji. Svakuda Milost djeluje i ljudi zapravo ne znaju, da su samo lutke velikih ideja, koje sve pokreću. Građani su grozni buržuji, drže do vjere, ali se ta vjera sastoji u glavnom: Treba nam vjere, da dobro i zadovoljno živimo tu na zemlji. Značajno je, kako se ovih dana jedan dobri čovjek tužio, da jedva diše, kad se najede. Naivno! A međutim za ručkom jede do tri razne vrste mesa, a skoro nikakvog povrća. Ovo je »purgersko kršćanstvo« za naš užasna opasnost i ono je u mnogome krivo, da je kršćanskoj nauci često ugled pao. Ideja izpostnička nije prodrla još u narodne slojeve... Da se kršćanstvo digne, mora biti u prvom redu svećenstvo sveto; mora imati uviek pred očima Krista na Maslinskoj gori, kako svladava jurišanje svih križeva; Krista, koji svladava đavla, koji hoće da pretvori kamenje u kruh. Odgoj je volje savremena potreba za hrvatski kler.

Kristovu vjeru treba širiti u crkvi i izvan nje: Same propoviedi ne će toliko djelovati, koliko ličnosti, koje ostavljaju neizbrisiv trag u svojoj okolini... Izpostničko-trijeznostnu misao, žrtvovanje valja širiti. Sa strahom sam opazio, da i neki najbolji ljudi te ideje nisu upoznali. Trebali bi živjeti među gladnim i biednim ljudima, i onda bi se istom dovinuli do tih spoznaja. Mislim, da su mi milije od glada i biede izmorene socijalističke mase, od sitih katoličkih purgara...«

»Glavno je sada sticati u narodu ideju katolicizma, kao značajnu oznaku, koja nas dieli od buržoazije, kao i od komunizma. Nas ne može 1000 progona uništiti, ako imamo uvjerenih katolika, koji će uzpostaviti svoje organizacije, čim se bujica komunizma splasne. Moramo točno izraditi naš uzajamni — solidaristički gospodarski program i pokazati masama, koje trpe uslied kapitalističkog poredka, da se ne zauzimlju samo komunisti za biednike, već u prvom redu kršćani. Mi se dakle moramo sada biti s komunistima i buržujima, izticući što nas dieli, a ne spominjući, što nas veže. Pomalo gladujem.«

[17] Katolička Akcija. Uvod. Nastojat ćemo prikazati Katoličku Akciju, koja je postala u našim krajevima jednim od najsavremenijih sredstava duhovne pastve. O njoj se mnogo pisalo. Naša je nakana, da pokažemo njezinu veliku zadaću, poglavito u okviru božanskog poslanja svete Crkve.

Cielu ovu radnju razdijelili smo u tri diela. Ponajprije prikazujemo narav Katoličke Akcije. Ona je apostolat svjetovnjaka. Ovaj se apostolat razlikuje od drugih svjetovnjačkih apostolata, što je to socialan družbovan apostolat. Ali i u drugim vjekovima su svjetovnjaci pomagali sv. Crkvu u družtvovnom apostolatu. Posebno je obilježje Katoličke Akcije, što ona provodi taj svjetovnjački družtvovni apostolat u družtvu, koje je negda bilo kršćansko, a sada je razkršćanjeno.

Drugi dio pokazuje, kako je cilj Katoličke Akcije, da se ostvari družtvovno kraljevstvo Isusa Krista. Družtvovno kraljevstvo Kristovo jest onakav poredak u svjetovnom družtvu, koji čovjeka potiče na krepostan život i time stvara preduvjete, da duša spozna i uzljubi Boga, te tako postigne svoju konačnu svrhu. Nažalost je sadašnje družtvo slobodarskog svjetovnjačtva daleko od Kristovoga poredka, a Katolička Akcija jest jedno savremeno sredstvo Crkve Božje, kojim ona ostvaruje poredak Isusov u svjetovnom ljudskom družtvu.

Napokon su sredstva, kojima se služi Katolička Akcija u ostvarenju družtvovnog Kraljevstva Isusa Krista vrlo točno određena. Ona su trojaka: Prije svega dolazi uzgoj volje prema načelima ascetike, nauke o duhovnom

životu, i izobrazba uma u duhu filozofsko-bogoslovskom. Zatim se prelazi na posebnu družbovnu izobrazbu; na proučavanje one nauke, koja se znanstveno bavi družtvovnim Kraljevstvom Kristovim i svim njegovim sastavnim dielovima: pojedincima, obiteljima, družtvima, državama, međunarodnim družtvom i dr. Ova se družtvovna djelatnost kreće u dva pravca: u stvaranju tako zvanog unutarnjeg u promicanju vanjskog Kristovog Kraljevstva. Prvo činimo, ako sva družtva Katoličke Akcije izgrađujemo u duhu kršćanskoga pravnog poredka (Pravila, Poslovnici), a vanjsko Kraljevstvo promičemo primjenjujući načela katoličke družtvovne nauke na svjetovno družtvo izvan Katoličke Akcije. To činimo poglavito prema onim Papinim poslanicama i uputama mjestnih Biskupa, koje su družbovnog sadržaja. A sav ovaj asketsko-mistički, filozofsko-teološki i socijalni uzgoj stavlja se u službu spasavanja i posvećivanja duša.

Po Katoličkoj se Akciji Crkvi Božjoj krči put u svjetovno družtvo. Crkva preko Katoličke Akcije širi unutarnje Kraljevstvo Božje, Kraljevstvo Milosti Posvećujuće, i tako pripravlja neumrle duše za Vječno Kraljevstvo Slave, prema kojemu moraju kao prema svojoj konačnoj svrsi težiti sva ljudska nastojanja.

18 I poslije smrti čuvali su profesori medicinskog fakulteta na klinici Ivanov mozak kao vanredno zdravi i savršeni uzorak.

19 S. Th. II. II. ae qu. a. 3. i 4.

20 Drži i O. Iv. Kozelj D. I.

21 Dokaz postojanog usavršivanja je i to, što je od djetinjstva izgovarao slovo »s« kao »f«, a boraveći u vojničtvu posvema je taj izgovor izpravio.

22 U kazalištu je bio samo na proslavi jubileja preparandije Čas. S. Milosrdnica, a u kinu kad se prikazivao sv. Franjo Asiški. I to je kasnije požalio što je išao.

23 Ivan se češće razgovarao sa Viktom, sestrom Msgra Ivana Vlašića, sada već udovom Mutabdžija. Njoj se onda nije svidjalo, što bi Ivan samo mlako pružao ruku. Mogla bi s njime razgovorom i kroz Ameriku proći, veli ona, a da ne osjetim na njemu mužkarca, tako je bio fin i mio. Do haljine nije držao zbog finoće nego da bude čist. On je sigurno u nebu, jer tko bi bio ako ne on. Svaki dan molim Ivanu u čast Oče naš i Zdravo Marijo, da izprosi prema svome načelu: »Hrvatska Kristu!« Prečistom Srcu Marijinu molim za moje petero djece, da ih očuva od smrtnoga grieha. Makar kamen tucali, samo da izdrže u vjeri i poštenju. Trpimo, da! Ali nema prave bogomolje bez nevolje. Češće dođe u obiteljskim nevoljama do zuba, ali molitva

pomogne, da se ne survamo. Svagda sve na bolje okrene.« To je shvaćanje »Ivanova kruga«. (U razgovoru 6. VIII. 1943.).

[24] Tek rok prvog zavjeta nije ondje točno označen, jer je taj zavjet Ivan učinio 8. XII. 1915. — Crkveno shvaćanje čistoće vidi: Noldin »De Sexto« n. 4.

[25] Obširno je tu misao razvio pisac u »Nedjelji« 1937. br. 38. »Gradimo Merzovim betonom«.

[25a] Čini se, daje Providnost htjela posebno nagraditi Ivanovu darežljivost. Poslije smrti našao je otac u Ivanovoj novčarki uz 10 dinara još škapular, medaljicu i malu lutrijsku srećku. Par dana kasnije opazio je, da je broj srećke izvučen, pa je na nju dobio 750 dinara, upravo koliko je od svoga platio gradu za Ivanov grob. Sam je otac pri tom imao osjećaj: »To mi je njegov prvi dar iz neba.«

[26] A. M. Weiss: »Apologie des Christentums« V. 484.

[27] P. Grandmaison u »Revue d'ascetique et de mystique« 1921. p. 145. razlikuje »mistični« život u strogom i širem smislu. U strogom smislu: duša je pasivna i samo prima; obično znanje zamienjeno je znanjem višega reda, neposrednim saobćenjem Božanstva punim miline. U širem smislu: prema raznolikosti Božjih poziva u duši Krist Gospodin i Duh Sveti jače djeluju nego redovitom milostnom suradnjom, ali ipak trajno i često bez ljudske suradnje. U tom širem smislu djelovao je Gospodin u Ivanu mistično sve onamo od mature. No povrh toga smijem kazati, da je zadnjih pet godina imao i neposredan saobraćaj s Gospodinom.

[28] Vidi njegovu »Katoličku Akciju« str. 37.

[29] Na Ivana je kasnije djelovao Otac Wilibrod Kohn, nekada kanonik u Luksenburgu, a kod Trapista profesor bogoslovije i organist. Umro je kao svećenik jubilarac 27. rujna 1926. Bio je to idealna mužka pojava: miran i krepkoga basa, veledušan i ljubezan svakome, osobito đacima, koji su rado slušali njegove šale.

[30] Uslišenja neka se javljaju Preč. Župnom Uredu sv. Marije, Zagreb, Kaptol 3.

[31] Ovaj je životopis, prije nego je predan u tisak, pročitao Dr. M. Rebac, nekad odvjetnik, sada sudac u Banjoj Luci, koga Ivan u svom Dnevniku 28. II. 1916. i kasnije s osobitim poštovanjem spominje. I on štuje Ivana kao svetca te iztiče, da su prilike i Ivanova osoba točno ocrtani. (U razgovoru 14. VIII. 1943.)

STVARNO KAZALO